

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 25. marraskuuta 2021
(OR. en)

14267/21

SOC 686
EMPL 515
ECOFIN 1129
EDUC 390

EHDOTUS

Lähettiläs:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Vastaanottaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	COM(2021) 743 final
Asia:	Ehdotus: komission ja neuvoston yhteinen työllisyysraportti

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2021) 743 final.

Liite: COM(2021) 743 final

Bryssel 24.11.2021
COM(2021) 743 final

EHDOTUS:
KOMISSION JA NEUVOSTON YHTEINEN TYÖLLISYYSRAPORTTI

Sisällysluettelo

KESKEISET VIESTIT	2
KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLITIIKAN KEHITYSSUUNTAUKSIIN JA HAASTEISIIN EUROOPAN UNIONISSA	24
1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset.....	24
1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset.....	28
1.3 Tarkistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu: katsaus pilarin periaatteisiin liittyviin haasteisiin 31	
1.4 EU:n yleistavoitteet vuoteen 2030 mennessä	39
TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET.....	44
2.1. Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen.....	44
2.1.1 Keskeiset indikaattorit.....	44
2.1.2 Poliittiset toimet	61
2.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen	69
2.2.1 Keskeiset indikaattorit.....	69
2.2.2 Poliittiset toimet	100
2.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen	113
2.3.1 Keskeiset indikaattorit.....	113
2.3.2 Poliittiset toimet	140
2.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen.....	147
2.4.1 Keskeiset indikaattorit.....	147
2.4.2 Poliittiset toimet	168

KESKEISET VIESTIT

Euroopan komission ja neuvoston yhteisessä työllisyysraportissa seurataan vuosittain SEUT-sopimuksen 148 artiklan mukaisesti unionin työllisyystilannetta ja työllisyyden suuntaviivojen täytäntöönpanoa. Siinä esitetään vuotuinen katsaus työllisyys- ja sosiaalipolitiikan keskeisiin kehityssuuntauksiin Euroopan unionissa sekä uudistustoimiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet työllisyyspolitiikan suuntaviivojen¹ mukaisesti. Siinä myös yksilöidään prioriteettialoja poliittisia toimia varten. Komission ehdotus raportiksi on osa talouspolitiikan EU-ohjausjakson syyspakettia. Kun komissio ja neuvoston valmisteluelimet ovat keskustelleet ehdotuksesta, työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asoiden neuvosto (TSTK) hyväksyy lopullisen tekstin.

Vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa keskitytään aiempaa enemmän Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoon maaliskuussa 2021 tehdyn toimintasuunnitelman ja EU:n johtajien 8. toukokuuta Porton julistuksessa antamien sitoumusten mukaisesti. Sen täytäntöönpano vahvistaa vihreää, digitaalista ja oikeudenmukaista siirtymää koskevia unionin pyrkimyksiä ja edistää ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista ja taloudellista lähentymistä, jossa puututaan väestökehitykseen liittyviin haasteisiin. Sillä myös edistetään kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Tässä raportissa seurataan aiempaa tiiviimmin sosiaalisten oikeuksien pilaria, erityisesti aihekohtaisten tekstilaatikoiden kautta, jotka kattavat keskeiset haasteet kolmella alalla: yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, oikeudenmukaiset työolot sekä sosiaalinen suojelu ja osallisuus. Raporttiin on sisällytetty myös pilaria koskevan toimintasuunnitelman työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevat EU:n kolme uutta yleistavoitetta vuodeksi 2030. EU:n johtajat hyväksyivät ne Portossa pidetyssä sosiaalialan huippukokouksessa ja kesäkuussa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa. EU on sitoutunut vuoteen 2030 mennessä seuraaviin EU:n yleistavoitteisiin:

- vähintään 78 prosenttia 20–64-vuotiaista on työelämässä,
- vähintään 60 prosenttia 25–64-vuotiaista osallistuu koulutukseen vuosittain ja
- köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien määrä pienenee vähintään 15 miljoonalla vuoteen 2019 verrattuna.

Jäsenvaltioiden elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyvillä uudistuksilla ja investoinneilla edistetään oikeudenmukaista, osallistavaa ja kestävä elpymistä yhdessä koheesiorahastojen kanssa. Elpymis- ja palautumistukivälineestä edistetään unionin taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta parantamalla jäsenvaltioiden palautumiskykyä, kriisivalmiutta, sopeutumiskykyä ja kasvupotentiaalia. Näin sillä edistetään myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa kiinnittämällä erityishuomiota maakohtaisissa suosituksissa yksilöityihin haasteisiin.² Tässä yhteydessä merkityksellisiä ovat välineen soveltamisalan määrittelevistä kuudesta pilarista neljä eli i) älykäs, kestävä ja osallistava kasvu, ii) sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus, iii) terveys sekä taloudellinen, sosiaalinen ja institutionaalinen palautumiskyky ja iv) seuraavia

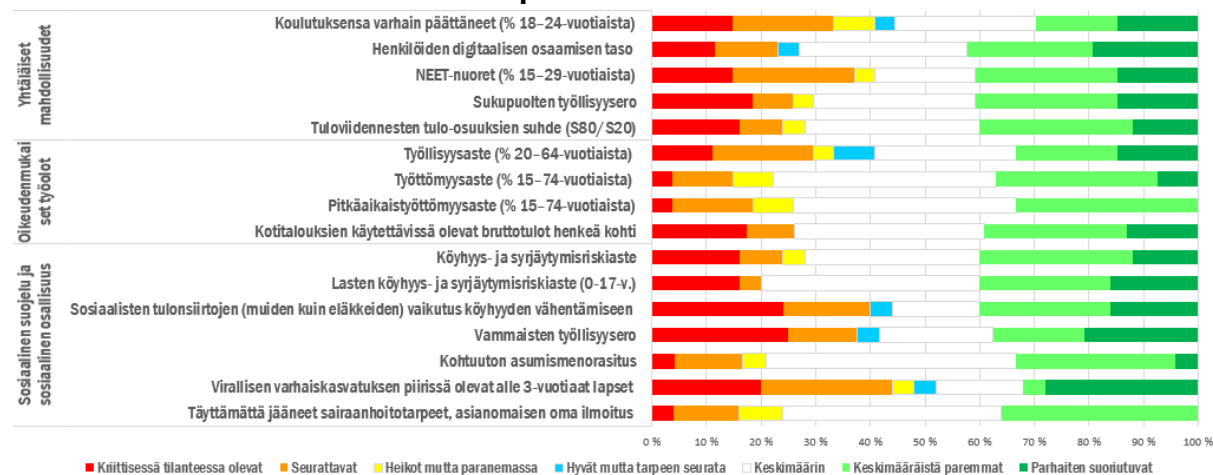
¹ Euroopan unionin neuvosto hyväksyi työllisyyden suuntaviivojen tuoreimman päivityksen lokakuussa 2021 (EUVL L 379, 26.10.2021, p. 1).

² Elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta annetun asetuksen (EU) 2021/241 4 artikla (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17).

sukupolvia, lapsia ja nuoria koskeva politiikka. Osana toimintapolitiikan analyysiä yhteisessä työllisyysraportissa käsitellään myös joitakin toimenpiteitä, joita tuetaan elpymis- ja palautumistukivälineestä ja muista EU:n rahoituslähteistä, muun muassa Euroopan sosiaalirahasto plussasta, Euroopan aluekehitysrahastosta ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta.

Tarkistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu tukee vuoden 2022 työllisyysraportissa tehtyä analyysiä, jossa katetaan laajemmin pilarin periaatteet. Osana maaliskuussa 2021 esitettyä sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevaa toimintasuunnitelmaa komissio ehdotti sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun tarkistusta, jotta pilaria voitaisiin seurata paremmin tarkistetuilla pääindikaattoreilla, jotka TSTK-neuvosto vahvisti kesäkuussa 2021. Sen vuoksi vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa arvioidaan jäsenvaltioiden suoriutumista tarkistettujen pääindikaattoreiden perusteella.³ Niihin sisältyy nyt indikaattoreita, joiden avulla voidaan ottaa huomioon tärkeitä seikkoja, kuten aikuiskoulutus, vammaisten integroituminen työmarkkinoille, lasten köyhyys- ja syrjäytymisriski sekä kohtuuton asumismenorasitus. Tarkistetusta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta saadun näytön ja maakohtaisen näyttöä ja poliittista kontekstia koskevan analyysin ansiosta keskeiset työllisyys-, osaamis- ja sosiaaliset haasteet EU:ssa ja jäsenvaltioissa on mahdollista yksilöidä tarkemmin (ks. kaavio 1). Näin voidaan seurata tiiviimmin sosiaalista kehitystä ja eroja. TSTK-neuvoston neuvoa-antavat komiteat tarkastelevat talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa Espanjan ja Belgian esittämää ehdotusta sosiaalista epätasapainoa koskevasta menettelystä, joka perustuu SEUT-sopimuksen 148 artiklaan.

Kaavio 1: Työllisyys-, osaamis- ja sosiaaliset haasteet EU:n jäsenvaltioissa tarkistetun sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden mukaan

Huomautukset: 1) aikuisten osallistumista koulutukseen koskevasta indikaattorista ei ole vielä saatavilla tietoja, 2) digitaalitaitoja koskevan indikaattorin tiedot ovat vuodelta 2019, 3) joistakin indikaattoreista puuttuu joitakin maita koskevat tiedot: kaikkien indikaattorien selitykset esitetään raportin liitteessä.

Koronaviruskriisin vaikutusta työmarkkinoihin ovat lieventäneet jäsenvaltioiden ja EU:n nopeat ja päättäväiset toimet. Työmarkkinoiden elpyminen jatkuu, mutta työllisyys ja tehtyjen työtuntien kokonaismäärä eivät ole vielä palanneet kriisiä edeltäneille tasoille.⁴

³ Sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa ehdotettiin sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun myös toissijaisia indikaattoreita, joista keskustellaan edelleen.

⁴ Tämä osoittaa, että lyhennetty työaika tai tilapäiset lomautukset ovat edelleen merkittäviä monille työntekijöille samoin kuin useissa jäsenvaltioissa työsuhteiden säilyttämiseksi asetetut irtisanomisrajoitukset.

Työllisyysaste oli alimmillaan (71,6 prosentissa) vuoden 2020 toisella neljänneksellä, minkä jälkeen se elpyi hieman 72,8 prosenttiin 20–64-vuotiaiden ryhmässä vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Se jää kuitenkin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä saavutetun huipputason (73,3 prosenttia) alle. Talouden elpymisen tukee työpaikkojen luomista, mutta kriisiä edeltäneille työllisyystasojille ei odoteta paluuta ennen vuotta 2022. Kuten työllisyysastetta koskevasta EU:n yleistavoitteesta käy ilmi, työllisyyden korkea taso vuoteen 2030 mennessä on keskeinen prioriteetti. Tarkoituksena on varmistaa, että kaikki voivat osallistua täysipainoisesti talouselämään ja yhteiskunnan toimintaan, ja auttaa vähentämään köyhyysriskissä olevien ihmisten määrää. Työttömyys ei ole lisääntynyt siinä määrin, kuin olisi voitu odottaa, kun otetaan huomioon koronaviruspandemian merkittävä vaikutus talouteen. Tämä johtuu jäsenvaltioissa käyttöön otetuista politiikkatoimista, joihin saatiin tukea myös EU-rahoituksesta (erityisesti eurooppalaisesta hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäisestä SURE-tukivälineestä⁵ ja koheesiota ja Euroopan alueita tukevan elpymisavun REACT-EU-välineestä⁶), ja vähemmässä määrin siitä, että jotkin ihmiset siirtyivät ainakin tilapäisesti työmarkkinoiden ulkopuolelle, kun työn löytäminen vaikeutui.

Työmarkkinoiden elpyminen jatkuu

⁵ Neuvoston asetus (EU) 2020/672, annettu 19. toukokuuta 2020.

⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2020/2221, annettu 23. joulukuuta 2020.

72,8 %

työllisyysaste vuoden 2021 toisella neljänneksellä (1,2 %-yksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin)

6,7 %

työttömyysaste syyskuussa 2021 (1 %-yksikön alempi kuin vuotta aiemmin)

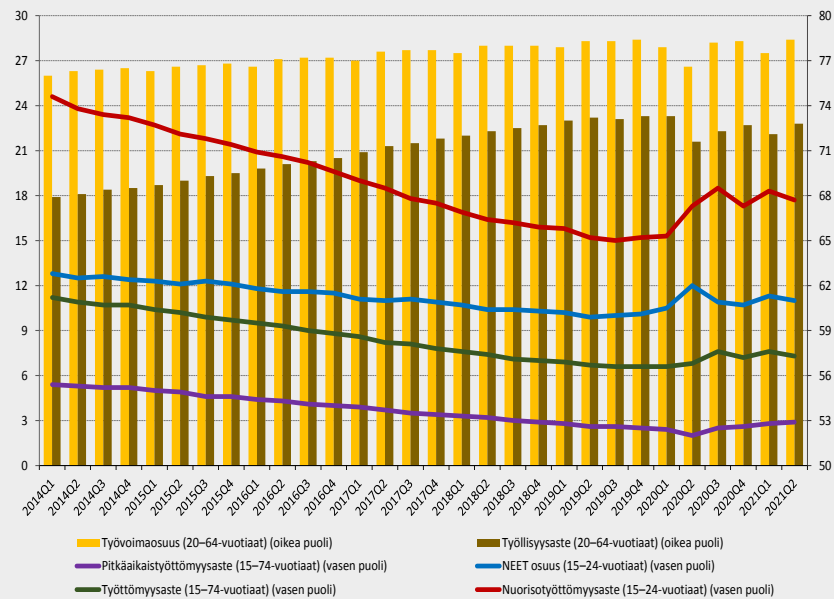
17,4 %

nuorisotyöttömyysaste vuoden 2021 toisella neljänneksellä (0,6 %-yksikköä korkeampi kuin vuoden 2020 toisella neljänneksellä)

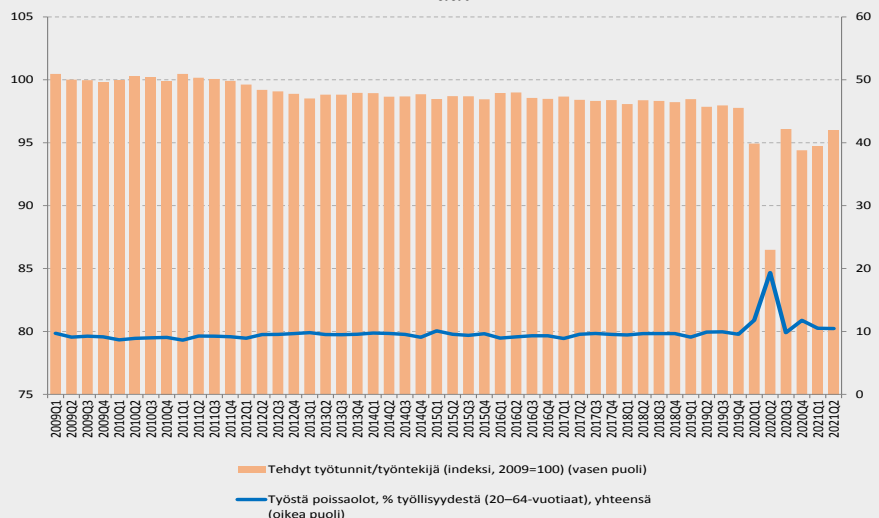
+13,3 %

tehtyjä työtunteja työntekijää kohti vuoden 2020 toisella neljänneksellä verrattuna vuoden 2020 viimeiseen neljännekseen (kuitenkin 2,7 % alempi kuin vuoden 2019 toisella neljänneksellä)

Työvoimaosuus, työttömyysaste ja työllisyyden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus EU27-maissa, %

Tehdyt työtunnit yhteensä työntekijää kohti ja työstä poissaolot, EU27-maat

Huomautus: Neljännesvuosittaisen työttömyysasteiden aikasarjassa katkos vuoden 2021 ensimmäisestä neljänneksestä lähtien. Lähde: Eurostatin tietokanta [une_rt_q], [une_ltu_q] ja työvoimatutkimus [lfsi_emp_q], [lfsi_argan], [lfsi_neet_q]. Kausitasoitettua tietoa ei ole käytetty.

Koronaviruskriisi pysäytti viime vuosina työvoimaosuudessa todetun myönteisen suuntauksen. EU27-maiden työvoimaosuus 20–64-vuotiaiden ryhmässä aleni hieman pandemian seurauksena, mutta se on jo elpynyt kriisiä edeltäneelle tasolle neljännesvuosittaisen tietojen perusteella. Elpyminen oli suureksi osaksi naisten ja 55–64-vuotiaiden työmarkkinoille osallistumisen ansiota. Absoluuttisesti mitattuna EU:n työikäinen väestö on kuitenkin kutistunut viime vuosikymmenen aikana, mikä vaikuttaa myös lisääntyneeseen työvoimapulaan. Tässä yhteydessä on tärkeä toteuttaa politiikkaa, jolla saadaan lisää ihmisiä työmarkkinoille, mahdollistetaan pidempi työelämä terveempänä ja parannetaan tuottavuutta keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Työolojen parantamisella ja niiden paremmalla mukauttamisella työntekijöiden muuttuviin tarpeisiin työelämän aikana on myönteinen vaikutus työvoiman tarjontaan, ja siten niillä voidaan tukea korkeampia työllisyysasteita.

Koronaviruspandemia vaikutti eri tavalla eri toimialoihin ja eri tyyppisiin työntekijöihin

Työllisyysaste kasvoi eniten

vuoden 2020 toisesta neljänneksestä rakennus- ja julkishallinnossa sekä tieto- ja viestintätekniikan alalla

Työllisyysaste kasvoi vähiten

vuoden 2020 toisesta neljänneksestä tukku- ja vähittäiskaupassa, taide- ja viihdealalla sekä maataloudessa

1,6 miljoonaa

vähemmän

työntekijöitä (20–64-vuotiaat)

määräaikaisessa

työsuhteessa vuoden

2021 toisella

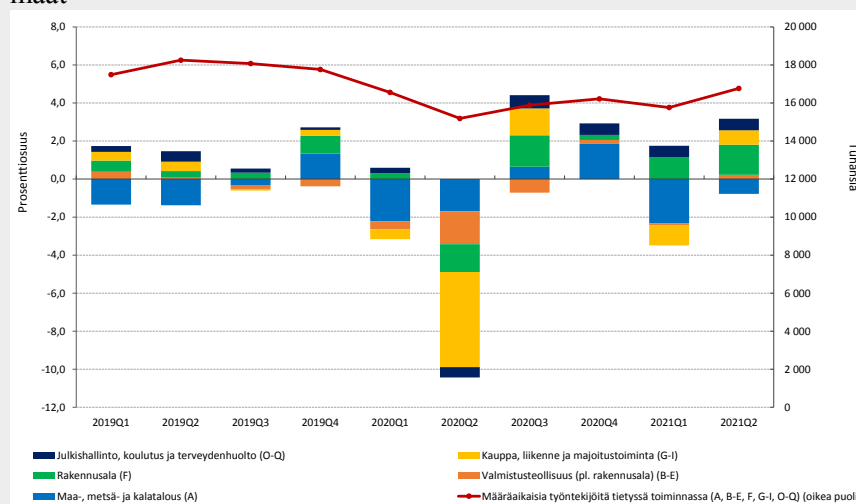
neljänneksellä

verrattuna vuoden

2019 toiseen

neljännekseen

Työllisyyden muutos taloudellisen toiminnan mukaan (kotimaan käsite, kausitasoitettut ja kalenterikorjatut tiedot), EU27-maat

Lähde: Eurostatin tietokanta [tec00109]. Huomautus: * NACE Rev.2 -toiminta.

Talouden elpymässä koronaviruspandemian aiheuttamasta iskusta kaikkia työpaikkoja ei todennäköisesti täytetä ja työpaikasta toiseen siirtymisen tukemisesta on tulee erityisen tärkeää. Vuoden 2020 toisesta neljänneksestä lähtien työllisyyskasvu on ollut suurinta rakennus- ja julkishallinnossa ja tieto- ja viestintätekniikan alalla ja pienintä tukku- ja vähittäiskaupassa, taide- ja viihdealalla sekä maataloudessa. Joissakin yrityksissä, joihin pandemia on vaikuttanut, isku on ollut vain tilapäinen. Toisissa taas se saattaa johtaa liiketoimintamallin perusteellisiin muutoksiin, jotka johtuvat osittain kuluttajien mieltymysten muuttumisesta (esim. verkkokaupan yleistymisen) ja yritysten organisoinnista ja toimintakäytännöistä (esim. digitalisaatio ja siirtyminen kestävämpiin tuotantomenetelmiin). Joistakin tehtävistä voi näin ollen tulla tarpeettomia, mikä edellyttää työskentelymenetelmiin ja työvoimapanokseen liittyvää rakenneuudistusta. Poliittisten päätöksentekijöiden ja yritysten on tuettava aiempaa enemmän työpaikasta toiseen siirtymistä tehokkaasta työllisyyden aktiivituesta annetun komission suosituksen mukaisesti. Elpymisen tarjoaa mahdollisuuksia myös suuntautua kohti kestävämpää sosioekonomista järjestelmää, joka edellyttää uusia liiketoimintamalleja ja jolla on laajakantoisia vaikutuksia siihen, minkätyyppisiä työpaikkoja on tarjolla ja minkälaista osaamista tarvitaan. Työvoimapolitiikan käsittelyyn tarvitaan tehokkaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan tukemaa työvoiman nopeaa uudelleensijoittautumista ja

täydennys- ja uudelleen koulutustoimia, jotta voidaan edistää tuottavuutta ja palkka- ja sosiaalista koheesiota ja helpottaa siirtymistä vihreään ja digitaaliseen talouteen. Lyhennettyä työaikaa koskevat järjestelyt voivat olla tässä yhteydessä hyödyllisiä rakenneuudistusten helpottamisessa ja tukemisessa. Niiden olisi pysyttävä osana poliittista välineistöä kriisin jälkeenkin, ja ne olisi kohdistettava talouden nykyaikaistamisen tukemiseen (esimerkiksi osaamista kehittävien toimenpiteiden avulla) viivyttämättä rakenteellisia mukautuksia.

Kriisi on tuonut esiin nuorten muita vaikeamman työmarkkinatilanteen

13,7 %

**työelämän ja
koulutuksen
ulkopuolella
olevia nuoria
(15–29 vuotiaita)
vuonna 2020**

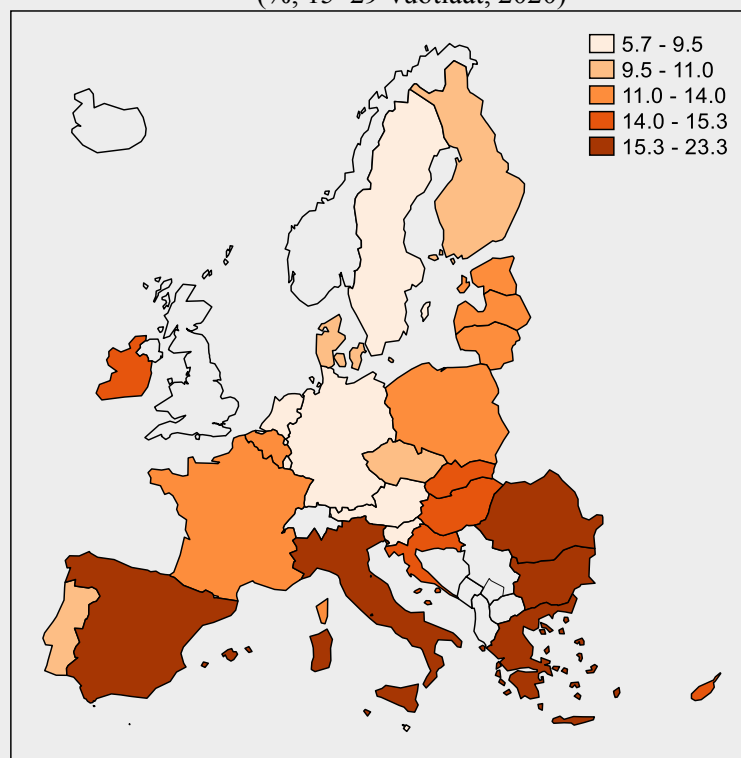
+1,3 %-

**yksikköä nuorten
työllisyysaste
vuosien 2019 ja 2020
välillä**

**Kaksi kertaa
niin paljon
nuoria**

**vastentahtoisesti
määräaikaisessa
työssä kuin 25–64-
vuotiaita**

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret
(%, 15–29-vuotiaat, 2020)

Huomautus: Joitakin hallintoyksiköjä saarella ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon.
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [edat_lfse_35]. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Koronaviruskriisi vaikutti voimakkaammin nuoriin, etenkin työelämän aloittaviin, mikä vaatii nopeita ja päättäväisiä toimia. Nuorten (15–24-vuotiaiden) työttömyysaste EU:ssa osoitti hieman elpymisen merkkejä vuoden 2021 puoliväliin mennessä mutta oli edelleen 17,4 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä, mikä on lähes kolminkertainen 25–74-vuotiaiden työttömyysasteeseen nähden. Koronaviruskriisin vuoksi työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (ns. NEET-nuoret) määrän kuusi vuotta kestänyt aleneva suuntaus kääntyi, osittain nuorten epävarman työmarkkina-aseman vuoksi. Tämä edellyttää päättäväisiä poliittisia toimia, jotta estetään nuorten hyvinvointiin ja uranäkymiin kohdistuvien pitkäaikaisten kielteisten vaikutusten riski. NEET-nuorten määrän vähentäminen on yksi yleistavoitteita täydentävistä EU:n tavoitteista, jotka Euroopan komissio esitti sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa. Vahvistetulla nuorisotakuulla lujitetaan toimia, joilla tarjotaan kaikille nuorille laadukas työ-,

jatkokoulutus-, oppisopimus- tai harjoittelupaikka neljän kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta tai virallisen koulutuksen päättämisestä.⁷ ALMA-aloitteella⁸ (Aim, Learn, Master, Achieve) autetaan muita heikommassa olevia NEET-nuoria hankkimaan työkokemusta ulkomailla ja tarjotaan myös tarvittavaa sosiaalista tukea. Tavoitteena on integroida nuoret yleissivistävään tai ammatilliseen koulutukseen tai laadukkaaseen työhön.

Kriisi on vaikuttanut epätasaisesti eri työntekijäryhmiin, joten räätälöity aktiivinen työmarkkinapolitiikka on tärkeää osallistavan elpymisen varmistamiseksi. Vaikutus on kohdistunut voimakkaasti epätyypillisissä työsuhteissa oleviin työntekijöihin, etenkin määräaikaissäessä työsuhteessa oleviin työntekijöihin jäsenvaltioissa, joissa määräaikaisten työsuhteiden osuus on suuri.⁹ EU:n ulkopuolella syntyneiden työpaikat vähenivät enemmän kuin syntyperäisen väestön. Lisäksi toimintarajoitteiden työllisyyden lisäämiseen on edelleen merkittävästi potentiaalia: toimintarajoitteisten ja toimintakykyisten työllisyysasteen ero oli 24,5 prosenttiyksikköä EU:ssa vuonna 2020.

Pandemia korosti entisestään pitkäaikaisia haasteita, jotka liittyvät naisten työmarkkinoille osallistumiseen. Näytön mukaan naisten työllisyysasteeseen ei kohdistunut suurempaa kielteistä vaikutusta kuin miesten työllisyysasteeseen, mutta sulkutoimien aikana naisten työtunnit vähenivät jyrkemmin kuin miesten. Näihin kehityssuuntiin vaikuttavat erot naisten ja miesten edustuksessa aloilla ja ammanteissa, joihin kriisi vaikutti, sukupuolten väliset erot etätöön tekemisessä sekä se, että naisten vastuulla oli suurempi osa hoivavelvoitteista. Lisäksi kriisin aikana yksinhuoltajanaisten työllisyys väheni enemmän kuin lapsettomien naisten. Tämä korostaa lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalvelujen merkitystä naisten työmarkkinoille osallistumisen lisäämisessä. Työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevalla direktiivillä¹⁰, joka jäsenvaltioiden on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöään 2. elokuuta 2022 mennessä, pyritään siihen, että naisilla ja miehillä olisi yhdenvertainen ja tasapuolinen mahdollisuus käyttää lomajärjestelyjä. Sen ansiosta lasten vanhemmat tai työntekijät, joilla on huollettavia omaisia, voivat paremmin tasapainottaa hoito- ja työvelvoitteensa. Myös verojärjestelmien rakenne ehkäisee edelleen kotitalouksien toisten tulonsaajien (jotka ovat useimmiten naisia) osallistumista työmarkkinoille useissa jäsenvaltioissa.

⁷ [Neuvoston suositus](#), annettu 30. lokakuuta 2020, ”Silta työelämään – entistä vahvempi nuorisotakuu” ja nuorisotakuun perustamisesta 22 päivänä huhtikuuta 2013 annetun neuvoston suosituksen korvaaminen (2020/C 372/01, EUVL C 372, 4.11.2020, s. 1).

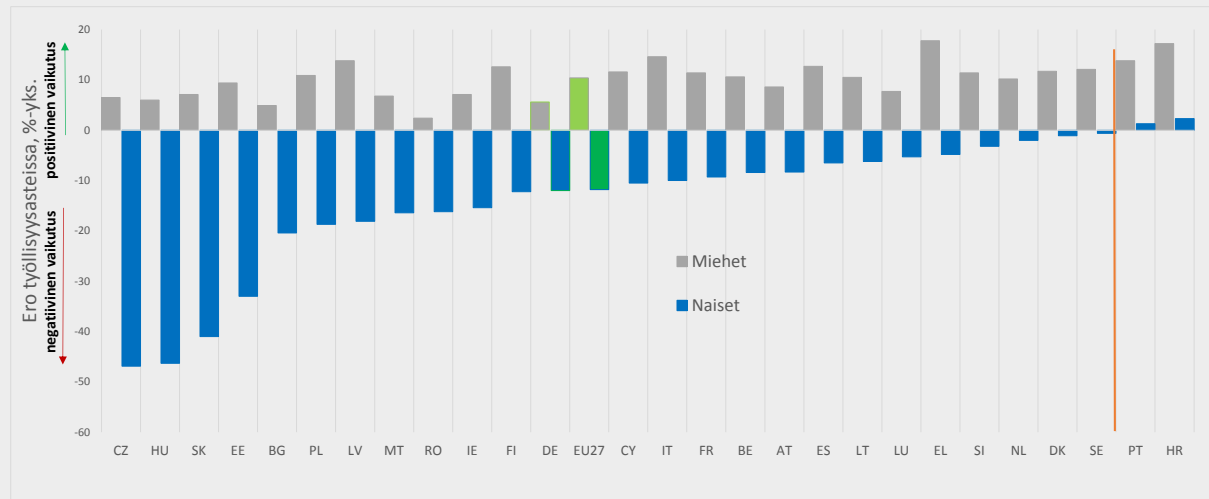
⁸ Lisätietoja: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus – Euroopan komissio \(europa.eu\)](#)

⁹ Tulonkorvausetuudet kattavat usein heikosti nämä työntekijät, joskin monet valtiot pyrkivät kaventamaan näitä eroja tai poistamaan ne hätätoimenpiteillä. [Neuvoston suositus, annettu 8. marraskuuta 2019](#), sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta (2019/C 387/01, EUVL C 387, 15.11.2019, s. 1).

¹⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2019/1158](#), annettu 20. kesäkuuta 2019, vanhempien ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta ja neuvoston direktiivin 2010/18/EU kumoamisesta.

Sukupuolten väliset erot työmarkkinoilla ovat edelleen suuret

Alle 6-vuotiaiden lasten vanhempien ja lapsettomien työllisyysasteen erot vuonna 2020 (%-yksikköä, sukupuolen mukaan, 25–49-vuotiaat)

Pikkulasten äitien työllisyysaste EU:ssa on **11,8 %-yksikköä** **alempi** kuin lapsettomien naisten

Työtuntien määrä väheni naisilla enemmän, usein **hoivavaroitteiden** vuoksi (6,1 %-yksikköä naisilla v. 4,3 %-yksikköä miehillä)

Jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja **lastenhoitopalvelujen käytössä**

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lftst_hheredch].

Tiettyjen ryhmien työllisyyden lisäämiseen on potentiaalia, mutta monissa jäsenvaltiossa kasvava työvoimapula osoittaa yleisen täydennys- ja uudelleenkoulutustarpeen keskeisen merkityksen. Koronaviruspandemiasta johtuva taloudellisen toiminnan väheneminen vähensi työvoimapulaa lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Vuonna 2021 sulkutoimien lieventämisen ja talouden vähittäisen elpymisen jälkeen avointen työpaikkojen määrä lähti jälleen kasvuun useimmissa jäsenvaltioissa. Eniten työvoimasta oli pulaa rakennusallalla, terveydenhuollossa ja pitkäaikaishoidossa sekä tieto- ja viestintätekniikan alalla, ja tätä pahentaa muun muassa pitkäaikainen osaamisvaje. Vihreään ja digitaaliseen talouteen siirtymisen seurauksena työvoiman kysynnän voidaan odottaa kasvavan uusiutuviin energialähteisiin, rakentamiseen sekä maa- ja metsätalouteen liittyvillä aloilla, ja kysyntä kohdistuu eniten keskitason ammattitaitoa vaativaan ryhmään.

Työvoimapula on kasvanut talouden elpymisen myötä

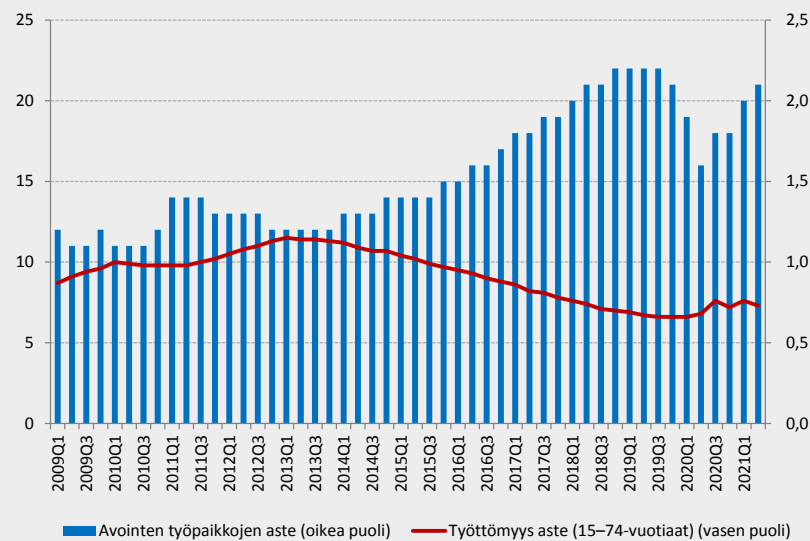
**2,1 %
avointen
työpaikkoje
n osuus**

vuoden 2021
toisella
neljänneksellä
eli 0,5 %-
yksikköä
enemmän kuin
vuoden 2020
toisella
neljänneksellä
ja vain 0,1 %-
yksikköä
vähemmän kuin
vuoden 2019
toisella
neljänneksellä

Suuntauksen
taustalla on
**pitkäaikain
en**

osaamisvaje
rakennusallalla,
terveydenhuollo
ssa ja
pitkäaikaishoid
ossa sekä tieto-
ja
viestintätekno
gian alalla

Avointen työpaikkojen aste ja työttömyysaste (15–74-vuotiaat), EU27-maat

Huomautus: NACE Rev.2 -toiminta, pääluokat B–S. Työttömyysaste, neljännesvuosittaiset tiedot, kausitasoitettut tiedot. Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [jvs_q_nace2] ja [une_rt_q].

Työpaikka ei aina tarjoa kohtuullista toimeentuloa. Työssäkäyvien köyhyys EU27-maissa on lisääntynyt vuosien 2010 ja 2019 välillä 8,5 prosentista 9 prosenttiin. Yleisesti ottaen työssäkäyvien köyhyysriski on paljon suurempi määräaikaishoidetuilla työntekijöillä (16,2 %) kuin vakituksessa työsuhteessa olevilla (5,9 %) samoin kuin matalan osaamistason työntekijöillä (19 %) verrattuna korkean osaamistason työntekijöihin (4,9 %). Lisäksi EU:n ulkopuolella syntyneillä työntekijöillä on paljon suurempi todennäköisyys työssäkäyvien köyhyyteen kuin syntyperäisillä. Siitä huolimatta, että vähimmäispalkkoja on hiljattain korotettu monissa jäsenvaltioissa, lakisääteiset vähimmäispalkat ovat edelleen usein matalia muihin palkkoihin verrattuna. Riittäviä vähimmäispalkkoja koskevan komission ehdotuksen¹¹ mukaisesti

¹¹ Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi riittävistä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa ([COM\(2020\) 682 final](#)).

työehtosopimusneuvottelut ovat keskeisessä asemassa, jotta saavutetaan riittävä vähimmäispalkkasuoja kaikkialla unionissa.

Määräaikainen työllisyys on vähentynyt pandemian alusta lähtien, mikä kuvastaa sitä, että määräaikaisia työpaikkoja hävisi enemmän kuin vakituisia, joskin useissa jäsenvaltioissa on edelleen merkittävästi määräaikaisia työsuhteita. Määräaikaiset työsuhteet ovat edelleen erityisen yleisiä naisten, nuorten ja EU:n ulkopuolella syntyneiden työntekijöiden keskuudessa. Määräaikaiset työ sopimukset, jotka toimivat ponnahduslautana kohti vakinaisempia työsuhteita, ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä parantamaan yleistä työpaikkojen laatua. Joissakin jäsenvaltioissa määräaikaisessa työsuhteessa olemisen pääsyy on, että vakituista työpaikkaa on vaikea löytää. Vastentahtoisessa määräaikaisessa työsuhteessa olevat työntekijät raportoivat usein heikosta työtyytyväisyydestä, mikä voi vaikuttaa heidän suorituskyykyynsä ja taitojen hankintaansa. Osa-aikatyön osuus EU:ssa pieneni vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna, mutta merkittävä osuus työntekijöistä tekee edelleen osa-aikatyötä vastentahtoisesti.

Etätyön äkillinen merkittävä lisääntyminen on tuonut esiin etätyöhön liittyvät sekä hyödyt että haasteet. Terveyshätilän aikana etätyö on osoittautunut tärkeäksi monille yrityksille: sen avulla on voitu varmistaa liiketoiminnan jatkuvuus ja turvata työntekijöiden terveys. Normaaliaikoina sen ansiosta myös työntekijöiden työmatka-aika lyhenee, joustavuus lisääntyy, työ- ja yksityiselämän tasapainottaminen helpottuu ja yritysten tehokkuus ja tuottavuus paranevat. Etätyö voi kuitenkin toisinaan hämärtää työ- ja yksityiselämän rajoja, lisätä työntensiteettiä ja vaikeuttaa työntekijöiden edunvalvontaa ja osallistumista työpaikan päätöksentekoon ja koulutukseen joissakin tapauksissa. Digitaalitekniologia on mahdollistanut etätyön kasvattamisen ja tukenut työvoiman kysynnän ja tarjonnan parempaa yhteensovittamista, mutta se aiheuttaa haasteita tietyille ryhmille, etenkin matalan osaamistason tai ikääntyneille työntekijöille, ja vaikeuttaa täysimääräistä osallistumista työmarkkinoille ja yhteiskunnan toimintaan. Tämä puolestaan saattaa lisätä riskiä digitaaliseen kahtiajakoon sekä työmarkkinoilta syrjäytymiseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen, minkä vuoksi on tärkeää varustaa kaikki tarvittavilla digitaaloilla, jotta he voivat saada hyötyä digitaalisesta siirtymästä.

Pandemia on vauhdittanut käynnissä olevaa digitalisaatiota, esimerkiksi edistämällä alustatyötä, ja tämä edellyttää poliittisia toimia tähän liittyvien muutosten hallitsemiseksi, etenkin työolojen ja sosiaalisen suojelun saatavuuden suhteen. Digitaalitekniologia uudistaa oppimis- ja työskentelytapoja sekä tarjoaa uusia mahdollisuuksia yrityksille ja kuluttajille. Työmarkkinoilla digitekniologia luo työllistymismahdollisuuksia ja voi auttaa työnantajia ja työntekijöitä löytämään paremmin toisensa. Siihen voi kuitenkin myös liittyä nykyisiin työpaikkoihin ja työsuhteiden laatuun liittyviä riskejä, etenkin toiminnassa, joka on rutiininomaista ja joka edellyttää vain alhaista osaamistasoa. Samalla kun työvoima sijoittautuu uudelleen digitaaloja vaativiin ammatteihin, uudelleensijoittautuminen voi koskea myös digitaaliseen alustatalouteen liittyviä ammatteja. Verkkotyövoiman kysyntä on kasvanut nopeasti pandemian aikana (tulot ovat viisinkertaistuneet viiden viime vuoden aikana), mikä on tuonut paremmin esiin, että on tärkeää selkeyttää alustatyöntekijöiden oikeudellista asemaa ja parantaa heidän työolojaan.

Useissa jäsenvaltioissa osa-aikaisten ja epätyypillisten työsuhteiden käyttöön liittyy merkittävästi vastentahtoisuutta

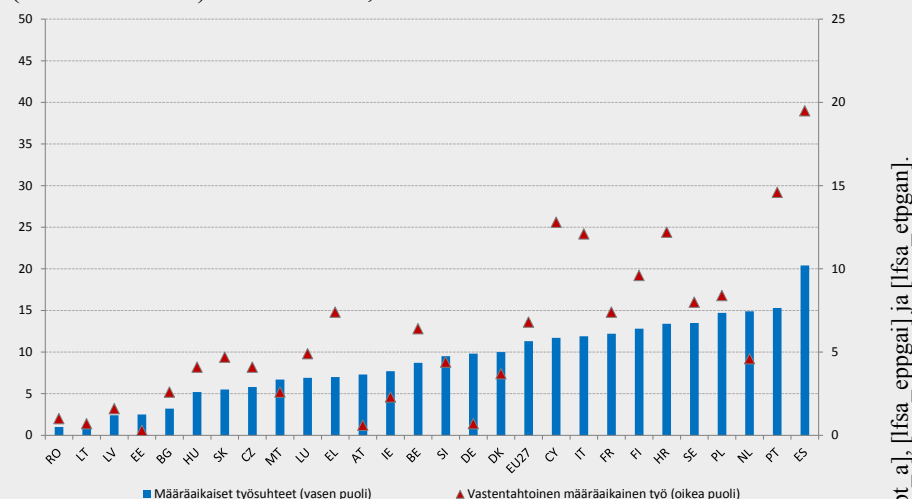
13,3 %
määräaikaisessa
työsuhteessa
olevia
työntekijöitä
EU:ssa vuonna
2020 (1,5 %-
yksikköä vähemmän
kuin vuonna 2019;
15–64-vuotiaat)

joista
6,8 %
vastentahtoisesti
määräaikaisessa
työssä
ja suuri osuus nuoria

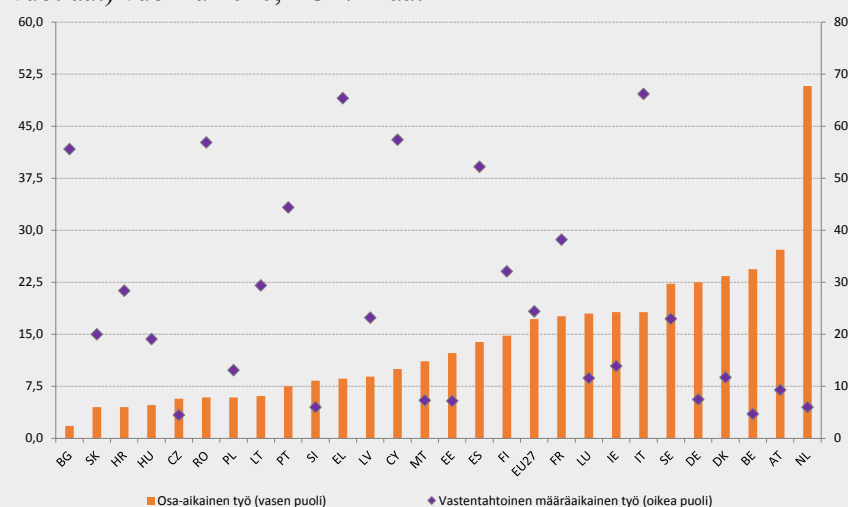
17,2 %
osa-aikaisia
työntekijöitä
EU:ssa vuonna 2020
(1,2 %-yksikköä
vähemmän kuin
vuonna 2019)

25 %
vastentahtoisesti
osa-aikatyössä
EU:ssa vuonna 2020

Määräaikaisten työsuhteiden prosenttiosuus kokonaistyöllisyydestä (15–64-vuotiaat) vuonna 2020. Vastentahtoinen määräaikainen työ (15–64-vuotiaat) vuonna 2020, EU27-maat

Osa-aikaisten työsuhteiden prosenttiosuus kokonaistyöllisyydestä (15–64-vuotiaat) vuonna 2020. Vastentahtoinen osa-aikatyö (15–64-vuotiaat) vuonna 2020, EU27-maat

Lähde: Eurostatin tietokanta [tesem190] ja työvoimatutkimus [lfsi_pt_a], [lfsi_eppgai] ja [lfsi_etpgan].

Siirtyminen vihreään talouteen ja sitoumus ilmastoneutraaliudesta vuoteen 2050 mennessä tarjoavat ainutlaatuisen mahdollisuuden käynnistää EU:n talous uudelleen kestäväällä, osallistavalla ja joustavalla tavalla. Edellyttäen, että käyttöön otetaan oikeanlaisia liitännäistoimia, ilmastoneutraaliuteen siirtyminen voisi luoda jopa miljoona uutta työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä, joskin vaikutusten odotetaan vaihtelevan eri ammattien toimialojen ja alueiden välillä. Työpaikkoja syntyy pääasiassa keskitason osaamisryhmään, ja näin voidaan lieventää työmarkkinoiden polarisaatiota. Vihreä siirtymä ei kuitenkaan vaikuta kaikkiin eurooppalaisiin tasapuolisesti ja sillä on kielteinen vaikutus joihinkin sektoreihin, joilla häviää työpaikkoja ja tapahtuu rakenneuudistuksia (etenkin kaivannaisteollisuudessa ja energiavaltaisilla aloilla). Myös kotitalouksien tuloihin kohdistuu lisäpainetta. Lisäksi monilla aloilla nykyiset työpaikat edellyttävät täydentävien taitojen

opettelemista vihreän siirtymän tukemiseksi. Nämä muutokset voivat olla haastavia erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien sekä joidenkin alueiden osalta, etenkin niiden, joihin teollisuuden muutos tai kulutustottumusten muutokset vaikuttavat, ja hiilikaivosalueiden osalta. Samalla kiertotalouteen siirtymiseen liittyvällä toiminnalla on merkittävää potentiaalia edistää yhteisötaloutta ja paikallisten työpaikkojen luomista. Näiden haasteiden voittamiseksi on keskeisen tärkeää tarjota täydennys- ja uudelleen koulutusta sekä tukea työpaikasta toiseen siirtymistä. Niillä voidaan tarjota ihmisille oikeanlaisia taitoja ja edistää työvoiman nopeaa uudelleensijoittautumista, jolla voidaan vaikuttaa tehokkuuden ja tuottavuuden paranemiseen ja palkkoihin. Euroopan osaamisohjelman mukaisesti tiivistetään ammattien viherryttämisen seuranta ja kartoitetaan paremmin, minkätyyppistä osaamisen mukauttamista tarvitaan tietyissä ammateissa ja tietyillä aloilla.

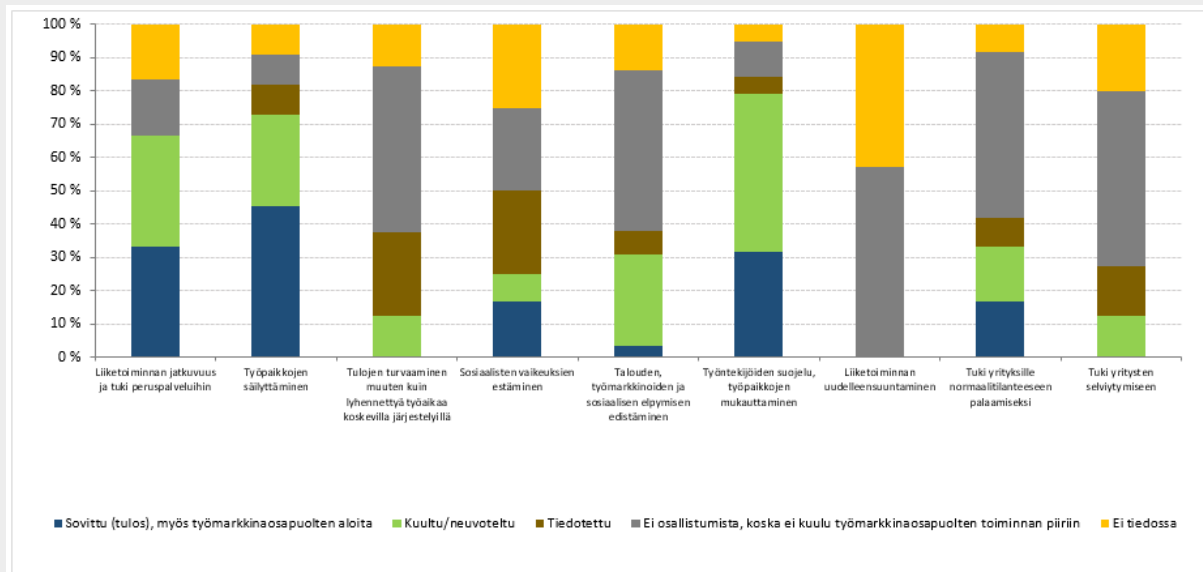
Energiaköyhyys on kasvava köyhyyden muoto, joka edellyttää kohdennettuja toimenpiteitä. Energiaköyhyys vaikuttaa tällä hetkellä EU:ssa jopa 34 miljoonaa ihmiseen, ja yksi viidestä köyhyysrajan alapuolella olevasta ihmisestä raportoi, ettei kykene lämmittämään kotiaan riittävästi. Komissio antoi lokakuussa 2021 energian hintojen nousuun vastaamista käsittelevän tiedonannon¹², jossa korostettiin oikeudenmukaisia vero- ja etuusjärjestelmiä, kohdennettuja tulotukitoimenpiteitä ja osallistavia tapoja kunnostamiseen keskeisinä tekijöinä välineistössä, jolla lievennetään energiaköyhyyttä ja käsitellään hiljattaisten hinnankorotusten välitöntä vaikutusta. Sosiaalisesti oikeudenmukainen vihreä siirtymä edellyttää työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipolitiikkaan liittyviä toimenpiteitä, joilla vastataan haasteeseen. Komissio aikoo ehdottaa joulukuussa 2021 neuvoston suositusta tavoista, joilla ilmastosiirtymän sosiaalisiin ja työllisyysnäkökohtiin voidaan puuttua parhaiten.

Korkealaatuinen ja tehokas työmarkkinaosapuolten osallistuminen on ennakkoedellytys Euroopan sosiaalisen markkinatalouden toimivuuden kannalta, ja sillä varmistetaan kestävämmät ja osallistavammat poliittiset tulokset. Yli puolet kaikista aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja toimeentuloturvan alalla toteutetuista toimenpiteistä pandemian puhkeamisen jälkeen on joko sovittu tai niistä on neuvoteltu työmarkkinaosapuolten kanssa. Työllisyyden suuntaviivoissa kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan työmarkkinaosapuolten merkityksellinen osallistuminen työllisyys- ja sosiaalialan ja tarvittaessa talousalan uudistusten ja politiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon hyvissä ajoin, muun muassa tukemalla niiden valmiuksien parantamista. Sitoutuminen toimintaan työmarkkinaosapuolten kanssa kaikilla tasoilla – kansallisten käytäntöjen ja institutionaalisten puitteiden mukaisesti – tähtää uudistusten suunnittelun parantamiseen ja sen varmistamiseen, että uudistuksiin sitoudutaan. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen kansalliseen työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaan on pysynyt laadultaan vakaana tai parantunut hieman viime vuosina, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen merkittäviä eroja. Myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistuminen on keskeisen tärkeää. Tämä pätee erityisesti aikana, jona tarvitaan vankkaa yksimielisyyttä, jotta voidaan varmistaa vahva elpyminen ja tukea vihreää ja digitaalista siirtymää. Suunniteltujen toimenpiteiden onnistuneen toteuttamisen kannalta on tärkeää, että työmarkkinaosapuolet ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot osallistuvat asianmukaisesti elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoon jatkossa.

¹² Komission tiedonanto ”Miten vastata energian hintojen nousuun: toiminta- ja tukivälineistö” ([COM\(2021\) 660 final](#)).

Työmarkkinaosapuolet ovat olleet keskeisessä asemassa koronaviruskriisistä elpymiseen tähtäävässä strategiassa

Tapa, jolla työmarkkinaosapuolet osallistuvat vuonna 2021 toteutettujen politiikkatoimien suunnitteluun

Yli puolet kaikista vuonna 2021 käyttöön otetuista toimenpiteistä, jotka liittyivät liiketoiminnan jatkuvuuteen, työsuhdeturvaan ja työpaikkojen säilymiseen, työpaikkojen mukauttamiseen ja toimeentuloturvaan, sovittiin tai niistä neuvoteltiin työmarkkinaosapuolten kanssa

Osallistumisen laadussa on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä

Huomautukset: Kaaviossa esitetään 184 lainsäädäntötapausta tai suositusta ja kolmikantasopimusta 1. tammikuuta 2021 ja 13. syyskuuta 2021 välillä. Lähde: Eurofound (2021), COVID-19 EU PolicyWatch database.

Koulutustulokset korreloivat edelleen vahvasti sosioekonomisen taustan kanssa. Koronaviruspandemia on aiheuttanut suurta painetta jäsenvaltioiden koulutusjärjestelmiin. Koulupudokkaiden osuus on vähentynyt edelleen pandemian aikana, joskin aiempaa hitaammin, ja maiden välillä on edelleen merkittäviä eroja. Jäsenvaltioiden ensimmäiset tutkimukset ja kyselyt viittaavat pandemian aikana syntyneeseen merkittävään oppimisvajeeseen, joka on vaikuttanut erityisesti opiskelijoihin, joilla on heikommat sosioekonomiset lähtökohdat tai jotka ovat taustaltaan EU:n ulkopuolelta tulevia maahanmuuttajia. Heidän oppimistaan on vaikeuttanut eriarvoinen pääsy verkko-opetukseen ja esimerkiksi vähemmän kannustava oppimisympäristö kotona. Pandemiasta riippumatta oppilaiden sosioekonominen tai maahanmuuttajatausta ennustaa edelleen voimakkaasti digitaalitaotaso. Perustaitojen osalta voidaan todeta, että aiemman hienoisen edistyksen jälkeen alisuoriutuvien 15-vuotiaiden osuus on jälleen kasvussa. Tämä korostaa laadukkaan koulutuksen tarjoamisen merkitystä heti alusta lähtien. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kohoamisesta huolimatta useimmissa jäsenvaltioissa korkea-asteen koulutukseen osallistumisen sosiaaliset erot esiintyvät sitkeästi sukupolvesta toiseen. Olemassa oleva ammattitaitotarpeiden epäsuhta korostaa tarvetta parantaa koulutuksen merkityksellisuutta työmarkkinoiden kannalta ja lisätä edelleen korkea-asteen koulutukseen osallistumista, etenkin aloilla, joilla työvoiman kysyntä kasvaa, kuten tieto- ja

viestintäteknologia sekä STEM-alat (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka). On keskeisen tärkeää ehkäistä ja vähentää koulutustulosten eriarvoisuuksia, jotka liittyvät sosioekonomiseen tai maahanmuuttajataustaan, jotta voidaan tarjota kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet. Tämä saattaa vaikuttaa myönteisesti myös yksilölliseen osaamistasoon ja talouden kasvupotentiaaliin.

Koulutukseen liittyvä eriarvoisuus voi vaikuttaa erilaisiin lähtöasemiin työmarkkinoilla sekä urakehitykseen

26,6 %-yksikön ero

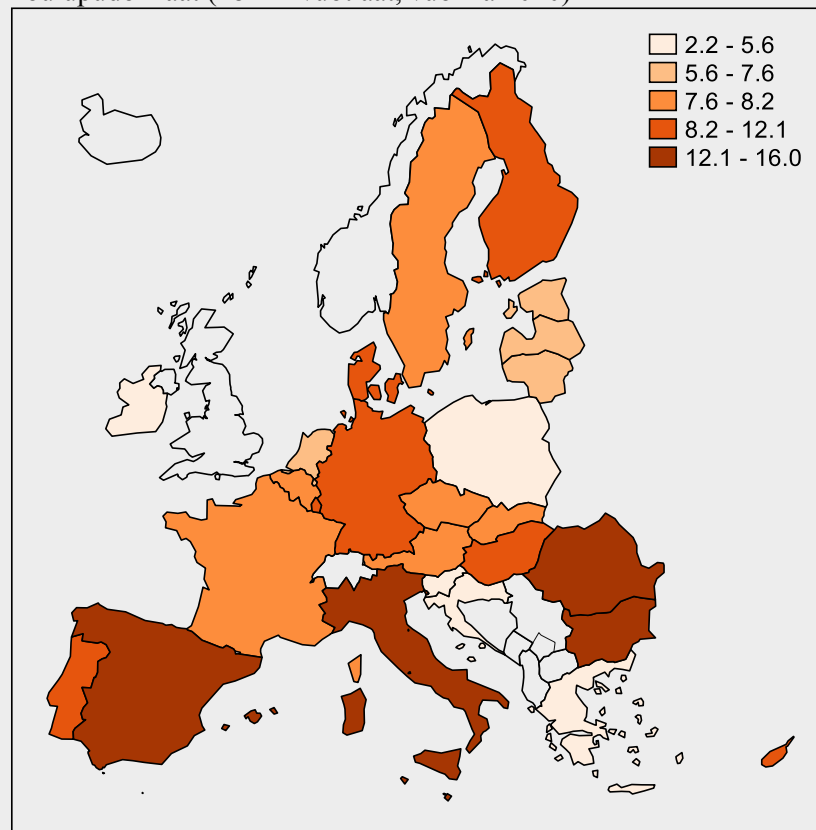
lukutaidossa

taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista asemaa osoittavan indeksin alimman ja ylimmän neljänneksen välillä

Oppilaiden sosioekonomien tai maahanmuuttajatausta ennustaa voimakkaasti digitaaltaitotaso

EU:n ulkopuolella syntyneet nuoret keskeyttävät koulunkäynnin lähes kolme kertaa todennäköisemmin kuin muut

Koulupudokkaat (18–24-vuotiaat, vuonna 2020)

Huomautus: Joitakin hallintoyksiköitä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Lähde: Eurostat työvoimatutkimus [EDAT_LFSE_02]. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Aikuisten taitojen kehittäminen ei edelleenkään ole tavanomainen käytäntö kaikkialla EU:ssa. Maiden välillä on suuria eroja ja pandemia vaikutti asiaan voimakkaasti. Vuotta 2030 koskevalla EU:n yleistavoitteella tuetaan tähän liittyviä lisätoimia. Sen varmistaminen, että työvoimalla on huomisen työmarkkinoilla tarvittavat taidot, on siten edelleen suuri haaste. Osaamistarpeiden ennusteet viittaavat työmarkkinoiden osaamisprofiilin muuttumiseen sekä matalan osaamistason ammattien vähenemiseen edelleen, kun otetaan huomioon nopea teknologinen muutos, joka johtuu myös vihreästä ja

digitaalisesta siirtymästä. Tämä aiheuttaa kiireellisen täydennys- ja uudelleen koulutuksen tarpeen. Tätä taustaa vasten aikuiskoulutusta koskeva EU:n yleistavoite (edelliseksi vuodeksi) asetettiin 60 prosenttiin (vuoden 2016 aste oli 37,4 prosenttia). Matalan osaamistason ja maahanmuuttaja-aikuiset osallistuivat aikuiskoulutukseen edelleen merkittävästi alle keskiarvon. Aikuiskoulutukseen osallistumisen lisääminen edellyttää yhdenmukaistettua lähestymistapaa, jossa puututaan erilaisiin esteisiin johdonmukaisesti, muun muassa hankkimalla osaamista koskevaa tietoa ja tekemällä ennusteita yhdessä asiaan liittyvien sidosryhmien kanssa. Tätä varten on liitettävä toisiinsa rahoitustuki, joka myönnetään suoriin kustannuksiin, kuten yksilöllisiin koulutusoikeuksiin, sekä palkallinen koulutusloma ja uraneuvontapalvelut. Olisi myös tarkasteltava laatuvarmistettuja koulutusmahdollisuuksia ja tiedotusta taitojen validoinnista ja sertifioinnista.

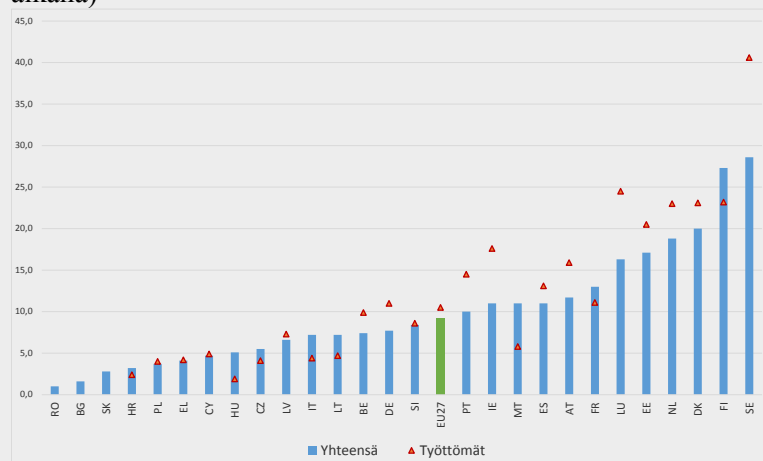
Työvoiman täydennys- ja uudelleen koulutus on keskeistä, jotta helpotetaan siirtymistä työpaikasta toiseen ja tuetaan vihreää ja digitaalista siirtymää

9,2 %
aikuisista osallistui
koulutukseen
(edellisten 4 viikon
aikana) EU:ssa
vuonna 2020

Näistä vain **3,4 %** oli
matalan
osaamistason
aikuisia

89 %
EU:n aikuisista on
sitä mieltä, että
paremmat
taloudelliset
edellytykset
kannustaisivat
koulutukseen
osallistumista

Aikuiskoulutukseen osallistuneiden osuus koko väestöstä ja työttömistä vuonna 2020 (% , 25–64-vuotiaat, edellisten 4 vk:n aikana)

Lähde: Eurostat työvoimatutkimus [trng_lfse_02]

EU:n jäsenvaltioissa on edistytty vain vähän digitaalisten perustaitojen tarjoamisessa aikuisille, ja edistyneiden digitaalitaitojen osalta tarvitaan merkittäviä lisätoimia. Pandemia on lisännyt merkittävästi digitaalitaitojen kysyntää kaikilla tasoilla, ja niitä edellytetään laajasti useissa ammateissa ja useilla aloilla. Tuoreimmat saatavilla olevat tiedot sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorista vuodelta 2019 osoittavat, että aikuisista vain 56 prosentilla oli vähintään digitaaliset perustaidot. Indikaattori viittasi myös siihen, että jäsenvaltiot eivät olleet lähentyneet toisiaan ja että edistyminen on ollut hyvin hidasta vuodesta 2014 lähtien. Digitaalitaitoja edellytetään (asianmukaisella tasolla) yli 90 prosentissa nykyisistä työpaikoista ja lähes kaikilla talouden sektoreilla. Edistyminen tällä

alalla on olennaisen tärkeää, jotta EU voi vastata kasvavaan tarpeeseen käyttää digitaalitaitoja päivittäisessä osallistumisessa yhteiskunnan toimintaan sekä tietotekniikka-asiantuntijoiden erityistarpeeseen talouselämässä.

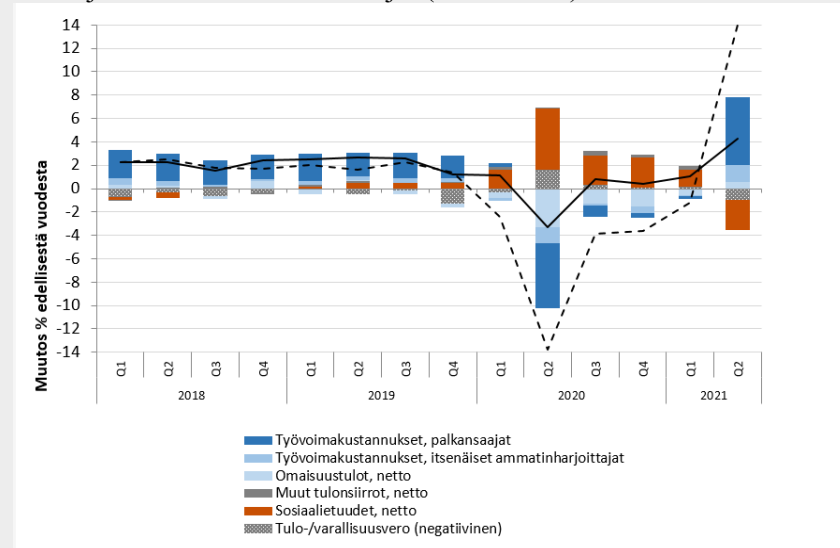
Koronaviruskriisistä huolimatta kotitalouksien kokonaistulot pysyivät keskimäärin melko vakaina kaikissa EU:n jäsenvaltioissa vuonna 2020. Tämä oli jäsenvaltioiden ja EU:n poikkeuksellisen nopeasti toteuttamien toimien ansiota. Pandemian alkaessa kotitalouksien tulot putosivat jyrkästi vuoden 2020 toisella neljänneksellä mutta elpyivät vuoden loppuun mennessä ja pysyivät yleisesti vakaina vuosien 2019 ja 2020 välillä. Suurin pudotus tapahtui palkansaajakorvauksissa, ja myös itsenäisten ammatinharjoittajien tulot ja netto-omaisuustulot vähenivät merkittävästi. Vuonna 2020 nettososiaalietuudet vaikuttivat voimakkaasti tuloihin, ja niillä oli merkittävä rooli kotitalouksien tulojen vähenemisen lieventämisessä toisella neljänneksellä. Niitä tukivat jossakin määrin myös tulo- ja varallisuusveroihin tehdyt mukautukset. BKT:n määrä supistui 6 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, ja se huomioon ottaen kotitalouksien kokonaistulojen vakaus vuonna 2020 todistaa, että kriisin sosiaalisten vaikutusten lieventämistä varten käyttöön otetut poikkeukselliset harkinnanvaraiset ratkaisut olivat tehokkaita samoin kuin sosiaalisen suojelun ja verojärjestelmien automaattinen vakauttava vaikutus. Vuoden 2021 toisella neljänneksellä sekä BKT:n määrä että palkansaajakorvaukset kasvoivat nopeasti, suunnilleen samaa vauhtia kuin ne supistuivat vuotta aiemmin. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo kasvoi tällä neljänneksellä enemmän kuin se oli supistunut vuotta aiemmin, mikä oli myös sen ansiota, että nettososiaalietuudet pienenevät hitaammin kuin muut tulonlähteet.

Koronaviruskriisistä huolimatta kotitalouksien kokonaistulot pysyivät keskimäärin melko vakaina EU:n jäsenvaltioissa vuonna 2020

Tuloerot
(ylimmän ja alimman tuloviidennekseen tulo-osuuksien suhteena – S80/S20) supistuivat hieman tai pysyivät vakaina useimmissa jäsenvaltioissa

Köyhyysriskissä tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien osuus pysyi vakaana: **noin yksi viidestä ihmisestä** vuonna 2020 EU:ssa

BKT:n kasvu, kotitalouksien käytettävissä olevan reaali bruttotulon kasvu ja sen tärkeimmät osatekijät (EU27-maat)

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [nasq_10_nf_tr] ja [namq_10_gdp] Huomautukset: ks. raportti.

Sosiaalisen suojelun järjestelmät auttoivat selviytymään koronaviruskriisistä ilman köyhyysriskin tai tuloerojen merkittävää kasvua. Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste ja kukin sen osatekijä samoin kuin tuloerot pysyivät useimmissa jäsenvaltioissa melko vakaina vuosien 2019 ja 2020 välillä.¹³ Tämä kuvastaa vero- ja etuusjärjestelmien sekä koronaviruskriisin aikana käyttöön otetun tai laajennetun mittavan julkisen tuen vaikutusta. Tukea annettiin muun muassa lyhennettyä työaikaa koskevien järjestelyjen ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden kautta, etenkin muita heikommassa asemassa oleville ryhmille. Vuoden 2020 sosiaalisen suojelun menojen varhaiset arviot 19 jäsenvaltiosta¹⁴ viittaavat ennennäkemättömiin tasoihin ja huomattavaan kasvuun vuoteen 2019 verrattuna. Joissakin maissa on edelleen (riittävän) sosiaalisen suojelun saatavuuteen liittyviä aukkoja etenkin epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien osalta, siitä huolimatta, että niiden paikkaamiseksi toteutettiin joitakin tilapäisiä toimenpiteitä. Jäsenvaltiot ilmoittivat joistakin rakenneuudistuksista kansallisissa

¹³ Ne heijastavat myös Eurostatin alustavia arvioita köyhyysriskiasteen ja tuloerojen suuntauksista vuonna 2020.

¹⁴ Eurostat, [alustavat arviot – sosiaalinen suojelu – Eurostat \(europa.eu\)](#); kattaa seuraavat maat: BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI ja SE.

suunnitelmissaan, jotka ne esittivät pannakseen täytäntöön vuonna 2019 annetun neuvoston suosituksen¹⁵ sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta.

Köyhyys- ja syrjäytymisriski on kuitenkin edelleen suuri tietyissä väestöryhmissä (erityisesti lapsiperheet, toimintarajoitteiset, EU:n ulkopuolella syntyneet ja romanit). Erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksien köyhyys on lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana. Useimmissa jäsenvaltioissa lapset ovat alttiimpia köyhyydelle (myös jatkuvalle köyhyydelle) kuin aikuiset. Köyhinä tai sosiaalisesti syrjäytyneinä kasvaneilla lapsilla on muita heikompi todennäköisyys menestyä hyvin koulussa, olla terveitä ja toteuttaa täysimääräisesti potentiaaliaan myöhemmin elämässä. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa esitetään köyhyyden vähentämistä vuoteen 2030 mennessä koskevaa EU:n yleistavoitetta täydentävä tavoite, jonka mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien lasten määrää olisi vähennettävä vähintään viidellä miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Kaikissa jäsenvaltioissa lasten, jotka kasvavat yksinhuoltajaperheessä tai yli kolmilapsisessa perheessä tai maahanmuuttaja- tai romanitautistaisissa perheissä, köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste on jopa kolminkertainen muihin lapsiin nähden. Kesäkuun 14. päivänä 2021 annetulla neuvoston suosituksella perustettiin eurooppalainen lapsitakuu nimenomaan estämään ja torjumaan lasten sosiaalista syrjäytymistä takaamalla tiettyjen keskeisten palvelujen saatavuus. Myös EU:n ulkopuolella syntyneillä on suurempi köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski. Valtaosa romaneista elää kansallisen köyhyysrajan alapuolella. Kohtuuttoman asumismenorasitteen osuus jatkoi laskuaan koko EU:ssa ennen kriisiä, mutta tilanne on edelleen kriittinen köyhyysrajan alapuolella olevien kannalta. Vuonna 2020 noin joka kymmenes EU:n väestöstä asui kotitaloudessa, joka käytti vähintään 40 prosenttia ekvivalenteista käytettävissä olevista tuloistaan asumiseen. Köyhyysriskissä olevan väestön osalta kohtuuttomien asumiskustannusten osuus oli merkittävästi suurempi, ja jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja.

Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on ollut vakaa EU27-maissa vuodesta 2015, mutta eroja tuli esiin juuri ennen kriisiä. EU:n sosiaaliset tulonsiirrot (eläkkeitä lukuun ottamatta) vähentävät köyhyysriskiastetta keskimäärin noin kolmanneksella. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja (16 prosentista yli 50 prosenttiin). Vuosien 2019 ja 2020 välillä jäsenvaltioiden väliset erot kasvoivat. Sosiaalisen suojelun kattavuudessa on merkittävää vaihtelua, etenkin epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien osalta, ja vähimmäistoimeentuloetuudet prosentteina köyhyysrajasta vähenivät lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2019. Vähimmäistoimeentulotaso on merkittävästi alle 60 prosenttia köyhyysrajasta 12 jäsenvaltiossa. Komissio aikoo ehdottaa vuonna 2022 neuvoston suositusta vähimmäistoimeentulosta, jotta voidaan tukea ja täydentää jäsenvaltioiden politiikkaa.

¹⁵ [Neuvoston suositus 2019/C 387/01, annettu 8. marraskuuta 2019.](#)

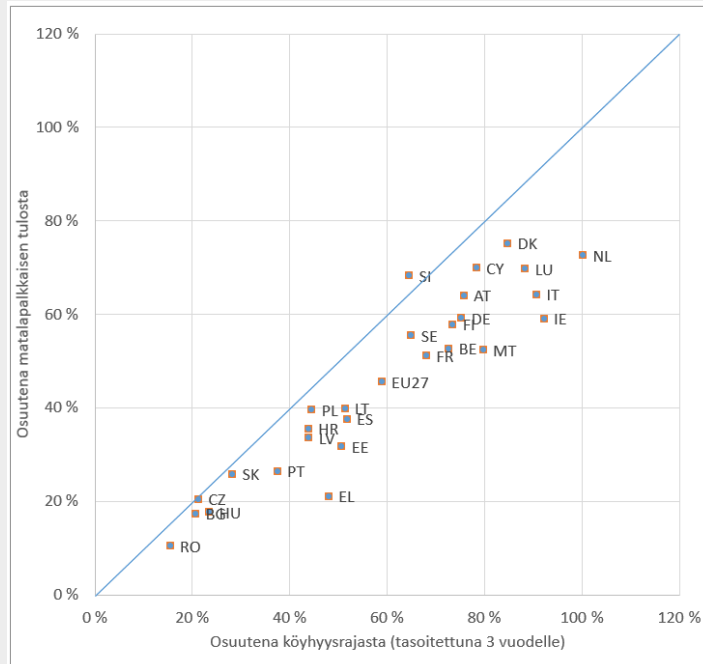
Sosiaalisten turvaverkkojen riittävyys vaihtelee jäsenvaltioissa

Vähimmäistoimeentuloetuudet prosenttiosuutena köyhyysrajasta laskivat 16 jäsenvaltiossa vuosina 2018–2019

Vähimmäistoimeentuloetuuksien taso alle puolet köyhyysrajasta kolmanneksessa jäsenvaltioista vuonna 2019

Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyden vähentämiseen vaihtelee 16 prosentista 52 prosenttiin jäsenvaltioissa

Vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot prosentteina köyhyysriskirajasta (tasoitettuna kolmelle vuodelle) ja matalapalkkaisten tuloista (tulovuosi 2019)

Lähde: Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat EU-SILC-mikrotiedoista. Huomautus: Irlannin tiedot kuvaavat tulovuotta 2020 vähimmäistoimeentuloetuuksien osalta. Vuoden 2020 SILC-tietoja köyhyysriskirajasta ei ole vielä saatavilla Irlannin, Italian, Luxemburgin ja Latvian osalta. Kaaviossa esitetään yhden hengen kotitaloudessa asuvia lapsettomia henkilöitä koskevat tiedot. Vähimmäistoimeentulon saajan nettotuloihin voi sisältyä muitakin etuuksia (esim. asumisetuuskia) kuin vähimmäistoimeentulo. Matalapalkkainen vuositulo 50 prosenttia keskimääräisestä tuloista.

Pandemiasta huolimatta alustava näyttö viittaa siihen, että itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet pysyivät suurin piirtein vakaina useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2020, mutta niiden välillä on huomattavaa vaihtelua. Jotkin ryhmät, kuten pienituloisissa kotitalouksissa asuvat tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt, ovat todennäköisemmin muita heikommassa asemassa täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osalta, joskin ero muuhun väestöön verrattuna vaihtelee jäsenvaltioiden välillä. Esiin saattaa vielä tulla haasteita, jotka liittyvät lääketieteellisten toimenpiteiden lykkäämiseen ja normaalin potilashoidon merkittävään häiriintymiseen. Tällä on myös yhteys täyttymättömiin sairaanhoitotarpeisiin, jotka olivat suuremmat koronaviruskriisin alussa. Pandemia toi esiin tarpeen vahvistaa terveydenhuollon selviytymiskykyä, laatua ja saatavuutta.

Väestön ikääntymisen odotetaan johtavan pitkäaikaishoitopalvelujen kysynnän voimakkaaseen lisääntymiseen. Vuonna 2019 keskimäärin 26,6 prosenttia vähintään 65-vuotiaista yksityisissä kotitalouksissa asuvista henkilöistä tarvitsi pitkäaikaishoitoa EU:ssa. Virallisen pitkäaikaishoidon saatavuuden parantaminen on tärkeää, jotta varmistetaan sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja sukupuolten tasa-arvo. Se myös tarjoaa myös mahdollisuuden työpaikkojen luomiseen. Korkealaatuiset kotihoitopalvelut ja yhteisöpohjaiset pitkäaikaishoitopalvelut ovat tärkeitä, jotta voidaan tarjota vaihtoehto laitoshoidolle. Pitkäaikaishoitoa tarvitsevilla kotitalouksilla on usein vain vähäiset mahdollisuudet saada virallisia kotihoitopalveluja, koska ne eivät ole kohtuuhintaisia tai niitä ei yksinkertaisesti ole saatavilla. Vuonna 2019 vähintään 65-vuotiaista, joilla oli henkilökohtaiseen hoitoon tai kotitaloustöihin liittyviä vakavia vaikeuksia, 46,5 prosenttia

raportoi, että heillä oli täyttymättömiä tarpeita avun saamisessa tällaisiin toimiin. Avun puute oli merkittävästi suurempi alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla. Virallisen hoidon saatavuuden puute voi näkyä täyttymättöminä hoitotarpeina tai suurimman osan hoidosta tarjoaviin omaishoitajiin (lähinnä naisiin) kohdistuvana rasitteena. Yleisesti ottaen sosiaalisen suojelun riittävyys pitkäaikaishoidon tarpeisiin nähden vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, ja hoitoa tarvitsevien maksettavaksi saattaa tulla hyvinkin korkeita maksuja virallisesta pitkäaikaishoidosta jopa sosiaalietuuksien jälkeen.

Väestörakenteen muutos aiheuttaa edelleen pitkän aikavälin haasteita eläkejärjestelmiin. Eläkkeiden riittävyys pysyi yleisesti ottaen vakaana vuonna 2020. Sukupuolten eläke-ero on edelleen suuri, vaikka se on pienentynyt asteittain viimeisten kymmenen vuoden aikana. Uudistuksilla olisi pyrittävä rakentamaan osallistavia eläkejärjestelmiä, tarjoamaan riittävä pääsy järjestelmiin sekä miehille että naisille samoin kuin eri tyyppisissä työsuhteissa ja eri toimialoilla työskenteleville. Samalla olisi turvattava riittävä toimeentulo vanhuusiässä ja säilytettävä julkisen rahoituksen kestävyys.

Jäsenvaltioiden olisi toteutettava toimia voidakseen puuttua tässä yhteisessä työllisyysraportissa yksilöityihin työllisyys- ja sosiaalipolitiikan haasteisiin ja taitohaasteisiin. Raportissa esitetyssä analyysissä tuodaan esiin politiikkatoimien prioriteettialoja. Niillä olisi pyrittävä edistämään osallistavaa elpymistä tukemalla työpaikkojen luomista, helpottamalla siirtymistä työttömyydestä työelämään ja eri toimialojen välillä, parantamalla taloudellista ja sosiaalista palautumiskykyä ja varmistamalla vihreän ja digitaalisen siirtymän oikeudenmukaisuus. Samalla olisi edettävä työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevien EU:n yleistavoitteiden saavuttamisessa vuoteen 2030 mennessä.

Työllisyyden suuntaviivojen mukaisesti jäsenvaltioita kehoitetaan

- siirtymään asteittain hätätoimenpiteistä elpymistoimenpiteisiin työmarkkinoilla ja toteuttamaan toimia työmarkkinoille osallistumisen lisäämiseksi ja niiden työntekijöiden aktivoimiseksi, joihin pandemia on vaikuttanut eniten;
- laatimaan johdonmukaisia paketteja, jotka sisältävät työhönotto- ja siirtymäkannustimia sekä täydennys- ja uudelleenkoulutustoimia, ja lisäämään työvoimapalvelujen tukea työpaikasta toiseen siirtymiseen tehokkaasta työllisyyden aktiivituesta annetun suosituksen mukaisesti;
- parantamaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja julkisten työvoimapalvelujen tehokkuutta ja vaikuttavuutta, muun muassa investoimalla digitaaliseen infrastruktuuriin ja palveluihin (sitä että varmistetaan saavutettavuus), osaamista koskeviin ennusteisiin ja tiedon hankkimiseen (myös vihreään ja digitaaliseen siirtymään liittyen), profilointijärjestelmiin ja henkilöstön riittävään koulutukseen;
- parantamaan nuorten työmarkkinanäkymiä edistämällä osallistavaa ja korkealaatuista ammatillista koulutusta ja korkea-asteen koulutusta, tarjoamalla kohdennettua työllisyyspalvelutukea (myös mentorointia, ohjausta ja neuvontaa) sekä tukemalla laadukasta oppisopimuskoulutusta ja harjoittelua (etenkin pk-yrityksissä) vahvistetun nuorisotakuun mukaisesti;
- varmistamaan sukupuolten tasa-arvo ja lisäämään naisten työmarkkinoille osallistumista, myös työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevalla politiikalla ja laadukkaiden ja kohtuuhintaisten lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalvelujen

saatavuudella, sekä takaamalla, että vanhemmilla ja muilla henkilöillä, joilla on hoivavelvoitteita, on mahdollisuus perhevapaaseen ja joustaviin työjärjestelyihin; samalla olisi edistettävä oikeuksien tasapainoista käyttöä naisten ja miesten välillä;

- parantamaan oppimistuloksia ja vähentämään eriarvoisuutta koulutuksessa, laajentamaan korkea-asteen koulutukseen pääsyä (etenkin muita heikommassa asemassa oleville ryhmille), estämään koulunkäynnin keskeyttämistä, lisäämään edelleen osallistumista korkea-asteen koulutukseen ja sen merkityksellisyyttä työmarkkinoiden kannalta, keskittyen varsinkin tieto- ja viestintäteknologiaan ja STEM-aineisiin, myös mikrotutkintojen avulla;
- investoimaan aikuisten täydennys- ja uudelleenkoulutukseen, etenkin digitaalista ja vihreää siirtymää varten tarvittavien taitojen osalta, vahvistamalla säännöksiä yksilöllisistä koulutusoikeuksista, jotka tarjotaan yksilöllisten oppimistilien kautta, tukemalla laajamittaisia useita sidosryhmiä käsittäviä kumppanuuksia yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden kanssa osaamissopimuksen sekä digitaaltaitoja ja työpaikkoja edistävän koalition mukaisesti, tarjoamalla suurempia kannustimia yrityksille ja työntekijöille täydennys- ja uudelleenkoulutukseen sitoutumiseksi, investoimalla infrastruktuuriin ja laitteisiin, myös digitaalsiin;
- edistämään oppilaiden ja aikuisten digitaaltaitoja ja lisäämään digitaalista osaamisreserviä työmarkkinoilla kehittämällä digitaalisia koulutusekosysteemejä, joiden tukena ovat keskeiset mahdollistavat tekijät, kuten koulujen nopeat yhteydet, laitteet ja opettajien koulutus; tukemaan instituutioita digitalisaatioon liittyvällä tietotaidolla keskittyen erityisesti osallistamiseen ja digitaalisen kahtiajaon vähentämiseen;
- uudistamaan työmarkkinoiden sääntelyä sekä vero- ja etuusjärjestelmiä sen varmistamiseksi, että vähennetään työmarkkinoiden segmentoitumista ja edistetään laadukkaiden työpaikkojen luomista; varmistamaan, että epätyypillisissä työsuhteissa olevat työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat pääsevät asianmukaisen sosiaalisen suojelun piiriin sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan neuvoston suosituksen mukaisesti;
- varmistamaan, että työympäristöt ovat turvallisia ja soveltuvia pandemian jälkeisiin vaatimuksiin ja että joustavia työjärjestelyjä on saatavilla;
- varmistamaan sosiaalisesti oikeudenmukainen siirtymäprosessi;
- edistämään työehtosopimusneuvotteluja ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja osallistumista, myös elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanon yhteydessä;
- tarjoamaan kaikille köyhyys- ja syrjäytymisriskissä oleville lapsille ilmainen ja tehokas pääsy terveydenhuoltoon, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja kouluissa tapahtuvaan lisätoimintaan sekä terveellisen ravinnon ja asianmukaisen asunnon saatavuus lapsitakuun perustamista koskevan suosituksen mukaisesti;
- investoimaan riittäviin ja kestäviin sosiaalisen suojelun järjestelmiin, mukaan lukien vähimmäistoimeentulojärjestelmät, tukemalla uudistuksia suojelun tason ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi ja parantamalla niiden suojelua, jotka eivät kuulu suojelun piiriin lainkaan tai riittävästi; parantamaan etuuksien riittävyyttä, oikeuksien siirrettävyyttä ja laadukkaiden palvelujen saatavuutta ja tukemaan työkykyisten työmarkkinoille integroitumista; lisäämään laadukkaiden, kohtuuhintaisten ja kestävien pitkäaikaishoitopalvelujen tarjontaa; arvioimaan toimien tulonjakovaikutuksia;
- varmistamaan osallistavat ja kestävät eläkejärjestelmät, tarjoamaan riittävä pääsy järjestelmiin sekä miehille että naisille samoin kuin eri tyyppisissä työsuhteissa ja eri toimialoilla työskenteleville ja turvaamaan samalla riittävä toimeentulo vanhuusiässä;

- puuttumaan asunnottomuuteen köyhyyden äärimmäisenä muotona; edistämään investointeja asuinrakennusten ja sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen kunnostukseen; helpottamaan laadukkaiden ja kohtuuhintaisten asuntojen, sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen ja asumistuen saatavuutta tarpeen mukaan;
- investoimaan terveydenhuoltojärjestelmien kapasiteettiin, myös perusterveydenhuoltoon, hoidon koordinointiin, terveydenhuollon työntekijöihin ja sähköisiin terveystietoihin; alentamaan käyttäjien maksettavaksi tulevia maksuja, parantamaan terveydenhuollon kattavuutta ja edistämään terveydenhuollon työntekijöiden täydennys- ja uudelleen koulutusta.

EU:n rahoituksella, myös Euroopan sosiaalirahasto plussan, Euroopan aluekehitysrahaston ja elpymis- ja palautumistukivälineen kautta, tarjotaan tukea jäsenvaltioille, jotta ne voivat lisätä politiikkatoimia näillä aloilla.

Kansallisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyvien uudistusten ja investointien täysimittainen ja kunnianhimoinen täytäntöönpano on keskeistä, jotta varmistetaan tehokas tuki elpymistä sekä oikeudenmukaista vihreää ja digitaalista siirtymää varten. Sillä vaikutetaan merkittävästi talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa maakohtaisissa suosituksissa yksilöityihin työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipoliittisiin haasteisiin vastaamiseen. Näihin politiikanaloihin liittyvät toimenpiteet kansallisissa suunnitelmissa, jotka neuvosto on jo hyväksynyt, ovat arvoltaan noin 135 miljardia euroa, mikä on noin 30 prosenttia hyväksyttyjen suunnitelmien kokonaismäärärahoista. Suunnitelmat ovat merkittävä panos Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoon.

KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLITIIKAN KEHITYSSUUNTAUKSIIN JA HAASTEISIIN EUROOPAN UNIONISSA

1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset

Työmarkkinoiden elpyminen jatkuu, mutta työllisyys ei ole vielä palannut kriisiä edeltäneille tasoille. Vuoden 2021 toisella neljänneksellä työllisten kokonaismäärä EU:ssa oli 207,5 miljoonaa¹⁶. Tämä on 4,1 miljoonaa enemmän kuin vuoden 2020 toisella neljänneksellä mutta edelleen 2 miljoonaa alle vuoden 2019 viimeisen neljänneksen huipputason. Työllisyysaste (20–64-vuotiaiden) oli alimmillaan (71,6 prosentissa) vuoden 2020 toisella neljänneksellä, minkä jälkeen se elpyi hieman 72,8 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Se on kuitenkin edelleen alle vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä saavutetun huipputason (73,3 prosenttia). Vuositasolla työllisyysaste oli vuonna 2020 EU:ssa 72,5 prosenttia eli 0,7 prosenttiyksikköä alle vuoden 2019 tason. Joillakin talouden aloilla työllisyystaso on edelleen merkittävästi alempi kuin ennen kriisiä. Etenkin tukku- ja vähittäiskaupassa, kuljetusalalla ja majoitus- ja ravintolapalveluissa oli edelleen vuoden 2021 toisella neljänneksellä 2,3 miljoonaa työntekijää vähemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (vähennystä 4,5 prosenttia). Näiden jälkeen tulee valmistusteollisuus (vähennystä 2,5 prosenttia). Sitä vastoin rakennusala ja tieto- ja viestintäalalla työllisyys on jo palannut pandemiaa edeltäneelle tasolle.¹⁷ Työllisyyden ennustetaan kasvavan 0,8 prosenttia vuonna 2021 ja 1 prosentin vuonna 2022, ennen kuin se hidastuu hieman 0,6 prosenttiin vuonna 2023.¹⁸ EU:n tavoite, jonka mukaan 20–64-vuotiaasta väestöstä vähintään 78 prosenttia on työelämässä vuoteen 2030 mennessä, kuvastaa yhteistä sitoutumista osallistavaan ja työllistävään elpymiseen (ks. jakso 1.4).

Samaan aikaan avointen työpaikkojen aste, joka laski aluksi koronaviruskriisin takia, on nyt kasvanut lähes ennätystasolle.¹⁹ Ennen kriisiä, vuoden 2019 toisella neljänneksellä, avointen työpaikkojen aste oli 2,4 prosenttia EU27-maissa. Pandemian vuoksi toteutetut sulkutoimenpiteet ja niihin liittyvä taloudellisen toiminnan pysähtyminen tai hidastuminen aiheuttivat avointen työpaikkojen asteen alenemisen. Aste putosi 1,6 prosenttiin EU27-maissa vuoden 2020 toisella neljänneksellä, mikä on alin aste sitten vuoden 2016 ensimmäisen neljänneksen. Sen jälkeen se on kasvanut ja oli vuoden 2021 toisella neljänneksellä 2,3 prosenttia, eli koronaviruskriisin aiheuttaman iskun vaikutukset ovat poistuneet lähes täysin. On normaalia, että avoimet työpaikat reagoivat kausivaihteluihin nopeammin kuin työttömyys, mutta suuntaukset ja kyselytiedot (Eurofoundista) osoittavat, että mahdollista työvoimapulaa on syytä seurata tarkasti (ks. jakso 2.1).

¹⁶ Kokonaistyöllisyyttä koskevat luvut on saatu kansantalouden tilinpidosta (kotimaan käsite), muut luvut työvoimatutkimuksesta. Tässä jaksossa käytetään neljännesvuosittain kausitasoitettuja lukuja.

¹⁷ Ks. Euroopan komissio (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe Annual Review 2021* (ei vielä julkaistu).

¹⁸ Euroopan komissio (2021), *European Economic Forecast, Autumn 2021*, Institutional Paper 160.

¹⁹ Avointen työpaikkojen aste on kaikkien avoimena olevien työpaikkojen prosenttiosuus kaikista täytetyistä ja avoimista työpaikoista.

Nopeat poliittiset toimet auttoivat hillitsemään koronaviruskriisin vaikutuksia työmarkkinoihin.²⁰ Pandemia aiheutti kansanterveyskriisin, jolla oli laajoja vaikutuksia taloudelliseen toimintaan, työmarkkinoihin ja yhteiskuntaan. Työttömyysaste (15–74-vuotiaiden) kohosi vuoden 2019 viimeisen neljänneksen 6,6 prosentista (joka on EU27-maiden kaikkien aikojen alhaisin taso) 7,6 prosenttiin vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä. Euroalueella työttömyysaste oli hieman korkeampi eli 8,5 prosenttia vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä (1,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä). Sulkutoimien höllentäminen ja rokotuskampanjoiden käynnistäminen ovat antaneet pontta EU:n talouksille ja alentaneet työttömyysasteen 7,3 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä (8 prosenttiin euroalueella). Työttömyys ei ole lisääntynyt siinä määrin, kuin olisi voitu odottaa, kun otetaan huomioon koronaviruspandemian merkittävä vaikutus talouteen. Tämä johtuu toimenpiteistä, jotka jäsenvaltiot ottivat käyttöön, myös EU-rahoituksen tuella (erityisesti SURE-välineestä mutta myös REACT-EU-välineestä ja koronaviruksen vaikutusten lieventämistä koskevasta CRII- ja CRII plus -investointialoitteesta), ja myös siitä, että ihmiset siirtyivät työmarkkinoilta niiden ulkopuolelle ja lopettivat työnhaun, kun työn löytäminen vaikeutui. Tuoreet kuukausittaiset tiedot osoittavat, että työttömyysaste on laskenut edelleen 6,7 prosenttiin EU:ssa syyskuussa 2021 (7,4 prosenttia euroalueella), mikä lähenee kriisiä edeltänyttä tasoa. Tilanne jäsenvaltioissa on kuitenkin erittäin epäyhtenäinen (ks. jakso 2.1). EU:n pitkäaikaistyöttömyysaste oli 2,9 prosenttia työvoimasta vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Se on kasvanut maltillisesti mutta vakaasti verrattuna ennätyksellisen alhaiseen tasoon vuoden 2020 toisella neljänneksellä (2 prosenttia).

Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä on osittain elpynyt pandemian puhkeamisesta seuranneesta jyrkästä laskusta, mutta se on edelleen alle kriisiä edeltäneen tason. Tehtyjen työtuntien määrä oli 82,8 miljardia vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Tämä on 9,7 miljardia tuntia enemmän kuin vuoden 2020 toisen neljänneksen ennätysalhainen määrä (73,1 miljardia), mikä johtuu suurelta osin työmarkkinaolosuhteiden kohentumisesta, etätyömahdollisuuksien laajentamisesta ja viikoittaisten poissaolojen vähenemisestä (vuoden 2020 toisella neljänneksellä poissaoloja oli 19,4 prosenttia kokonaistyöllisyydestä ja vuoden 2021 toisella neljänneksellä 10,5 prosenttia). Tämä on silti edelleen lähes 2,5 miljardia tuntia vähemmän kuin vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä saavutettu huippu. Siinä näkyy edelleen vaikutus, joka lyhennettyä työaikaa ja tilapäisiä lomautuksia koskevilla järjestelyillä on tai oli moniin työntekijöihin yhdessä useiden jäsenvaltioiden työpaikkojen säilyttämiseksi asettamien irtisanomisrajoituksen kanssa (ks. jakso 2.1). Tehtyjen työtuntien määrä työntekijää kohti on vähentynyt hitaasti mutta tasaisesti viime vuosikymmenen aikana EU:ssa. Tähän on vaikuttanut pääasiassa osa-aikatyön ja muiden joustavien työjärjestelyjen (eli nollatuntisopimusten tai alustatyöhön liittyvän tarvittaessa tehtävän työn) yleistyminen.

Koronaviruspandemian puhkeaminen pysäytti viime vuosina työvoimaosuudessa todetun myönteisen suuntauksen. EU:n 20–64-vuotiaiden työvoimaosuus oli 77,8 prosenttia vuonna 2020 eli 0,5 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2019. Vuoden 2021 toisella neljänneksellä se oli kuitenkin elpynyt 78,3 prosenttiin, joka vastaa ennen kriisiä todettua osuutta. Kokonaistilanteen sisällä naisten työvoimaosuus kasvoi (72,7 prosenttiin, joka on 0,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä) ja miesten supistui (84 prosenttiin, joka on 0,3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä

²⁰ Ks. tarkemmin ”Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021” (<https://op.europa.eu/s/tYkn>) ja ”Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021” (ei vielä julkaistu).

neljänneksellä). Positiivisinta kehitys oli 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa osuus pieneni vain hieman kriisin huippukaudella ja vuoden 2021 toisen neljänneksen luvut ylittävät pandemiaa edeltäneen tason.

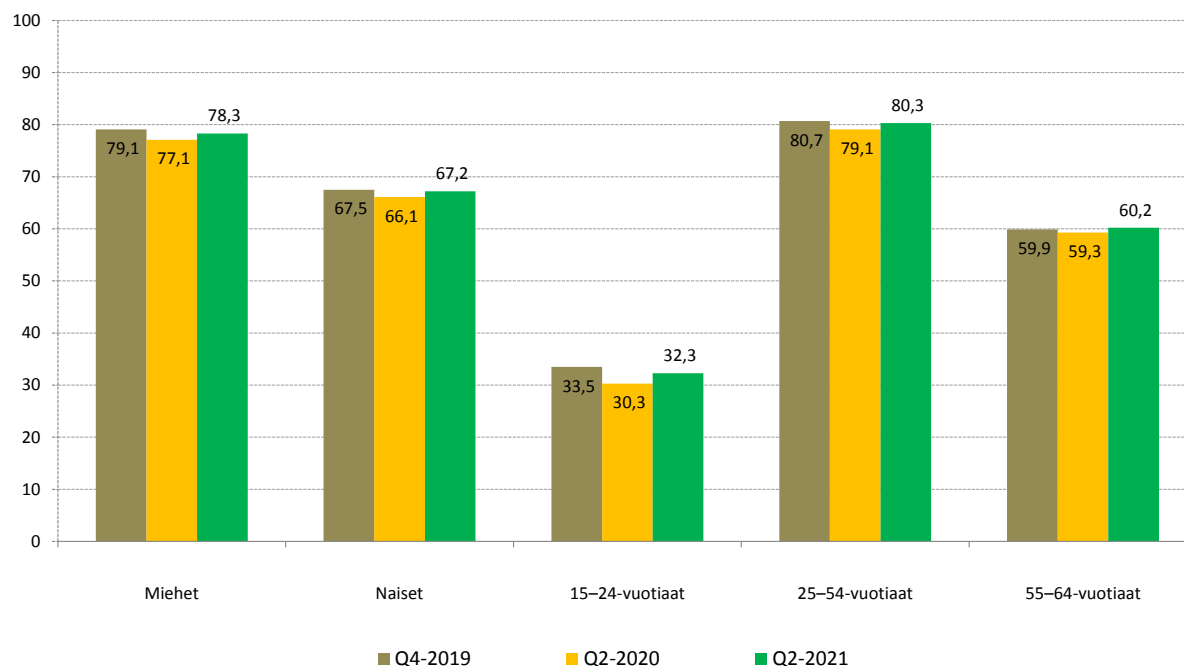
Naisten työllisyysaste on laskenut koronaviruskriisin vaikutuksesta hieman vähemmän kuin miesten, mutta sukupuolten välillä on edelleen merkittäviä eroja. Vuonna 2020 naisten (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste laski 66,9 prosenttiin, joka on 0,5 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2019, kun taas miesten työllisyysaste laski 78 prosenttiin, joka on 0,9 prosenttiyksikköä alempi kuin edellisenä vuonna. Neljännesvuosittain tarkasteltuna naisten työllisyysaste putosi 67,4 prosentista vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä 66,1 prosenttiin vuoden 2020 toisella neljänneksellä mutta elpyi 67,2 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Miesten työllisyysaste oli 78,3 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä, mikä on 0,8 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä. Tämän kehityksen seurauksena sukupuolten välinen työllisysero supistui hieman siten, että se oli 11,1 prosenttiyksikköä vuoden 2021 toisella neljänneksellä verrattuna 11,6 prosenttiyksikköön vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (vuositasolla tarkasteltuna ero oli 11,1 prosenttiyksikköä vuonna 2020 ja 11,5 prosenttiyksikköä vuonna 2019).

Kriisi on vaikuttanut voimakkaasti nuorten työmarkkinatuloksiin, joskin heidän tilanteensa on parantunut vuoden 2020 loppupuolelta lähtien. Nuorten (15–24-vuotiaiden) työttömyysaste oli EU:ssa 17,1 prosenttia vuonna 2020 eli 1,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2019. Nuorisotyöttömyysaste oli vuoden 2021 toisella neljänneksellä 17,4 prosenttia eli 2,6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä mutta 1 prosenttiyksikön alle huipputasoon, joka saavutettiin vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä. EU:ssa oli vuoden 2021 toisella neljänneksellä työttömänä kaikkiaan noin 3,2 miljoonaa nuorta (15–24-vuotiaista), ja luku on 5,1 miljoonaa, jos huomioon otetaan kaikki nuoret, jotka eivät ole työelämässä tai koulutuksessa (ns. NEET-nuoret), ja 9,4 miljoonaa, jos huomioon otetaan 15–29-vuotiaat. Tämän ikäryhmän neljännesvuosittainen NEET-aste oli 13,2 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä (0,7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä mutta 1,5 prosenttiyksikköä alempi kuin vuoden 2020 toisen neljänneksen huipputaso).

Ikääntyneet työntekijät ovat selviytyneet koronaviruskriisin työmarkkinavaikutuksista paremmin kuin muut ryhmät. Ikääntyneiden (55–64-vuotiaiden) työntekijöiden työllisyysaste on pysynyt suhteellisen vakaana koronaviruspandemian puhkeamisesta lähtien. Se oli 60,2 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä eli 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä, ja suuntaus oli tasaisesti nouseva viime vuosikymmenen aikana. Aikuisten (25–54-vuotiaiden) työllisyysaste oli 80,3 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä, mikä on edelleen hieman alle pandemiaa edeltävän tason (80,8 prosenttia vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä). 55–74-vuotiaiden työttömyysaste EU:ssa on kohonnut maltillisesti 4,7 prosentista vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä 5,3 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä.

Kaavio 1: Kriisi on vaikuttanut työllisyyteen eri tavoin eri ikäryhmissä.

Työllisyysasteet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan EU27-maissa, kausitasoitettut tiedot, ei kalenterikorjattu (%).

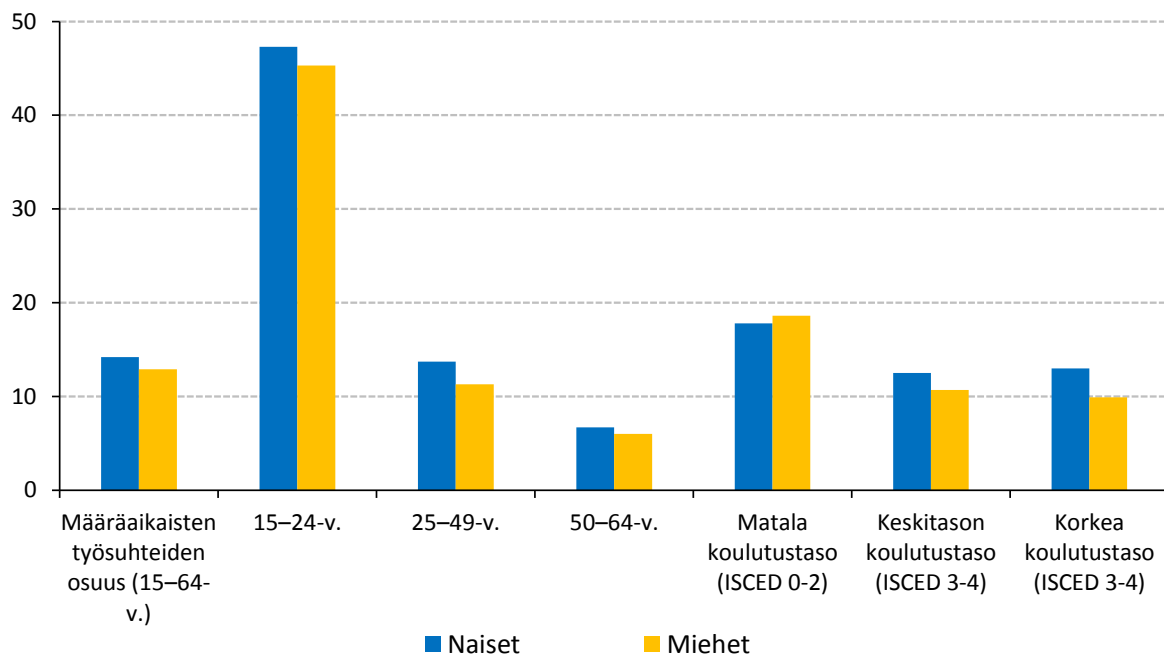
Huomautus: Katkos aikasarjassa vuoden 2021 ensimmäisestä neljänneksestä alkaen.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsi_emp_q].

Kriisi vaikutti erityisesti epätyypillisissä työsuhteessa oleviin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin. Työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) kokonaismäärästä, joka oli 161,6 miljoonaa EU:ssa vuonna 2020, noin 19,9 miljoonalla (12,4 prosenttia) oli määräaikainen työsopimus (1,3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2019). Vuoden 2021 toisella neljänneksellä noin 21,3 miljoonaa työntekijää (15–64-vuotiaat, kausitasoitettut tiedot) oli määräaikaissa työsuhteessa, mikä on edelleen 0,8 miljoonaa vähemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä. Osuus on paljon suurempi nuorten (15–24-vuotiaiden) kuin muun väestön keskuudessa ja merkittävästi suurempi matalan osaamistason työntekijöiden kuin keskitason ja korkean osaamistason työntekijöiden keskuudessa. Vastentahtoisten määräaikaisten työsuhteiden osuus väheni edelleen (1,1 prosenttiyksikköä) vuoteen 2019 verrattuna ja oli 6,8 prosenttia vuonna 2020. Määräaikaisten työsopimusten osuus kokonaistyöllisyydestä (20–64-vuotiaiden) on kasvanut vuoden 2020 toisen neljänneksen alhaisesta tasosta (10,1 prosenttia) 11,3 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Osa-aikatyötä tekevien määrä kasvoi tasaisesti vuonna 2020. Tämän seurauksena osa-aikaisten työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) osuus kokonaistyöllisyydestä oli 17,7 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä (0,6 prosenttiyksikköä alle vuoden 2019 viimeisen neljänneksen arvon). Vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien osuus putosi 25 prosenttiin vuonna 2020 (1,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2019). Pandemian alusta, vuoden 2020 ensimmäisestä neljänneksestä lähtien itsenäisten ammatinharjoittajien määrä väheni 0,7 miljoonalla (noin 25,8 miljoonasta 25,1 miljoonaan vuoden 2021 toisella neljänneksellä).

Kaavio 2: Määräaikaisten sopimusten määrissä on eroja ikäryhmän ja pätevyystason mukaan

Määräaikaaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden osuus iän ja koulutustason mukaan EU27-maissa (2020)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsa_etgar], [lfsa_etpgan] ja [lfst_r_e2tgaedcu].

Kriisi on vaikuttanut voimakkaasti EU:n ulkopuolella syntyneiden ihmisten työmarkkinatuloksiin. EU:n ulkopuolella syntyneiden (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste vuonna 2020 oli 65,3 prosenttia eli 2,4 prosenttiyksikköä alle vuoden 2019 arvon ja 8,2 prosenttiyksikköä alle syntyperäisten työllisyysasteen. EU:n ulkopuolella syntyneiden (15–74-vuotiaiden) työttömyysaste oli 12,3 prosenttia vuonna 2020 eli se on kasvanut edeltävän vuoden 10,8 prosentista. Vuosineljänneksittäin tarkasteltuna työttömyysaste kohosi 13,5 prosentista vuoden 2020 toisella neljänneksellä 13,9 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä.

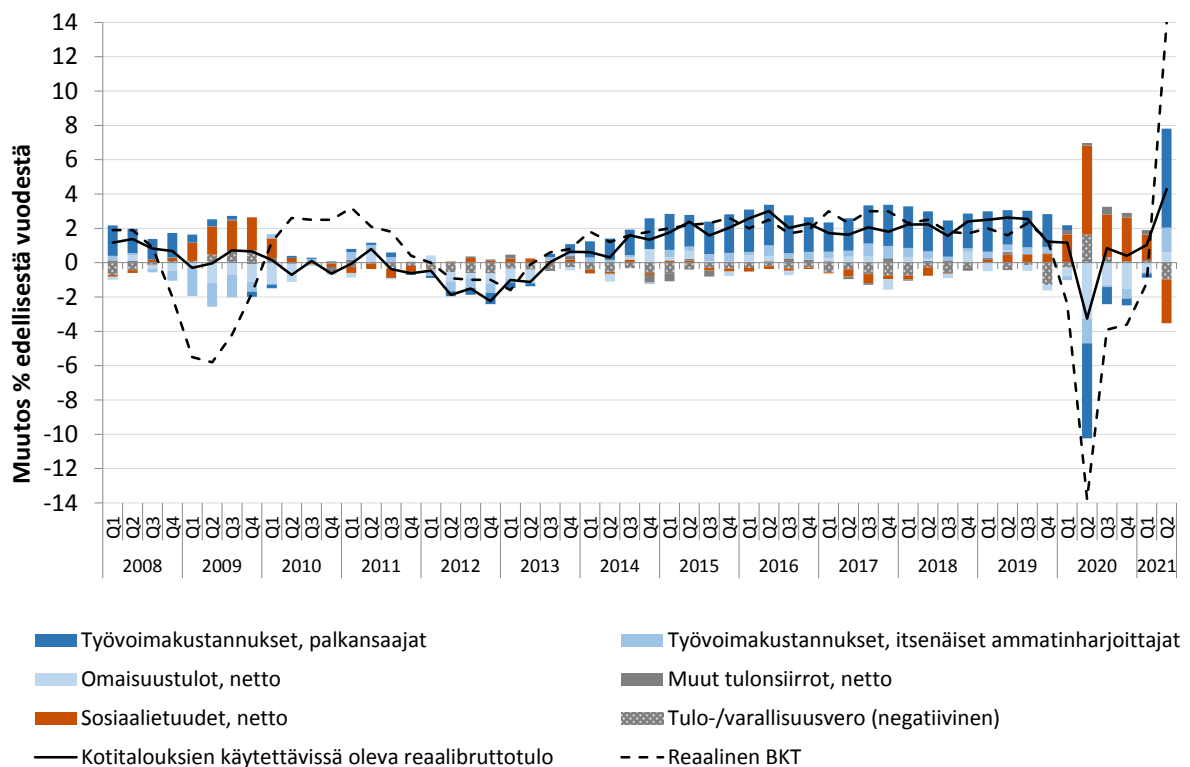
1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset

Koronaviruskriisistä huolimatta kotitalouksien tulot pysyivät keskimäärin melko vakaina EU:n jäsenvaltioissa vuonna 2020 nopeiden poliittisten toimien ansiosta. Pandemian puhjettua kotitalouksien käytettävissä olevat reaali bruttotulot vähenivät jyrkästi eli 3,3 prosenttia vuoden 2020 toisella neljänneksellä (edellisvuoteen verrattuna) mutta elpyivät vuoden loppuun mennessä ja pysyivät kaikkiaan vakaina vuoden 2019 ja 2020 välillä (vähennystä 0,25 prosenttia). Suurin pudotus tapahtui palkansaajakorvauksissa (-5,5 prosenttia), mutta myös itsenäisten ammatinharjoittajien tuloissa (-1,4 prosenttia) ja netto-omaisuustuloissa (-3,3 prosenttia) oli nähtävissä mittavaa vähenemistä (ks. kaavio 3). Vuonna 2020 nettososiaalietuudet vaikuttivat voimakkaasti tuloihin, ja niillä oli merkittävä rooli kotitalouksien tulojen vähenemisen lieventämisessä toisella neljänneksellä. Niitä tukivat jossakin määrin myös tulo- ja varallisuusveroihin tehty mukautukset. Tämä suuntaus jatkui vuoden 2020 toisella ja kolmannella neljänneksellä ja vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä, kun sosiaalietuuksista saatavien tulojen kasvu enemmän kuin kompensoi

palkansaajakorvausten ja itsenäisten ammatinharjoittajien korvausten vähenemisen (joka oli paljon pienempää kuin toisella neljänneksellä) ja netto-omaisuustulojen pienenemisen. Markkinatulot ja BKT:n määrä supistuivat 6 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, ja se huomioon ottaen kotitalouksien kokonaistulojen vakaus todistaa, että kriisin sosiaalisten vaikutusten lieventämistä varten käyttöön otetut poikkeukselliset harkinnanvaraiset ratkaisut olivat tehokkaita, samoin kuin sosiaalisen suojelun ja verojärjestelmien automaattinen vakauttava vaikutus. Muutokset vuoden 2021 toisella neljänneksellä olivat käännekohta: sekä BKT:n määrä että palkansaajakorvaukset kasvoivat nopeasti, suunnilleen samaa vauhtia kuin ne supistuivat vuotta aiemmin vuoden 2020 toisella neljänneksellä. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo kasvoi enemmän kuin se oli supistunut vuotta aiemmin, mikä oli myös sen ansiota, että nettososiaalietuudet pienenivät hitaammin kuin muut tulonlähteet.

Kaavio 3: Kotitalouksien kokonaistulojen yleinen vakaus keskimäärin EU:ssa koronaviruskriisin aikana oli ennennäkemättömien poliittisten toimien ansiota

BKT:n kasvu, kotitalouksien käytettävissä olevan reaali bruttotulon kasvu ja sen tärkeimmät osatekijät (EU27-maat)

Huomautukset: Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat. Kotitalouksien käytettävissä olevat nimelliset bruttotulot defloitiin käyttämällä kotitalouksien kulutusmenojen hintaindeksiä. EU:n kotitalouksien käytettävissä olevien reaali bruttotulojen kasvuaste arvioidaan jäsenvaltioiden arvojen painotettuna keskiarvona niiden jäsenvaltioiden osalta, joista on saatavilla neljännesvuosittaiset tiedot ESA2010:n perusteella (95 prosenttia EU:n kotitalouksien käytettävissä olevista bruttotuloista).

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [[nasq_10_nf_tr](#)] ja [[namq_10_gdp](#)] Tiedot eivät ole kausitasoitettuja.

Tuloerot pysyivät yleisesti ottaen melko vakaina useimmissa jäsenvaltioissa. Eurostatin alustavien arvioiden²¹ mukaan keskimääräinen tuloviidennesten tulo-osuus (S80/S20) pysyi EU:ssa vakaana tai putosi hieman vuonna 2020. Tämä oli jälleen tulosta käyttöön otetusta valtavasta julkisesta tuesta ja vahvasta automaattisesta vakauttamisesta, joka lievensi kriisin seurauksia erityisesti muita heikommassa asemassa olevien ryhmien osalta. Työtulojen arvioidaan pudonneen 10 prosenttia ensimmäisessä tuloviidenneksessä ja 2 prosenttia viidennessä, mutta kokonaisvaikutus käytettävissä oleviin tuloihin pysyi hallinnassa koko tulojakaumassa vero- ja etuusjärjestelmien tasaavan vaikutuksen sekä lyhennettyä työaikaa koskevien järjestelyjen ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien järjestelyjen ansiosta.

Köyhyys- tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien ihmisten osuus pysyi suunnilleen vakaana koronaviruskriisin ensimmäisenä vuonna. Vuonna 2020 noin joka viides ihminen EU:ssa oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä (21,9 prosenttia). Köyhyys- ja syrjäytymisriskiä koskevan indikaattorin kaikki kolme osatekijää²² olivat useimmissa jäsenvaltioissa vakaita edellisvuoteen nähden. Eurostatin alustavien arvioiden mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste pysyi ennallaan ainakin puolessa jäsenvaltioista vuoteen 2019 verrattuna. Arviot osoittavat, että hiljattain käyttöön otetut politiikkatoimet yhdessä vero- ja etuusjärjestelmien kanssa vaimensivat koronaviruskriisin vaikutusta, vakauttivat tulot ja auttoivat merkittävästi estämään köyhyysriskin kohoamista. Tämän ansiosta myös aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste pysyi suunnilleen vakaana (6,8 prosenttia eli vain 0,2 prosenttiyksikön kasvu). Niiden ihmisten osuus, jotka asuvat vajaatyöllisessä kotitaloudessa, pysyi myös vakaana (8,2 prosenttia eli vain 0,1 prosenttiyksikön nousu), mikä kuvastaa sitä, että kriisillä oli suhteellisen vähäinen vaikutus työpaikkojen menetyksiin, myös lyhennettyä työaikaa koskevien ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden ansiosta. Energiaköyhyys on yhä merkittävämpi köyhyyden muoto. Komissio antoi 13. lokakuuta 2021 energian hintojen nousuun vastaamista²³ käsittelevän tiedonannon, jossa korostettiin oikeudenmukaisia vero- ja etuusjärjestelmiä, kohdennettuja tulotukitoimenpiteitä ja osallistavia tapoja kunnostamiseen keskeisinä tekijöinä välineistössä, jolla lievennetään energiaköyhyyttä ja käsitellään hinnankorotusten välitöntä vaikutusta.

Myös lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste pysyi vakaana, mutta maiden väliset erot kasvoivat ja tuloköyhyys lisääntyi. Lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteessa oli suurempaa vaihtelua jäsenvaltioiden välillä: neljässä jäsenvaltiossa aste oli yli 30 prosenttia, neljässä muussa taas alle 15 prosenttia. Lisäksi tuloköyhyyden hillintä ei ollut niin onnistunutta, koska se kohosi merkittävästi kolmanneksessa jäsenvaltiota vuonna 2020. Yksinhuoltaja- ja suurperheillä oli merkittävästi suurempi köyhyys- tai syrjäytymisriski (42,1 prosenttia) kuin perheillä, joissa on 1–2 lasta (29,6 prosenttia keskimäärin EU:ssa).

Työssäkäyvien köyhyys on edelleen haaste. Työssäkäyvien köyhyys EU27-maissa lisääntyi 0,5 prosenttiyksikköä (8,5 prosentista 9 prosenttiin) vuosien 2010 ja 2019 välillä. Vuoden 2020 tiedot eivät ole vielä täysin saatavilla, mutta tilanne ei vaikuta muuttuneen merkittävästi vuodesta 2019. Muita heikommassa asemassa olevien työntekijöiden tilanne on vaikeampi: työssäkäyvien köyhyysriski on suurempi määräaikaisilla työntekijöillä (16,2 %) kuin vakituisessa työsuhteessa olevilla (5,9 %) samoin kuin matalan osaamistason työntekijöillä

²¹ Julkaistu heinäkuussa 2021, saatavilla [Eurostatin verkkosivustolla](#). Vuotta 2020 koskevat kaikki tiedot ovat saatavilla vuonna 2022.

²² Ks. tarkemmin luku 1.3.

²³ Komission tiedonanto ”Miten vastata energian hintojen nousuun: toiminta- ja tukivälineistö” ([COM \(2021\) 660 final](#)).

(19 %) verrattuna korkean osaamistason työntekijöihin (4,9 %) ja EU:n ulkopuolella syntyneillä (20,1 %) verrattuna syntyperäisiin (8,1 %).

Yleisestä sosiaalisesta palautumiskyvystä huolimatta koronaviruskriisi vaikutti kielteisemmin muita heikommassa asemassa oleviin ryhmiin. Sulkutoimilla oli kohtuuton vaikutus toimintarajoitteisiin henkilöihin²⁴ esimerkiksi terveydenhuollon, koulutuksen ja muiden verkkotukipalvelujen saatavuuden osalta, ja ne pahensivat jo olemassa olevia rajoitteita työsaannissa. Maahanmuuttajataustaisten ihmisten köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteet ovat toisinaan kaksinkertaiset syntyperäisiin nähden.²⁵ Pandemiasta johtuvien sulkutoimien vuoksi monilla erillisissä yhdyskunnissa elävillä romaneilla ei ollut pääsyä mihinkään tulonlähteisiin ja (viralliseen tai epäviralliseen) taloudelliseen toimintaan, mikä syvensi entisestään heidän köyhyysastettaan.²⁶

1.3 Tarkistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu: katsaus pilarin periaatteisiin liittyviin haasteisiin

Vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa esitetty analyysi perustuu tarkistettuihin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin, jotka neuvosto on hyväksynyt.²⁷ Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa, joka julkaistiin maaliskuussa 2021, ehdotettiin tarkistettua sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua, josta keskusteltiin sittemmin työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa ja jonka TSTK-neuvosto vahvisti 14. kesäkuuta 2021. Tarkistuksen tavoitteena on kattaa pilarin periaatteet laaja-alaisemmin ja vahvistaa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun asemaa tärkeimpänä kvantitatiivisena välineenä, jolla seurataan pilarin täytäntöönpanon edistymistä talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa. Tarkistetulla tulostaululla autetaan myös täydentämään olemassa olevia seurantavälineitä, erityisesti työllisyyskehityksen seurantavälinettä ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälinettä.²⁸

Tarkistetun sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreilla tuetaan pilarin yhteensä 20 periaatteesta²⁹ 18:n seurantaa (neljä enemmän kuin edellisessä versiossa) ja edistetään näin keskeisten työllisyys- ja sosiaalialan haasteiden arviointia jäsenvaltioissa. Pääindikaattoreiden joukkoa tarkistettiin ottaen huomioon tiiviys, saatavuus,

²⁴ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2021*, kesäkuu 2021.

²⁵ Tämä käy ilmi Eurostatin indikaattoreista [[ilc_peps06](#)]; ulkomailla syntyneiden ja syntyperäisten köyhyys- ja syrjäytymisaste.

²⁶ Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) vuonna 2016 (9 EU-maassa) ja vuonna 2019 (5 EU-maassa) suorittamien kyselyjen mukaan. Ks. SWD(2020) 530 final.

²⁷ Jäsenvaltioiden kanssa keskusteltiin työllisyyskomitean indikaattoriryhmässä ja sosiaalisen suojelun komitean indikaattoreiden alaryhmässä. Tarkistetun tulostaulun pääindikaattoreista saavutettua sopimusta koskeva työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean lausunto hyväksyttiin työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa 14. kesäkuuta.

²⁸ Työllisyyskehityksen seurantaväline ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantaväline ovat vuotuisia raportteja, joiden laatimisesta vastaavat työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea. Niissä yksilöidään silmällä pidettäviä suuntauksia ja keskeisiä työllisyys- ja sosiaalialan haasteita jäsenvaltioissa sekä seurataan edistymistä koko EU:ta koskevissa työllisyys- ja sosiaalipolitiikan tavoitteissa.

²⁹ Ne kaksi periaatetta, joita ei vielä kateta, ovat 7 ”Tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoja” ja 8 ”Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen”. Pääindikaattoreille on asetettu tiukat laatuvaatimukset, ja niiden normatiivisen tulkinnan on myös oltava selkeää. Tähän mennessä ei ole ollut mahdollista löytää tällaista indikaattoria näitä periaatteita varten, mutta komissio jatkaa asian käsittelyä.

vertailtavuus ja tilastollinen luotettavuus. Indikaattorit, jotka liittyvät kuhunkin kolmeen pilarin lukuun, ovat seuraavat (uusissa indikaattoreissa on merkintä ** ja tarkistetuissa *)³⁰:

- *Yhtäläiset mahdollisuudet*
 - Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana (25–64-vuotiaat)**
 - Koulupudokkaiden osuus (18–24-vuotiaat)
 - Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot (16–74-vuotiaat)
 - Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-aste) (15–29-vuotiaat)*
 - Sukupuolierot työllisyysasteessa (20–64-vuotiaat)
 - Tuloterot mitattuna ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena (S80/S20)
- *Oikeudenmukaiset työolot*
 - Työllisyysaste (20–64-vuotiaat)³¹
 - Työttömyysaste (15–74-vuotiaat)
 - Pitkäaikaistyöttömyysaste (15–74-vuotiaat)
 - Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti³²
- *Sosiaalinen suojele ja osallisuus*
 - Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (ikä 0+) (AROPE 0+)³³
 - Lasten (0–17-vuotiaiden) köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (AROPE 0–17)**³⁴
 - Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen³⁵
 - Toimintarajoitteisten työllisyysaste (20–64-vuotiaat)**³⁶

³⁰ Tarkistuksen osana poistettiin pääindikaattori ”Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot”.

³¹ Eurostat kerää vuodesta 2021 lähtien asiaa koskevien asetusten mukaisesti jäsenvaltioiden kansallisten tilastolaitosten kautta tietoja EU:n työvoimatutkimusta varten tarkistetun menetelmän mukaisesti. Muutoksen tarkoituksena on parantaa työmarkkinatietoja, mutta se on otettava huomioon, kun tulkitaan muutoksia indikaattoreissa lähellä muutoksen ajankohtaa, 1. tammikuuta 2021. Tämä vaikuttaa lisäksi seuraaviin pääindikaattoreihin: nuorten NEET-aste, työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste, sukupuolierot työttömyysasteessa ja lasten köyhyys- ja syrjäytymisriski.

³² Sosiaalisen suojelun komitean edellyttämällä tavalla indikaattori mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) eikä siinä viitata ostovoimastandardeihin.

³³ Yhdessä sen kolmen alaindikaattorin kanssa: vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, koko väestö (SMSD 0+); köyhyysriski, koko väestö (AROP 0+) ja niiden ihmisten osuus, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (vajaatyöllisissä kotitalouksissa, 0–64-vuotiaat (QJ 0–64)). Indikaattori ”vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, koko väestö” korvaa vakavaa aineellista puutetta koskevan osatekijän vuodesta 2021 eteenpäin julkaistavissa tiedoissa, jotta saadaan realistisempi kuva tarpeista EU:n yhteiskunnissa.

³⁴ Yhdessä sen kolmen alaindikaattorin kanssa: vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, lapset (SMSD 0–17); köyhyysriski, lapset (AROP 0–17) ja niiden ihmisten osuus, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (vajaatyöllisissä kotitalouksissa, lapset (QJ 0–17)). Indikaattori ”vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, lapset” on muutettu versio koko väestöstä koskevasta samasta indikaattorista.

³⁵ Tämä mitataan erona koko väestön keskuudessa (tulo)köyhyysriskin alaisen väestön osuudessa ennen sosiaalisia tulonsiirtoja ja niiden jälkeen.

³⁶ Toimintarajoitteisten työllisyysastea koskeva indikaattori lasketaan tällä hetkellä yhteisön tulo- ja elinolotilastoista (EU-SILC), ja se perustuu globaalin toimintarajoiteindikaattorin (GALI) perusteella saatuihin vammaisasemaan. Kyselyyn vastaajat vastaavat seuraaviin kysymyksiin: 1) ”Rajoittaa jokin terveysongelma sinua toimissa, joita ihmiset tavallisesti tekevät? Vastausvaihtoehdot: rajoittaa vakavasti, rajoittaa muttei vakavasti tai ei rajoita lainkaan”. Jos vastaus kysymykseen 1 on ”rajoittaa vakavasti” tai ”rajoittaa muttei vakavasti”, vastaajat vastaavat kysymykseen 2) ”Onko rajoituksia ollut vähintään kuuden viime kuukauden ajan?”

- Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien osuus**³⁷
- Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset
- Täyttämättä jääneet sairaanhoitotarpeet, asianomaisen oma ilmoitus (yli 16-vuotiaat)³⁸

Pääindikaattorissa ”Toimintarajoitteisten työllisyysero” käytetään tilapäisesti EU-SILC-tilastoja tilastolähteenä, mutta vuodesta 2022 alkaen siirrytään käyttämään työvoimatutkimusta, josta saadaan tarkempia tietoja vuonna 2023. Komission yksiköt, myös Eurostat, seuraavat edelleen sen laatua ja tarkistavat indikaattoria keskipitkällä aikavälillä, kunhan työvoimatutkimukseen perustuvat tiedot saadaan käyttöön (2023) sekä tukevat lisätoimia, jotta voidaan parantaa maiden välistä vertailukelpoisuutta ja tutkia asiaa koskevien lisäindikaattoreiden kehittämistä. Myös pääindikaattorissa ”Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana” käytetään työvoimatutkimuksen tietoja vuodesta 2022 eteenpäin. Komissio seuraa indikaattoria yhdessä Eurostatin kanssa ja analysoi perusteellisesti kahdesta tutkimuslähteestä saatuja tietoja, kunhan ne tulevat saataville (2023), jotta voidaan varmistaa tietojen laatu ja vertailukelpoisuus. Työllisyyden suuntaviivojen 6 ja 7 seurannan varmistamiseksi, myös aktiivisen työmarkkinapolitiikan osalta, tässä vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa käytetään poikkeuksellisesti indikaattoria, joka koskee aikuisten osallistumista koulutukseen viimeisten neljän viikon aikana (25–64 vuotiaat).

Pääindikaattoreiden analyysissä käytetään työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa sovittua yhteistä menetelmää (ks. tarkemmin liite 4). Menetelmässä arvioidaan jäsenvaltioiden tilannetta ja kehitystä tarkastelemalla kunkin sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun sisältyvän pääindikaattorin tasoja ja muutoksia edellisvuoteen nähden³⁹. Tasot ja muutokset luokitellaan sen mukaan, millä etäisyydellä ne ovat (painottamattomista) EU:n keskiarvoista. Tämän jälkeen jäsenvaltioiden tulokset tasojen ja muutosten suhteen kootaan

Vastausvaihtoehdot kyllä tai ei”. Henkilön katsotaan olevan toimintarajoitteinen, jos vastaus toiseen kysymykseen on ”kyllä”. EU-SILC-tilastoista laskettuna voidaan huomata korrelaatio GALI-käsitteeseen perustuvan toimintarajoitteen esiintyvyyden ja siihen perustuvan toimintarajoitteisten työllisyyseron välillä vuonna 2020 kaikissa EU27-maissa (Pearsonin korrelaatiokerroin = -0,6).

³⁷ Indikaattori mittaa sen väestön osuutta, joka asuu kotitalouksissa, joissa asumiskustannukset ovat yhteensä yli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista (molemmat ilman asumistukia). EU-SILC-muuttujia koskevan asiakirjan ([Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(huhtikuu 2020\)](#)) mukaan avustuksiin (vain tarveharkintaiset on otettu huomioon) kuuluvat vuokraetuuudet ja omistusasunnossa asuville tarkoitettut etuuudet mutta eivät veroetuuudet eivätkä pääomansiirrot. Asiakirjassa määritellään asumiskustannukset kuukausittaisiksi ja tosiasiallisesti maksetuiksi kustannuksiksi, jotka liittyvät kotitalouden oikeuteen asua asunnossa. Niihin sisältyvät rakenteita koskeva vakuutus (vuokralaiset: jos maksettu), palvelut ja maksut (esim. jätevesi, roskat; pakollinen omistajille, vuokralaiset: jos maksettu), säännöllinen huolto ja korjaukset, verot (vuokralaiset: asunnosta, jos sovelletaan) ja yleishyödyllisten palvelujen kustannukset (vesi, sähkö, kaasua ja lämmitys). Asuntolainaa maksavien omistajien korkomaksut otetaan huomioon (verohelpotukset vähennetään mutta asumistukia ei vähennetä). Niiden vuokralaisten osalta, joiden vuokra on markkinahintainen tai hinta on vuokrasäännöstelty, myös vuokranmaksut otetaan huomioon. Maksuttomasti asuvien vuokralaisten osalta asumistukia ei vähennetä asumisen kokonaiskustannuksista.

³⁸ Täyttämättä jääneet sairaanhoitotarpeet asianomaisen oman ilmoituksen mukaan tarkoittaa subjektiivista arviota tutkimuksen tai tietäntyyppisen sairaanhoidon tarpeesta, jota asianomainen ei saanut tai hakenut seuraavista kolmesta syystä: ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”. Sairaanhoidolla viitataan yksilöllisiin terveydenhuoltopalveluihin (lääkärintarkastukseen tai sairaanhoitoon, hammashoitoa lukuun ottamatta), joita antavat lääkärit tai vastaavien ammattien harjoittajat tai joita annetaan näiden suoran valvonnan alaisina kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien mukaisesti (Eurostatin määritelmä). Hoidon saamiseen liittyvät ongelmat, joista ihmiset raportoivat sairastuttuaan, voivat kuvastaa hoitoon liittyviä esteitä.

³⁹ Lukuun ottamatta kotitalouksien käytettävissä olevia bruttotuloja, jotka mitataan indeksinä (2008 = 100, joten nähdään muutos kriisiä edeltäneeseen aikaan nähden) ja muutoksina viimeisimpänä vuonna työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa sovitun mukaisesti.

yhteen käyttämällä ennalta sovittua sääntöä niin, että kukin jäsenvaltio asetetaan yhteen seitsemästä luokasta ("parhaiten suoriutuvat", "keskiarvoa paremmat", "keskimääräiset/neutraalit", "hyvät mutta tarpeen seurata", "heikot mutta paranemassa", "seurattavat" ja "kriittisessä tilanteessa olevat"). Tämän perusteella taulukossa 1 esitetään tiivistelmä tulostaulusta kustakin indikaattorista saatavilla olevien tuoreimpien tietojen mukaan.

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit viittaavat keskeisiin haasteisiin EU:n jäsenvaltioissa kolmella alalla: yhdenvertaiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, oikeudenmukaiset työolot sekä sosiaalinen suojelu ja osallisuus. Jos tarkastellaan kriittisessä tilanteessa olevia maita (punaisella kaaviossa 4), suhteellisen monissa jäsenvaltioissa on edelleen merkittäviä haasteita, jotka liittyvät naisten työmarkkinatilanteeseen ja virallisen varhaiskasvatuksen piirissä oleviin lapsiin (viisi punaiseen luokkaan kuuluvaa maata kummankin indikaattorin osalta). Myös muiden ryhmien työmarkkinatulokset herättävät huolta suhteellisen monissa jäsenvaltioissa: toimintarajoitteisten työllisyysero näyttää punaista kuudessa maassa ja nuorten NEET-aste neljässä maassa. Lisäksi koulupudokkaiden osuus on kriittisellä tasolla neljässä jäsenvaltiossa. Sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden alalla sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen on kriittisellä tasolla useissa jäsenvaltioissa (6), ja neljässä on kriittisiä haasteita, jotka liittyvät yleisesti köyhyysriskiin ja erityisesti lasten köyhyyteen. Myös tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde on kriittisellä tasolla neljässä jäsenvaltiossa. Jos tarkastellaan kriittisten tilanteiden lisäksi myös tilanteita, joita on seurattava, ongelmallisimpia ovat kolme indikaattoria (NEET-nuoret, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen ja virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat). Kahden ensin mainitun osalta seurattavia maita on 10 ja viimeisen osalta 11. Luvussa 2 esitetään tarkka analyysi 16 indikaattorista, myös pitkän aikavälin suuntauksista ja täydentävistä indikaattoreista tarpeen mukaan.

EU:n taloudellinen ja tekninen tuki työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipolitiikan toimiin

Euroopan sosiaalisen oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa tuetaan merkittävällä EU-rahoituksella, jota myönnetään eri rahoitusvälineistä. EU:n koheesiopolitiikan rahastojen (erityisesti Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) ja Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR)) määrärahat ovat noin 500 miljardia euroa (kansallinen yhteisrahoitus mukaan luettuna) kaudella 2021–2027, ja niillä pyritään vähentämään sosioekonomisia eroja sekä tukemaan ylöspäin suuntautuvaa taloudellista ja sosiaalista lähentymistä sekä rakennemuutosta. Komissio ehdotti toukokuussa 2020 NextGenerationEU-välinettä (807 miljardia euroa käypinä hintoina, sisältyy EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen 2021–2027), jolla on tarkoitus lieventää kriisin taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia, vahvistaa taloudellista ja sosiaalista palautumiskykyä ja valmistella EU:n talouksia ja yhteiskuntia paremmin vihreän ja digitaalisen siirtymän haasteita ja mahdollisuuksia varten, myös niiden oikeudenmukaisuuden osalta. NextGenerationEU-välineen keskiössä on uusi elpymis- ja palautumistukiväline (tarkempia tietoja jäljempänä). EU-rahoituksen vaikutusta vahvistetaan vielä teknisen tuen välineestä rahoitettavalla teknisellä avulla. Jälkimmäisen tarkoituksena on tukea – pyynnöstä – kansallisia viranomaisia politiikkatoimia koskevalla korkealaatuisella neuvonnalla ja räätälöidyllä valmiuksien parantamisella uudistuksen prioriteettialoilla, myös

työmarkkina-, osaamis- ja sosiaalipolitiikan aloilla. Teknistä tukea voidaan tarjota kahdenväliseltä tai useita maita kattavalta pohjalta.

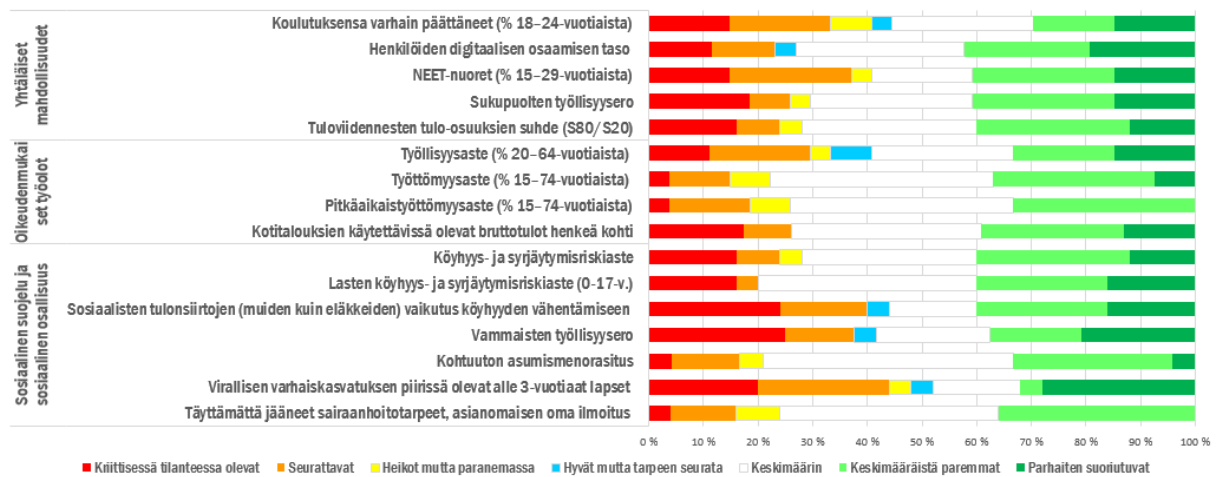
Elpymis- ja palautumistukivälineestä (723,8 miljardia euroa käypinä hintoina) tarjotaan laajamittaista taloudellista tukea jäsenvaltioissa toteutettaviin uudistuksiin ja investointeihin, joilla tuetaan kestäväää ja osallistavaa kasvua ja työpaikkojen luomista. Erityishuomiota kiinnitetään uudistuksiin ja investointeihin, joissa käsitellään talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa annetuissa maakohtaisissa suosituksissa yksilöityjä haasteita. Välineen soveltamisalan määrittelevistä kuudesta pilarista niinkin monta kuin neljä ovat merkityksellisiä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanon kannalta: älykäs, kestävä ja osallistava kasvu, sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus, terveys sekä taloudellinen, sosiaalinen ja institutionaalinen palautumiskyky ja seuraavaa sukupolvea, lapsia ja nuoria koskeva politiikka. Tämän vuoksi työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipolitiikkaan kiinnitetään huomiota jäsenvaltioiden esittämässä elpymis- ja palautumissuunnitelmissa, jotka komissio on vahvistanut ja neuvosto hyväksynyt.

ESR+:n talousarvio vuosiksi 2021–2027 on lähes 99,3 miljardia euroa, josta tuetaan ja täydennetään jäsenvaltioiden työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipolitiikkaa ja tuodaan niihin lisäarvoa. Rahastosta rahoitetaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan yhtäläiset mahdollisuudet, yhdenvertainen pääsy työmarkkinoille, oikeudenmukaiset ja korkealaatuiset työolot, sosiaalinen suojelu ja osallisuus. Erityisesti keskitytään korkealaatuiseen ja osallistavaan koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen, lapsiin ja nuoriin tehtäviin investointeihin sekä peruspalvelujen saatavuuteen. Koronaviruskriisin alussa koheesiorahastot reagoivat nopeasti koronaviruksen vaikutusten lieventämisestä koskevilla investointialoitteilla (CRII ja CRII+), joiden ansiosta työllisyys- ja terveydenhuoltotoimien rahoitus lisääntyi yli 11 miljardia euroa marraskuuhun 2021 mennessä. Lisäksi koheesiota ja Euroopan alueita tukevan elpymisavun REACT-EU-välineestä myönnettyillä 50,6 miljardilla eurolla vahvistettiin jäsenvaltioiden valmiuksia korjata kriisin aiheuttamia vahinkoja. Hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäisestä SURE-tukivälineestä on asetettu saataville 100 miljardin euron edestä lainoja lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä ja vastaavia työpaikkojen säilyttämiseen tähtääviä toimenpiteitä varten, etenkin itsenäisten ammatinharjoittajien osalta.

Osana Euroopan vihreän kehityksen investointiohjelmaa perustettiin oikeudenmukaisen siirtymän mekanismi, jolla tuetaan oikeudenmukaista siirtymää ilmastoneutraaliuteen. Sen ensimmäinen pilari on koheesiopolitiikan puitteissa perustettu oikeudenmukaisen siirtymän rahasto⁴⁰, josta tarjotaan 19,3 miljardia euroa ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisen kielteisten vaikutusten lieventämiseksi tukemalla alueita, joihin siirtymä vaikuttaa eniten.

Kaavio 4: Työllisyys-, osaamis- ja sosiaaliset haasteet EU:n jäsenvaltioissa tarkistetun sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden mukaan

⁴⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/1056, annettu 24. kesäkuuta 2021, oikeudenmukaisen siirtymän rahaston perustamisesta; [EUR-Lex - 32021R1056 - FI - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Huomautukset: 1) aikuisten osallistumista koulutukseen koskevasta indikaattorista ei ole vielä saatavilla tietoja; 2) digitaalitaitoja koskevan indikaattorin tiedot ovat vuodelta 2019; 3) joistakin indikaattoreista puuttuu joitakin maita koskevat tiedot: kaikkien indikaattorien selitykset esitetään liitteessä.

Taulukko 1. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit: katsaus haasteisiin jäsenvaltioissa

		Vuosi	Parhaiten suoriutuvat	Keski-määräistä paremmat	Hyvät mutta tarpeen seurata	Keski-määräiset / neutraalit	Heikot mutta parane-massa	Seurattavat	Kriittisessä tilanteessa olevat
Yhtäläiset mahdollisuudet	Koulupudokkaat (% 18-24-vuotiaista)	2020	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Digitaalitaitojen taso	2019	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	NEET-nuorten osuus (% 15-29-vuotiaista)	2020	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Sukupuolten työllisyysero	2020	FI, LT, LV, SE	DE, DK, EE, FR, LU, PT, SI		AT, BE, BG, CY, ES, IE, NL, SK	MT	CZ, HR	EL, HU, IT, PL, RO
	Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)	2020		AT, BE, DK, FI, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Oikeudenmukaiset työolot	Työllisyysaste (% 20-64-vuotiaista)	2020	CZ, DE, NL, SE	DK, FI, LV, MT, PL	EE, LT	AT, CY, FR, HU, LU, SI, SK	HR	BE, BG, IE, PT, RO	EL, ES, IT
	Työttömyysaste (% 15-74-vuotiaasta työvoimasta)	2020		BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15-74-vuotiaasta työvoimasta)	2020		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL, PT, SE		AT, BE, BG, CY, FI, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	EE, LT, LU, SK	ES
	Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti (2008=100)	2020	HU, LT, PL	CZ, IE, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, HR, LU, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Sosiaalinen suojele ja osallisuus	Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste	2020		AT, CY, DK, FI, NL, PL, SE		BE, EE, FR, HR, HU, LU, MT, PT	LV	DE, LT	BG, EL, ES, RO
	Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (0-17-vuotiaat)	2020		EE, LT, NL, PL, SE, SK		AT, BE, CY, FR, HR, HU, LU, LV, MT, PT		DE	BG, EL, ES, RO
	Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen	2020	BE, DK, FI, FR	CZ, HU, LU, SE, SI, SK	AT	CY, EE, NL, PL		DE, EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Toimintarajoitteisten työllisyysero	2020	AT, DK, EE, FI, PT	ES, LT, LU, SI	FR	CY, CZ, EL, NL, SK		MT, RO, SE	BE, BG, DE, HR, HU, PL
	Kohtuuton asumismenorasitus	2020		CY, FI, HR, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset	2020	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Täyttämättä jääneet sairaanhoitotarpeet, asianomaisen oma ilmoitus	2020		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Huomautus: päivitetty 28. lokakuuta 2021. Irlannin ja Italian osalta ei tietoja seuraavista: tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde, köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste, lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen, kohtuuton asumismenorasitus, virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset ja täyttämättä jääneet sairaanhoitotarpeet, asianomaisen oma ilmoitus. Bulgarian, Ranskan, Romanian ja Viron osalta ei tietoja käytettävissä olevien bruttotulojen kasvusta. Irlannin,

Italian ja Latvian osalta ei tietoja toimintarajoitteisten työllisyysserosta. Katkokset aikasarjoissa ja muut merkitykselliset seikat ilmoitetaan liitteissä 1 ja 2.

1.4 EU:n yleistavoitteet vuoteen 2030 mennessä

EU:ssa asetettiin vuodeksi 2030 kolme työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevaa yleistavoitetta, jotka esitetään Euroopan sosiaalisen oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa. EU:n johtajat hyväksyivät yleistavoitteet 8. toukokuuta annetussa Porton julistuksessa ja kesäkuussa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa, ja TSTK-neuvosto vahvisti ne kesäkuussa.⁴¹ Yhdessä jäljempänä esitettyjen täydentävien tavoitteiden kanssa ne heijastavat pilarin kolmea lukua, joissa käsitellään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja pääsyä työmarkkinoille, oikeudenmukaisia työoloja sekä sosiaalista suojelua ja osallisuutta.⁴² Näillä kolmella tavoitteella ohjataan toimia työllistävään elpymiseen ja kasvuun, ja elinikäisellä oppimisella tuetaan työntekijöitä hyödyntämään taloudellisia ja yhteiskunnallisia muutoksia. Samalla torjutaan köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä EU:ssa ja edistetään kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteet on asetettu kunnianhimoiselle mutta realistiselle tasolle ottaen huomioon sosioekonominen ympäristö, laajemmat suuntaukset sekä suunnitellut uudistukset ja investoinnit, myös elpymis- ja palautumistukivälineestä. Sovittujen tavoitteiden mukaisesti vuoteen 2030 mennessä EU:ssa

- vähintään 78 prosenttia 20–64-vuotiaista on työelämässä.⁴³
- vähintään 60 prosenttia aikuisista (25–64-vuotiaat) osallistuu vuosittain koulutukseen;
- köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien määrä pienenee vähintään 15 miljoonalla.

Jäsenvaltiot ovat nyt asettamassa omia kansallisia tavoitteitaan EU:n yleistavoitteiden mukaisesti. Portossa 7. toukokuuta 2021 tehdyssä sosiaalisessa sitoumuksessa (jonka allekirjoittivat Euroopan parlamentin puhemies, Euroopan komission puheenjohtaja, Portugalin pääministeri, EU:n työmarkkinaosapuolet ja Euroopan sosiaalialan kansalaisjärjestöjen foorumi) kehoitettiin jäsenvaltioita asettamaan kunnianhimoiset kansalliset tavoitteet, joilla edistetään asianmukaisesti eurooppalaisten tavoitteiden saavuttamista, ottaen huomioon kunkin maan lähtötilanne. Komissio kehotti heinäkuussa 2021 jäsenvaltioita toimittamaan vuoden 2030 kansallisia tavoitteita koskevat alustavat ehdotuksensa. Sekä EU:n yleistavoitteita että kansallisia tavoitteita seurataan talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa.

Kuten työllisyysastetta koskevasta yleistavoitteesta käy ilmi, työllisyyden korkea taso vuoteen 2030 mennessä on keskeinen prioriteetti. Tarkoituksena on varmistaa, että kaikki voivat osallistua täysipainoisesti talouselämään ja yhteiskunnan toimintaan. Työmarkkinoille osallistuminen on tärkeää, jotta voidaan tukea kestävä ja osallistavaa kasvupotentiaalia, edistää aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan ja edistää sosiaalisen suojelun järjestelmien riittävyyttä ja julkisen talouden kestävyyttä, myös väestön ikääntyminen huomioon ottaen. Tavoitteen saavuttamisen kannalta on tärkeää edistää työmarkkinoiden vihreässä ja digitaalisessa siirtymässä. Koko EU:n työllisyysaste oli 72,5

⁴¹ [Porton julistus](#) ja Eurooppa-neuvoston kokouksen (24. ja 25. kesäkuuta 2021) [päätelmät](#).

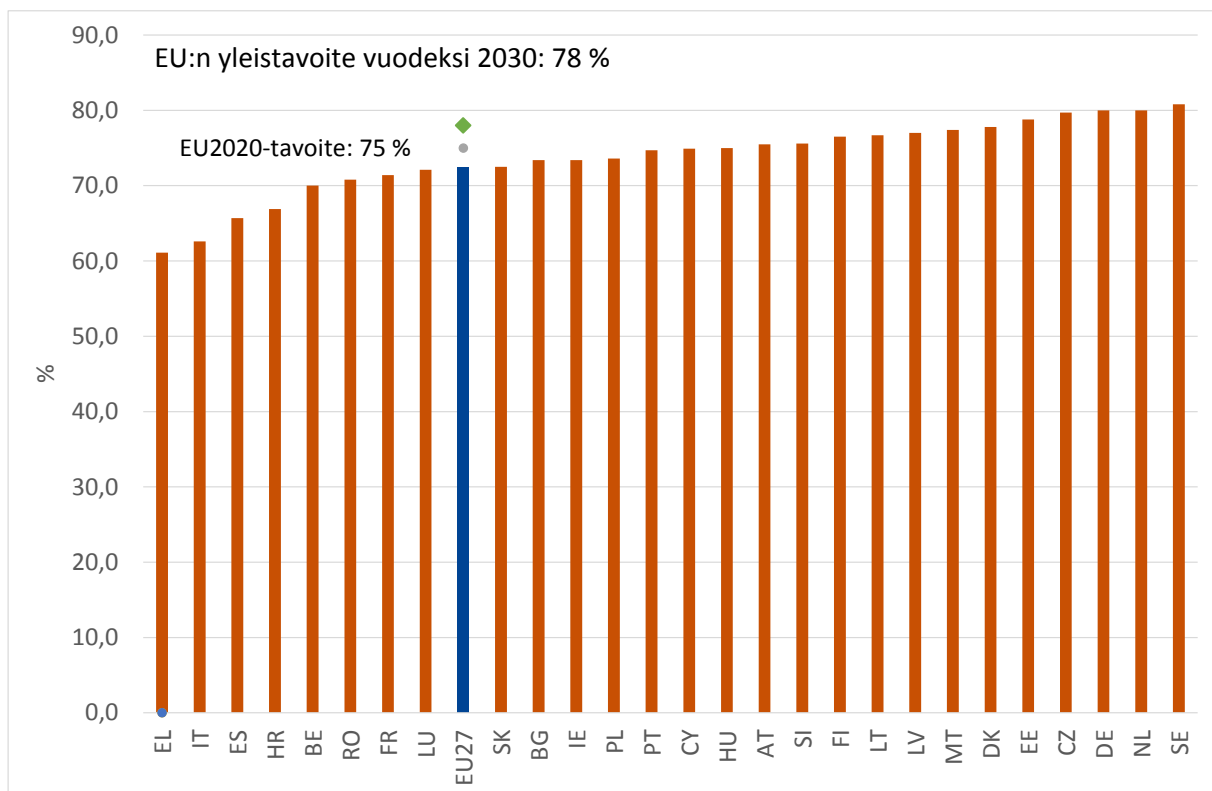
⁴² Näillä täydennetään muita kehyksiä, kuten Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa, Euroopan osaamisohjelmaa, eurooppalaista koulutusalueutta, romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevaa EU:n strategiakehystä sekä Euroopan digitaalista vuosikymmentä.

⁴³ Työllisyysastetta koskeva tavoite asetettiin sellaisten skenaarioiden perusteella, joissa otetaan huomioon BKT:n potentiaaliset kasvuluvut ja vuoteen 2030 ulottuvat Eurostatin väestöennusteet sekä työllisyyden ja BKT:n suhde vuosien 2013–2019 elpymisen aikana.

prosenttia vuonna 2020 eli 5,5 prosenttiyksikköä alle vuodeksi 2030 asetetun 78 prosentin tavoitteen (ks. kaavio).

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa asetettiin täydentäviä tavoitteita, joiden tarkoituksena on lisätä naisten ja nuorten työmarkkinoille osallistumista ja tukea siten yleistä työllisyysastetavoitetta. Täydentävillä tavoitteilla pyritään puolittamaan sukupuolten työllisyysero, lisäämään virallisen varhaiskasvatuksen tarjontaa ja vähentämään 9 prosenttiin 15–29-vuotiaiden NEET-nuorten osuus. Naisten työmarkkinoille osallistumisen lisääminen on tärkeää, jotta voidaan lisätä kasvupotentiaalia ja vastata haasteisiin, jotka liittyvät väestön ikääntymiseen ja työvoiman vähenemiseen. Naisten suurempi osallistuminen työmarkkinoille – virallisen varhaiskasvatuksen tuella – voi vaikuttaa myös köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämiseen, myös lasten keskuudessa, kotitalouksien tuloihin kohdistuvien myönteisten vaikutuksen ansiosta. Samoin NEET-asteen alentaminen tarkoittaa nuorten hyödyntämättömän potentiaalın käyttöönottoa, jotta voidaan varmistaa heidän täysipainoinen osallistumisensa yhteiskunnan toimintaan.

Kaavio 5. Työllisyysaste, 20–64-vuotiaat, 2020

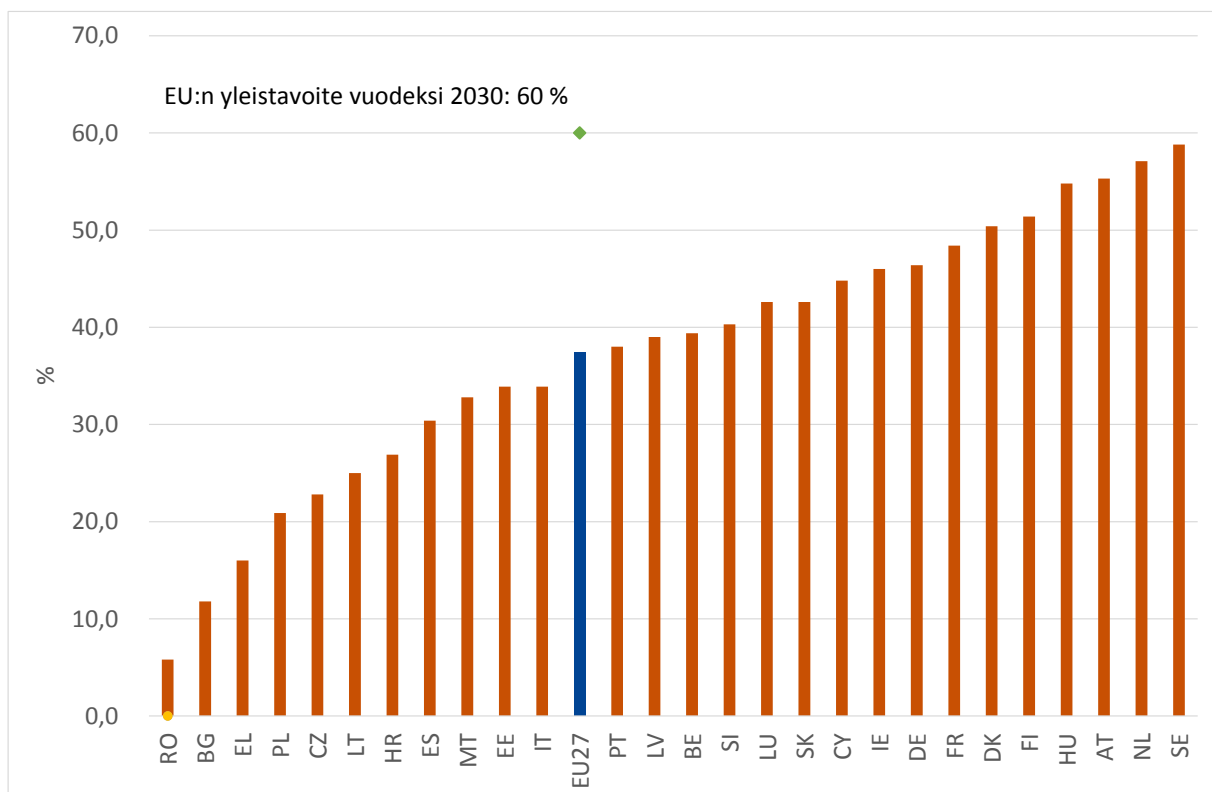
Lähde: Eurostat, indikaattori [\[tesem010\]](#)

Vuodeksi 2030 asetettu aikuisten koulutukseen osallistumista koskeva yleistavoite kuvastaa tarvetta varmistaa mukautuminen ja kyky hyödyntää etuja tilanteessa, jossa työmarkkinatarpeet muuttuvat nopeasti koronaviruksen aiheuttaman iskun jälkeen ja ottaen huomioon vihreä ja digitaalinen siirtymä. Pandemian vaikutus talouteen ja yhteiskuntaan sekä edessä olevat rakenteelliset muutokset korostavat tarvetta koko uran mittaiseen uudelleenpätevöitymiseen ja elinikäiseen osaamisen kehittämiseen. Tämä on tärkeämpää kuin koskaan, sillä digitaalisen ja vihreän siirtymän odotetaan muuttavan perusteellisesti monien työpaikkojen osaamisvaatimuksia ja luovan uusia. Tätä taustaa vasten aikuiskoulutusta koskeva EU:n yleistavoite asetettiin 60 prosenttiin (vuoden 2016 aste oli

37,4 prosenttia)⁴⁴ (ks. kaavio 6). Vuoden 2030 tavoite asetettiin näin ollen kunnianhimoiselle tasolle, ja EU:n ja jäsenvaltioiden toimien tehostamista pönkittivät Euroopan osaamisohjelma sekä merkittävä EU:n lisärahoitus, jota myönnettiin koulutukseen, myös elpymis- ja palautumistukivälineestä (ks. luku 2.2).

Aikuiskoulutustavoitteen saavuttaminen on mahdollista vain, jos koulutusjärjestelmät tarjoavat sille vankan perustan, ja hankittavien taitojen on vastattava työmarkkinoiden tulevia tarpeita. Koulutustaso on merkittävä tekijä nuorten työllistymisnäkökymien kannalta ja luo perustan myös myöhemmin tapahtuvalle koulutukselle. Tästä huolimatta jopa 9,9 prosenttia EU:n nuorista ei ollut suorittanut vähintään toisen asteen koulutusta vuonna 2020. Tästä syystä pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa asetetaan täydentävät tavoitteet, joilla pyritään edelleen vähentämään koulupudokkuutta ja lisäämään osallistumista toisen asteen koulutukseen. Lisäksi täydentävässä tavoitteessa, jonka mukaan vähintään 80 prosentilla 16–74-vuotiaista on vähintään perustason digitaaltaidot, tunnustetaan näiden taitojen keskeinen asema, jotta varmistetaan täysipainoinen osallistuminen työmarkkinoille ja yhteiskunnan toimintaan tulevaisuudessa. Tämän alan toimet ovat erityisen kiireellisiä, kun otetaan huomioon hidas edistys koko EU:ssa vuodesta 2015 lähtien (vuosien 2015 ja 2019 välillä 54 prosentista 56 prosenttiin).

Kaavio 6. Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana (% , 2016)

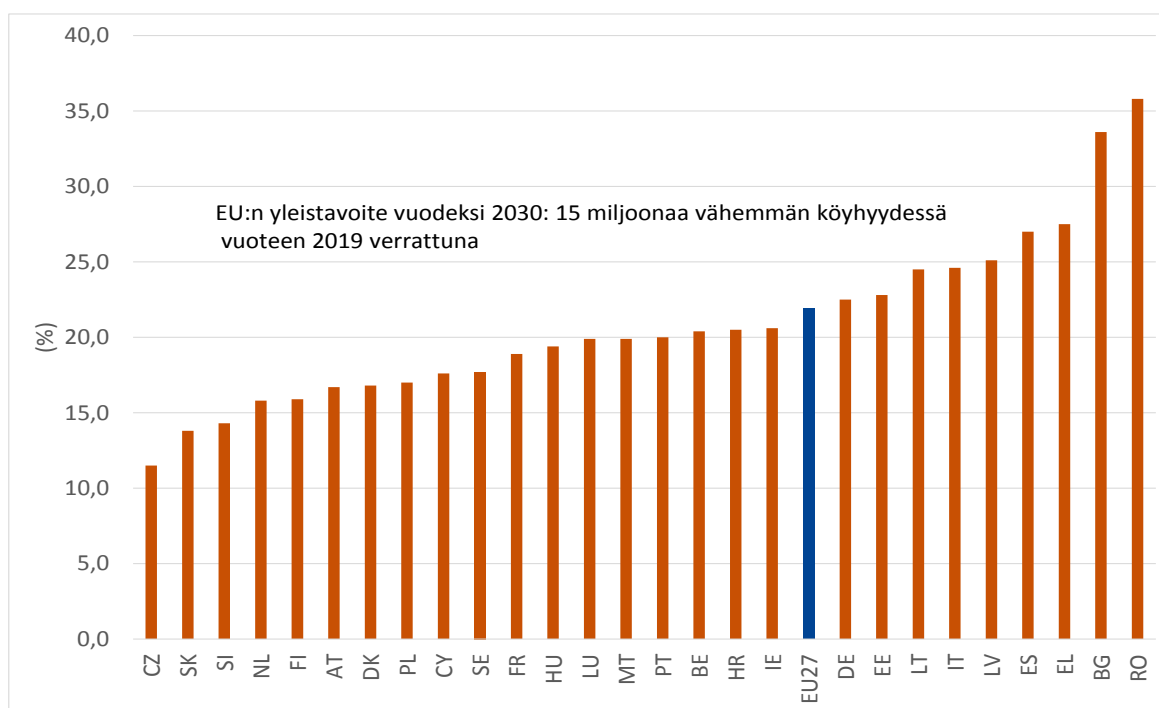
Lähde: erityinen tietojen poiminta, [Eurostat](#).

⁴⁴ Kuten 1.2 jaksossa todetaan, tuoreimmat saatavilla olevat tiedot ovat vuodelta 2016. Komissio seuraa indikaattoria yhdessä Eurostatin kanssa ja analysoi perusteellisesti kahdesta tutkimuslähteestä saatuja tietoja, kunhan ne tulevat saataville (2023), jotta voidaan varmistaa tietojen laatu ja vertailukelpoisuus.

Jotta saadaan vähennettyä köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä kunnianhimoisen tavoitteen mukaisesti, on keskeisen tärkeää varmistaa osallistava kasvu ja ylöspäin suuntautuva sosiaalinen ja taloudellinen lähentyminen EU:ssa. Tavoitteen mukaan vuoteen 2030 mennessä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrää olisi vähennettävä 15 miljoonalla.⁴⁵ Vuonna 2020 EU:n laajuinen köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli 21,9 prosenttia (ks. kaavio 7). Köyhyyden vähentämistä koskevan kunnianhimoisen EU:n tavoitteen saavuttamiseksi jäsenvaltioiden on toteutettava toimia kolmella alalla, jotka ovat toimeentulotuki, tavaroiden ja palvelujen saatavuus sekä työmarkkinoille integroituminen.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa asetettiin täydentäväksi tavoitteeksi köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten määrän vähentäminen. Lapsiin keskittyminen on avainasemassa, jotta saadaan katkaistua sukupolvien välinen köyhyyden kierre ja edistettyä yhtäläisiä mahdollisuuksia EU:ssa. Tässä täydentävässä tavoitteessa ehdotetaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien lasten määrän vähentämistä vähintään viidellä miljoonalla vuoteen 2030 mennessä.

Kaavio 7: Koko väestön köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste, 2020 (%)

Lähde: Eurostat, indikaattori [tepsr_lm410] Tavoite köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien vähentämisestä 15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä vastaisi 17,6 prosentin köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta vuoden 2019 perusarvon mukaan ja Eurostatin 2020-lukua koskevan väestöennusteen mukaan.

Vertailuanalyysit analyysien ja poliittisen päätöksenteon tukena

Euroopan sosiaalisen oikeuksien pilarin perustamisesta vuonna 2017 annetussa tiedonannossa ehdotettiin vertailuanalyysia välineenä, jolla voidaan tukea rakenneuudistuksia ja edistää ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla. Monenvälisissä vertailuanalyysissä yhdistetään kvantitatiivisia (suorituskykyä ja tuloksia koskevia) indikaattoreita kvalitatiiviseen analyysiin, joka koskee hyvään päätöksentekoon vaikuttavia politiikan suunnitteluun liittyviä

⁴⁵ Ottaen huomioon Eurostatin väestöennuste 2020-luvulle.

ominaisuuksia ja toimintapoliittisia välineitä. Sen lisäksi, että vertailuanalyysillä tuetaan poliittista päätöksentekoa, niiden kautta saadaan yhdessä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreiden kanssa tietoja analyysiin, joka tehdään talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa ja yhteisessä työllisyysraportissa.

Komissio on kehittänyt useilla aloilla vertailuanalyysijä vuodesta 2017 lähtien ja keskustellut niistä jäsenvaltioiden kanssa työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa sovitun yhteisen lähestymistavan mukaisesti. Vertailuanalyysissä on käsitelty 1) työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa, 2) aikuisten osaamista ja koulutusta sekä 3) vähimmäistoimeentuloa. Päätuloksista raportoitii aiemmissa yhteisissä työllisyysraporteissa. Komissio on ryhtynyt laatimaan myös täydentäviä analyysijä, joita voitaisiin käyttää tulevissa ohjausjaksoissa. Esimerkiksi yhteistyössä työllisyyskomitean kanssa on kehitetty vähimmäispalkkoja ja työehtosopimusneuvottelujen kartoittamista ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa eläkkeiden riittävyyttä sekä lastenhoitopalveluja ja lapsille annettavaa tukea koskevia vertailuanalyysijä.

Lastenhoitoa ja lapsille annettavaa tukea koskevasta analyysistä sovittiin sosiaalisen suojelun komiteassa lokakuussa 2021. Siinä yksilöidään tulostaulon indikaattoreita (varhaiskasvatukseen osallistuminen, lasten köyhyys ja lasten kokema puute) ja suorituskykyindikaattoreita (varhaiskasvatukseen osallistumisen ero tuloviidenneksittäin, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus lasten köyhyyteen, erot kohtuuttomassa asumismenorasituksessa ja puutteellisissa asuinoloissa asuvien lasten osuus, vanhemmuuden vaikutus työllisyyteen 25–49-vuotiaiden ryhmässä ja 25–49-vuotiaan väestön osuus, joka on työmarkkinoiden ulkopuolella tai tekee osa-aikatyötä hoivavelvoitteiden takia, sukupuolittain). Toimeentulotuen riittävyyden arvioimiseksi sovittiin kahdesta indikaattorista, jotka liittyvät sellaisen pariskunnan tuloihin, joka ei käy työssä ja jolla on kaksi lasta, sekä sellaisen matalapalkkaisen pariskunnan tuloihin, josta vain toinen käy työssä ja jolla on kaksi lasta. Molemmat esitetään osuutena köyhyysrajasta. Seurannan yhteydessä annetaan erilaisia taustatietoja, jotta voidaan ottaa paremmin huomioon jäsenvaltioiden tilanteet. Joidenkin alojen osalta myös korostetaan lisätoimien tarvetta, etenkin toimintapoliittisten välineiden osalta.

Vertailuanalyysillä parannetaan yleistä tietämystä asiaankuuluvista indikaattoreista ja toimintapoliittisista välineistä tietyllä alalla, ja siten niillä edistetään merkittävästi Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan toimintasuunnitelman hyväksymisen jälkeen tulevia vertailuanalyysijä mukautetaan niin, että ne vastaavat tarkistettua sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua. Päätuloksista raportoidaan yhteisessä työllisyysraportissa.

TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET

2.1. Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 5 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman kysyntää ja työpaikkojen luomista pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) ja periaatteen 6 (palkat) mukaisesti. Alajaksossa 2.1.1 keskitytään työmarkkinoiden keskeisiin kehityskuluihin ja otetaan huomioon myös koronaviruskriisin vaikutus. Alajaksossa 2.1.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä ja keskitytään erityisesti niihin, joilla säilytettiin työpaikkoja koronaviruskriisissä ja joilla tuetaan työpaikkojen luomista.

2.1.1 Keskeiset indikaattorit

Koronaviruskriisin aiheuttaman alkusokin jälkeen työmarkkinatulokset ovat vakaantuneet vuonna 2021. Vaikka EU:n BKT putosi 6 prosenttia vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna, työttömyysaste nousi vain 0,4 prosenttiyksikköä keskimäärin 6,7 prosentista 7,1 prosenttiin (kuukausitasolla nousu oli 1,4 prosenttiyksikköä kriisiä edeltäneestä alimmasta tasosta – 6,3 prosenttia maaliskuussa 2020 – korkeimpaan tasoon – 7,7 prosenttia syyskuussa 2020). Lyhennettyä työaikaa koskevien ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien järjestelyjen muodossa toteutetut tukitoimet vaikuttivat siihen, että työttömyys lisääntyi suhteellisen vähän. Työttömyysasteen kasvua lievensi myös aiempaa vähäisempi osallistuminen työmarkkinoille, mikä johtui tartuntapelosta ja heikommista työnsaantimahdollisuuksista taloudellisen toiminnan vähentyessä. Talouden elpyminen tukee työpaikkojen luomista, mutta kriisiä edeltäneille työllisyystasojille ei odoteta paluuta ennen vuotta 2022. Näin on siitäkin huolimatta, että työttömyysaste lähentyi kriisiä edeltänyttä tasoa (6,7 prosenttia) syyskuussa 2021.

Lyhennettyä työaikaa ja vastaavia työpaikkojen säilyttämiseen tähtääviä järjestelyjä hyödyntävien työntekijöiden määrä pysyi suurena vuoden 2021 puoliväliin asti. Kaikissa EU:n jäsenvaltiossa joko otettiin käyttöön tai vahvistettiin tällaisia järjestelyjä koronaviruskriisin aikana. Pandemian ensimmäisen aallon aikana (huhti–toukokuussa 2020) näitä järjestelyjä käytettiin ennennäkemättömän paljon (jopa 40 prosenttia kaikista työntekijöistä jopa 60 prosentissa kaikista yrityksistä esimerkiksi Ranskassa ja Italiassa, ks. kaavio 2.1.1). Järjestelyjen käyttö on vähentynyt, mutta niitä käytettiin edelleen merkittävästi vuoden 2020 jälkipuoliskolla ja vuoden 2021 alkupuoliskolla. Näillä tukitoimilla onnistuttiin rajoittamaan merkittävästi pandemian vaikutusta työmarkkinoihin, etenkin jos tarkastellaan työllisyysastetta ja matalapalkkaisia työntekijöitä (Eurostat, 2021⁴⁶). Joissakin jäsenvaltioissa (esim. Latviassa ja Virossa) järjestelyt lopetettiin ja otettiin sen jälkeen taas käyttöön pandemian kiihdyttyä uudelleen. Vuonna 2020 osana EU:n pandemiatoimia SURE-välineestä

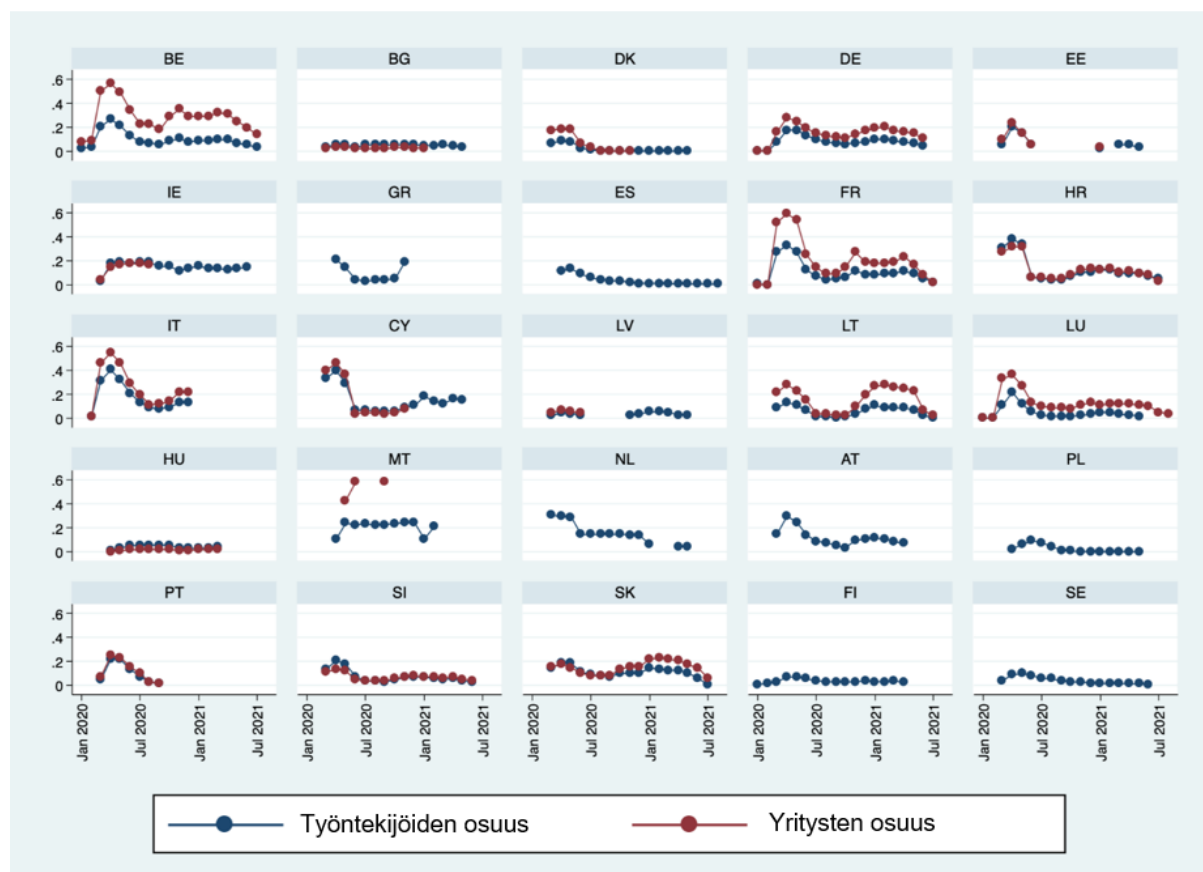
⁴⁶ [Impact of COVID-19 on employment income - advanced estimates - Statistics Explained \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=sdg_8_8_10&plugin=1)

annettiin tukea 19 jäsenvaltiossa noin 31 miljoonalle ihmiselle ja 2,5 miljoonalle yrityksille.⁴⁷ On tärkeää varmistaa, että lyhennettyä työaikaa koskevat järjestelyt helpottavat ja tukevat rakenneuudistuksia eivätkä viivästyä niitä. Sitä varten tämä poikkeuksellinen hätätoimenpide olisi poistettava asteittain, kunhan aika on siihen kypsä.

⁴⁷ Toinen SURE-välineen täytäntöönpanoa koskeva kertomus (COM(2021) 596).

Kaavio 2.1.1: Lyhennettyä työaikaa koskevista ja muista työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävistä toimenpiteistä tukea saaneiden työntekijöiden ja yritysten osuus pieneni vähitellen

Työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden kattavuus vaihteli jäsenvaltiossa (% vuodel 2020 ensimmäisestä neljänneksestä vuoden 2021 toiseen neljännekseen)

Huomautus: Romaniasta ja Tšekistä ei ole saatavilla tietoja.

Lähde: Eurostat, COVID-19-tilastot⁴⁸

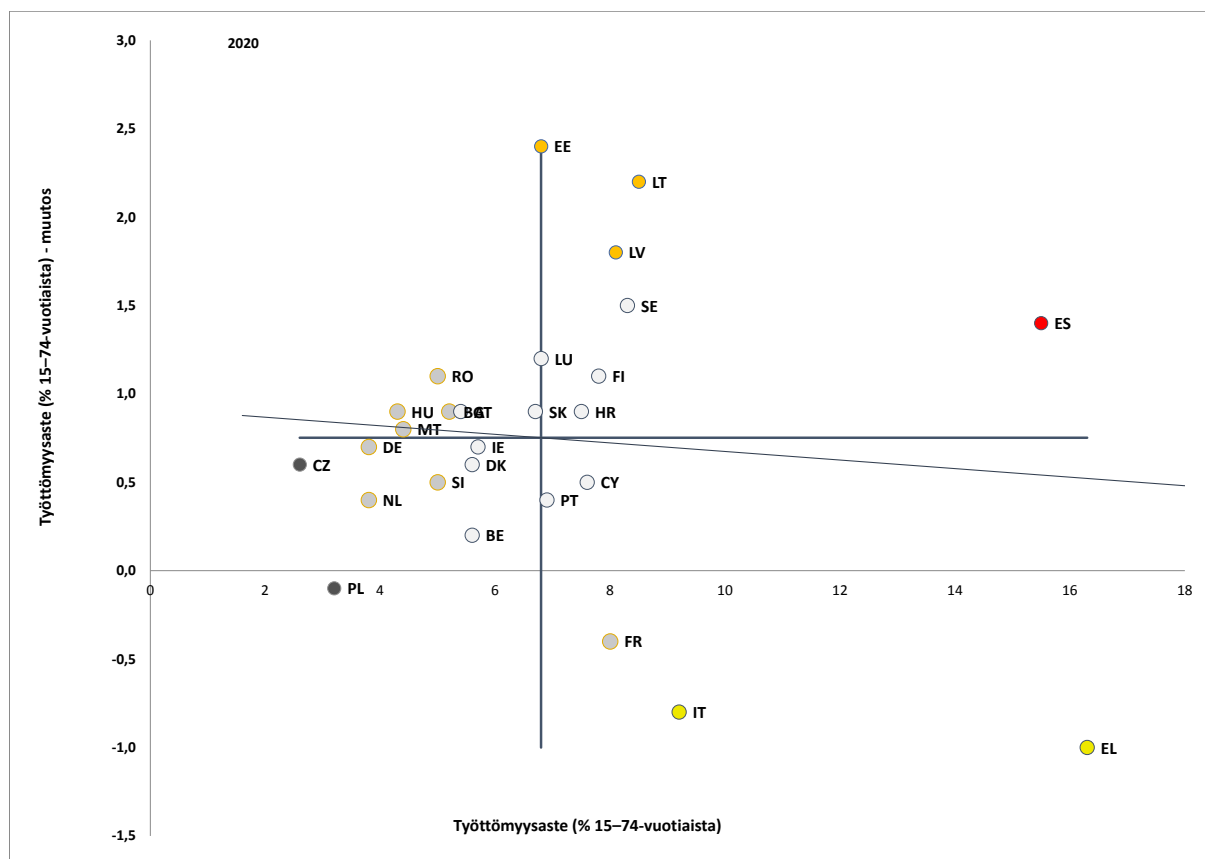
Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa työttömyys paheni vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2020 työttömyysaste kohosi kaikissa muissa paitsi neljässä jäsenvaltiossa vuoteen 2019 verrattuna (ks. kaavio 2.1.2), ja huipputaso (7,7 %) EU:ssa saavutettiin syyskuussa 2020. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun mukaan tilanne on kriittinen Espanjan osalta, jossa työttömyysaste nousi vuonna 2020 jo ennestään korkealta tasolta, kun taas Italiassa ja Kreikassa tilanne oli heikko mutta paranemassa. Baltian maiden työttömyystilanne heikkeni merkittävästi vuoden 2020 aikana, joskin hiljattaiset tiedot viittaavat siihen, että vuonna 2021 on tapahtunut elpymistä. Vuoden 2021 yhdeksän ensimmäisen kuukauden aikana työttömyys väheni eniten Kyproksella (-3,5 prosenttiyksikköä), Kreikassa (-3,1 prosenttiyksikköä) ja Itävallassa (-2,1 prosenttiyksikköä). Samalla kaudella todettiin

⁴⁸ [Society and work - COVID-19 - Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&code=sdg_8_4_1&plugin=1)

vähäisempää – mutta yli 1 prosenttiyksikön – kohentumista Irlannissa, Tanskassa, Sloveniassa, Virossa ja Espanjassa.

Kaavio 2.1.2: Työttömyys lisääntyi useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2020.

Työttömyysaste (15–74-vuotiaat) ja muutos vuosien 2019 ja 2020 välillä (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

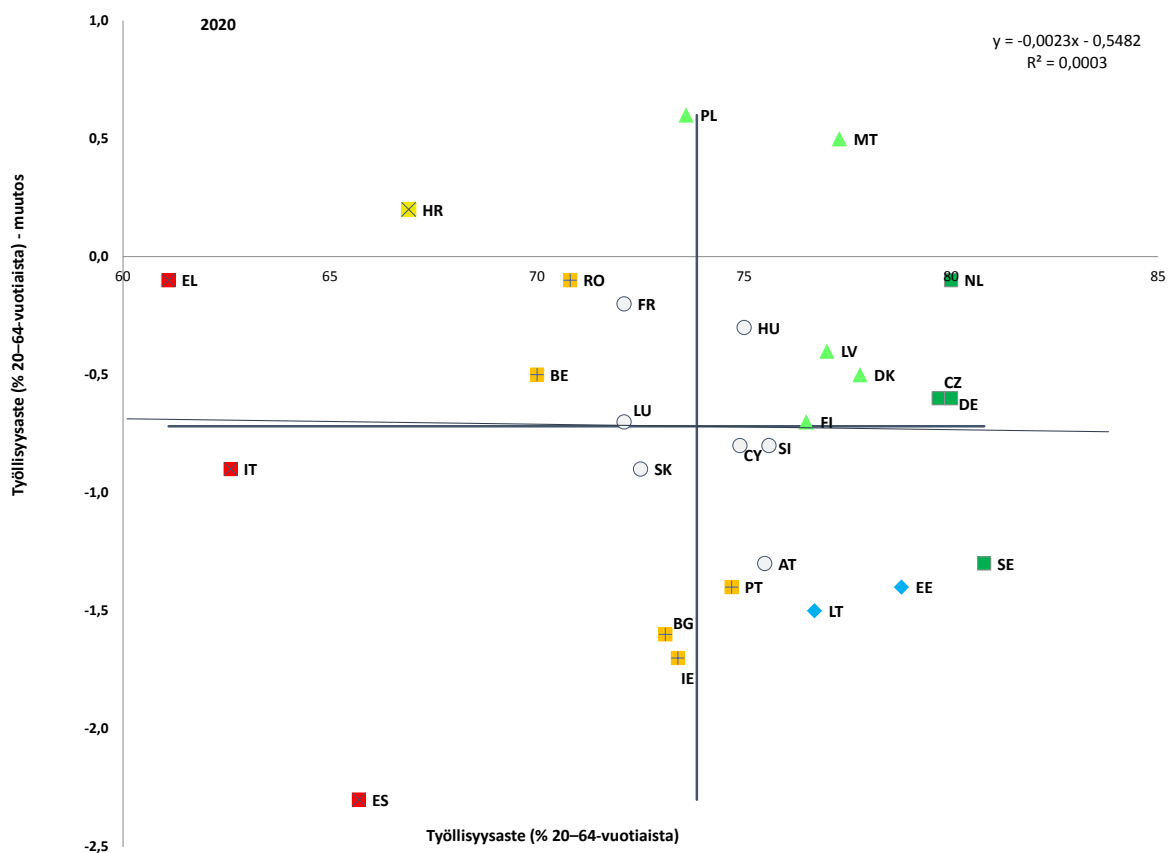
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [\[une_rt_a\]](#).

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattorin mukaan työllisyys pieneni lähes kaikissa EU-maissa vuonna 2020 vuoteen 2019 verrattuna. Kuten kaaviosta 2.1.3 näkyy, Kreikka, Italia ja Espanja ovat edelleen kriittisessä tilanteessa tulostaulun menetelmän mukaan. Niissä työllisyys laski edelleen siten, että työllisyysasteet ovat noin 65 prosenttia tai sen alle. Parhaiten suoriutuvia ovat Ruotsi, Saksa, Tšekki ja Alankomaat (työllisyysasteet lähes 80 prosenttia tai sen yli vuonna 2020). Kaikkiaan EU:n työllisyysaste (20–64-vuotiaiden ikäryhmässä) putosi 72,5 prosenttiin vuonna 2020 (-0,7 prosenttiyksikköä vuoteen 2019 verrattuna). Työllisyysasteet alkoivat elpyä vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä. EU:n työllisyys (työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat) oli kuitenkin 1 prosentin alempi vuoden 2021 toisella neljänneksellä (kansantalouden tilinpidon tietojen mukaan) verrattuna vuoden 2019 viimeisen neljänneksen huipputasoon, ja alueiden välillä esiintyy sitkeitä eroja

(ks. liite 3). Koronaviruskriisi ei vaikuttanut EU:n työllisyysasteen eroon kaupunki- ja maaseutualueiden välillä, vaan ero pysyi 0,9 prosenttiyksikössä vuonna 2020 20–64-vuotiaiden ryhmässä (0,1 prosenttiyksikön lasku vuodesta 2019). Kansantalouden tilinpidon tiedot osoittavat, että vuoden ensimmäisen ja toisen neljänneksen välillä työllisyyskasvu oli positiivista kaikissa muissa jäsenvaltioissa kuin Virossa ja Espanjassa. Yhdeksässä jäsenvaltiossa (Alankomaat, Belgia, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Tanska ja Unkari) työllisyysaste vuoden 2021 toisella neljänneksellä ylitti kriisiä edeltäneen tason (vuoden 2019 viimeinen neljännes).

Kaavio 2.1.3: Työllisyysaste putosi lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2020

Työllisyysaste (20–64-vuotiaat) ja muutos vuosien 2019 ja 2020 välillä (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

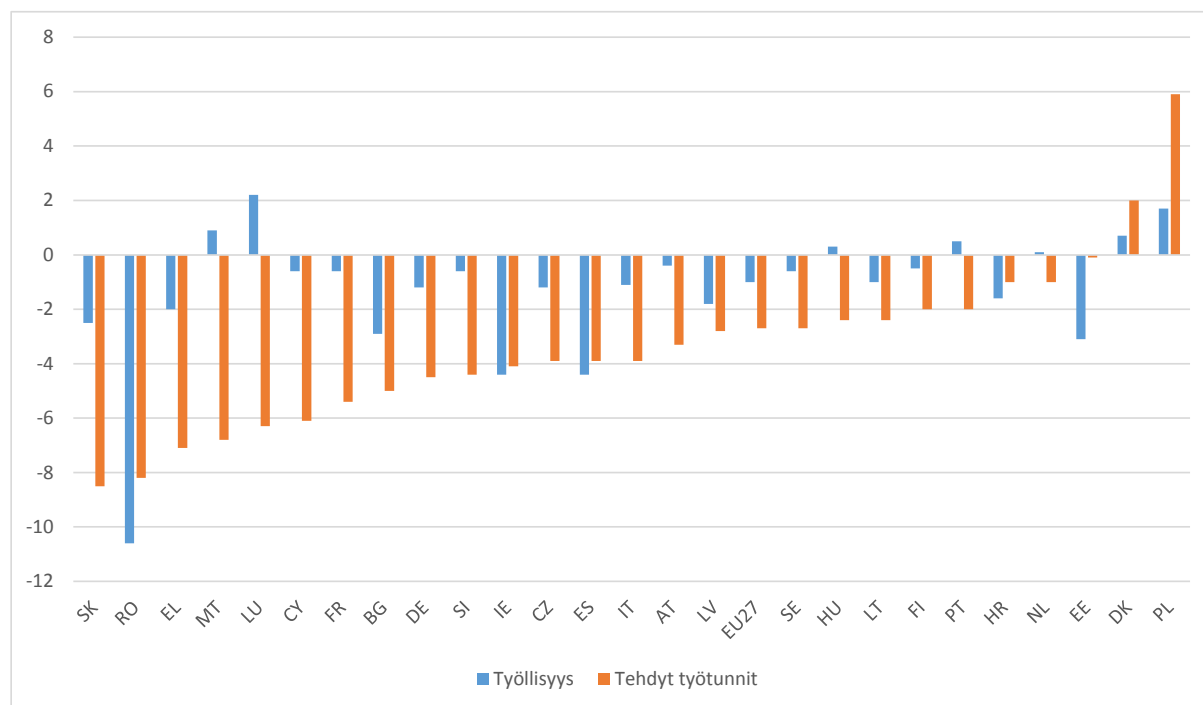
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [[lfsi_emp_a](#)].

Kaikissa jäsenvaltioissa kahta lukuun ottamatta tehtyjen työtuntien määrä työntekijää kohti putosi koronaviruskriisin alettua. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä väheni kriisin välittömien työllisyysvaikutusten hillitsemiseksi toteutettujen toimenpiteiden vuoksi voimakkaammin kuin kokonaistyöllisyysasteen muutokset olisivat antaneet odottaa (kaavio 2.1.4). Se, missä määrin työpaikkojen menetykset voitiin välttää, riippui myös ammatin erityispiirteistä, esimerkiksi sen kriittisestä luonteesta ja soveltuvuudesta etätööhön ja

vaaditusta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Työstä poissaolevien työntekijöiden määrä laski vuoden 2020 toisen neljänneksen huipputasoon jälkeen pandemiaa edeltäneelle tasolle useimmissa jäsenvaltioissa. Tehtyjen työtuntien määrä on elpymisen alettua pysynyt pandemiaa edeltäneiden tasojen alla kaikissa maissa Tanskaa ja Puolaa lukuun ottamatta. Alhaisessa tehtyjen työtuntien määrässä saattaa näkyä lyhennetyn työajan käyttö toiminnan ollessa edelleen rajoittunutta, mutta on myös epäselvää, koska tehtyjen työtuntien määrä työntekijää kohti palaa kriisiä edeltäneelle tasolle.⁴⁹ Tehtyjen työtuntien kehitys on eritelty sukupuolittain jaksossa 2.2.

Kaavio 2.1.4: Useimmissa jäsenvaltiossa työllisyys ja tehdyt työtunnit vähenivät merkittävästi

Muutos kokonaistyöllisyydessä ja tehdyissä työtunneissa vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2021 toisen neljänneksen välillä (%)

Huomautus: kausitasoitettut ja kalenterikorjatut tiedot, paitsi vain kausikorjatut seuraavien maiden osalta: CZ, EL, FR, MT, PL, PT, SK (työllisyys) ja MT, SK (tehty työtunnit). Tehtyjä työtunteja koskevia tietoja ei saatavilla: BE. Vuoden 2021 ensimmäisen neljänneksen tiedot: LU ja IE.

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [namq_10_a10_e].

Työllisyys väheni enemmän aloilla, joihin pandemian torjumiseksi käyttöön otetut sulkua- ja rajoitustoimet vaikuttivat enemmän. Eniten työllisyys väheni aloilla, joihin sulkutoimet kohdistuivat vakavimmin, eli majoitus-, ravintola-, matkatoimisto-, kulttuuri- ja kotitalouspalveluissa.⁵⁰ Sitä vastoin esimerkiksi lääkkeiden valmistus, vakuutusala, tietokoneohjelmointi ja televiestintäala ovat toimialoja, joilla työllisyys kohosi eniten vuonna

⁴⁹ Euroopan komissio (2021), Labour Market and Wage Developments in Europe Annual Review 2021. Luxembourg: Euroopan unionin julkaisutoimisto (ei vielä julkaistu).

⁵⁰ Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life, COVID-19 series, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxembourg.

2020 (verrattuna edellisvuoteen)⁵¹. Alat, joihin vaikutukset kohdistuivat eniten, olivat myös niitä, jotka hyötyivät eniten lyhennettyä työaikaa koskevista järjestelyistä.

Itsenäinen ammatinharjoittaminen väheni enemmän kuin kokonaistyöllisyys, joskin maiden välillä on joitakin eroja. Vuonna 2020 itsenäisten ammatinharjoittajien määrä EU:ssa väheni 1,5 prosenttia, joka edustaa 14 prosentin osuutta; eniten vähenivät itsenäiset ammatinharjoittajat, joilla on työntekijöitä (-4,7 prosenttia). Erityisesti itsenäisten ammatinharjoittajien määrä väheni Saksassa ja Italiassa. Itsenäisten ammatinharjoittajien määrä kuitenkin lisääntyi 11 jäsenvaltiossa, etenkin Puolassa, Ranskassa, Alankomaissa ja Unkarissa. Vuoden 2021 toisella neljänneksellä itsenäisten ammatinharjoittajien määrä EU:ssa väheni 2,6 prosenttia verrattuna edellisen vuoden samaan neljännekseen, ja vähennys oli 5 prosenttia yksityisyrityksien parissa. Suurinta väheneminen oli vuonna 2021 Romaniassa, Italiassa, Portugalissa ja Alankomaissa. Vuoden 2021 ensimmäisen ja toisen neljänneksen välillä kokonaistyöllisyys elpyi mutta itsenäinen ammatinharjoittaminen⁵² ei.

Koronaviruskriisi alensi tilapäisesti historiallisen suurta työvoimapulaa, mutta useimmissa jäsenvaltioissa työvoimapula on jälleen kasvussa. Työvoimapulaa esiintyy silloin, kun työnantajat eivät löydä työntekijöitä täyttämään avoimia työpaikkoja. Ennen kriisiä, vuoden 2019 toisella neljänneksellä, avointen työpaikkojen aste oli 2,4 prosenttia EU27-maissa. Aste putosi 1,6 prosenttiin vuoden 2020 toisella neljänneksellä, mutta on kohonnut sen jälkeen ja oli 2,3 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä, eli koronaviruskriisin vaikutus on poistunut lähes täysin. EU:n yritys- ja kuluttajakyselyjen mukaan työvoimapula oli ennen pandemiaa kaikkien aikojen suurinta 15 jäsenvaltiossa (Belgia, Bulgaria, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liettua, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Slovakia, Tšekki, Unkari ja Viro – ks. kaavio 2.1.5)⁵³. Koronaviruspandemiasta johtuva taloudellisen toiminnan supistuminen vähensi työvoimapulaa lähes kaikissa jäsenvaltioissa.⁵⁴ Vuonna 2021 sulkutoimien lieventämisen ja talouden vähittäisen elpymisen jälkeen työvoimapula lähti jälleen kasvuun useimmissa jäsenvaltioissa. Ongelman taustalla on pitkäaikainen osaamisvaje esimerkiksi rakennusalalla, terveydenhuollossa ja pitkäaikaishoidossa sekä tieto- ja viestintäteknologian alalla. Työvoimapula lähenei pandemiaa edeltänyttä tasoa vuoden 2021 toisella neljänneksellä, mutta työttömyys väheni vain hieman. Joissakin jäsenvaltioissa työvoimapula on kasvanut jyrkemmin kuin toisissa. Niiden työnantajien osuus, jotka ilmoittivat työvoimapulan olleen merkittävä tuotantoa rajoittava tekijä vuoden 2021 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana, oli suurin (yli 20 prosenttia) Puolassa, Romanissa, Liettuassa, Kroatiassa, Kreikassa ja Saksassa.

Kaavio 2.1.5: Raportoitu työvoimapula väheni pandemian seurauksena useimmissa jäsenvaltioissa mutta on jälleen kasvussa elpymisen jatkuessa

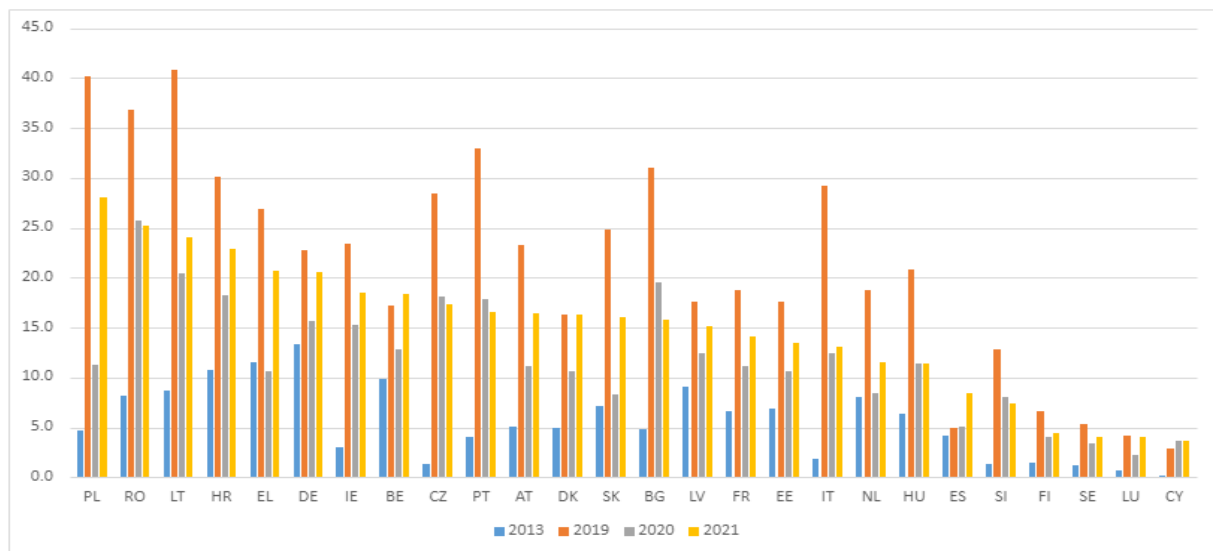
Työvoimapulaa koskeva indeksi – Niiden työnantajien osuus valmistusteollisuudessa, palvelualalla ja rakennusalalla, jotka ilmoittivat työvoimapulan olleen merkittävä tuotantoa rajoittava tekijä (% , 2013–2021)

⁵¹ European Commission (2021) Employment and social developments in Europe 2021.

⁵² Kansantalouden tilinpito, kausitasoitettut tiedot.

⁵³ Tulokset korreloivat suureksi osaksi Euroopan investointipankkiryhmän investointikyselyn kanssa ("Investment Survey 2019").

⁵⁴ Tätä kuitenkin todennäköisesti rajoitti lyhennettyä työaikaa koskevien ja muiden työllisyyden tukitoimenpiteiden käyttöönotto.

Huomautukset: Maat esitetään vuoden 2021 työvoimapulan mukaisessa laskevassa järjestyksessä. Vuoden 2021 tiedot lasketaan kolmen ensimmäisen neljänneksen keskiarvona.

Lähde: EU:n yritys- ja kuluttajakysely (EU-BCS).

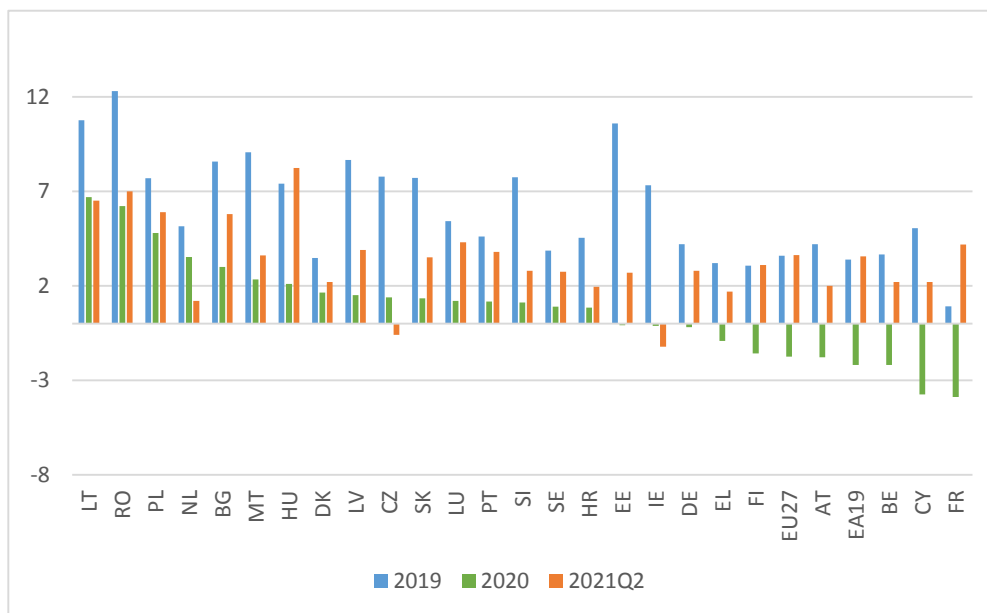
Koronaviruskriisi hidasti merkittävästi nimellispalkkojen kasvua, minkä jälkeen vuoden 2021 alkupuoliskolla elpyminen käynnistyi. Verrattuna vuoteen 2019, jolloin palkat⁵⁵ nousivat 3,6 prosenttia EU27-maissa, vuonna 2020 palkkakasvu oli negatiivinen (-1,8 prosenttia). Tätä selittää ainakin osittain lyhennettyä työaika koskevien järjestelyjen vaikutus, joka vaihtelee kansallisten toimenpiteiden rakenteesta riippuen.⁵⁶ Negatiiviseen kokonaistulokseen sisältyy kuitenkin merkittävää vaihtelua maiden välillä. Vuonna 2020 Liettuassa, Romanissa, Puolassa, Alankomaissa ja Bulgariassa nimellispalkkojen kasvu oli suurta, vähintään 3 prosenttia. Palkat laskivat Etelä-Euroopan maissa sekä Belgiassa, Itävallassa ja Suomessa. Eniten palkat laskivat Italiassa (-6,9 %), Espanjassa (-5,4 %), Ranskassa (-3,9 %) ja Kyproksella (-3,6 %) (kaavio 2.1.6). Tämä johtuu pääasiassa tehtyjen työtuntien vähenemisestä, joka liittyy lyhennettyä työaika koskevien järjestelyjen laajaan käyttöön. Vuoden 2021 alkupuoliskolla, jolloin useat jäsenvaltiot irtautuivat talouden taantumasta ja lyhennettyä työaika koskevat järjestelyt lopetettiin vähitellen, palkat kohosivat jälleen kaikissa jäsenvaltioissa Irlantia ja Tšekkiä lukuun ottamatta. Vuoden 2021 alkupuoliskon palkkakasvu oli 3,6 prosenttia sekä EU:ssa että euroalueella.

⁵⁵ Mitataan nimelliskorvauksena työntekijää kohti.

⁵⁶ Maissa, joissa etuudet maksetaan suoraan työntekijöille ja kirjataan sosiaalisiksi tulonsiirroiksi, lyhennettyä työaika koskevat järjestelyt johtivat palkkakustannusten putoamiseen.

Kaavio 2.1.6: Nimellispalkkojen kasvu kääntyi negatiiviseksi kriisin aikana useissa jäsenvaltioissa mutta elpyi vuonna 2021

Nimelliskorvaus työntekijää kohti (vuotuinen %-muutos, 2019–2020 ja vuoden 2020 toinen neljännes)

Huomautukset: (1) Palkkoja mitataan indikaattorilla ”Nimelliskorvaus työntekijää kohti”, joka lasketaan siten, että palkansaajakorvausten kokonaismäärä jaetaan työntekijöiden kokonaismäärällä. Palkansaajakorvausten kokonaismäärä määritellään työnantajan työntekijälle maksamiksi rahamääräisiksi tai luontoismuotoisiksi kokonaiskorvauksiksi tilinpitojakson aikana tehdystä työstä, ja siinä on kaksi komponenttia: i) rahamääräiset tai luontoismuotoiset palkat ja ii) työnantajien maksamat sosiaaliturvamaksut. (2) Kaikki käytetyt tiedot ovat kansantalouden tilinpidon tietoja. Indikaattorit perustuvat kansallisiin valuuttoihin. (3) Maat esitetään vuoden 2020 reaali-palkkakasvun mukaisessa nousevassa järjestyksessä.

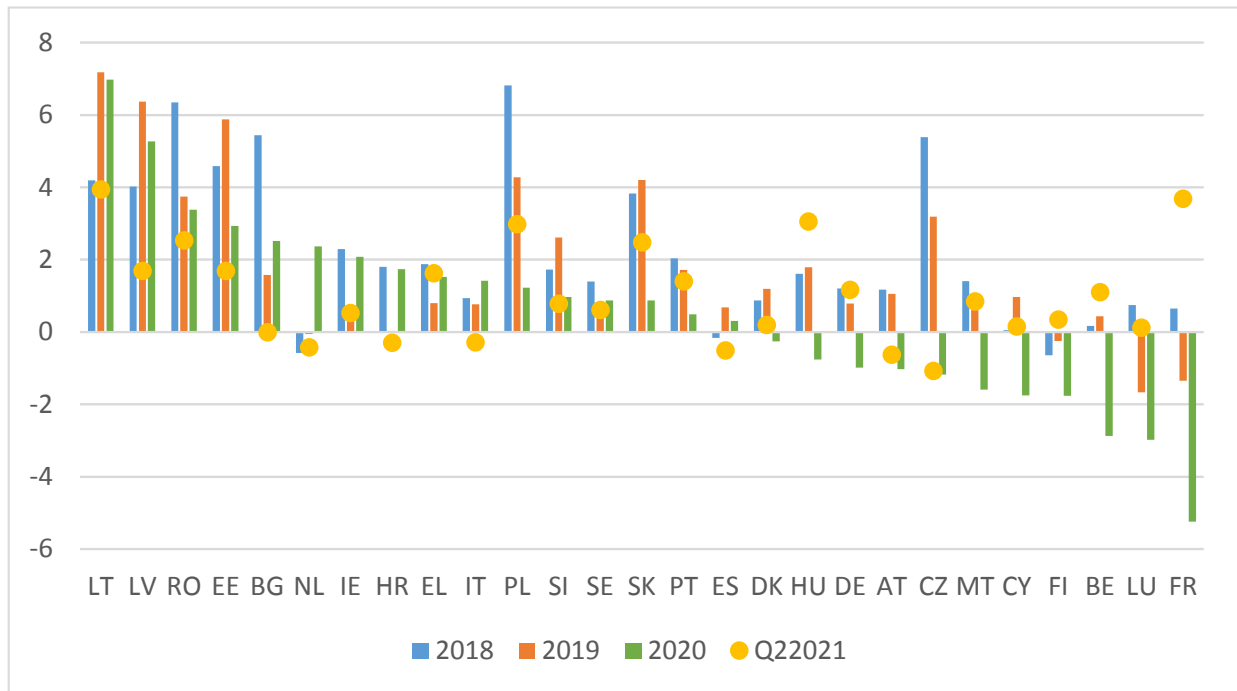
Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta.

Reaalipalkat laskivat useissa jäsenvaltioissa ja kokonaisuudessaan EU:ssa vuonna 2020 mutta kasvoivat jälleen vuonna 2021. Reaalipalkkojen kasvu supistui vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna Tanskassa, Unkarissa, Saksassa, Itävallassa, Tšekissä, Maltalla, Kyproksella, Suomessa, Belgiassa, Luxemburgissa ja Ranskassa (ks. kaavio 2.1.7). Eniten laskua todettiin Ranskassa (-5,2 %) ja Luxemburgissa (-3,0 %). Reaalipalkat sitä vastoin nousivat eniten vuonna 2020 Liettuassa (7,0 %), Latviassa (5,3 %) ja Romaniassa (3,4 %). Reaalipalkkojen keskimääräinen kasvu oli negatiivinen vuonna 2020 (-0,9 %), mutta vuoden 2021 alkupuoliskolla reaalipalkat nousivat 1,1 prosenttia EU:ssa. Suurinta reaalipalkkojen kasvu vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla oli Liettuassa (3,9 %), Ranskassa (3,7 %) ja Unkarissa (3,1 %). Jatkossa inflaatioon liittyvä epävarmuus voi vaikuttaa reaalipalkkojen kehitykseen.⁵⁷

⁵⁷ Euroopan komission kesän 2021 talousennusteen mukaan inflaatiovauhti on kohtuullista vuosina 2021 ja 2022, mutta siinä todetaan, että inflaatio voi osoittautua ennustettua nopeammaksi, jos toimitusvaikeudet jatkuvat odotettua pidempään ja hintapaineet siirtyvät voimakkaammin kuluttajahintoihin. Ks. European Commission Institutional paper 156, July 2021 (summer forecast).

Kaavio 2.1.7: Vuonna 2020 reaali-palkat laskivat keskimäärin EU:ssa mutta kasvoivat jälleen vuoden 2021 alkupuoliskolla

Reaalikorvaus työntekijää kohti, BKT-deflaattori (vuotuinen %-muutos, 2018, 2019, 2020 ja vuoden 2021 toinen neljännes)

Lähde: AMECO-tietokanta

Tuntipalkat nousivat merkittävästi vuonna 2020, kun tehdyt työtunnit vähenivät jyrkästi lyhennettyä työaika koskevien ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden vuoksi. Tuntipalkat nousivat EU:ssa noin 4,6 prosenttia (2,7 prosenttia vuonna 2019) ja euroalueella 5,2 prosenttia (2,2 prosenttia vuonna 2019); nousu oli suurinta sitten vuoden 2001. Neljännesvuosittain tarkasteltuna tuntikorvauksen ja työntekijäkohtaisen korvauksen symmetriset muutokset viittaavat siihen, että työntekijäkohtaisen korvauksen väheneminen johtui pääasiassa tehtyjen työtuntien vähenemisestä, joka liittyi pääasiassa lyhennettyyn työaikaan. Joissakin jäsenvaltioissa (Itävallassa, Kreikassa, Maltalla, Ranskassa ja Sloveniassa) tuntikohtainen korvaus kasvoi yli neljä kertaa niin paljon kuin työntekijäkohtainen nimelliskorvaus. Vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä tuntipalkat EU:ssa kasvoivat hieman enemmän kuin vuoden 2020 viimeisellä neljänneksellä (0,3 %).

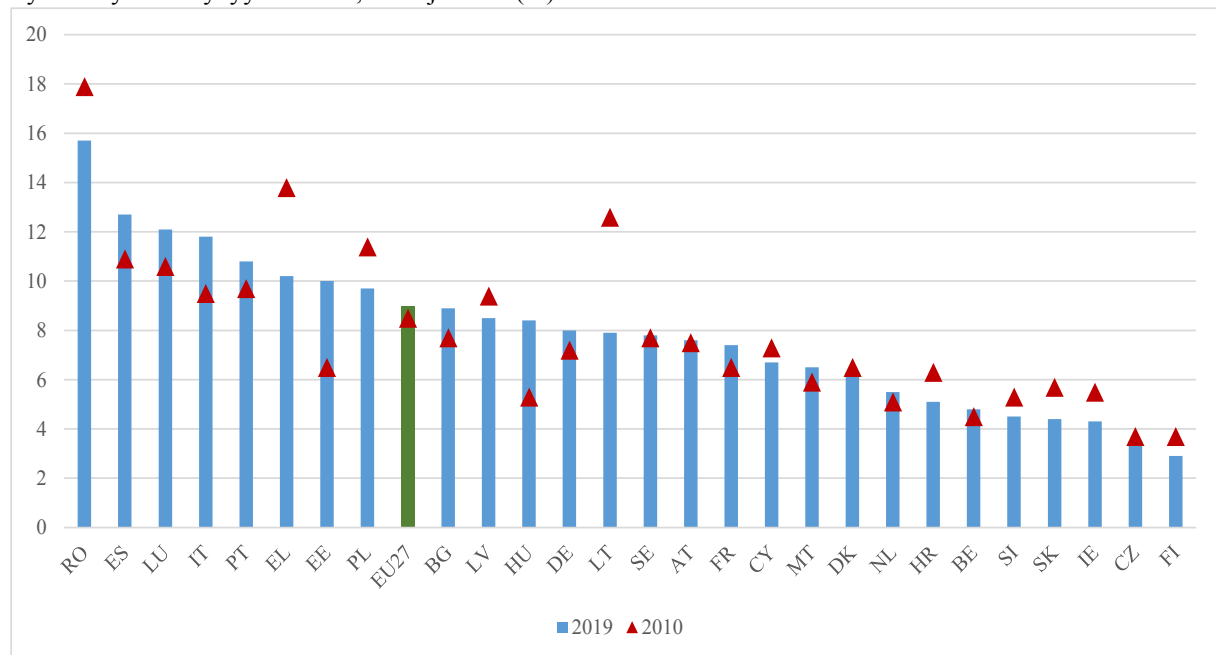
Työpaikka ei aina tarjoa kohtuullista toimeentuloa. Työssäkäyvien köyhyys EU27-maissa⁵⁸ on lisääntynyt vuosien 2010 ja 2019 välillä 8,5 prosentista 9,0 prosenttiin (ks. kaavio

⁵⁸ EU27-maita koskevia tietoja ei ollut saatavilla aikarajaan, 28. lokakuuta 2021 mennessä. Työssäkäyvien köyhyydellä tarkoitetaan niiden henkilöiden osuutta, jotka ovat työssä ja joiden ekvivalentti käytettävissä oleva tulo on alle köyhyysriskirajan, joksi on määritelty 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista käytettävissä olevasta mediaanitulosta (sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen). Vuoden 2007 osalta tiedot viittaavat tältä vuodelta saatavissa oleviin ainoisiin koko EU:ta koskeviin vertailukelpoisiin tietoihin eli EU27-maihin, joissa on mukana Yhdistynyt kuningaskunta mutta ei Kroatia. Tämänhetkisten 27 jäsenvaltion (eli mukaan lukien Kroatia mutta

2.1.8). Yleisesti ottaen työssäkäyvien köyhyysriski on suurempi määräaikaissäilyntä työntekijöillä (16,2 %) kuin vakituksessa työsuhhteessa olevilla (5,9 %) samoin kuin matalan osaamistason työntekijöillä (19 %) verrattuna korkean osaamistason työntekijöihin (4,9 %). Lisäksi EU:n ulkopuolella syntyneillä työntekijöillä on paljon suurempi todennäköisyys työssäkäyvien köyhyteen (20,1 %) kuin syntyperäisillä (8,1 %). Kaaviosta 2.1.8 näkyy, että yli 10 prosenttia työntekijöistä oli vuonna 2019 köyhyysriskissä Romaniassa, Espanjassa, Luxemburgissa, Italiassa, Portugalissa ja Kreikassa. Tähän ryhmään kuuluvista maista työssäkäyvien köyhyys lisääntyi vuonna 2019 vuoteen 2010 verrattuna Espanjassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Portugalissa.

Kaavio 2.1.8: Työssäkäyvien köyhyys on lisääntynyt EU:ssa viime vuosikymmenen aikana.

Työssäkäyvien köyhyysriskiaste, 2019 ja 2010 (%)

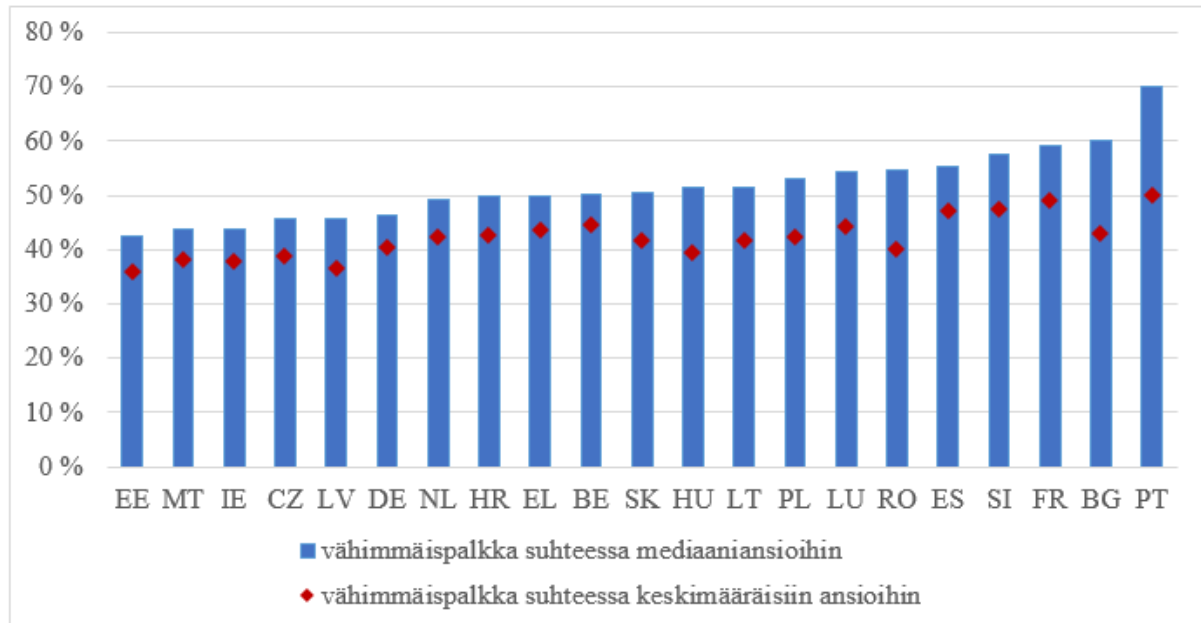
Lähde: Eurostat [ilc_iw01]

Siitä huolimatta, että vähimmäispalkkoja on hiljattain korotettu monissa jäsenvaltioissa, lakisääteiset vähimmäispalkat ovat edelleen usein matalia muihin palkkoihin verrattuna. Lähes kaikissa jäsenvaltioissa lakisääteinen vähimmäispalkka on alle 60 prosenttia mediaanipalkasta ja alle 50 prosenttia keskipalkasta (ks. kaavio 2.1.9). Samana vuonna vähimmäispalkka oli alle 50 prosenttia mediaanipalkasta ja alle 40 prosenttia keskipalkasta esimerkiksi Liettuassa, Irlannissa, Alankomaissa, Unkarissa, Virossa, Latviassa ja Tšekissä.⁵⁹

pois lukien Yhdistynyt kuningaskunta) keskimääräinen työssäkäyvien köyhyys kasvoi 8,5 prosentista vuonna 2010 (aikaisimmat saatavilla olevat tiedot) 9 prosenttiin vuonna 2019.

Kaavio 2.1.9: Lähes kaikissa jäsenvaltioissa lakisääteinen vähimmäispalkka on alle 60 prosenttia mediaanipalkasta ja alle 50 prosenttia keskipalkasta

Lakisääteinen vähimmäispalkka kokoaikaisten työntekijöiden bruttomääräisestä mediaani- ja keskipalkasta (% , 2019)

Huomautus: Kaavioon eivät sisälly Italia, Itävalta, Kypros, Ranska, Ruotsi ja Suomi, joilla ei ole lakisääteistä vähimmäispalkkaa. Näissä maissa vähimmäispalkkasuoja tarjotaan työehtosopimuksilla.

Lähde: Eurostat [earn_mw_cur], OECD

Työehtosopimusneuvottelut ovat keskeisessä asemassa, jotta saavutetaan riittävä vähimmäispalkkasuoja unionissa. Työehtosopimusneuvottelujen kattavuus on supistunut monissa jäsenvaltioissa kahden viime vuosikymmenen aikana. Tämä suuntaus on ollut näkyvintä Kreikassa, Romaniassa, Bulgariassa, Slovakiassa, Kyproksella ja Sloveniassa (ks. kaavio 2.1.10). Useissa jäsenvaltioissa työehtosopimusneuvottelujen kattavuuden supistumista saattaa selittää useita työnantajia käsittävien neuvottelujen väheneminen toimialakohtaisella tai kansallisella tasolla, mikä johtuu sääntelymuutoksista, työehtosopimusten laajentamiseen sovellettavien menettelyjen mukautuksista tai muista tekijöistä, kuten työnantajien järjestäytymisasteesta⁶⁰ ja ammattiliittojen jäsenyydestä⁶¹. Suuntausta on kiihdyttänyt myös taloudessa tapahtunut rakenteellinen muutos, kun heikommin järjestäytyneet alat, etenkin palveluala, ovat kasvaneet ja ammattiliittojen jäsenet ovat vähentyneet, mikä liittyy epätyypillisten työmuotojen, kuten alustatyön, lisääntymiseen. Maissa, joissa palkat määritetään yksinomaisesti työehtosopimusneuvotteluilla, kattavuus on yli 80 prosenttia. Ainoa poikkeus on Kypros, jossa kattavuus on laskenut merkittävästi kahden viime vuosikymmenen aikana (65 prosentista 43 prosenttiin) ja jossa ilmoitettiin siirtymisestä lakisääteiseen vähimmäispalkkaan vuoteen 2022 mennessä. Italiassa, Espanjassa, Suomessa ja

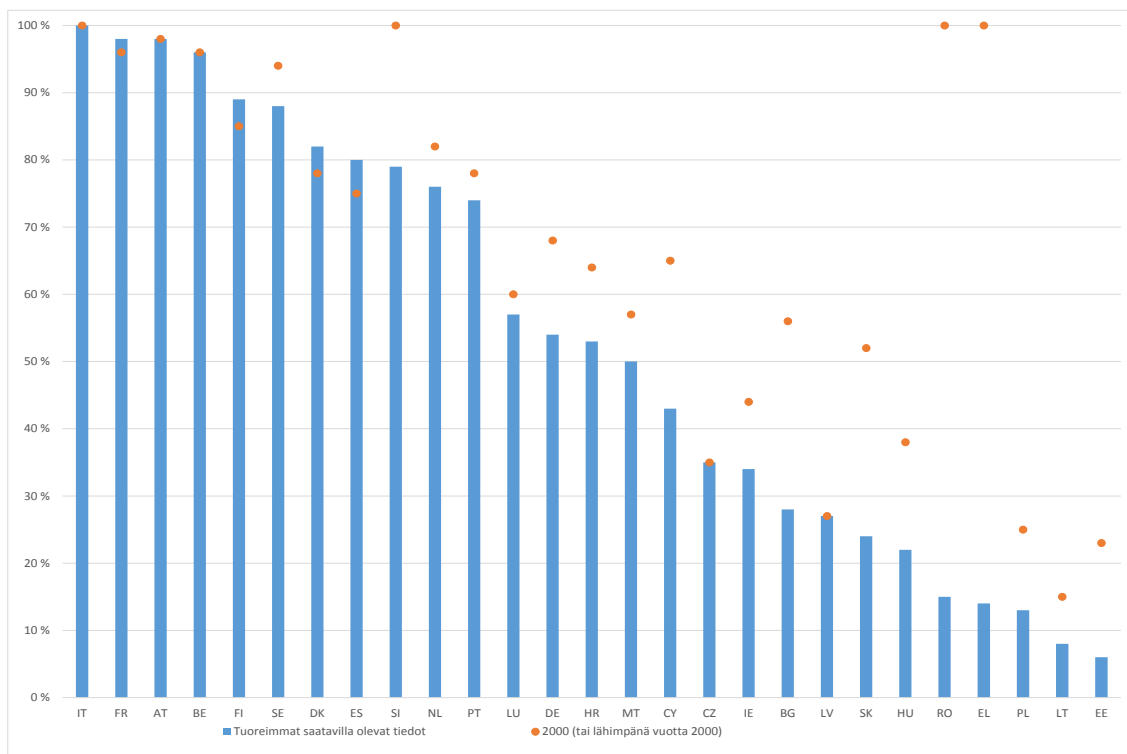
⁶⁰ Työnantajien järjestäytymisasteen määrittämisessä otetaan huomioon kaikki työntekijät, jotka ovat työssä työnantajajärjestön jäsenyrityksissä, osuutena kaikista työntekijöistä järjestöjen toimialalla.

⁶¹ Euroopan komissio (2021), *Employment and Social Developments in Europe*, Annual Review.

Tanskassa kattavuus on kasvanut vuodesta 2000, ja Itävallassa työehtosopimusneuvottelujen kattavuus pysyi samalla korkealla tasolla (työntekijöistä 98 % kuuluu niiden piiriin). Komission direktiiviehdotuksella riittävistä vähimmäispalkoista⁶² pyritään parantamaan niiden riittävyyttä myös edistämällä palkkoja koskevia työehtosopimusneuvotteluja. Komissio tarjoaa tukea työmarkkinaosapuolten valmiuksien vahvistamiseen kehittämällä oikeuksiensa mukaisesti työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun sekä työllisyyttä ja sosiaalista innovointia koskevasta EU:n ohjelmasta (EaSI) sekä ESR plussasta.

Kaavio 2.1.10: Työehtosopimusneuvottelujen piiriin kuuluvien työntekijöiden määrä on laskenut lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuosina 2000–2019

Työehtosopimuksen piiriin kuuluvien työntekijöiden määrä, jaettuna palkansaajien kokonaismäärällä (% , 2000 ja 2019).

Huomautus: 1) Tuoreimmat saatavilla olevat tiedot ovat vuodelta 2019 (AT, BE, CZ, HU, IT, LT, NL, PL, PT), vuodelta 2018 (BG, DE, DK, ES, FR, LU, LV, SE), vuodelta 2017 (EL, FI, IE, SI, RO), vuodelta 2016 (CY, MT), vuodelta 2015 (SK) ja vuodelta 2014 (HR). 2) Italian osalta kattavuus on tarkistettu 100 prosenttiin, koska työtuomioistuimet käyttivät työehtosopimuksissa vahvistettua peruspalkkaa ("minimi tabellari") viitteenä sovellettaessa perustuslain mukaista periaatetta oikeasuhteisesta ja riittävästä palkasta.

Lähde: OECD/AIAS-tietokanta (2021)

Vihreän ja digitaalisen siirtymän odotetaan vaikuttavan merkittävästi työmarkkinoiden tulevaan kehitykseen. Pandemia on vauhdittanut käynnissä olevaa digitalisaatiota EU:n talouksissa ja yhteiskunnissa. Digitaaliteknologia tuo uusia tapoja oppimiseen, työskentelyyn ja tavoitteiden saavuttamiseen ja parantaa koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia. Työmarkkinoilla digiteknologia luo uusia työllistymismahdollisuuksia ja voi auttaa työnantajia ja työntekijöitä löytämään paremmin toisensa. Siihen liittyy kuitenkin myös

⁶² Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi riittävistä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa (COM(2020) 682 final).

nykyisiin työpaikkoihin liittyviä riskejä, etenkin toiminnassa, joka on rutiininomaista ja joka edellyttää vain alhaista koulutustasoa. Tämä saattaa johtaa polarisaation lisääntymiseen, kun työllisyys vähenee keskitasoisien palkan ammattiteissa ja matala- ja korkeapalkkaiset ammatit lisääntyvät samanaikaisesti.⁶³ Jos kuitenkin käyttöön otetaan oikeanlaisia liittännäistoimia, ilmastoneutraaliuteen siirtyminen voisi luoda jopa miljoona uutta vihreää työpaikkaa EU:hun vuoteen 2030 mennessä, joskin vaikutusten odotetaan vaihtelevan eri ammattien, toimialojen ja alueiden välillä.⁶⁴ Analyysin mukaan työpaikkoja luodaan uusiutuviin energialähteisiin, rakentamiseen sekä maa- ja metsätalouteen liittyvillä aloilla ja eniten keskitason ammattitaitoa vaativassa ryhmässä, ja tämä voi auttaa lieventämään edellä mainittua työmarkkinoiden polarisoitumissuuntausta. Tässäkin tapauksessa on kuitenkin työntekijöitä, joiden työpaikat häviävät (etenkin kaivannaisteollisuudessa ja energiavaltaisilla aloilla), ja tätäkin useampien tehtävät ja osaamisvaatimukset muuttuvat. Työvoiman nopea uudelleensijoittautuminen voi osaltaan edistää tehokkuutta ja parantaa tuottavuutta ja palkkoja, erityisesti tulevaisuuteen suuntautuneilla aloilla. Tässä keskeisessä asemassa on työvoiman täydennys- ja uudelleen koulutus (ks. pilaria käsittelevä laatikko 1 ja luku 2.2.1).

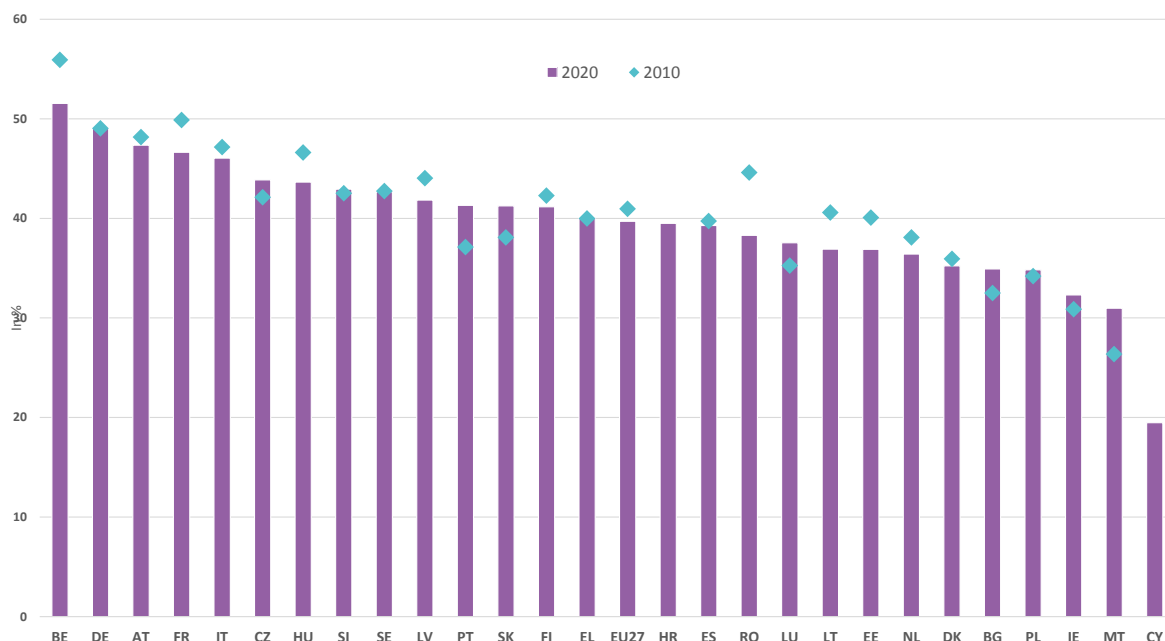
Korkea työn verokiila voi vaikuttaa kielteisesti sekä työvoiman kysyntään että tarjontaa. Työn verokiilalla mitataan työvoimakustannusten ja työntekijöiden nettopalkan eroa ilmaistuna suhteena kokonaispalkkakustannuksiin. Keskipalkkaa saavan yhden hengen kotitaloudessa asuvan henkilön keskimääräinen verokiila EU27-maissa on pienentynyt vähitellen vuodesta 2010 lähtien, ja se oli 39,7 prosenttia vuonna 2020. Vuodesta 2010 lähtien verokiila on pienentynyt huomattavasti (yli 2 prosenttiyksikköä) seitsemässä EU-maassa, joista eniten Romaniassa (-6,3 prosenttiyksikköä), Unkarissa (-5,8 prosenttiyksikköä), Belgiassa (-4,4 prosenttiyksikköä) ja Liettuassa (-3,7 prosenttiyksikköä). Verokiila on sitä vastoin kasvanut merkittävästi vuoden 2010 jälkeen Maltalla (4,6 prosenttiyksikköä), Portugalissa (4,2 prosenttiyksikköä) ja Tšekissä (1,7 prosenttiyksikköä) (ks. kaavio 2.1.11).

Kaavio 2.1.11. Keskipalkkaan kohdistuva verokiila on pienentynyt useimmissa EU-maissa viime vuosikymmenen aikana

Keskipalkkaa saavan yhden hengen kotitaloudessa asuvan henkilön verokiila, muutokset 2010 ja 2020 (%)

⁶³ Euroopan komissio (2019): ”Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual Review 2019”, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto.

⁶⁴ Vaikutustenarviointi, joka on liitetty asiakirjaan komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, annettu 14. heinäkuuta 2021, ”Valmiina 55:een: Vuoden 2030 ilmastotavoitteesta totta matkalla kohti ilmastoneutraaliutta” ([COM\(2021\) 550 final](#)).

Huomautukset: Kroatian ja Kyproksen tietoja ei ole saatavilla vuodelta 2010.

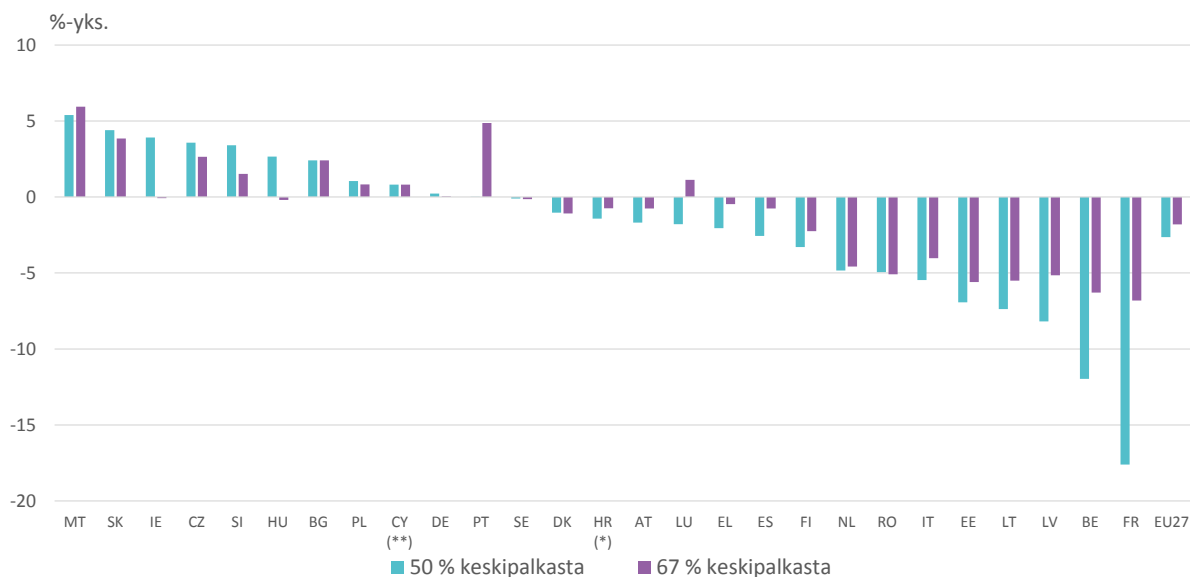
Lähde: Euroopan komissio, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2021).

Matalapalkkaisten verokiila on yleensä pienempi kuin suurempituloisten.

Matalapalkkaisten verotuksella on merkittäviä vaikutuksia työmarkkinoihin (siirtyminen työelämään, harmaa talous, ks. jakso 2.3) ja sosiaaliseen osallisuuteen (ks. jakso 2.4). Tässä on suurta vaihtelevuutta EU:n jäsenvaltioissa. Vuonna 2020 keskipalkasta 50 prosenttia ansaitsevien henkilöiden verokiila oli yli 40 prosenttia Unkarissa ja Saksassa ja alle 20 prosenttia Kyproksella ja Ranskassa. Monissa EU-maissa ansiotulojakauman alimmassa päässä olevien työntekijöiden verokiila on pienentynyt viime vuosikymmenen aikana. Vuosien 2010 ja 2020 välillä keskipalkasta 50 prosenttia ansaitsevien verokiila pieneni EU:ssa keskimäärin 2,6 prosenttiyksikköä. Kuudessa maassa (Ranskassa, Belgiassa, Latviassa, Liettuaassa, Virossa ja Italiassa) se pieneni yli 5 prosenttiyksikköä (ks. kaavio 2.1.12).

Kaavio 2.1.12. Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa ansiotulojakauman alapäässä olevien työntekijöiden verot pienenevät

Matalapalkkaisten (50 % ja 67 % keskipalkasta) verokiilan kehitys, yhden hengen kotitaloudet (prosenttiyksikköä, 2010–2020)

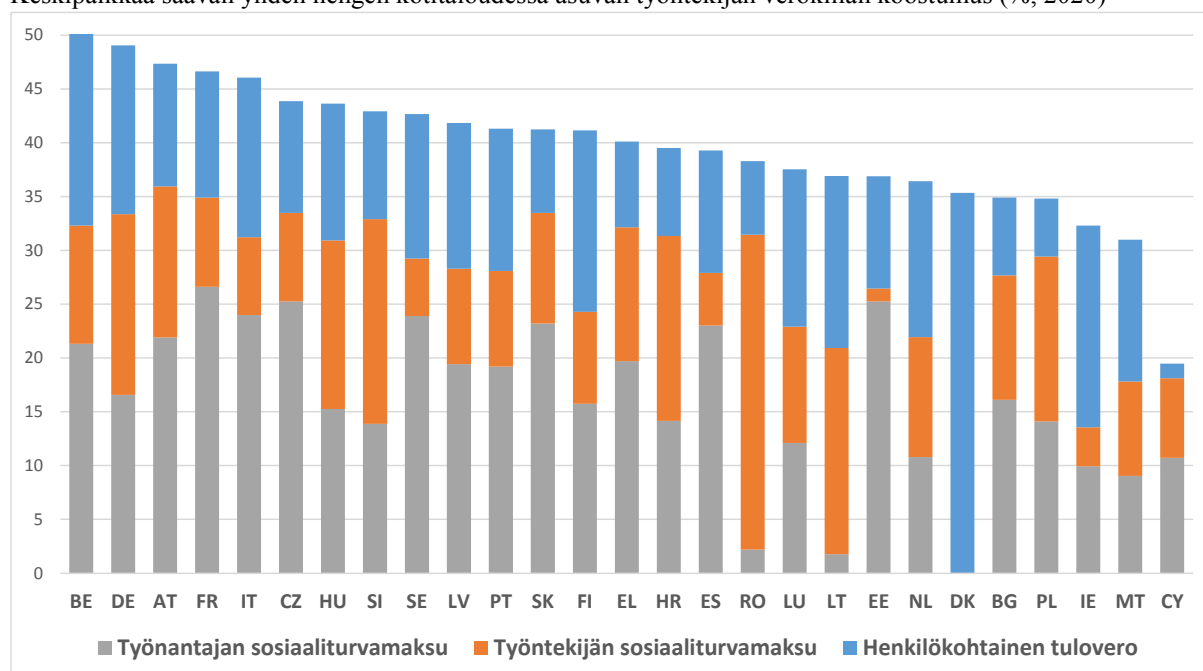
Huomautukset: (*) Kroatiaa koskevat tiedot vuodelta 2013 ja (**) Kyprosta koskevat tiedot vuodelta 2014.

Lähde: Euroopan komissio, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2021).

Työhön kohdistuvan verokiilan koostumus vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioiden välillä. Sen osatekijät (henkilökohtainen tulovero, työntekijän ja työnantajan sosiaaliturvamaksut) ja erityisesti niiden koko voivat vaikuttaa eri tasoisesti työvoiman tarjontaan tai kysyntään, ainakin lyhyellä aikavälillä. Kaaviossa 2.1.13 esitetään keskipalkkaa saavan yhden hengen kotitaloudessa asuvan työntekijän verokiilan erittely vuonna 2020. Ranskassa, Tšekissä ja Virossa on suurimmat työnantajan sosiaaliturvamaksut, joiden osuus on yli 25 prosenttia työvoimakustannuksista. Yhdistetyt (työnantajan ja työntekijän) sosiaaliturvamaksut ovat suurimmat – osuutena työvoimakustannuksista – Itävallassa (36 prosenttia), jonka jälkeen tulevat Ranska, Slovakia ja Tšekki. Jos huomioon ei oteta Tanskaa, jossa verokiilaan ei sisälly sosiaaliturvamaksuja, alimmat sosiaaliturvamaksut osuutena työvoimakustannuksista ovat Irlannissa (13,6 prosenttia) ja Maltalla (17,8 prosenttia). Työntekijöiden maksujen osuus verokiilasta on suurin Romaniassa (29 prosenttia) ja Liettuaassa (19,1 prosenttia). Työnantajien sosiaaliturvamaksujen osuus on alle 5 prosenttia Liettuaassa ja Romaniassa.

Kaavio 2.1.13. Työhön kohdistuvan verorasitteen koostumuksessa on suuria eroja maiden välillä

Keskipalkkaa saavan yhden hengen kotitaloudessa asuvan työntekijän verokiilan koostumus (% , 2020)

Huomautus: Jäsenvaltiot esitetään laskevassa järjestyksessä kokonaisverokiilan tason mukaan; perhe-etuudet eivät vaikuta tietoihin, koska tiedot koskevat yhden hengen kotitaloudessa asuvaa työntekijää, jolla ei ole puolisoa tai lapsia.

Lähde: Euroopan komissio, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2021).

Joissakin tapauksissa verotuksen painopistettä voidaan siirtää työn verottamisesta kasvua paremmin tukeviin veropohjiin, erityisesti pienentämällä matalan ja keskitulotason ryhmien verokiilaa. Tässä on kuitenkin otettava huomioon mahdolliset tulonjakovaikutukset ja varmistettava riittävä sosiaalinen suojelu. Lainsäädäntöehdotuksilla, jotka esitettiin 14. heinäkuuta 2021 55-valmiuspaketissa⁶⁵, myös EU:n päästökauppajärjestelmää ja energiaverodirektiiviä koskevat tarkistusehdotuksilla, on tarkoitus mahdollistaa kustannustehokas ja oikeudenmukainen siirtyminen puhtaaseen energiaan linjaamalla taloudelliset kannustimet EU:n kohonneisiin ja oikeudellisesti sitoviin ilmastotavoitteisiin. Näytön mukaan polttoaineita ja muita energiatuotteita koskevista veroista aiheutuu suurin rasite pienituloisille kotitalouksille osuutena käytettävissä olevista tuloista.⁶⁶ Sen vuoksi toimintapolitiikkaa on suunniteltava huolellisesti, jotta voidaan puuttua tulonjakovaikutuksiin etenkin alimmissa tuloryhmissä.⁶⁷ Vuonna 2019 noin 7 prosenttia EU27-maiden väestöstä eli 31 miljoonaa ihmistä ei kyennyt lämmittämään asuntoaan

⁶⁵ Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, annettu 14. heinäkuuta 2021, ”Valmiina 55:een: Vuoden 2030 ilmastotavoitteesta totta matkalla kohti ilmastoneutraaliutta” (COM(2021) 550 final).

⁶⁶ Euroopan komissio (2020). Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2020. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Saatavilla [verkossa](#).

⁶⁷ Hiljattaisessa tutkimuksessa todettiin, että simuloiduilla 30 miljoonan euron ympäristöveroilla, joilla korvataan tulovero, voidaan lisätä EU:n BKT:tä 35 miljardilla eurolla (0,2 %) vuoteen 2030 mennessä ja lisätä työllisyyttä 140 000 kokoaikavastaavalla työntekijällä (0,1 %). Tutkimuksen simulaatioiden vaikutukset tuloihin olivat myönteisiä tai olemattomia tulonjaon kaikissa osissa kaikissa jäsenvaltioissa.

riittävästi. Jäsenvaltioiden ja tuloryhmien välillä oli merkittäviä eroja, ja vaikutukset kohdistuivat myös alemman keskitulotason ryhmiin.^{68 69}

2.1.2 Poliittiset toimet

Eurooppalaisella hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäisellä tukivälineellä (SURE) autettiin estämään merkittävästi työttömyyden lisääntymistä vuosina 2020 ja 2021. SURE-välineestä myönnettiin ns. back-to-back-lainoja, joiden määrärahat olivat 100 miljardia euroa. Niillä tuettiin jäsenvaltioita työpaikkojen ja työntekijöiden tulojen suojelemisessa koronaviruspandemian yhteydessä. Tähän mennessä komissio on jo maksanut lähes 95 prosenttia neuvoston myöntämästä SURE-välineen kokonaisrahoitustuesta. Pandemian ensimmäisen aallon aikana vuonna 2020 SURE-välineestä annettiin tukea arviolta 31 miljoonalle ihmiselle ja 2,5 miljoonalle yritykselle 19 jäsenvaltiossa. Tukea saaneilta jäsenmailta saatu palaute osoittaa, että SURE-tuella on ollut tärkeä merkitys työajan lyhentämisjärjestelyjen luomisessa sekä niiden kattavuuden ja volyymin lisäämisessä.⁷⁰

Arvioiden mukaan pelkästään maaliskuun ja syyskuun 2020 välillä EU:ssa käytettiin lähes 100 miljardia euroa työajan lyhentämisjärjestelyihin ja vastaaviin työpaikkojen säilyttämiseen tähtääviin järjestelyihin. Tuen luonne, tukikelpoisuuskriteerit ja tuen taso ja kesto sekä rahoituslähde ja koulutusvaatimusten ja irtisanomissuojan sisällyttäminen tukeen vaihtelivat maittain. Myös liikevaihdon supistumista koskevat vähimmäisvaatimukset erosivat eri maissa. Jäsenvaltioista 14:ssä edellytettiin, että liikevaihdon oli täytynyt supistua vähintään 10–50 prosenttia, mikä saattoi rajoittaa merkittävästi tukikelpoisten yritysten ja työntekijöiden osuutta. Tekemättömistä työtunneista saadut tulot vaihtelivat huomattavasti jäsenvaltioiden välillä. Tulonkorvausaste vaihteli 60 prosentista 100 prosenttiin, ja useimmissa maissa sovellettiin ylärajoja.⁷¹ Kaikissa jäsenvaltioissa kuutta lukuun ottamatta tarjottiin jonkinlainen irtisanomissuoja lyhennettyä työaikaa tekeville työntekijöille. **Alankomaissa, Italiassa, Itävallassa, Kreikassa ja Portugalissa** kiellettiin työvoiman kaikki irtisanomiset yrityksissä, jotka saivat valtion tukea tietyn aikaa. Neljässä maassa (**Itävallassa, Ranskassa, Saksassa ja Unkarissa**) sisällytettiin koulutuksen tarjoamista seisokkien aikana koskeva vaatimus lyhennettyä työaikaa koskeviin säännöksiin, ja **Ranskassa ja Saksassa** tarjottiin myös taloudellisia kannustimia tätä varten.⁷²

⁶⁸ Vuonna 2019 alemman keskitulotason kotitalouksista (joiden tulot ovat välillä 60 prosenttia mediaanitulosta – mediaanitulo) yli 20 prosenttia ilmoitti, etteivät ne kykene lämmittämään kotiaan riittävästi, viidessä jäsenvaltiossa (Bulgariassa, Kyproksella, Liettuassa, Portugalissa ja Kreikassa).

⁶⁹ Ympäristöstä aiheutuvat terveyshaitat vaikuttavat yleensä enemmän alempiin sosioekonomisiin ryhmiin, koska ne ovat altistuneet niille enemmän ja ne ovat muita heikommassa asemassa: <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

⁷⁰ Toinen SURE-välineen täytäntöönpanoa koskeva kertomus (COM(2021) 596).

⁷¹ Ylärajat tarkoittivat sitä, että lyhennettyä työaikaa koskevat ja vastaavat järjestelyt olivat yleensä hyödyllisempiä matalapalkkaisten tulojen säilyttämisessä.

⁷² Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life, COVID-19 series, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Yli kolme neljäsosaa jäsenvaltioista otti käyttöön itsenäisiä ammatinharjoittajia koskevia erityisiä tulotukitoimenpiteitä pandemian aikana. Kaikissa maissa kolmea lukuun ottamatta nämä toimenpiteet olivat täysin uusia ja ajallisesti rajoitettuja. Jos tarkastellaan tukikelpoisia ryhmiä, joissakin maissa tuki keskitettiin enimmäkseen itsenäisille ammatinharjoittajille aloilla, joihin vaikutukset kohdistuivat eniten (esim. **Belgiassa**⁷³ ja **Ranskassa**), toisissa taas enimmäkseen tai ainoastaan yksinyrittäjille (**Alankomaissa** ja **Puolassa**) tai tietynlaisille oikeudellisille rakenteille⁷⁴. **Kreikassa, Portugalissa, Puolassa ja Tšekissä** itsenäisten ammatinharjoittajien tulotukea ei voinut yhdistää muuhun julkiseen tukeen. Joissakin maissa käytössä oli myös itsenäisten ammatinharjoittajien tulojen ala- tai ylärajoja tukikelpoisten ryhmien rajoittamiseksi. Jos tarkastellaan liikevaihdon pienenemisen vähimmäisvaatimuksia, **Latviassa** ja **Romaniassa** rajoitettiin järjestelmien soveltaminen itsenäisiin ammatinharjoittajiin, joihin vaikutti joidenkin sektoreiden täysi sulkeminen, ja joissakin muissa maissa edellytettiin, että liikevaihto oli pienentynyt 5–10 prosenttia. Kaiken kaikkiaan itsenäisille ammatinharjoittajille tarjottu tulotuki oli tasoltaan alempi kuin palkatuille työntekijöille lyhennettyä työaikaa ja tilapäistä työttömyyttä koskevien järjestelyjen nojalla tarjottu tuki⁷⁵.

Vuoden 2021 aikana useimmat jäsenvaltiot alkoivat peruuttaa tai supistaa hätätilanteen tukijärjestelmiä. Kriisin vuoksi käyttöön otetut tilapäiset erityisjärjestelmät lakkautettiin vähitellen toukokuun ja elokuun 2021 välillä **Latviassa, Liettuassa, Puolassa, Tšekissä, Unkarissa ja Virossa**, syyskuussa 2021 **Alankomaissa** ja **Ruotsissa** ja lokakuussa 2021 **Kyproksella**. Hätätilanteen järjestelmien odotetaan pysyvän voimassa (ainakin) vuoden 2021 loppuun **Bulgariassa, Irlannissa, Kreikassa, Kroatiassa, Maltalla, Romaniassa, Slovakiassa ja Tanskassa**. Jäsenvaltioissa, joissa oli käytössä pysyviä järjestelmiä jo ennen koronaviruskriisiä, alettiin poistaa hätämenettelyjä, joilla helpotettiin työajan lyhentämiseen liittyvän tuen saamista.

Useat jäsenvaltiot ovat mukauttaneet ja täydentäneet lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjään, jotta voitaisiin vastata paremmin työmarkkinoiden haasteisiin elpymisen aikana pilarin periaatteen 4 (Työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. **Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Portugalissa, Ranskassa, Ruotsissa ja Saksassa** tarjotaan kannustimia lyhennettyä työaikaa tekevien työntekijöiden koulutukseen. **Portugalissa** lyhennettyä työaikaa koskevaa tukea täydennettiin järjestelyllä jolla kannustettiin työnantajia aloittamaan uudelleen toimintansa. Joissakin maissa, esimerkiksi **Italiassa** ja **Ranskassa**, lyhennettyä työaikaa koskevilla järjestelyillä puututaan toiminnan tilapäisten häiriötilojen lisäksi myös toiminnan pysyviin vähennyksiin liiketoiminnan uudelleenjärjestelyjen yhteydessä. **Italiassa** toimenpiteellä tuetaan uuteen työpaikkaan siirtymistä, kun taas **Ranskassa** tätä varten on olemassa erillinen järjestelmä (Transco). Joissakin jäsenvaltiossa (esimerkiksi **Espanjassa, Slovakiassa ja Tšekissä**) lyhennettyä työaikaa koskevaa järjestelyä ollaan uudistamassa pysyvästi.

⁷³ Belgiassa jo olemassa olevaa tukea laajennettiin koronaviruskriisin aikana.

⁷⁴ Tällä tarkoitetaan erilaisia itsenäisen ammatinharjoittamisen perustamistapoja (oikeudellisia ja verotarkoituksia varten), esim. liikkeenharjoittaja, yksityinen osakeyhtiö, avoin yhtiö. Erityisesti maissa, kuten Italiassa, joissa on monenlaisia itsenäisen ammatinharjoittajan rakenteita, kaikilla ei ollut oikeutta hakea etuuksia järjestelmästä.

⁷⁵ Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life, COVID-19 series, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Jäsenvaltioissa on pantu täytäntöön useita toimenpiteitä työllisyyden edistämiseksi koronaviruskriisin aiheuttaman iskun vuoksi (ks. kaavio 2.1.14). Useimmissa jäsenvaltioissa on käytetty laajasti työhönottokannustimia, kuten valtion tilapäisiä tai kertaluonteisia tukia työntekijöitä palkkaaville yrityksille tiettyin edellytyksin (esim. tietyn ajan kuluessa, tietynlaisilla sopimuksilla, erityisesti tiettyjen työntekijäryhmien osalta), jotta voitaisiin edistää työllistää elpymistä. Puolet näistä kannustinjärjestelmistä otettiin käyttöön jo vuonna 2020, ja muita otettiin käyttöön vuonna 2021. Toimenpiteiden päättymispäivä vaihtelee jäsenvaltioittain, useimmiten ne päättyvät vuonna 2021 ja 2022.

Hyväksytyjen työllisyystukitoimenpiteiden kohderyhmät vaihtelevat, mutta useimmissa keskitytään työttömiin, nuoriin, toimintarajoitteisiin ja ikääntyviin. Kuten kaaviosta 2.1.14 näkyy, eniten toimenpiteitä kohdistettiin työttömiin, ja joissakin tapauksissa (**Belgiassa, Espanjassa, Itävallassa, Kreikassa, Kroatiassa, Slovakiassa, Tanskassa, Unkarissa ja Virossa**) toimet kohdennettiin pitkäaikaistyöttömiin. Erittäin usein toimenpiteillä tuettiin nuoria tai NEET-nuoria (16 jäsenvaltiossa). Monet kannustinjärjestelmät liittyivät oppisopimus- tai harjoitteluohjelmiin, esimerkiksi **Itävallassa**, jossa maksetaan enintään 3 000 euron bonus jokaisesta palkatusta oppisopimuskoulutettavasta (ja vielä 1 000 euroa, jos yritys ottaa vastaan oppisopimuskoulutuksessa olevia konkurssiin menneestä yrityksestä). Muita kohderyhmiä olivat naiset (**Bulgariassa, Italiassa, Itävallassa, Kreikassa ja Luxemburgissa**) ja toimintarajoitteiset (**Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Kreikassa, Luxemburgissa, Maltalla, Portugalissa, Ranskassa, Slovakiassa, Tanskassa ja Tšekissä**). **Belgiassa** sovellettiin tilapäisiä sosiaaliturvamaksujen alennuksia tapahtuma-, hotelli- ja matkailualan yrityksiin sekä yrityksiin, jotka palkkasivat työmarkkinoille tulijoita tai tilapäisesti työttöminä olevia työntekijöitä koulutus. **Virossa** tarjottiin erityiskannustimia maatalousalalle ja **Italiassa** vahvistettiin Etelä-Italiaa koskevia toimenpiteitä (*Decontribuzione Sud*). **Kreikassa, Ruotsissa ja Sloveniassa** otettiin käyttöön tukia yrityksille, jotka loivat ”vihreitä työpaikkoja” tai toimivat vähäpäästöisillä aloilla. Yhteensä 23 jäsenvaltiossa otettiin käyttöön työhönottotukia tiettyjen ryhmien hyväksi.

Kaavio 2.1.14: Kaikki jäsenvaltiot kahta lukuun ottamatta ottivat käyttöön jonkin muotoisia työhönottokannustumia koronaviruskriisin vuoksi

Jäsenvaltioiden koronaviruskriisin vuoksi toteuttamat työhönottokannustimia koskevat toimenpiteet, kohderyhmittäin (2020–2021)

	Työttömät	Pitkäaikais-työttömät	Nuoret/NEET-nuoret	Naiset	Ikääntyvät	Toimintarajoitteiset	Oppisopimuskoulutus/työharjoittelu	Tietyt alat	Tietyt alueet
BE	X	X	X				X	X	
BG	X			X	X	X		X	
CZ						X			
DK		X			X	X	X		
DE							X		
EE	X	X	X					X	X
IE	X		X				X		
EL	X	X	X	X	X	X		X	X
ES	X	X			X	X			
FR			X			X	X		

HR	X	X						
IT	X		X	X		X	X	X
CY	X		X				X	
LV	X							
LT	X							
LU	X			X	X	X	X	
HU	X	X	X					
MT	X		X		X	X		
NL								
AT	X	X	X	X	X	X	X	
PL								
PT	X		X			X	X	X
RO	X		X		X		X	
SI	X						X	
SK	X	X	X		X	X		
FI							X	
SE			X				X	

Huomautus: Alankomaissa ja Puolassa ei todettu toimenpiteitä. Espanjan osalta taulukko koskee joitakin alueiden toimenpiteitä aiemmin voimassa olleiden kansallisten työhönottokannustimien lisäksi. Lähde: Euroopan komission oma analyysi; Eurofound COVID-19 EU PolicyWatch; ECE Labour Law Flash Reports ja EU:n jäsenvaltioiden hyväksytyt elpymis- ja palautumissuunnitelmat.

Useat jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet toimenpiteistä, joilla kannustetaan yrittäjyyttä ja itsenäistä ammatinharjoittamista. Espanjassa on tarkoitus luoda ohjaus-, yrittäjyys- ja innovointikeskusten verkosto osana toimenpiteitä, joilla parannetaan julkisten työvoimapalvelujen koordinoitua alueiden välillä, ja suunnitellaan julkisten työvoimapalvelujen työntekijöiden koulutusta. Vihreää ja digitaalista siirtymää tukevan työpaikkojen luomisen puitteissa **Kroatia**ssa suunnataan varoja ja julkisten työvoimapalvelujen resursseja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien, pitkäaikaistyöttömien ja NEET-nuorten aktivointiin ja työllistymiseen (tai itsenäiseen ammatinharjoittamiseen). Myös **Liettua**ssa käynnistetään pilottihanke yrittäjyyden ja työpaikkojen luomisen tueksi vihreää ja digitaalista siirtymää ja kiertotaloutta varten. Samalla annetaan asiaan liittyvää täydennyskoulutusta julkisten työvoimapalvelujen työntekijöille. Näiden maiden toimenpiteisiin myönnettiin tukea elpymis- ja palautumistukivälineestä ja/tai Euroopan sosiaalirahasto plussasta.

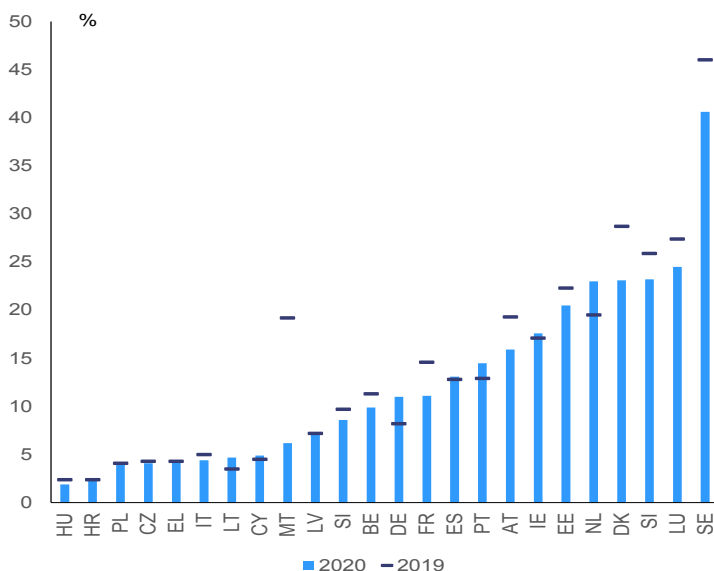
Muutamassa jäsenvaltiossa toteutetaan toimenpiteitä yhteisötalouden tukemiseksi. **Espanjassa** toteutetaan ainakin 30 yhteisötalouden hanketta, joissa keskitytään nuoriin yrittäjiin ja digitaalisiin alustoihin maaseutualueilla asuvia varten. **Puolassa** aiotaan hyväksyä vuonna 2022 yhteisötalouselaki, jolla otetaan käyttöön muun muassa yhteisötalouden yrityksen määritelmä Puolan oikeusjärjestyksessä, säädetään yhteisötalouden toiminnasta ja luodaan puitteet sen ja muiden julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyötä varten. Lailla tuetaan sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien työllisyyttä ja sosiaalista integroitumista, luodaan uusia työpaikkoja yhteisötalouden yrityksiin ja helpotetaan yhteisötalouden toimijoiden harjoittamaa sosiaalipalvelujen tarjoamista paikallisyhteisössä.

Pilaria käsittelevä laatikko 1: **Työllisyyden aktiivinen tukeminen**

Kuten tehokkaasta työllisyyden aktiivituesta (EASE-järjestelmä)⁷⁶ annetussa komission suosituksessa todetaan, työmarkkinasiirtymien tueksi tarvitaan yhdenmukaisia toimenpidepaketteja, jotta voidaan edistää työllistävää elpymistä koronaviruskriisin jälkeen Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Työllisyyspolitiikassa olisi vähitellen siirryttävä tukemaan työpaikkojen luomista ja helpottamaan siirtymistä työpaikasta toiseen. Tämän mukaisesti EASE-suosituksessa kehoitetaan jäsenvaltioita laatimaan yhdenmukaisia toimenpidepaketteja, joilla puututaan pandemian aiheuttamiin työmarkkinahaasteisiin, kavennetaan osaamisvajetta, jota on kertymässä elpymisen aikana, ja autetaan kaikkia ihmisiä selviytymään menestyksekkäästi vihreästä ja digitaalisesta siirtymästä. Paketteihin olisi sisällyttävä i) työhönottoon ja siirtymään liittyviä kannustimia, joilla edistetään laadukkaiden työpaikkojen syntymistä ja tuetaan työntekijöiden työllistettävyyttä, ii) täydennys- ja uudelleen koulutusta ja iii) työvoimapalvelujen tarjoama entistä tehokkaampi tuki. Nämä toimenpiteet ovat erityisen tärkeitä myös siltä kannalta, että tuetaan yleistavoitetta, jonka mukaan vähintään 78 prosenttia 20–64-vuotiaista on työelämässä EU:ssa vuoteen 2030 mennessä.

Työhönottokannustimet voivat auttaa vahvistamaan työvoiman kysyntää elpymisen alkuvaiheessa. Koronaviruspandemian aikana yritykset ovat ”hamstranneet” työvoimaa, myös julkisen tuen avulla. On myös epätodennäköisempää, että yritykset investoivat työvoimaan ja lisäisivät sitä, jos tilanne on edelleen epävarma. Tässä tilanteessa työhönottokannustimilla voidaan luoda työllistymismahdollisuuksia muita heikommassa asemassa oleville työnhakijoille (esim. nuorille työttömille, joilla on vähän tai ei lainkaan työkokemusta). Niillä voidaan myös tukea irtisanottujen työntekijöiden uudelleensijoittautumista helpottamalla heidän siirtymistään uusille aloille tai uusiin ammatteihin. Kuten jaksossa 2.1.2 todettiin, useimmissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön työhönottotukia, joilla suositetaan tiettyjä ryhmiä, kuten nuoria ja NEET-nuoria (19 maassa, mukaan lukien oppisopimuskoulutus ja harjoittelu) ja työttömiä (20 maassa, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät).

Aikuisten osallistuminen koulutukseen (edeltävien neljän viikon aikana), 25–64-vuotiaat työttömät

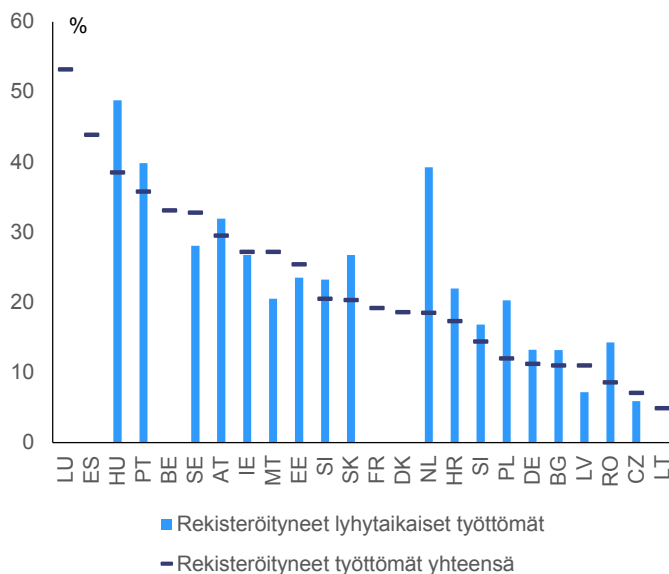
⁷⁶ Komission suositus, annettu 4. maaliskuuta 2021, tehokkaasta työllisyyden aktiivituesta covid-19-kriisin jälkeen (EASE-järjestelmä) (C(2021) 1372 final).

Huomautukset: Tietoja ei ole saatavilla: BG, RO ja SK, joissa osallistumisaste on alle 3 prosenttia. Katkos aikasarjassa ja alustavat tiedot vuodelta 2020: DE. Vuoden 2020 tiedot ovat epäluotettavia: HU, HR, CY, MT, PL, SI ja vuoden 2019 tiedot epäluotettavia: CY, HR, HU, LT, SI.

Lähde: Eurostat [trng_lfse_02]

Kestävän ja osallistavan kasvumallin varmistaminen edellyttää investointeja aikuisten täydennys- ja uudelleen koulutukseen. Koulutus ja taitojen hankkiminen ovat avainasemassa, jotta voidaan helpottaa siirtymistä työpaikasta toiseen, mihin odotetaan olevan tarvetta koronaviruskriisin jälkeen. Täydennys- ja uudelleen koulutuksesta on tullut entistäkin tärkeämpää, kun otetaan huomioon vihreään ja digitaaliseen siirtymään liittyvät muutokset. Sellaisten koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen, joilla tuetaan tehokkaasti siirtymistä työpaikasta toiseen ja työmarkkinoille palaamista tai integroitumista, edellyttää asianmukaista aikuiskoulutuksen ja ammatillisen jatkokoulutuksen järjestelmää, joka tarjoaa työmarkkinoiden kannalta merkityksellisiä taitoja. Aikuiskoulutukseen osallistumisessa on kuitenkin merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä (ks. jakso 2.2), etenkin työttömien osalta (ks. kaavio). Kun tarkastellaan vuonna 2020 työttömien aikuisten koulutukseen osallistumista, parhaimman (Ruotsi) ja heikoimman (Unkari) suoriutujan välillä oli 38,5 prosenttiyksikön ero, ja tämän ryhmän osallistumisaste oli vain 1,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko 25–64-vuotiaan väestön (10,5 prosenttia v. 9,2 prosenttia).

Julkiseen työvoimapalveluun rekisteröityneiden työttömien osallistuminen varhaisiin aktivointitoimiin⁷⁷ (2019)

Huomautus: Lyhytaikaiset työttömät ovat olleet työttömänä alle 12 kuukautta. Tiedot puuttuvat: EL, IT ja CY. Vuoden 2018 tiedot: BE, BG, IE, FR, NL ja RO. Lyhytaikaisia työttömiä koskevat tiedot puuttuvat: BE, DK, ES, FR, LT ja LU.

Lähde: Euroopan komissio, työmarkkinapolitiikan tietokanta.

Hyvin toimivat julkiset työvoimapalvelut ovat ratkaisevan tärkeitä, kun tarkastellaan tehokasta työmarkkinoille (uudelleen) integroitumista ja työpaikasta toiseen siirtymiselle annettavaa tukea. Yhdistettynä aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan työvoimapalvelujen tarjoama varhainen ja kohdennettu tuki ja yksilöllinen neuvonta voi parantaa työnhakijoiden uudelleentyöllistymisen

⁷⁷ Varhaisella aktivoinnilla tarkoitetaan alle vuoden työttöminä olleille suunnattuja toimenpiteitä, joihin sisältyy esim. koulutus, tuettu työllisyys ja kuntoutus tai suora työpaikkojen luominen sekä työvoimapalvelujen antama neuvonta.

Slovakiassa 7,4 %, **Liettuassa** 5,8 % ja **Kroatiassa** 4,6 %). **Slovakiassa** vähimmäispalkan tasoksi on asetettu 57 prosenttia keskimääräisestä palkasta vuonna 2021.⁸⁴ Jäsenvaltioissa, joissa vähimmäispalkka määritetään tietyn kaavan perusteella (esim. **Alankomaissa**, **Luxemburgissa**, **Maltalla** ja **Ranskassa**) kasvu oli melko maltillista (**Luxemburgissa** 2,8 prosenttia ja muissa mainituissa maissa alle 2 prosenttia), eikä kaavassa tapahtunut merkittävämpää kriisiin liittyvää poikkeamaa. Vain **Kreikka** ja **Viro** päättivät jäädättää vähimmäispalkkansa vuonna 2021. **Belgiassa** vähimmäispalkkaa korotetaan vuosina 2022, 2024 ja 2026. **Espanjassa** korotettiin syyskuussa 2021 vähimmäispalkkaa 1,6 prosenttia, ja tavoitteena on korottaa se 60 prosenttiin keskimääräisestä palkasta ennen nykyisen hallituksen toimikauden päättymistä.

Käyttöön otettiin useita työhön kohdistuvan verokiilan pienentämistä koskevia toimenpiteitä matalapalkkaisten työntekijöiden ja perheiden nettotulojen lisäämiseksi ja joissakin tapauksissa työvoiman tarjonnan edistämiseksi. Esimerkiksi **Kreikassa** tarkistettiin henkilökohtaista tuloverovelvollisuutta ja alennettiin kokoaikaisten työntekijöiden sosiaaliturvamaksuja 0,9 prosenttiyksikköä kesäkuusta 2020 alkaen ja vielä 3 prosenttiyksikköä tammikuusta 2021 alkaen. **Italiassa** pienennettiin työsuhteessa olevien työntekijöiden verokiilaa: enintään 28 000 euroa vuodessa ansaitseville annetaan 600 euron vähennys vuoden 2020 viimeisten kuuden kuukauden ajalta, ja vähennys on vuosittain 1 200 euroa vuodesta 2021. Suurempien tulojen (enintään 40 000 euroa) osalta myönnetään pienempi vähennys. **Belgiassa** (Flanderin alueella) työllisyysbonus korottaa vuodesta 2021 alkaen enintään 50 euroa kuukaudessa sellaisten matalapalkkaisten työntekijöiden nettopalkkaa, joiden (brutto)kuukausipalkka on 1 700 euroa. Bonuksen tarkoituksena on puuttua työttömyys- ja kannustinloukkuihin, ja se alenee asteittain nollaan niiden osalta, joiden bruttokuukausipalkka on vähintään 2 500 euroa. **Ranskassa** alennettiin henkilökohtaista tuloveroa ensimmäisessä veroluokassa 14 prosentista 11 prosenttiin ja mukautettiin verohelpotusmekanismia ("décode"), jotta henkilökohtaista tuloveron soveltaminen olisi helpompaa. **Itävallassa** korotettiin matalapalkkaisten sosiaaliturvamaksujen enimmäiskorvausta 400 eurosta 700 euroon ja alennettiin tammikuusta 2020 alkaen tuloveroa ensimmäisessä veroluokassa 25 prosentista 20 prosenttiin. Lisäksi sen elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää sitoumuksen toteuttaa lisätoimenpiteitä tuloverokantojen alentamiseksi. **Kroatiassa** toteutettiin henkilökohtaisen tuloverovelvollisuuden 100 prosentin vähennys alle 25-vuotiaiden osalta ja 50 prosentin vähennys 26–30-vuotiaiden osalta, jos vuosipalkka on alle 360 000 Kroatian kunaa (noin 50 000 euroa). **Unkarissa** vapautetaan vuodesta 2022 alkaen alle 25-vuotiaat henkilökohtaisen tuloveron maksamisesta edellisen vuoden keskimääräiseen bruttotulon määrään asti. Tavoitteena on lisätä nuorten työmarkkinoille osallistumista ja työllisyyttä. **Bulgariassa** otettiin käyttöön verovähennys lapsiperheille. Komissio julkaisi sidosryhmille tarkoitetun välineistön, jonka tarkoituksena on tukea painopisteen siirtämistä työvoiman verotuksesta ympäristöveroihin.⁸⁵

⁸⁴ Jos työmarkkinaosapuolet eivät pääse sopimukseen, kuukausittaisen vähimmäispalkan määrä seuraavaksi kalenterivuodeksi asetetaan joka vuosi 57 prosenttiin Slovakian talouden palkansaajan keskimääräisestä nimellispalkasta sinä kalenterivuotena, joka edeltää kyseistä kalenterivuotta kahdella vuodella.

⁸⁵ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_en

2.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 6 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman tarjontaa, taitoja ja osaamista Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen), 2 (sukupuolten tasa-arvo), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet), 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), 9 (työ- ja yksityiselämän tasapaino), 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki) sekä 17 (vammaisten osallistaminen) mukaisesti. Jaksossa 2.2.1 raportoidaan koulutukseen ja osaamiseen liittyvästä keskeisestä kehityksestä sekä erityisesti muita heikommassa asemassa olevien ja aliedustettujen ryhmien työmarkkinatilanteesta. Jaksossa 2.2.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä.

2.2.1 Keskeiset indikaattorit

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on lisääntynyt edelleen viime vuosina, joskin jäsenvaltioiden välillä on edelleen saatavuuteen ja laatuun liittyviä merkittäviä eroja. Varhaiskasvatuksen osallistumisella on merkittäviä vaikutuksia lasten tulevien koulutusväylien, työllisyysnäkökymien sekä aktiivisen yhteiskunnallisen osallistumisen kannalta. Se myös lisää vanhempien osallistumista työmarkkinoille. Vuonna 2021 jäsenvaltiot sopivat EU:n tason tavoitteesta, jonka mukaan 96 prosenttia lapsista, joiden ikä on kolmesta vuodesta pakolliseen kouluikään, osallistuu varhaiskasvatukseen vuoteen 2030 mennessä⁸⁶. Vuonna 2019 tästä ikäryhmästä koko EU:ssa osallistui varhaiskasvatukseen 92,8 prosenttia, joka on 1,6 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2014. Tämä tavoite täydentää lastenhoitoa koskevaa Barcelonan tavoitetta, joka asetettiin tukemaan naisten työmarkkinoille osallistumista ja jota käytettiin tarkistetussa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulussa.⁸⁷ Kuten kaaviosta 2.2.1 voidaan nähdä, alhaisimmat osallistumisasteet olivat Kreikassa (68,8 %), Slovakiassa (77,8 %), Romaniassa (78,6 %), Kroatiassa (79,4 %) ja Bulgariassa (79,9 %), kun taas Irlannissa ja Ranskassa kaikki ikäryhmään kuuluvat osallistuivat. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien lasten osallistumisaste on keskimäärin paljon alempi kuin vauraampien perheiden samaan ikäryhmään kuuluvien lasten.⁸⁸ Varhaiskasvatuksen laadun varmistamiseksi useimmissa maissa oli lukuvuoteen 2019–2020 mennessä asetettu kriteerit, jotka koskevat henkilöstön pätevyyttä tai ammatillista täydennyskoulutusta.⁸⁹

⁸⁶ [Neuvoston päätöslauselma eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista edettäessä kohti eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamista ja kehittämistä](#) (2021–2030) (2021/C 66/01). Eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta annetussa tiedonannossa asetettua tavoitetta koskevalla indikaattorilla mitataan osallistumista varhaiskasvatusohjelmiin, jotka kuuluvat ISCED-luokkaan 0 (Eurostatin tietokoodi [educ_uoe_enra21](#)).

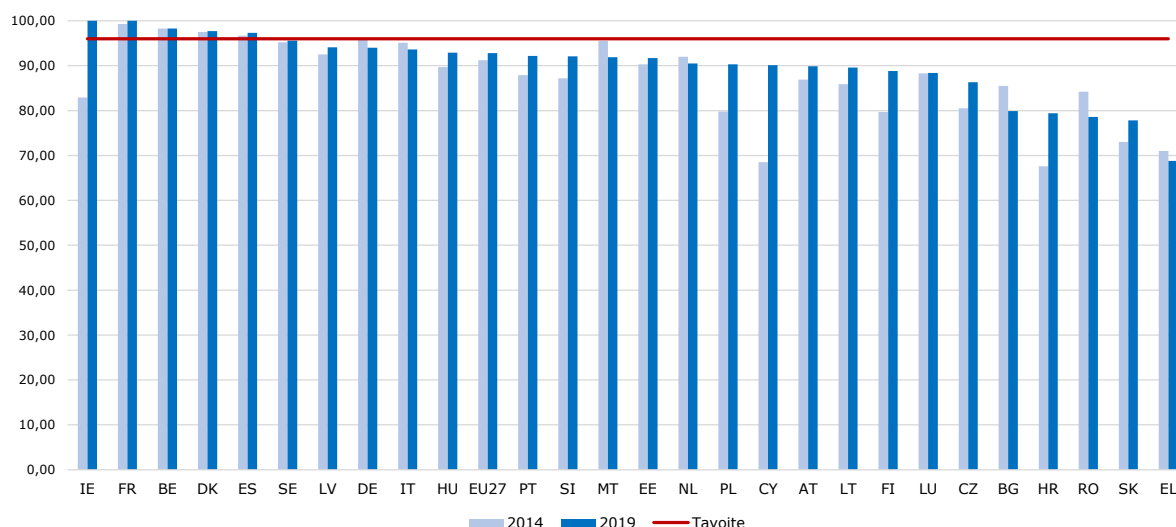
⁸⁷ Ks. jakso 1.3. Barcelonan tavoitteista sovittiin Barcelonan Eurooppa-neuvostossa vuonna 2002. Tavoitteiden mukaan 33 prosentin alle kolmivuotiaista lapsista ja 90 prosentin kolme vuotta täyttäneistä mutta alle oppivelvollisuusikäisistä lapsista olisi oltava päivähoidossa.

⁸⁸ Tuoreimpien saatavilla olevien tietojen (2016) perusteella köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien lasten ja muiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumisen välillä on 11,3 prosenttiyksikön ero. Lisätietoja: yhteinen työllisyysraportti (2021).

⁸⁹ European Commission/EACEA/Eurydice (2021) Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe (ei vielä julkaistu).

Kaavio 2.2.1: Vain hieman yli puolet jäsenvaltioista on parantanut varhaiskasvatuksen saatavuutta kolmen vuoden iästä oppivelvollisuuden alkamisikään

Varhaiskasvatukseen osallistuminen ikäryhmässä kolmivuotiaat–oppivelvollisuuden alkamisikä (2014 ja 2019) ja eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta annetussa tiedonannossa asetettu tavoite vuodeksi 2030 (%)

Huomautus: Arvioidut tiedot: IE, PL; alustavat tiedot: FR; määritelmät eroavat EU-27:stä: BE, MT. Tiedot puuttuvat: PT.

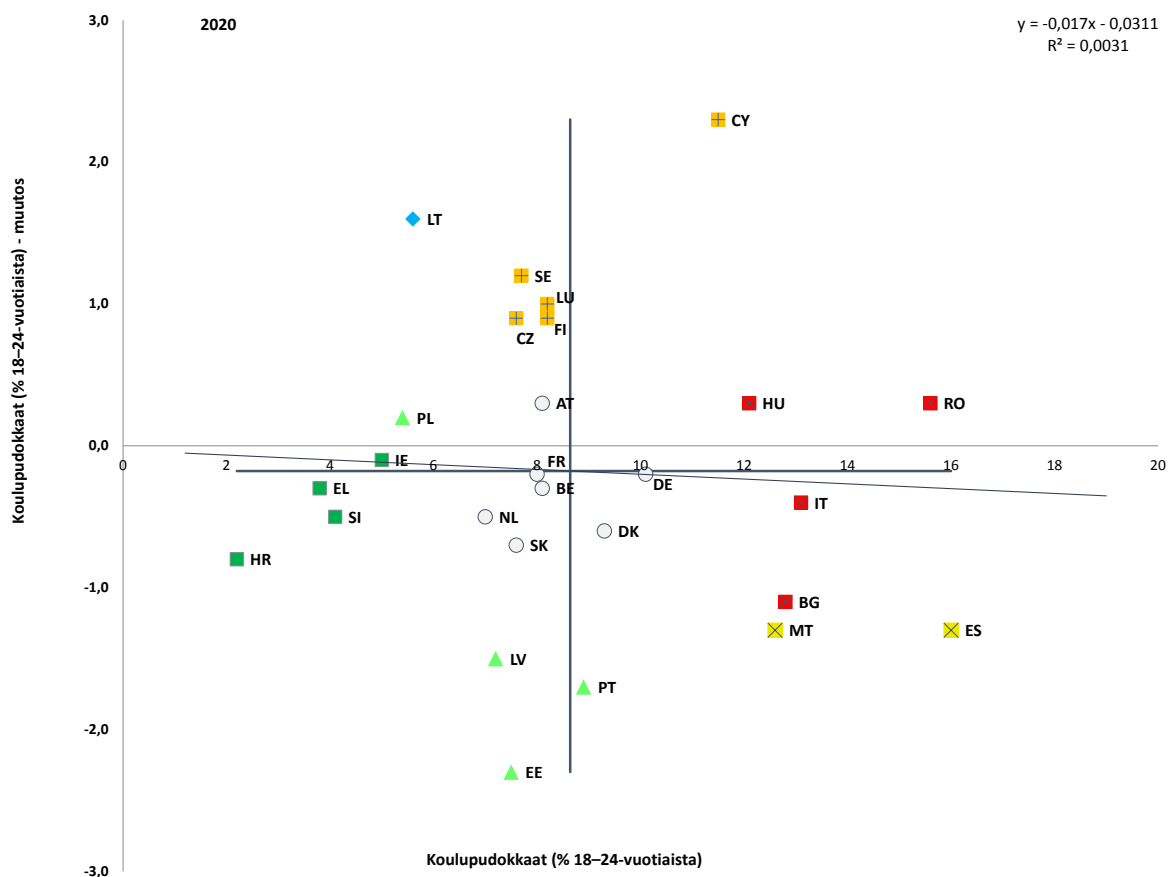
Lähde: Eurostat (Unesco, Oecd, Eurostat – UOE) [[educ_uoe_enra21](#)].

Koulupudokkaiden osuus on vähentynyt merkittävästi, joskin positiivinen suuntaus on hidastunut ja maiden välillä on edelleen eroja. Koulupudokkaiden osuus EU:ssa putosi vuosien 2010 ja 2020 välillä 13,8 prosentista 9,9 prosenttiin, mutta tilanne koheni vain hieman eli 1,1 prosenttiyksikköä vuosien 2015 ja 2020 välillä. Pandemialla on todennäköisesti kielteinen lisävaikutus, etenkin muita heikommassa asemassa olevien kotitalouksien osalta.⁹⁰ Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden mukaan kuudessa jäsenvaltiossa (Kyproksella, Liettuassa, Ruotsissa, Luxemburgissa, Tšekissä ja Suomessa) koulupudokkaiden osuus on kasvanut noin 1 prosenttiyksikön tai enemmän vuosina 2019–2020. Maiden väliset erot pysyivät kaiken kaikkiaan suurina (ks. kaavio 2.2.2). Eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta annetussa tiedonannossa asetetun koulupudokkuutta koskevan tavoitteen mukaan osuuden olisi oltava alle 9 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen on saavuttanut jo 18 jäsenvaltiota mutta kuudessa osuus on edelleen suurempi kuin 12 prosenttia (Espanjassa, Romaniassa, Italiassa, Bulgariassa, Maltalla ja Unkarissa). Joillakin Espanjan ja Italian eteläisillä alueilla ja Bulgarian ja Romanian itäisillä alueilla koulupudokkaiden osuus on yli 15 prosenttia (ks. liite 3). Vuonna 2020 EU:ssa koulupudokkaita oli 8 prosenttia nuorten naisten keskuudessa ja 11,8 prosenttia nuorten miesten keskuudessa. Sukupuolten välinen ero on erityisen merkittävä (yli 5 prosenttiyksikköä) Espanjassa, Portugalissa, Kyproksella ja Italiassa. Romania ja Tšekki ovat ainoat jäsenvaltiot, joissa miesten osuus on pienempi kuin naisten.

⁹⁰ Mukaan lukien erityisesti oppilaat ja opiskelijat, joilla ei ole etäopiskeluun tarvittavaa infrastruktuuria esimerkiksi maaseudulla ja syrjäisillä alueilla. Kattavampia tietoja löytyy vuoden 2021 yhteisestä työllisyysraportista ja vuoden 2020 koulutuksen seurantakatsauksesta.

Kaavio 2.2.2: Parannuksista huolimatta koulupudokkuus on edelleen haaste

Koulupudokkaat, 18–24-vuotiaat (% , vuonna 2020 ja muutos vuodesta 2019, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: DE vuonna 2020 ja NL vuonna 2019. Epäluotettavat tiedot vuosilta 2019 ja 2020: HR. Alustavat tiedot vuodelta 2020: DE.

Lähde: Eurostat ([edat_lfse_14](#)).

Koulupudokkaiden osuus on merkittävästi suurempi EU:n ulkopuolella syntyneiden oppilaiden keskuudessa. Vuonna 2020 koulupudokkaiden osuus EU:n syntyperäisten 18–24-vuotiaiden keskuudessa oli 8,7 prosenttia, kun taas EU:n ulkopuolella syntyneiden ryhmässä osuus oli lähes kolminkertainen (23,2 prosenttia). Koulupudokkuus oli vieläkin näkyvämpää EU:n ulkopuolella syntyneiden nuorten miesten keskuudessa (25,2 %) verrattuna syntyperäisiin samanikäisiin miehiin (10,5 %). Vuonna 2020 yli neljännes EU:n ulkopuolella syntyneistä nuorista Italiassa, Saksassa, Espanjassa, Maltalla, Kyproksella ja Kreikassa oli koulupudokkaita.⁹¹ EU:n ulkopuolella syntyneiden oppilaiden tilanne oli hyvä Sloveniassa (7,4 %) ja Tšekissä (8 %). Osuus alitti 9 prosentin tavoitearvon mutta oli edelleen suurempi kuin syntyperäisten.

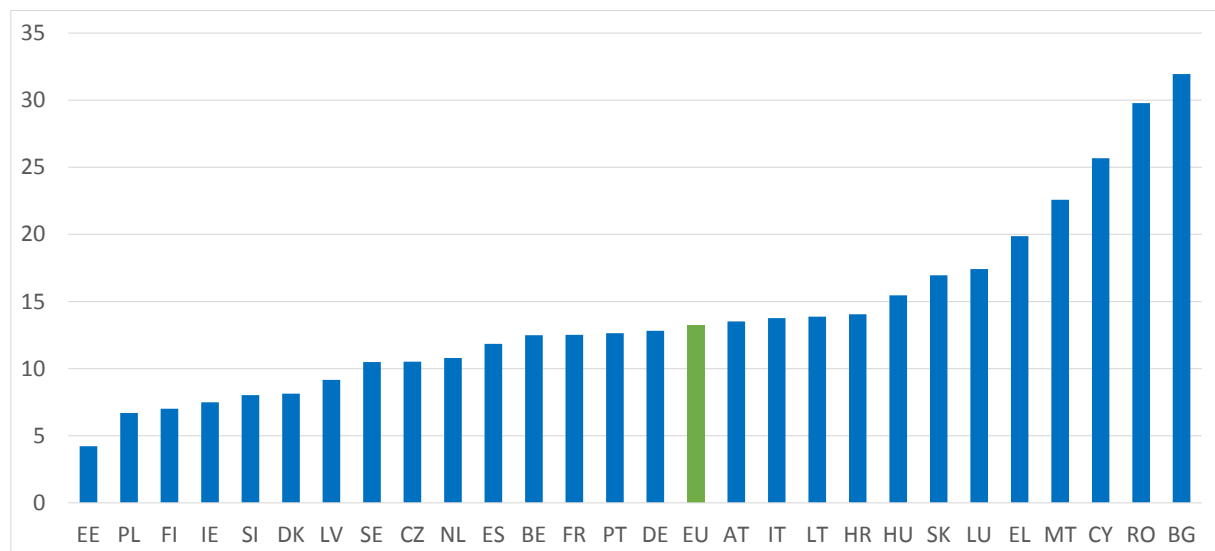
Vuosien vakaan edistymisen jälkeen niiden 15-vuotiaiden oppilaiden osuus, joiden perustaidot ovat heikot, on jälleen kasvussa, ja tilanne on erityisen vaikea niillä

⁹¹ Jotta vältettäisiin laskelmien perustuminen erittäin pieniin otoksiin, tässä raportissa esitetään tulokset vain EU:n jäsenvaltioista, joissa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus on vähintään 5 prosenttia.

opiskelijoilla, joiden sosioekonomiset lähtökohdat ovat heikot. Vuoden 2018 OECD:n kansainvälisen oppimistulosten arviointiohjelman (PISA) tulokset osoittavat, että eurooppalaisen koulutusalueen mukaisen EU-tason tavoitteen (alisuoriutujien osuus alle 15 prosenttia) saavuttaminen on kaukana kaikilla PISA-testin kolmella osa-alueella (ks. kaavio 2.2.3). Vuoteen 2015 verrattuna tilanne on heikentynyt kaikilla kolmella osa-alueella: 2,5 prosenttiyksikköä lukutaidossa, 0,5 prosenttiyksikköä matematiikassa ja 1,1 prosenttiyksikköä luonnontieteissä. Oppilaat, joilla on alempi sosioekonominen asema ja/tai maahanmuuttajatausta, ovat yliedustettuina heikosti suoriutuneiden ryhmässä ja heillä on vaikeuksia saavuttaa perustason taidot kaikilla kolmella alalla. Heikosti suoriutuneiden osuuksien vertailu taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista asemaa (ESCS) osoittavan indeksi⁹² alimman ja ylimmän neljänneksen välillä osoittaa 23 prosenttiyksikön eron lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä. Viimeisimmässä PISA-tutkimuksessa vuonna 2018 lukutaitoerot olivat merkittävät ESCS-aseman perusteella Bulgariassa, Romaniassa, Unkarissa, Slovakiassa ja Luxemburgissa (37,5 prosenttiyksikköä tai enemmän). Ero oli alle 15 prosenttiyksikköä Virossa ja Suomessa. Sosioekonomiseen tai maahanmuuttajataustaan liittyvä koulutustulosten eriarvoisuus on merkittävä tekijä, joka estää yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoamista kaikille. Tämä saattaa vaikuttaa myös yksilölliseen osaamistasoon ja talouden kasvupotentiaaliin.

Kaavio 2.2.3: Useimmissa jäsenvaltioissa on edelleen suuri osuus niitä, joiden perustaidot ovat heikot

Heikosti suoriutuneiden osuus PISA-tutkimuksen lukutaito-, matematiikka- ja luonnontiedeosioissa (% , 2018)

Huomautus: Kaaviossa esitetään niiden oppilaiden prosenttiosuus, jotka ovat suoriutuneet heikosti yhtäaikaaisesti kaikilla kolmella osa-alueella.

Lähde: PISA 2018, OECD, [EU:ta koskevat tiedot](#),

Oppilaiden digitaaltaitojen parantamiseksi tarvitaan merkittäviä ponnistuksia kaikkialla EU:ssa. Jäsenvaltiot asettivat tätä varten eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta annetussa tiedonannossa EU-tason tavoitteeksi monilukutaidossa heikosti suoriutuvien kahdeksaluokkalaisten (13- tai 14-vuotiaiden) osuuden alentamisen alle 15

⁹² OECD mittaa ESCS-indeksiä ottaen huomioon vanhempien koulutuksen, vanhempien ammatin, omaisuuden ja kotona saatavilla olevien kirjojen ja oppimateriaalien määrän.

prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Kansainvälisessä monilukutaitoa mittaavassa ICILS-tutkimuksessa⁹³ vuosina 2013 ja 2018 osoitettiin, että EU-tason tavoite saavutettiin vain kahdessa osallistuvassa maassa: Tšekissä vuonna 2013 (15 %) ja Tanskassa vuonna 2018 (16,2 %). Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että oppilaiden sosioekonominen tai maahanmuuttajatausta ennustaa edelleen voimakkaasti digitaaltaitotasoa. Oppilaiden digitaaltaitojen parantaminen edellyttää suorituskkyisten digitaalisen koulutuksen ekosysteemien kehittämistä. Niiden tukena on oltava hyvät yhteydet, laitteet, tekninen tuki instituutioille ja avustava teknologia toimintarajoitteisille oppijoille. Se edellyttää myös hyvin koulutettuja opettajia, joilla on digitaaliset valmiudet, kun he aloittavat ammatissa, ja mahdollisuudet kehittää ja vahvistaa digitaaltaitojaan uransa aikana.⁹⁴ Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi toteutetaan sekä EU:n että jäsenvaltioiden taseisia toimia osana digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmaa.

Koulujen eriarvoisuuksiin puuttuminen on olennaisen tärkeää, jotta voidaan antaa jokaiselle oppilaalle mahdollisuus kehittää taitojaan ja tietojään, jotta he voivat osallistua aktiivisesti talouselämään ja yhteiskunnan toimintaan. Monissa EU-maissa kouluilla on haasteita varmistaa oppimismahdollisuuksien ja -tulosten tasapuolisempi jakautuminen⁹⁵, jottei toistettaisi sosioekonomisia malleja (huono-/hyväosaisuus). Esimerkiksi ne, joiden koulutustaso on alempi (vähemmän kuin keskiasteen koulutus), löytävät vähemmän todennäköisesti työtä tai siirtyvät määräaikaista vakituiseen työsuhteeseen.⁹⁶ Lisäksi syrjintä vaikuttaa kielteisesti koulussa pysymiseen, etenkin etniseen vähemmistöön kuuluvien lasten osalta tai sellaisten lasten osalta, joilla on rajoituksia tavanomaisessa toiminnassa vammaisuuden tai pitkäaikaisten terveysongelmien vuoksi.⁹⁷ Joissakin maissa on pyritty siirtymään pedagogisiin lähestymistapoihin, joilla vahvistetaan osallisuutta luokissa. Näihin toimiin on yhdistetty aktiivisia erottelun torjuntaa koskevia toimia ja monimuotoisuuden opettamista⁹⁸ (ks. jakso 2.2.2). Jotta kaikille voidaan tarjota yhdenvertaiset mahdollisuudet, kaikissa EU:n kouluissa tarvitaan kuitenkin lisäponnistuksia.

Romanioppilaisiin ja -opiskelijoihin kohdistuu edelleen merkittäviä esteitä, ja heidän tilannettaan pyritään parantamaan uusilla EU-tason sitoumuksilla. Viime vuosikymmenen aikana saavutetusta vähäisestä edistyksestä huolimatta romanien ja muun

⁹³ ICILS-tutkimuksessa mitataan oppilaiden suoriutumista tietokonepohjaisella arvioinnilla kahdella digitaaltaitojen osa-alueella: tietokone- ja informaatiolukutaito sekä ohjelmoinnillinen ajattelu. Tutkimus on tehty tähän mennessä kahdesti, ensimmäinen vuonna 2013 ja toinen vuonna 2018. Kolmas tutkimus tehdään vuonna 2023. Ensimmäiseen tutkimukseen osallistui yhdeksän jäsenvaltiota ja toiseen seitsemän. Vain Tanska ja Saksa osallistuivat molempiin tutkimuksiin. Tanskassa ei kuitenkaan saavutettu tavoiteotoskokoa vuonna 2013, joten vuoden 2013 tuloksia ei voida verrata vuoden 2018 tuloksiin.

⁹⁴ Ks. vuoden 2021 yhteisestä työllisyysraportista tarkempi analyysi oppilaiden digitaaltaitoista ja opettajien roolista oppimistulosten parantamisessa.

⁹⁵ Vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa on tarkempia tietoja ESCS-indeksin alimman ja ylimmän neljänneksen välisestä suuresta suoriutumiserosta sekä sosioekonomisen aseman ja oppimistulosten välisestä yhteydestä. Tiedot saatavilla vuoden 2018 PISA-tutkimuksesta, OECD.

⁹⁶ Ks. ”Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2020”, luku 2.5 (social mobility). Tarkempi analyysi koulutukseen liittyvän huono-/hyväosaisuuden siirtymisestä sukupolvelta toiselle, ks. ”Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2018”, luku 3.

⁹⁷ Lisätietoja Euroopan komission julkaisussa ”Assessment of the implementation of the 2011 Council recommendation on policies to reduce early school leaving”, 2019.

⁹⁸ Euroopan unionin perusoikeusvirasto FRA, [Fundamental rights report 2021](#).

väestön välinen koulutusero on edelleen merkittävä. Perusoikeusviraston tutkimusten⁹⁹ perusteella vain 42–55 prosenttia romanilapsista osallistuu varhaiskasvatukseen ja 26–28 prosenttia 20–24-vuotiaista romaneista suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Lisäksi yksi kolmesta romanilapsesta on luokalla, jolla useimmat luokkatoverit ovat romaneja. Euroopan neuvoston vuonna 2020 julkaistut Bulgariaa, Slovakiaa, Tšekkiä ja Unkaria koskevat raportit osoittavat, että haasteena on edelleen romanilasten eriytetty koulunkäynti.¹⁰⁰ Ongelmaa on vielä pahentanut koronaviruspandemia, etenkin internetin käyttömahdollisuuden, tietotekniikkalaitteiden ja kodin tarjoaman opiskelutuen osalta.¹⁰¹ Näihin ongelmiin puuttumiseksi EU:ssa vahvistettiin uudet tavoitteet vuoteen 2030 mennessä romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevassa EU:n strategiakehyksessä¹⁰² ja romanien tasa-arvosta, osallisuudesta ja osallistumisesta annetussa neuvoston suosituksessa¹⁰³.

Toimintarajoitteisten nuorten työmarkkinanäkymät ovat edelleen vaikeat, koska he lopettavat koulunkäynnin aiemmin ja suorittavat harvemmin korkea-asteen tutkinnon. Vuonna 2019 EU:n tasolla toimintarajoitteisista nuorista (18–24-vuotiaista) noin 21,8 prosenttia oli koulupudokkaita verrattuna toimintakykyisten 9,7 prosenttiin.¹⁰⁴ ¹⁰⁵ Toimintarajoitteisten nuorten naisten osuus oli alempi (16,7 %) kuin nuorten miesten (27 %). Samanlainen malli voidaan nähdä maahanmuuttajaväestössä: toimintarajoitteisista maahanmuuttajanuorista (sekä EU:ssa että EU:n ulkopuolella syntyneistä) 34,6 prosenttia oli koulupudokkaita verrattuna toimintakykyisten maahanmuuttajanuorten 19,8 prosenttiin.¹⁰⁶ Lisäksi EU:ssa vuonna 2019 toimintarajoitteisista 32,5 prosenttia suoritti korkea-asteen tai vastaavan tutkinnon verrattuna toimintakykyisten 43,6 prosenttiin. Toimintarajoitteisten koulutukseen sijoittaminen vähentää heidän suhteellista huono-osaisuuttaan, koska toimintarajoitteisten työllisyysero on pienempi korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla (14 prosenttiyksikköä) kuin niillä, joilla on vain perusasteen koulutus (28 prosenttiyksikköä)¹⁰⁷ (ks. jakso 2.3.1).

⁹⁹ Tietoja ei esitetä yhtenä arvona, koska ne on saatu kahdesta kyselystä, jotka kattoivat seuraavat maat: BE, BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IE, NL, PT, RO, SE, SK. Ks. asiakirja [SWD\(2020\) 530 final](#), joka on oheisasiakirja komission tiedonantoon ”Tasa-arvon unioni: romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehys, [COM\(2020\) 620 final](#), perustuu Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) kyselyyn EU-MIDIS II, 2016; FRA, RTS 2019; Eurostat [[edat_lfse_03](#)] 2019 (väestökysely).

¹⁰⁰ FCNM Advisory Committee for Bulgaria and Hungary, and ECRI report for Czechia and Slovakia, reported in FRA, Fundamental rights report 2021.

¹⁰¹ FRA, Coronavirus pandemic in the EU-impact on Roma and Travellers, 2020.

¹⁰² Hyväksytty lokakuussa 2020.

¹⁰³ Hyväksytty maaliskuussa 2021, [EUVL C 93, 19.3.2021, s. 1–14](#)

¹⁰⁴ Toimintarajoitteisuuden osalta käytetyn tilastollisen menetelmän selitys: Eurostat, [Disability statistics introduced - Statistics Explained \(europa.eu\)](#). Ellei toisin mainita, toimintarajoitteisuutta koskevat tilastot on saatu EU-SILC-mikrotiedoista (EU-SILC 2019) tai Eurostatin terveystietokannassa julkaistuista tilastoista. EU-SILC-otokseen sisältyvät yksityisissä kotitalouksissa asuvat ihmiset mutteivät laitoksissa asuvat ihmiset. Ihmiset on yksilöity toimintarajoitteisiksi sen perusteella, ovatko vastaajat ilmoittaneet, että ”vähintään 6 viime kuukauden aikana” heillä on ollut ”terveysongelmista johtuvia rajoituksia toimissa, joita ihmiset tavallisesti tekevät”. Tietoja ei ole koronaviruskriisin ajalta.

¹⁰⁵ European Disability Expertise (EDE), 2021 ([ei vielä julkaistu](#)). Tiedot perustuvat vuoden 2019 EU-SILC-tilastoihin, ja ne saattavat erota hieman samaa aihetta koskevan työvoimatutkimuksen tiedoista.

¹⁰⁶ Osuudet perustuvat pieneen määrään havaintoja.

¹⁰⁷ Tiedot vuoden 2019 EU-SILC-tilastoista; analyysin suorittanut European Disability Expertise (EDE).

Ammatillisen koulutuksen järjestelmissä siirryttiin joustavampaan koulutustarjontaan pandemian aikana, esimerkiksi käyttämällä digitaalisia välineitä, mutta niissä esiintyy joitakin alakohtaisia haasteita. Pandemia aiheutti ammatillisessa koulutuksessa samanlaisia digitaliseen kuiluun liittyviä haasteita kuin yleissivistävässä koulutuksessa¹⁰⁸, mutta ammattioppilaitoksiin ja ammattikoulutuksen tarjoajiin kohdistui myös erityisiä lisähaasteita¹⁰⁹. Oppisopimuskoulutukselle annettavaa tukea koskevan kyselyn¹¹⁰ vastaajista 37 prosenttia ilmoitti siirtäneensä osan toiminnastaan verkkoon pandemian aikana, mutta koronaviruspandemian vaikutusta henkilöstön kehittämiseen ja koulutukseen koskevan ILO:n globaalin kyselyn¹¹¹ vastaajista 86 prosenttia ilmoitti oppisopimuskoulutuksessa olevien koulutuksen täydestä tai osittaisesta keskeytymisestä. Useimmin mainittuja haasteita olivat i) vaikeudet käytännön koulutuksen tarjoamisessa, ii) infrastruktuuriin tai laitteisiin liittyvät ongelmat ja iii) mukautettujen koulutusohjelmien ja resurssien puute. Jotta voitaisiin tukea ammatillisten oppilaitosten ja kouluttavien yritysten digitaalista siirtymää, EU:ssa kehitettyä, kouluille tarkoitettua SELFIE-itsearviointivälinettä laajennettiin syksyllä 2021 uudella moduulilla, joka liittyy työssä tapahtuvaan oppimiseen. Sen avulla ammatillisen koulutuksen tarjoajat ja kouluttavat yritykset voivat arvioida digitaalista valmiuttaan ja yksilöidä käytännön parannusehdotuksia.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kasvaa edelleen EU:ssa, mutta nuoret miehet ja EU:n ulkopuolella syntyneet opiskelijat ovat sitkeästi aliedustettuina. Laadukkaalla korkea-asteen koulutuksella on keskeinen rooli ihmisten työmarkkinanäkymien ja sosiaalisen liikkuvuuden kannalta.¹¹² Jäsenvaltiot sopivat eurooppalaista koulutusaluetta koskevassa tiedonannossa EU-tason tavoitteeksi, että 25–34-vuotiaiden korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus olisi vähintään 45 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2020 tämä osuus oli 40,5 prosenttia EU:ssa eli 8,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2010, ja tilanne oli parantunut kaikissa jäsenvaltioissa (kaavio 2.2.4). Maiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. EU-tason tavoite on jo saavutettu 11 jäsenvaltiossa, ja niistä maista, joissa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on alle 45 prosenttia, vain Romania ja Italia jäivät alle 30 prosentin vuonna 2020. Sukupuolten välinen ero on kuitenkin merkittävä: korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 25–34-vuotiaiden naisten keskimääräinen osuus on 46 prosenttia, mikä on 10,8 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten (35,2 %). Myös EU:n ulkopuolella syntyneiden tulokset ovat huonommat. Vuonna 2020 EU:ssa 25–34-vuotiaiden korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden keskimääräinen osuus oli 41,3 prosenttia syntyperäisten ryhmässä ja 34,4 prosenttia EU:n ulkopuolella syntyneiden ryhmässä.¹¹³ Opiskelijoiden sosiaalisia ja taloudellisia edellytyksiä koskevaan Eurostudent-tutkimukseen osallistui 20 jäsenvaltiota, ja niistä 19:ssä aliedustettuina olivat opiskelijat, joiden vanhempien

¹⁰⁸ Asia esitetään tarkemmin vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa ja vuoden 2020 koulutuksen seurantakatsauksessa.

¹⁰⁹ Ks. esimerkiksi: [OECD \(2021\). Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training.](#)

¹¹⁰ [Apprenticeship Support Services \(2021\). European Alliance for Apprenticeship Monitoring Survey 2019–2020.](#)

¹¹¹ [ILO \(2021\). Skilling, upskilling and reskilling of employees, apprentices and interns during the COVID-19 pandemic: Findings from a global survey of enterprises.](#)

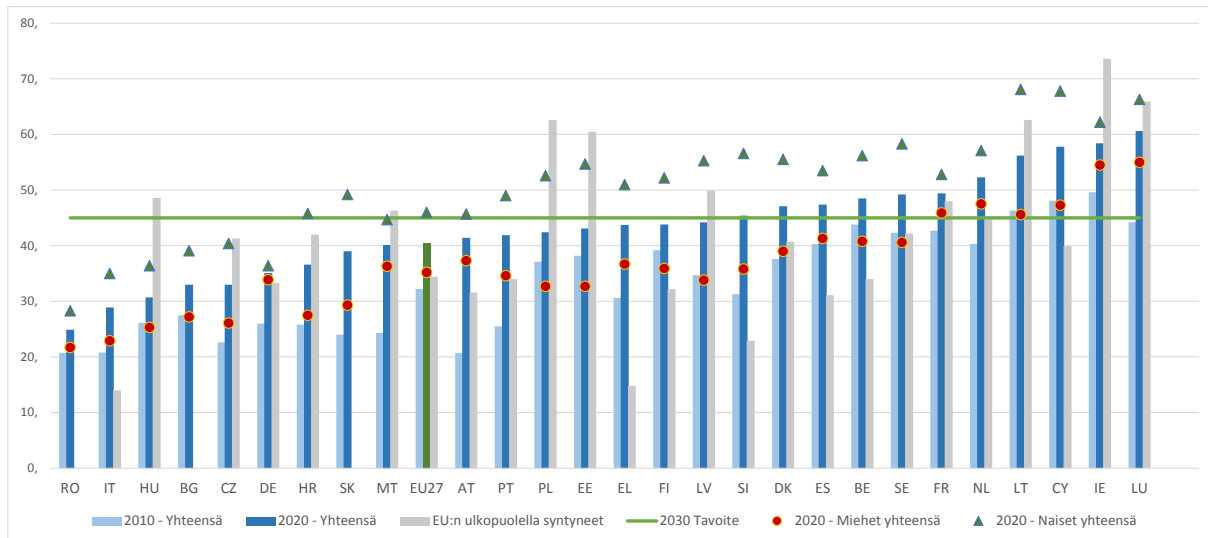
¹¹² Vandeplas, A. (2021) Education, Income, and Inequality in the European Union, in Fischer, G. and Strauss, R. (ed.) Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality, Oxford University Press.

¹¹³ Huomionarvoisia poikkeuksia ovat Puola, Viro, Unkari, Irlanti ja Luxemburg, joissa ero on päinvastainen.

koulutustaso oli alempi (Irlanti oli ainoa poikkeus).¹¹⁴ Yhdessä nämä tekijät viittaavat siihen, että tasaveroisuuteen ja saatavuuden liittyä sitkeästi esiintyviä haasteita.

Kaavio 2.2.4: Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut kaikkialla EU:ssa, mutta jäsenvaltioiden ja sukupuolten välillä on suuria eroja

Korkea-asteen suorittaneet maan, sukupuolen ja kansalaisuuden mukaan, vuonna 2010 ja 2020, ja eurooppalaista koulutusalueetta koskeva tavoite vuodeksi 2030 (% , 25–34-vuotiaat)

Huomautus: DE: katkos aikasarjassa ja alustavat tiedot vuodelta 2020. BE, RO, SK: ei tietoja EU:n ulkopuolella syntyneistä vuodelta 2020. LT: epäluotettavat tiedot EU:n ulkopuolella syntyneistä vuodelta 2020.

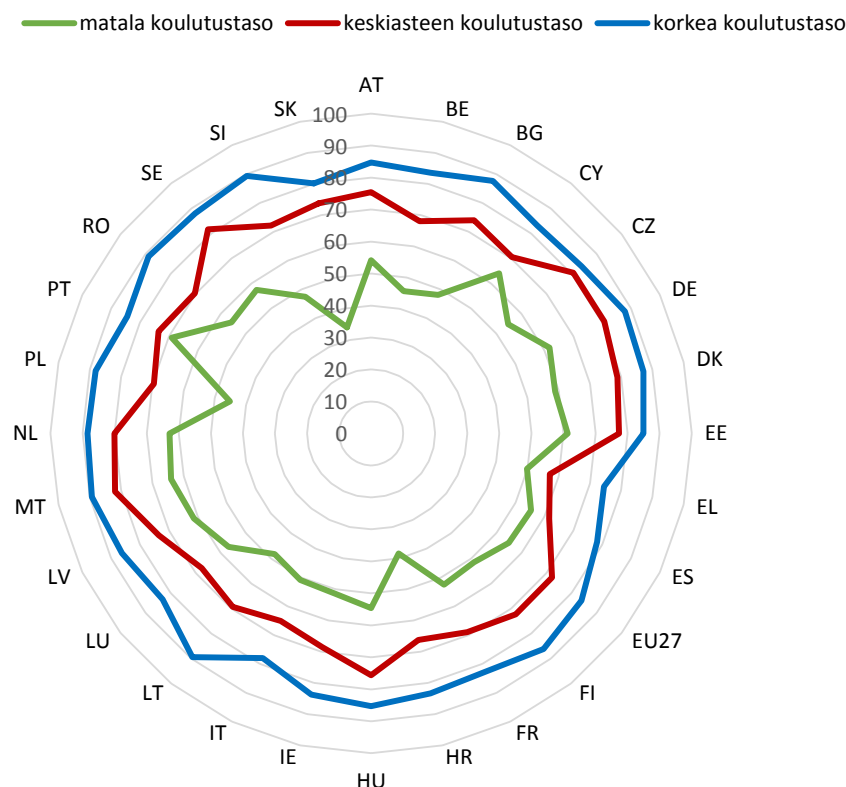
Eurostat, EU:n työvoimatutkimus Online-datakoodi [[edat_lfs_9912](#)].

Kun tarkastellaan eri koulutustason väestöryhmien työllisyysasteita, samanlainen lasku on havaittavissa kaikissa ryhmissä vuonna 2020. Vuonna 2020 EU:ssa 20–64-vuotiaiden työllisyysaste laski 0,8 prosenttiyksikköä matalan osaamistason ryhmässä (eli 54,9 prosenttiin), 1,2 prosenttiyksikköä keskitason osaamistason ryhmässä (eli 72,2 prosenttiin) ja 0,9 prosenttia korkean osaamistason ryhmässä (eli 83,9 prosenttiin; ks. kaavio 2.2.5). Suurempi pudotus todettiin hiljattain tutkinnon suorittaneiden 20–34-vuotiaiden työllisyysasteessa, joka putosi 4,7 prosenttiyksikköä matalan koulutustason ryhmässä ja 4,5 prosenttiyksikköä toisen asteen yleissivistävän tutkinnon suorittaneiden ryhmässä. Ammatillisen tutkinnon hiljattain suorittaneiden 20–34-vuotiaiden työllisyysaste putosi 3 prosenttiyksikköä eli vuosien 2019 ja 2020 välillä 79,1 prosentista 76,1 prosenttiin. Pudotus oli yli 10 prosenttiyksikköä kolmessa maassa (Espanjassa, Kyproksella ja Liettuassa). Korkea-asteen tutkinnon hiljattain suorittaneiden työllisyysaste putosi vain 1,3 prosenttiyksikköä, mikä tukee pitkän aikavälin suuntausta, jonka mukaan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyystilanne on parempi.

¹¹⁴ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021) [EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018–2021](#), wbv Media.

Kaavio 2.2.5: Pandemia vaikutti työllisyysasteisiin kaikilla koulutustasoilla

Työllisyysaste koulutustason mukaan (% , 20–64-vuotiaat, 2020)

Huomautus: katkos aikasarjassa ja alustavat tiedot: DE.

Lähde: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)]

Tämänhetkinen osaamisvaje EU:n työmarkkinoilla¹¹⁵ todennäköisesti jatkuu ja kasvaa joillakin aloilla ja joissakin ammateissa. Euroopan investointipankin vuonna 2020 tekemässä investointikyselyssä niiden EU:n työnantajien osuus, jotka katsoivat, että investointien esteenä on vaikeus löytää työntekijöitä, joilla on sopivat taidot, kasvoi vuosien 2016 ja 2019 välillä 66 prosentista 76 prosenttiin ja aleni vain hieman vuonna 2020 73 prosenttiin.¹¹⁶ Eurofound raportoi avointen työpaikkojen määrän kasvusta rakennusalaalla, terveydenhuollossa ja tieto- ja viestintäalalla, joilla osaamisvaje oli rakenteellinen ongelma jo ennen pandemiaa.¹¹⁷ Koronaviruskriisi on saattanut vauhdittaa muutosta työntekijöiden osaamisprofiileissa (ks. kaavio 2.2.6) ja työllisyyden siirtymistä matalampaa osaamistasoa vaativista työpaikoista korkeampaa osaamistasoa vaativiin työpaikkoihin.¹¹⁸ Suuntaus liittyy

¹¹⁵ Ks. jakso 2.1. Osaamisvajetta käsitellään tarkemmin vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa.

¹¹⁶ [EIB Investment Report 2020/2021: Building a smart and green Europe in the COVID-19 era](#) ja [EIP:n dataportaali](#)

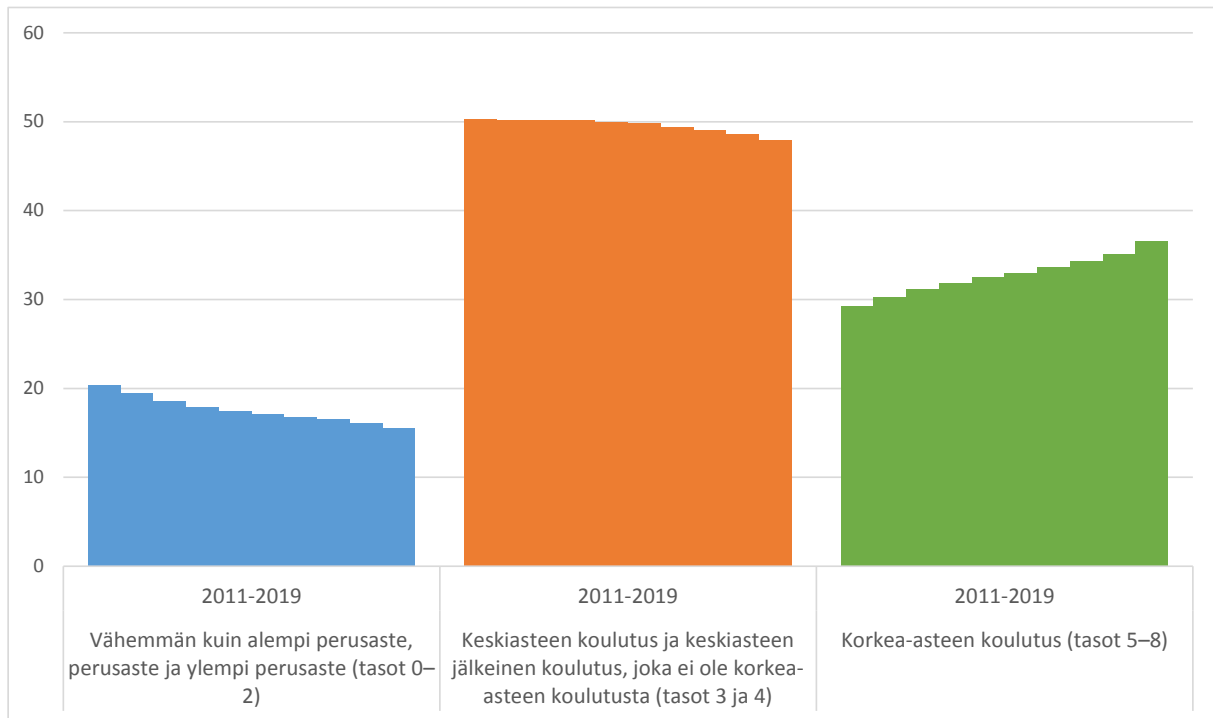
¹¹⁷ [Eurofound \(2021\), Tackling labour shortages in EU Member States](#)

¹¹⁸ Cedefop (2021). [Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast.](#)

laajemmin digitalisaatioon, kuluttajien kysynnän muuttuviin malleihin ja talouden rakenteellisiin muutoksiin.¹¹⁹

Kaavio 2.2.6 – Matalan ja keskitason ammattitaidon työntekijöiden osuus on supistunut viime vuosikymmenen aikana

Osuus kokonaistyöllisyysasteesta tutkintotason mukaan EU27-maissa (% , 2011–2020)

Lähde: Eurostat [lfsi_educ_a]

Aikuisten taitojen kehittäminen ei edelleenkään ole tavanomainen käytäntö kaikkialla EU:ssa, ja vuotta 2030 koskevalla EU:n yleistavoitteella tuetaan tähän liittyviä lisätoimia. Sen varmistaminen, että työvoimalla on tulevilla työmarkkinoilla tarvittavat taidot, on edelleen merkittävä haaste. Maiden välillä on tässä suuria eroja, ja pandemialla oli suuri vaikutus. Vuonna 2019 aikuisten (25–64-vuotiaiden) osallistumisaste koulutustoimintaan (edeltävien neljän viikon aikana) oli 10,8 prosenttia. Pandemian yhteydessä vuonna 2020 tämä osuus putosi 9,2 prosenttiin, mikä jää selvästi alle eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisissa puitteissa (ET 2020)¹²⁰ asetetun 15 prosentin tavoitteen. Ranskassa, Tanskassa ja Ruotsissa pudotusta oli yli 5 prosenttiyksikköä vuosien 2019 ja 2020 välillä. Jäsenvaltioiden välillä on yleisesti ottaen suurta vaihtelua ja vähäistä lähentymistä. Vuonna 2020 vain kuusi maata (Ruotsi, Suomi, Tanska, Alankomaat, Viro ja Luxemburg) ylittivät tavoitteen. Toisaalta seitsemässä maassa (Kypros, Kreikka, Puola, Kroatia, Slovakia, Bulgaria ja Romania) osuus oli alle 5 prosenttia. Koulutukseen osallistui

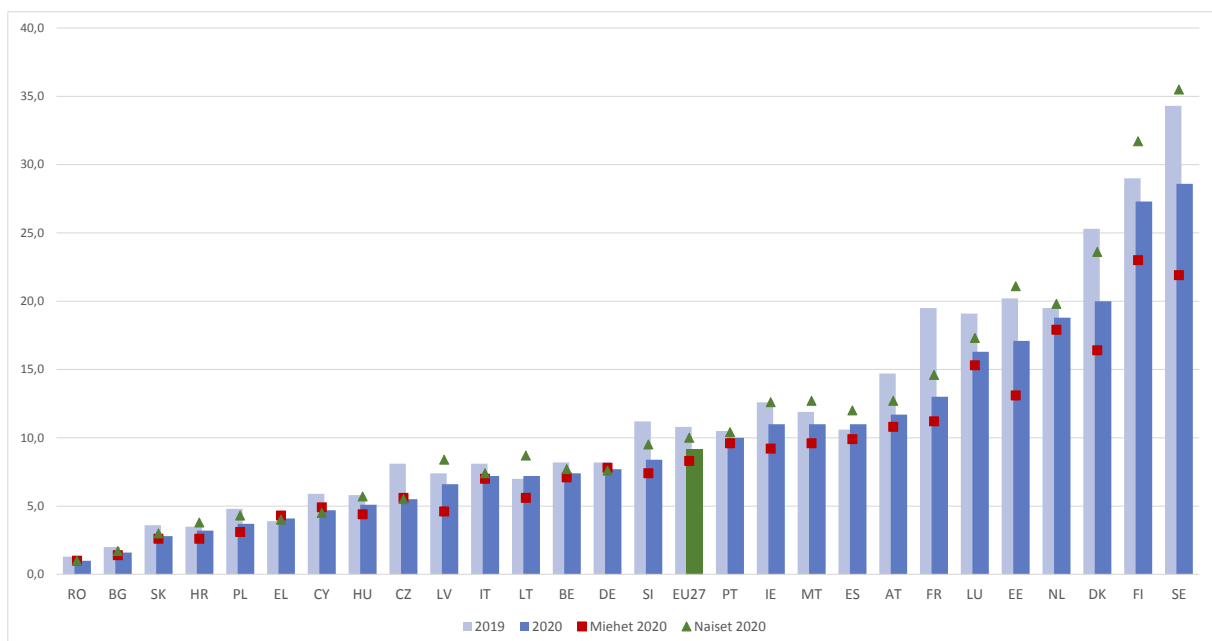
¹¹⁹ Ks. Euroopan komissio (2021), [Employment and social developments in Europe 2021](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, ja [Briefing note - Trends, transitions and transformation | Cedefop \(europa.eu\)](#).

¹²⁰ Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisissa puitteissa 2020 asetetulla tavoitteella mitattiin osallistumista aikuiskoulutukseen neljän viime viikon aikana (Eurostatin koodi [trng_lfs_01]). Jotta kaikkia aikuiskoulutuksen muotoja voitaisiin seurata paremmin, neuvosto päätti kesäkuussa 2021 muuttaa indikaattoria niin, että aikuiskoulutukseen osallistumista mitataan 12 viime kuukauden aikana (ks. jakso 1.3).

enemmän naisia kuin miehiä EU:ssa vuonna 2020: naisista 10 prosenttia ja miehistä 8,2 prosenttia (kaavio 2.2.7). Sukupuolten väliset erot olivat erittäin merkittävät Ruotsissa (35,5 % naisista ja 21,9 % miehistä) ja Suomessa (31,7 % v. 23 %) ¹²¹. Aikuiskoulutukseen liittyvien toimien tehostamiseksi neuvosto otti tyytyväisenä vastaan komission ehdotuksen yleistavoitteeksi, jonka mukaan vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu koulutukseen (edeltävien 12 kuukauden aikana) vuoteen 2030 mennessä. ¹²² Tavoitetta tuetaan neuvoston päätöslauselmalla uudesta eurooppalaisesta aikuiskoulutusohjelmasta 2021–2030 (ei vielä julkaistu) ja Euroopan osaamisohjelmalla. Rahoitustukea myönnetään ESR plussasta ja elpymis- ja palautumistukivälineestä.

Kaavio 2.2.7: Pandemia aiheutti takaiskun aikuiskoulutukseen osallistumisessa lähes kaikissa jäsenvaltioissa

Aikuiskoulutukseen osallistuminen (neljä viime viikon aikana, 25–64-vuotiaat), vuonna 2019 ja 2020, maan ja sukupuolen mukaan

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [trng_lfs_01]

Matalan osaamistason aikuiset osallistuivat aikuiskoulutukseen edelleen merkittävästi alle keskiarvon. Vuonna 2020 matalan osaamistason aikuisten osallistuminen aikuiskoulutukseen (3,4 %) oli keskimäärin kolmannes yleisestä osuudesta, ja se myös laski 0,9 prosenttiyksikköä vuodesta 2019. ¹²³ EU:n keskiarvon alitti kymmenen maata (ja kuudesta muusta maasta ei ollut saatavilla tietoja ¹²⁴). Samoin kuin vuonna 2019 matalan osaamistason aikuisia osallistui koulutukseen eniten Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa (14 % ja enemmän). Sukupuolten välinen ero oli hyvin pieni, joskin kansalliset luvut vaihtelevat merkittävästi. Suurin ero miesten hyväksi oli Luxemburgissa (6,3 % v. 5,1 %), Maltalla (4,0 % v. 2,9 %) ja Itävallassa (4,4 % v. 3,5 %) ja naisten hyväksi Ruotsissa (27,7 % naisista ja 17,2 % miehistä),

¹²¹ Pandemialla ei ole ollut merkittävää vaikutusta aikuiskoulutukseen osallistumisen sukupuolijakaumaan.

¹²² [Neuvoston päätelmät, 25. kesäkuuta 2021.](#)

¹²³ Eurostat, työvoimatutkimus [trng_lfs_03]. Tietoja ei saatavilla: Bulgaria, Kroatia, Kypros, Latvia, Romania ja Slovakia. Erottelu sukupuolen mukaan ei saatavilla: Liettua ja Puola.

¹²⁴ Eurostat ei julkaise osallistumisastetta tietyn ryhmän osalta, jos otoksessa on liian vähän ”oppijoita”.

Suomessa (20,8 % v. 11,3 %) ja Tanskassa (16,2 % v. 12,6 %) ¹²⁵. Vuonna 2020 EU:n ulkopuolella syntyneet 25–64-vuotiaat (joista 38 prosenttia on heikosti koulutettuja verrattuna syntyperäisten 18,8 prosenttiin ¹²⁶) osallistuivat hieman todennäköisemmin aikuiskoulutukseen kuin syntyperäiset (9,9 % v. 9,1 %). EU:n ulkopuolella syntyneet osallistuvat koulutukseen kuitenkin harvemmin Sloveniassa (ero 4,6 prosenttiyksikköä), Italiassa (4,3 prosenttiyksikköä), Virossa (4 prosenttiyksikköä), Ranskassa (3,8 prosenttiyksikköä) ja Latviassa (3,8 prosenttiyksikköä) ¹²⁷.

Pandemia on lisännyt merkittävästi verkossa annettavan aikuiskoulutuksen osuutta, joka lisääntyi vuosien 2019 ja 2020 välillä 8 prosentista 13 prosenttiin kasvettuaan vain 1 prosenttiyksikön vuodesta 2017. ¹²⁸ Tiedot viittaavat suuriin maiden välisiin eroihin verkossa annettavan aikuiskoulutuksen osuuksissa, ja naisten ja miesten välillä on suuri ero etenkin Kyproksella ja Virossa (naisten osallistumisaste kasvoi nelinkertaisesti miehiin nähden), Itävallassa, Liettuassa ja Maltalla (kolminkertainen ero), Luxemburgissa ja Kreikassa (yli kaksinkertainen ero). Tämä kehitys korostaa entisestään, että on tärkeää varmistaa digitaalitaitojen saatavuus kaikille.

EU:n jäsenvaltioissa on edistytty vain vähän digitaalisten perustaitojen tarjoamisessa aikuisille, ja edistyneiden digitaalitaitojen osalta tarvitaan merkittäviä lisätoimia. Pandemia on lisännyt merkittävästi digitaalitaitojen kysyntää kaikilla tasoilla, ja niitä edellytetään laajasti useissa ammateissa ja useilla aloilla. ¹²⁹ Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori kuitenkin osoittaa, että vain 56 prosentilla EU:n aikuisista (16–74-vuotiaista) oli vähintään digitaaliset perustaidot vuonna 2019 (tuoreimmat saatavilla olevat tiedot). Indikaattori viittasi myös siihen, että jäsenvaltiot eivät olleet lähentyneet toisiaan (kaavio 2.2.8) ja että edistyminen on ollut hyvin hidasta vuodesta 2014 lähtien. Edistymisen vauhdittamiseksi komissio sisällytti vuoteen 2030 ulottuvaa ”Polku digitaaliselle vuosikymmenelle”-ohjelmaa koskevaan ehdotukseen tavoitteen, jonka mukaan vähintään 80 prosentilla 16–74-vuotiaista pitäisi olla digitaaliset perustaidot vuoteen 2030 mennessä. ¹³⁰ Rohkaisevampaa kasvua nähtiin niiden henkilöiden osuudessa, joilla on perustaitoja paremmat digitaalitaidot: tämä osuus kasvoi EU:ssa vuosien 2017 ja 2019 välillä 29 prosentista 31 prosenttiin, mutta monissa maissa oli suuria eroja. Digitaalitaitoja edellytetään (asianmukaisella tasolla) nyt yli 90 prosentissa työpaikoista ja lähes kaikilla talouden sektoreilla. Edistyminen tällä alalla on olennaisen tärkeää, jotta EU voi vastata tietotekniikka-

¹²⁵ Myös Virossa ero on merkittävä, mutta tiedot ovat miesten osalta epäluotettavia.

¹²⁶ Kaikki luvut saatu Eurostatista [\[edat_lfs_9912\]](#)

¹²⁷ Eurostat [\[trng_lfs_13\]](#)

¹²⁸ Kaikki aikuisten osallistumista verkkokoulutukseen koskevat tiedot on saatu komission (JRC) laskelmista, jotka perustuvat Eurostatin kyselyyn tietotekniikan käytöstä kotitalouksissa ja yksityishenkilöiden keskuudessa [TIN00103], 2017, 2019, 2020. Koska Eurostatin taulukossa TIN00103 ei eritellä osallistumista iän mukaan, tiedoissa esitetään JRC:n arviot aikuisia koskevasta osatekijästä. Vuoden 2020 tiedot puuttuvat Ranskan osalta. Lisätietoja muutoksista osallistumisesta verkossa annettavaan aikuiskoulutukseen vuonna 2020, ks.: (ei vielä julkaistu): Di Pietro, G and Karpiński, Z. (2021), Covid-19 and online adult learning, Euroopan komissio, JRC.

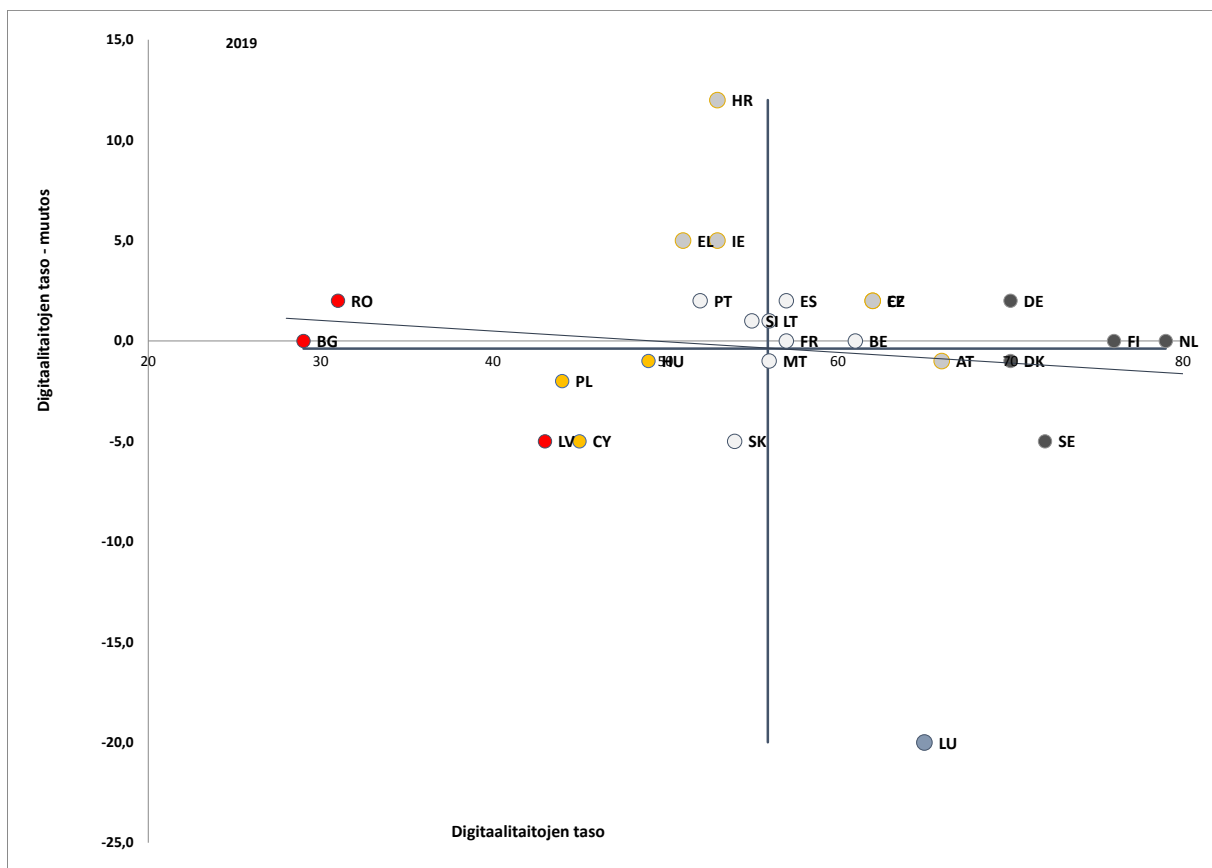
¹²⁹ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., & Vandeplas A. (2020). ”Facing the digital transformation: Are digital skills enough?” European Economy. Economic Briefs, 054

¹³⁰ Tavoite esitettiin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa, 9.3.2021 annetussa komission tiedonannossa ”2030 digitaalinen kompassi: eurooppalainen lähestymistapa digitaalista vuosikymmentä varten (COM(2021) 118 final) sekä 15.9.2021 annetussa ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi vuoteen 2030 ulottuvan ”Polku digitaaliselle vuosikymmenelle”-ohjelman perustamisesta (COM(2021) 574 final).

asiantuntijoiden suureen tarpeeseen.¹³¹ Onnistuneen digitaalisen siirtymän varmistamiseksi ”Polku digitaaliselle vuosikymmenelle”-ohjelmassa ehdotettiin myös tavoitetta, jonka mukaan vuoteen 2030 mennessä työllistettäisiin 20 miljoonaa tietotekniikka-asiantuntijaa (painopisteenä on naispuolisten asiantuntijoiden määrän lisääminen, sillä naisten osuus kaikista tietotekniikka-asiantuntijoista on tällä hetkellä vain 18 prosenttia Euroopassa).

Kaavio 2.2.8: Aikuisten digitaaltaitojen kehitys on hidasta ja maiden välillä on suuria eroja

Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaltaidot, ja muutos edellisestä vuodesta (%; 2019 ja muutokset vuoteen 2017 nähden, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa vuonna 2019: CZ, IT, LV ja LU. Italiaa koskevat tiedot puuttuvat vuodelta 2017 (2019: 42 %).

Lähde: Eurostat, online-datakoodi [[tepsr_sp410](#)].

Vihreän siirtymän odotetaan luovan uusia työpaikkoja ja muuttavan tehtäviä monissa ammateissa ja vahvistavan näin entisestään tarvetta työvoiman täydennys- ja uudelleenoulutukseen. Jos ilmastonmuutospolitiikasta syntyvään työpaikkojen luomiseen yhdistetään riittävä ja ajantasainen tuki täydennys- ja uudelleenoulutukseen, voidaan lisätä keskitason ammattitaitoa vaativia työpaikkoja ja lieventää töiden polarisoitumissuuntauksia.

¹³¹ Asiaa käsitellään vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa ja Cedefopin raportissa [Digital skills: challenges and opportunities during the pandemic | Cedefop \(europa.eu\)](#).

Cedefopin vuoden 2021 osaamisennuste¹³² osoittaa, että Euroopan vihreän kehityksen politiikan odotettu vaikutus vaihtelee suuresti eri aloilla. Useimmilla aloilla odotetaan kuitenkin tehtävien muutosta sektorin sisällä pikemminkin kuin työllisyyden yleistä kasvua tai vähenemistä (esim. moottoriajoneuvot). Vaikka vihreää siirtymää varten vaadituista taidoista ei ole mitään yhteisesti sovittua määritelmää, tulevaisuuden kannalta merkitykselliseksi taidoiksi voidaan yksilöidä yleisesti kolmeen luokkaan kuuluvat taidot: ammattikohtaiset tekniset taidot, monialaiset ammatilliset taidot (kuten digitaalityaidot) ja kaikkien kansalaisten osaaminen (esim. ympäristötietoisuus).¹³³ Osana Euroopan osaamisohjelmaa ja digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmaa EU:n tasolla ja jäsenvaltioissa toteutetaan toimia, jotka koskevat koulutusta ja vihreään siirtymään tarvittavia taitoja (sekä digitaalityaitoja).

Pilaria käsittelevä laatikko 2: Aikuiskoulutuksen vahvistaminen osallistavaa ja kestävästä kasvua varten

Elinikäinen taitojen hankkiminen on keskeisen tärkeää EU:n talouden kestävästä kilpailukykyyn kannalta Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Tämä edellyttää työvoiman ja koko väestön korkeatasoista osaamista, minkä ansiosta talous voi innovoida ja pysyä erittäin kilpailukykyisenä. Samalla annetaan kaikille tilaisuus hyödyntää vihreän ja digitaalisen siirtymän mahdollisuuksia niin, että ne ovat myös oikeudenmukaisia. Nopeiden muutosten vuoksi korkea osaamistaso edellyttää yhä enemmän jatkuvaa oppimista alkuperäisen koulutuksen jälkeen. Tämä tunnustetaan myös EU:n uudessa yleistavoitteessa, jonka mukaan vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu koulutukseen (edeltävien 12 kuukauden aikana) vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen tukemiseksi komissio sitoutui Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa esittämään ehdotuksia yksilöllisistä oppimistileistä ja mikrotutkintoja koskevasta eurooppalaisesta lähestymistavasta.

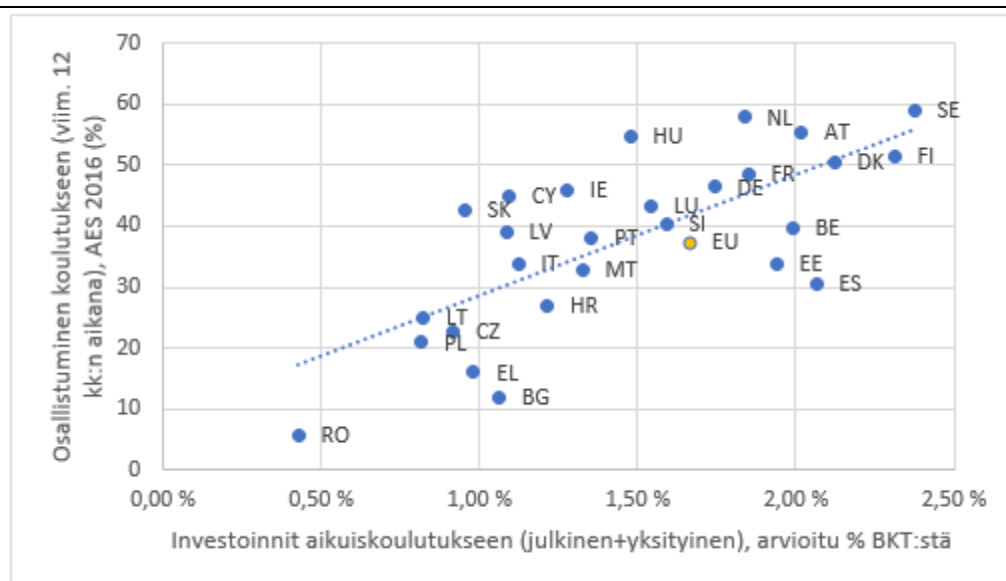
Osallistuminen aikuiskoulutukseen on edelleen vähäistä EU:ssa (ks. jakso 2.2.1). Cedefopin hiljattaisessa kyselyssä 84 prosenttia vastaajista oli samaa mieltä siitä, että aikuiskoulutus on hyödyllistä urakehityksen kannalta, ja 96 prosenttia katsoi, että elinikäinen oppiminen on tärkeää henkilökohtaisen kehityksen kannalta.¹³⁴ Vuonna 2020 kuitenkin vain 9,2 prosenttia aikuisista osallistui koulutukseen EU:ssa. Maiden välillä oli suuria eroja.

Aikuiskoulutukseen osallistumisen ja koulutukseen käytetyn BKT-osuuden korrelaatio

¹³² Cedefop (2021). [Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast.](#)

¹³³ Laajan osaamisperustan tarvetta käsitellään esimerkiksi seuraavassa julkaisussa: Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., & Vandeplas A. (2020). "Facing the digital transformation: Are digital skills enough?" European Economy. Economic Briefs, 054

¹³⁴ Cedefop (2020). [Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second Opinion survey –Volume 1](#)

Lähde: Aikuiskoulutuskysely 2016 (osallistumista koskevat luvut), taloudelliset arviot perustuvat Euroopan komission tietoihin (2020), joissa arvioidaan yksilöiden ja kotitalouksien menot viralliseen ja epäviralliseen koulutukseen ([Adult Education Survey 2016](#)), julkisten ja yksityisten työnantajien menot työntekijöiden koulutukseen ([Continuing Vocational Training Survey 2016](#)), julkiset investoinnit koulutusmenojen perusteella osana aktiivista työmarkkinapolitiikkaa ([Labour Market Policies database](#)).¹³⁵

Integroitua taloudellista ja muuta tukea tarvitaan, jotta voidaan kannustaa useampia aikuisia osallistumaan koulutukseen. Aikuiskoulutukseen investoidun BKT-osuuden ja aikuiskoulutukseen osallistumisasteen välillä on vahva korrelaatio (ks. kaavio). Cedefopin vuonna 2020 tekemässä edustavassa kyselyssä todettiin, että 89 prosenttia EU:n aikuisista oli samaa mieltä siitä, että paremmat taloudelliset kannustimet tai tuki kannustaisivat osallistumaan koulutukseen¹³⁶, ja samanlainen tulos saatiin vuonna 2021 järjestetyssä kuulemisessa yksilöllisiä oppimistilejä koskevasta aloitteesta¹³⁷. Vastaajista 41 prosenttia mainitsi kuitenkin aikatauluihin liittyvät ongelmat, kuten vaikeudet saada vapaata työstä. Kustannusten ja aikaesteiden lisäksi muita rajoitteita ovat vähäinen tietoisuus omista taitotarpeista ja koulutustarjonnasta, epävarmuus koulutusohjelman laadusta ja tunnustamisesta sekä koulutustarjonnan riittämätön räätälöinti yksilöllisten tarpeiden mukaan.¹³⁸ Aikuiskoulutukseen osallistumisen lisääminen edellyttää siten yhdenmukaista lähestymistapaa, jossa puututaan erilaisiin esteisiin johdonmukaisesti. Tätä varten on liitettävä toisiinsa rahoitustuki, joka myönnetään suoriin kustannuksiin, sekä palkallinen koulutusloma ja uraneuvontapalvelut. Olisi myös tarkasteltava laatuvarmistettuja koulutusmahdollisuuksia ja tiedotusta taitojen validoinnista ja sertifiointista.

Jäsenvaltioissa on otettu käyttöön järjestelmiä, joilla pyritään puuttumaan erilaisiin esteisiin. Suomessa hiljattain uudistettu aikuiskoulutustuki korvaa ansiotuloja koulutusjaksojen ajalta, ja sitä voivat hakea myös itsenäiset ammatinharjoittajat. **Irlannissa** jatko-opinnoista todistukseksi saadut pientutkinnot hyväksytään hyvin työmarkkinoilla. **Ranskassa** kaikki vähintään 16-vuotiaat työssäkäyvät aikuiset saavat yksilöllisen koulustilin ("compte personnel de formation"). Kerrytetyt koulutusoikeudet voidaan käyttää koulutukseen tai taitojen arviointiin sertifioidujen mahdollisuuksien

¹³⁵ European Commission (2020), [Workforce skills and innovation diffusion: trends and policy implications](#). Annex 8. Ks. myös European Commission (2020), [Adult Learning Statistical Synthesis Report](#), s. 22–34.

¹³⁶ Cedefop (2020) [Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second opinion survey – Volume 1 \(europa.eu\)](#), kaavio 30.

¹³⁷ Ks. yksilöllisiä oppimistilejä koskevan vaikutustenarvioinnin [alustava raportti](#).

¹³⁸ Lisätietoja: Cedefopin kysely (2020) ja OECD (2021), [Skills Outlook- Learning for Life. Chapter 4: Promoting interest and participation in adult learning](#).

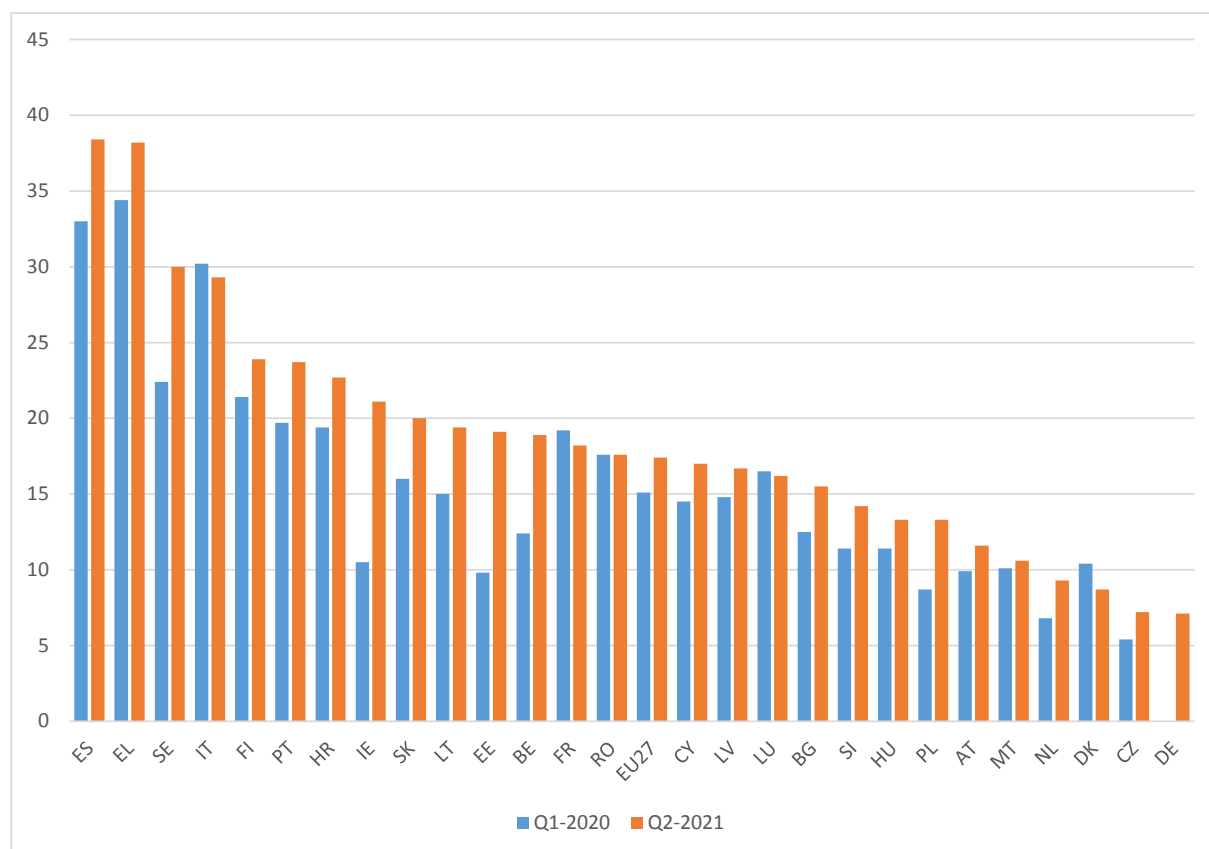
luettelosta. Koulutustilit liitetään uraohjaukseen ja palkallisen opintovapaan tarjontaan. **Alankomaissa** ollaan korvaamassa koulutusmenojen tuloverovähennys yksilöllisellä oppimisbudjetilla, joka on enintään 1 000 euroa ("Stimulans Arbeidsmarktpositie" tai STAP-budjetti). Sitä sovelletaan vuodesta 2022 alkaen. Uudistuksen tarkoituksena on parantaa taloudellisen tuen saatavuutta ja lisätä sen näkyvyyttä. Samalla on tarkoitus parantaa koulutustarjonnan läpinäkyvyyttä laatimalla luettelo sertifioiduista koulutusmahdollisuuksista, joihin voidaan myöntää rahoitusta STAP-ohjelmasta.

Koronaviruskriisi vaikutti muita voimakkaammin nuoriin, etenkin niihin, jotka siirtyivät työmarkkinoille ensimmäistä kertaa. Nuorten (15–24-vuotiaiden) työttömyysaste kohosi EU:ssa 17,4 prosenttiin vuoden 2021 toisella neljänneksellä, mikä oli 0,6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2020 toisella neljänneksellä ja 2,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen pandemiaa (vuoden 2019 toisella neljänneksellä). Tämä on lähes kolminkertainen 25–74-vuotiaiden työttömyysasteeseen nähden (se oli 6,2 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä). Nuorisotyöttömyys kasvoi jyrkästi vuoden 2019 toisen neljänneksen ja vuoden 2021 toisen neljänneksen välillä monissa jäsenvaltioissa (13 prosenttiyksikköä Kroatiassa, 9,2 prosenttiyksikköä Liettuassa, 7,7 prosenttiyksikköä Sloveniassa ja 6,5 prosenttiyksikköä Ruotsissa, kaavio 2.2.9). Nuorisotyöttömyysaste oli joissakin jäsenvaltiossa 30 prosenttia tai enemmän (38,4 % Espanjassa, 38,2 % Kreikassa ja 30 % Ruotsissa). Tilanne oli erityisen vaikea nuorille, jotka siirtyivät koulutusjärjestelmästä työmarkkinoille. Hiljattain työelämän aloittaneiden 20–64-vuotiaiden kokonaismäärä laski vuonna 2020 keskimäärin 6,5 miljoonaan neljännesvuodessa, kun se edeltävinä vuosina oli keskimäärin 7,5 miljoonaa. Nuorten (15–24-vuotiaiden) vastentahtoisten määrääikaisten työsuhteiden osuus vuonna 2020 oli myös suuri: nuorista 13,2 oli määrääikaaisessa työsuhteessa, koska he eivät löytäneet vakituista työpaikkaa (25–64-vuotiaiden työntekijöiden ryhmässä osuus oli 6,3 %). Espanjassa, Portugalissa, Italiassa ja Kroatiassa osuus on enemmän kuin yksi neljästä.¹³⁹ Nuorten työttömyyttä ja työllisyyttä koskevat tiedot viittaavat rakenteelliseen haasteeseen, joka edellyttää määrätietoisia poliittisia toimia, jotta ehkäistään nuorten taitoihin ja työmarkkinanäkymiin kohdistuvat pitkäaikaiset vahingolliset vaikutukset.

¹³⁹ Lähde: Eurostat (online-datakoodi: [lfsa_etgar](#))

Kaavio 2.2.9: Nuorisotyöttömyysaste nousi koronaviruskriisin aikana

Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat), vertailu vuoden 2020 ensimmäisen neljänneksen ja vuoden 2021 toisen neljänneksen välillä

Huomautus: Tietojen heikko luotettavuus vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä: BG, EE, HR, LU, MT, SI. Ei tietoja vuoden 2020 ensimmäiseltä neljännekseltä: DE. Katkos aikasarjassa vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä: kaikki jäsenvaltiot. Tietojen heikko luotettavuus vuoden 2020 toisella neljänneksellä: HR, MT, SI. Erilaiset määritelmät vuoden 2021 toisella neljänneksellä: ES, FR.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [[LFSQ_URGAED](#)].

Koronaviruskriisin vuoksi työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (ns. NEET-nuoret) määrän kuusi vuotta kestänyt aleneva suuntaus kääntyi. NEET-nuorten (15–29-vuotiaiden) osuuden vähentäminen vuoden 2019 ja 2030 välillä 12,6 prosentista 9 prosenttiin on yksi EU:n täydentävistä tavoitteista, joita Euroopan komissio esitti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa. Kriisin vuoksi NEET-nuorten osuus tässä ikäryhmässä kasvoi 1,1 prosenttiyksikön eli 13,7 prosenttiin vuosien 2019 ja 2020 välillä. Ennen kriisiä jäsenvaltioissa oli edistytty tasaisesti NEET-asteen vähentämisessä (ennätyksellisen korkeasta 16,1 prosentista ennätyksellisen alhaiseen 12,6 prosenttiin vuosien 2013 ja 2019 välillä).¹⁴⁰ Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori (kaavio 2.2.10) osoittaa, että NEET-asteet kohosivat vuosina 2019–2020 kaikissa jäsenvaltioissa kahta lukuun ottamatta (Romania laskua oli 0,2 prosenttiyksikköä ja Alankomaissa tilanne ei muuttunut). Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun mukaan tilanne on kriittinen neljässä maassa, joissa NEET-aste oli jo korkea ja on kasvanut 1

¹⁴⁰ Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun tarkistuksen jälkeen NEET-astetta koskevalla pääindikaattorilla mitataan nyt 15–29-vuotiaiden eikä 15–24-vuotiaiden ryhmää. Laajemman ikäryhmän vuoksi NEET-aste on korkeampi, mutta suuntaukset ovat edelleen pitkälti vertailukelpoisia.

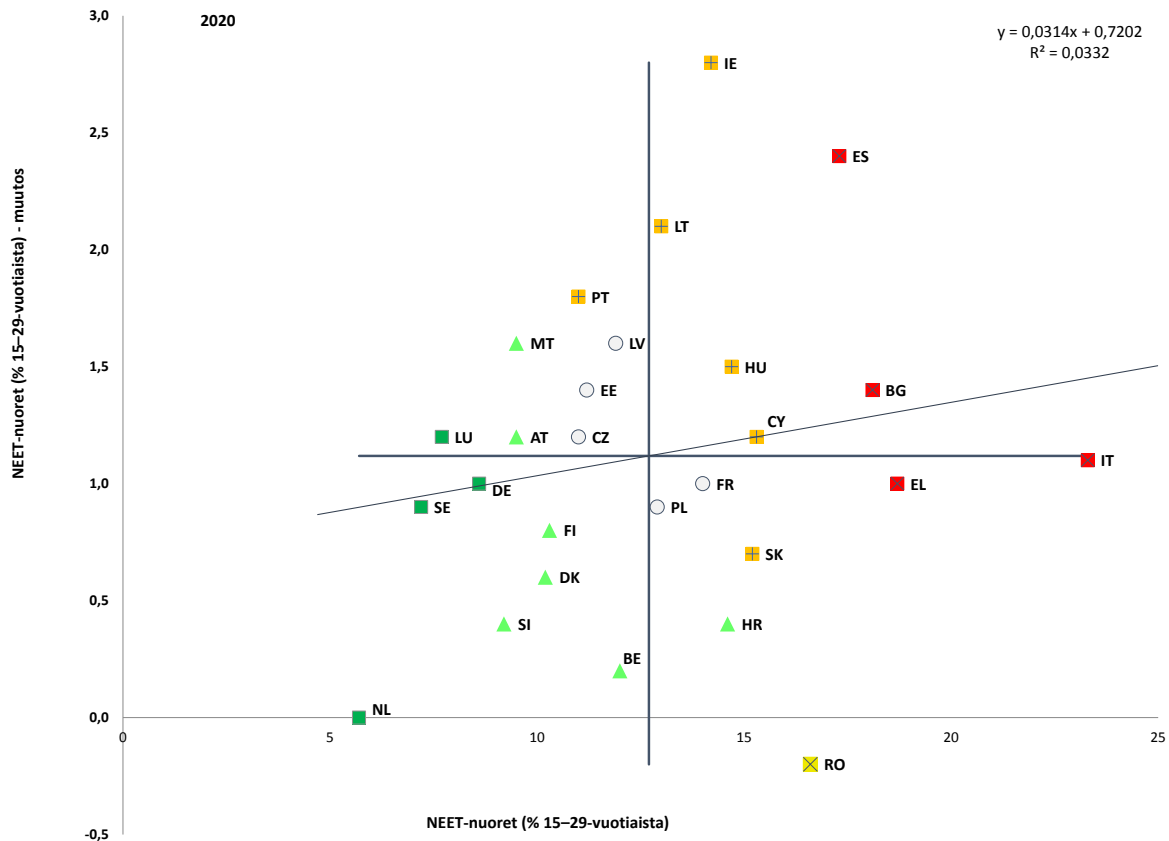
prosenttiyksikön tai enemmän vuodesta 2019 (Espanja, Bulgaria, Italia ja Kreikka). Neljässä jäsenvaltiossa kasvu oli paljon keskimääräistä suurempaa, 1,8 prosenttiyksikköä tai enemmän (Irlannissa, Espanjassa, Liettuaassa ja Portugalissa), joskin Portugalin (11 %) ja Liettuan (13 %) NEET-aste pysyi painotetun EU-keskiarvon alapuolella.¹⁴¹ Useimmissa jäsenvaltioissa NEET-asteissa on alueellisia eroja, joissakin tapauksissa merkittäviäkin (ks. liite 3). Vahvistetulla nuorisotakuulla tehostetaan toimia koulupudokkuuden torjumiseksi, oppisopimus- ja harjoittelumahdollisuuksien tarjoamiseksi ja työvoimapalvelujen tarjoaman tuen varmistamiseksi, etenkin neuvonnan, ohjauksen ja mentoroinnin osalta.¹⁴²

¹⁴¹ Liettuan NEET-aste ylitti EU:n painottamattoman keskiarvon, joka mitataan sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua varten.

¹⁴² [Neuvoston suositus](#), annettu 30. lokakuuta 2020, ”Silta työelämään – entistä vahvempi nuorisotakuu” ja nuorisotakuun perustamisesta 22. huhtikuuta 2013 annetun neuvoston suosituksen korvaaminen (2020/C 372/01).

Kaavio 2.2.10: NEET-asteet ovat kohonneet kaikissa muissa paitsi kahdessa jäsenvaltiossa ja aiheuttavat huolta monissa maissa

NEET-aste (15–29-vuotiaat) (%), muutos vuosien 2019 ja 2020 välillä, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat [[edat_lfse_35](#)].

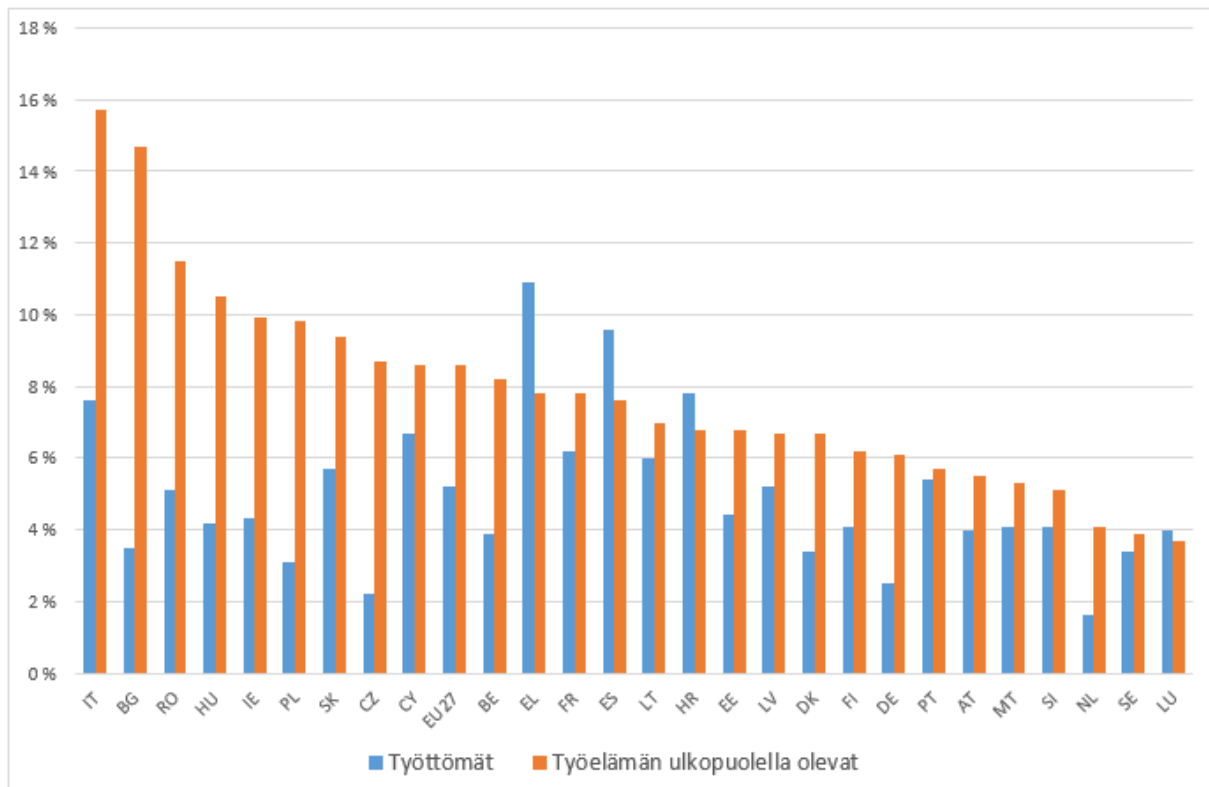
NEET-asteen muutokset talouden laskusuhdanteen aikana johtuivat sekä työttömyyden lisääntymisestä että työelämän ulkopuolella olemisesta. Vuosien 2019 ja 2020 välillä työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuus kohosi 0,8 prosenttiyksikköä (7,8 prosentista 8,6 prosenttiin) ja työttömien NEET-nuorten osuus 0,4 prosenttiyksikköä (4,8 prosentista 5,2 prosenttiin). Vuonna 2020 työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuus oli erityisen suuri Italiassa (15,7 %), Bulgariassa (14,7 %), Romaniassa (11,5 %) ja Unkarissa (10,5 %) (kaavio 2.2.11). Työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuus oli suhteellisen pieni Luxemburgissa (3,7 %), Ruotsissa (3,9 %) ja Alankomaissa (4,1 %). Naispuoliset NEET-nuoret ovat paljon yleisemmin työelämän ulkopuolella kuin työttöminä (10,8 % v. 4,6 %), kun taas miehillä nämä kaksi osuutta ovat lähes samat. Naispuolisilla NEET-nuorilla hoivavelvoitteet ovat syy työelämän ulkopuolella olemiseen viisi kertaa useammin kuin miehillä¹⁴³. Työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten tukeminen on

¹⁴³ Staff Working Document accompanying the Communication on the Youth Guarantee (SWD(2020) 124 final).

haasteellista, koska heidän henkilökohtaiset tilanteensa ovat niin erilaisia.¹⁴⁴ He saattavat olla esimerkiksi tilapäisesti irtisanottuna tai odottamassa kutsua takaisin työhön, heillä ei ole kannustimia hakea työtä, he hoitavat perheenjäsentä, kärsivät huonosta terveydestä tai heillä on toimintarajoitteita. Nämä kaikki tilanteet edellyttävät erilaisia yksilöllisiä politiikkatoimia.

Kaavio 2.2.11: Suurin osa NEET-nuorista EU-maissa on työelämän ulkopuolella, mutta osuus vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä

Työelämän ulkopuolella ja työttöminä olevien NEET-nuorten osuus (15–29-vuotiaat) EU:n jäsenvaltioissa (%), 2020)

Huomautus: Maat ovat alenevassa järjestyksessä työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuuden mukaan. DE: katkos aikasarjassa, alustavat tiedot.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [edat_lfse_20].

Vuonna 2020 NEET-aste oli yleisesti korkeampi EU:n ulkopuolella syntyneiden nuorten keskuudessa ja naisten tilanne oli erityisen kriittinen. EU:n ulkopuolella syntyneiden nuorten (15–29-vuotiaiden) NEET-aste oli EU:ssa vuonna 2020 keskimäärin 24,6 prosenttia verrattuna syntyperäisten nuorten 12,7 prosenttiin.¹⁴⁵ Kuudessa maassa EU:n ulkopuolella syntyneiden NEET-aste kasvoi edellisvuoteen verrattuna yli 3 prosenttiyksikköä (Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Irlannissa ja Suomessa), mutta tilanne koheni merkittävästi Sloveniassa (-6,6 prosenttiyksikköä) ja Maltalla (-3,9 prosenttiyksikköä). Vuonna 2020 NEET-aste oli EU:n tasolla korkeampi naisten kuin miesten keskuudessa (2,9 prosenttiyksikköä). EU:n ulkopuolella syntyneiden naisten NEET-aste on keskimäärin 31,3 prosenttia ja ero syntyperäisiin nähden on 17,5 prosenttiyksikköä. Maakohtaisesti tarkasteltuna EU:n ulkopuolella syntyneiden ja syntyperäisten naisten NEET-asteen ero oli yli

¹⁴⁴ Erilaisia analyyssejä: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>.

¹⁴⁵ Kaikki tässä kohdassa esitetyt tiedot ovat peräisin Eurostatilta [edat_lfse_28].

20 prosenttiyksikköä Kreikassa, Italiassa, Belgiassa, Itävallassa, Saksassa ja Ranskassa. Belgiassa, Saksassa, Luxemburgissa, Sloveniassa ja Itävallassa EU:n ulkopuolella syntyneiden naisten NEET-aste oli vähintään kolminkertainen syntyperäisiin nähden.

Väestörakenteen muutos johtaa muutoksiin työvoiman kokoonpanossa ja ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysasteet kohoavat. Vuonna 2010 EU:ssa oli 24,3 miljoonaa 55–64-vuotiasta työntekijää ja 143,4 miljoonaa 25–54-vuotiasta työntekijää. Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2020, 25–54-vuotiaiden työntekijöiden määrä on vähentynyt 1,7 miljoonalla ja ikääntyneiden työntekijöiden lisääntynyt 11,5 miljoonalla. Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste kohosi pandemian aikana 59,1 prosentista (vuonna 2019) 59,6 prosenttiin (vuonna 2020). Asteen kohoaminen tapahtui vuosikymmenen aikaisen kohenemisen päätteeksi (vuonna 2010 aste oli 44,7 prosenttia). Kohoaminen on ollut jyrkempää naisten keskuudessa: se oli 37 prosenttia vuonna 2010 ja 53,4 prosenttia vuonna 2020. Tämän ansiosta sukupuolten työllisyysero tässä ikäryhmässä supistui noin 3 prosenttiyksikköä. Jäsenvaltioiden välillä on edelleen eroja, joskin joissakin maissa, joissa työllisyysasteet olivat matalat vuonna 2010, kuten Maltalla, Italiassa, Puolassa ja erityisesti Unkarissa, tilanne on kohentunut merkittävästi. Samaan aikaan ikääntyneiden työntekijöiden työtunnit vähenivät pandemian aikana enemmän kuin muiden.¹⁴⁶

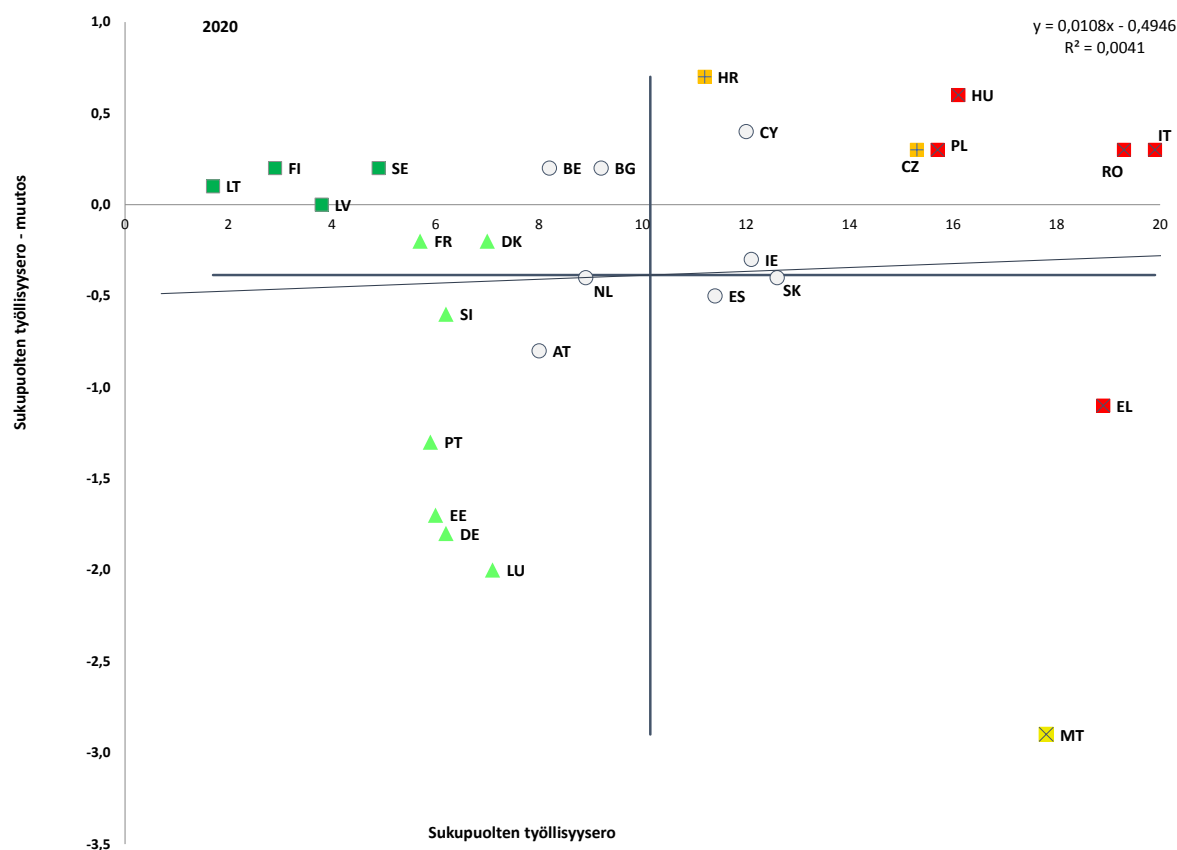
Miesten työllisyysaste laski enemmän kuin naisten, mikä selittää sukupuolten välisen työllisyseron hienoisen supistumisen, joskin ero on edelleen suuri. Vuosien 2019 ja 2020 välillä 20–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste laski 0,5 prosenttiyksikköä keskimäärin EU:ssa¹⁴⁷ ja oli 66,7 prosenttia vuonna 2020. Miesten työllisyysaste laski hieman enemmän (0,9 prosenttiyksikköä), minkä vuoksi sukupuolten työllisyyseroa koskevassa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorissa nähtiin hienoinen supistuminen (11,5 prosentista 11,1 prosenttiin). Ero on kuitenkin edelleen suuri ja maiden välillä on suurta vaihtelua. Pienimmät sukupuolten työllisyyserot olivat vuonna 2020 Liettuassa (1,7 prosenttiyksikköä), Suomessa (2,9 prosenttiyksikköä), Latviassa (3,8 prosenttiyksikköä) ja Ruotsissa (4,9 prosenttiyksikköä). Nämä kaikki maat ovat parhaiten suoriutuvia” (kaavio 2.2.12). Asteikon toisessa ääripäässä eli sosiaali-indikaattoreiden tulostaulussa ”kriittisessä tilanteessa” ovat Italia (19,9 prosenttiyksikköä), Romania (19,3 prosenttiyksikköä), Kreikka (18,9 prosenttiyksikköä), Unkari (16,1 prosenttiyksikköä) ja Puola (15,7 prosenttiyksikköä). Useissa maissa on suuria alueellisia eroja sukupuolten työllisyyserossa (ks. liite 3). Sukupuolten työllisyyserossa tapahtuneesta hienoisesta paranemisesta huolimatta tämä on toinen peräkkäinen vuosi, jona EU27-maat eivät ole lähentyneet toisiaan, koska monissa jäsenvaltioissa, joissa sukupuolten työllisyysero on suuri, tilanne heikkeni entisestään vuonna 2020.

¹⁴⁶ Yhdistetyt tiedot kahdelta ensimmäiseltä LWC-kierrokselta, jona kysymys kysyttiin: kevät ja kesä 2020.

¹⁴⁷ Työllisyys kasvoi Maltalla, Kreikassa, Puolassa, Luxemburgissa ja Saksassa ja pysyi vakaana Alankomaissa.

Kaavio 2.2.12: Sukupuolten työllisyysero on edelleen suuri ja jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja

Sukupuolten työllisyysero (20-64-vuotiaat) (%), muutos vuosien 2019 ja 2020 välillä, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat, [tesem060].

Sukupuolten työllisyysero laajenee, jos tarkastellaan kokoaikavastaavaa työllisyyttä.

Vuonna 2020 20–64-vuotiaiden¹⁴⁸ ryhmässä sukupuolten kokoaikavastaava työllisyysero supistui hieman (0,3 prosenttiyksikköä) vuoteen 2019 verrattuna ja oli 17,1 prosenttia. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että naiset työskentelivät useammin osa-aikaisesti (29,1 prosenttia työssäkävivistä naisista ja 7,8 prosenttia miehistä vuonna 2020). Kokoaikavastaavaksi muunnettuna sukupuolten työllisyysero supistui hieman vähemmän kuin sukupuolten yleinen työllisyysero, mikä johtui myös osittain työssäkävien naisten työtuntien jyrkemästä laskusta kriisin aikana. Vuonna 2020 sukupuolten työllisyyserot (kokoaikaisiksi muutettuna) olivat pienimmät Liettuassa, Suomessa ja Latviassa ja suurimmat Maltalla (21,8 prosenttiyksikköä), Alankomaissa (23 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (24,5 prosenttiyksikköä). Näihin kehityssuuntiin vaikuttavat erot naisten ja miesten edustuksessa aloilla ja ammateissa,

¹⁴⁸ Kokoaikavastaavassa työllisyysasteessa verrataan ryhmien välisiä eroja keskimääräisten työtuntien perusteella. Kokoaikavastaava työllisyysaste lasketaan jakamalla taloudessa tehtyjen työtuntien kokonaismäärä (ensimmäinen työ, toinen työ jne.) kokoaikatyössä (n. 40 h) tehtyjen tuntien keskimääräisellä lukumäärällä ja 20–64-vuotiaiden lukumäärällä. Lähde: Joint Assessment Framework (JAF), laskelmat Eurostatin tietojen perusteella.

joihin kriisi vaikutti¹⁴⁹, sukupuolten väliset erot etätöiden tekemisessä sekä palkattoman hoivatyön (jonka vuoksi naisten on usein erityisen vaikea tasapainottaa työ ja hoivavelvoitteet) äkillinen lisääntyminen.

Vaikka miesten työllisyys laski kriisin aikana hieman naisia enemmän, tehtyjen työtuntien kokonaismäärä¹⁵⁰ väheni enemmän naisten osalta. Naisten ja miesten osuus ammateissa, joissa oli mahdollista välttää työpaikkojen menetykset, vaihteli. Tämä auttaa selittämään sukupuolten välisiä eroja työpaikkojen menetyksissä ja tehtyjen työtuntien vähenemisessä.¹⁵¹ Vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2020 viimeisen neljänneksen välillä pääasiallisessa työpaikassa tehtyjen työtuntien kokonaismäärä väheni naisilla keskimäärin 6,1 prosenttiyksikköä, kun miesten vastaava luku oli 4,3 prosenttiyksikköä. Naisten työtunnit vähenivät kaikissa jäsenvaltioissa kahta lukuun ottamatta (Malta ja Luxemburg), joskin määrä vaihteli huomattavasti maittain (kaavio 2.2.13). Itävallassa, Kreikassa, Irlannissa ja Italiassa naisten työtuntien kokonaismäärä väheni yli 8 prosenttiyksikköä. Vuoden 2020 lopusta lähtien tehtyjen työtuntien kokonaismäärä on elpynyt hieman sekä naisten että miesten osalta, joskaan vuoden 2021 toisella neljänneksellä ei ollut vielä päästy kriisiä edeltäneille tasoille.

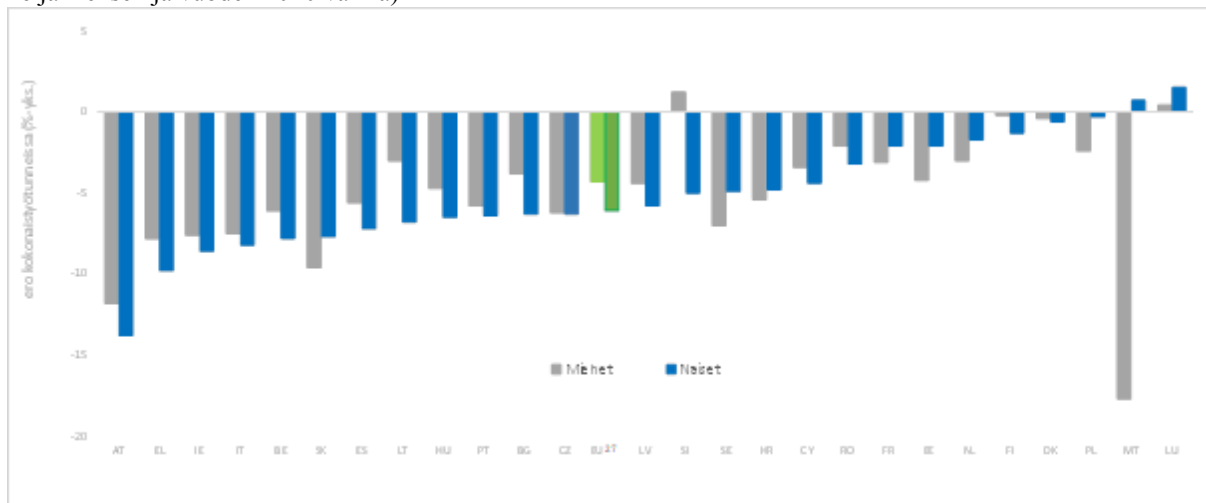
¹⁴⁹ Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) tutkimuksessa tarkastellaan näitä seikkoja: ([Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic](#)). Tutkimus tehtiin puheenjohtajavaltio Portugalin pyynnöstä, ja siinä keskitytään pandemian sosioekonomisiin vaikutuksiin tasa-arvonäkökulmasta.

¹⁵⁰ Tämä viittaa kaikkien palkansaajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien todellisten työtuntien kokonaismäärään pääasiallisessa työpaikassa asianomaisen vuosineljänneksen aikana.

¹⁵¹ European Commission (2021) Employment and social developments in Europe 2021.

Kaavio 2.2.13: Maiden välillä on suurta vaihtelua tehtyjen työtuntien määrän vähenemisessä sukupuolen mukaan

Muutos todellisten työtuntien kokonaismäärässä sukupuolen mukaan (% , muutos vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2020 välillä)

Huomautus: Todellisten työtuntien kokonaismäärä pääasiallisessa työpaikassa; indeksin viitearvo 100 on vuosi 2006 (vuotuinen keskiarvo). Indeksi osoittaa todellisten työtuntien kokonaismäärän muutoksen vuoden tietyllä neljänneksellä verrattuna työtunteihin vuonna 2006. Indeksin arvoon vaikuttavat työntekijöiden määrä vuoden tietyllä neljänneksellä sekä kunkin työntekijän tekemien työtuntien määrä; se perustuu kausitasoitettuihin tietoihin. Tiedot puuttuvat: DE.

Lähde: Eurostat ([lfsi_ahw_q](#)).

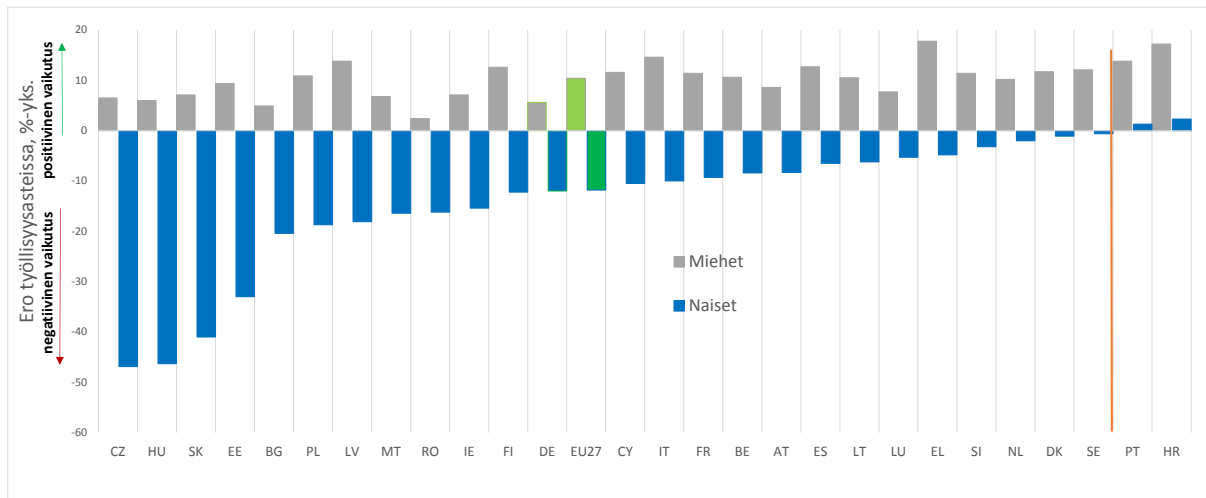
Vanhemmuus vaikuttaa enemmän naisten kuin miesten työllisyyteen. Vuonna 2020 kaikissa jäsenvaltioissa 25–49-vuotiaiden miesten, joilla on vähintään yksi alle kuusivuotias lapsi, työllisyys oli korkeampi (10,4 prosenttiyksikköä) kuin samaan ikäryhmään kuuluvien miesten, joilla ei ole lapsia. Sama asia vaikutti kielteisesti naisiin (11,8 prosenttiyksikköä EU:n tasolla) kaikissa jäsenvaltioissa kahta lukuun ottamatta (Portugali ja Kroatia), joten sukupuolten työllisyysero sellaisten henkilöiden osalta, joilla on vähintään yksi pikkulapsi, oli EU:ssa keskimäärin 32,2 prosenttiyksikköä (kaavio 2.2.14). Vanhemmuuden negatiivinen vaikutus tähän ryhmään kuuluviin naisiin on erityisen suuri Tšekissä, Unkarissa ja Slovakiassa (yli 40 prosenttiyksikköä)¹⁵². Tulos voidaan osittain yhdistää lastenhoitovelvollisuuksien jakautumiseen: vuonna 2016 (tuoreimmat saatavilla olevat tiedot) äideistä yli 85 prosenttia hoiti lapsia päivittäin, kun miesten osalta osuus oli alle 65 prosenttia.¹⁵³ Koulutustaso liittyy tiivistä äitiyden vaikutukseen työhön: Vuonna 2020 matalan osaamistason naisten, joilla oli vähintään yksi alle kuusivuotias lapsi, työllisyysaste oli 35,3 prosenttia, toisen asteen tutkinnon suorittaneiden naisten 61,9 prosenttia ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 79,5 prosenttia.

¹⁵² Asiaa käsitellään tarkemmin julkaisussa Euroopan komissio, ”Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2019”, p. 130.

¹⁵³ Tiedot perustuvat EIGEn tasa-arvotilastojen tietokantaan.

Kaavio 2.2.14: Vain kahdessa EU-maassa naisilla, joilla on pieniä lapsia, on korkeampi työllisyysaste kuin lapsettomilla naisilla

Vanhemmuuden vaikutus miesten ja naisten työllisyyteen (25–49-vuotiaat), vuonna 2020

Huomautus: Vanhemmuuden vaikutus työllisyyteen on sellaisten äitien (isien), joilla on vähintään yksi alle kuusivuotias lapsi, ja lapsettomien naisten (miesten) työllisyysasteen ero (prosenttiyksikköinä).

Lähde: Eurostat [[lfst](#) [hheredch](#)].

Työn ja vanhemmuuden tasapainottaminen oli suhteellisesti vaikeampaa naisille koronaviruspandemian aikana. Isien ja äitien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta pandemian aikana kerätyt alustavat tiedot osoittavat, että naisilla oli enemmän vaikeuksia yhdistää työ- ja yksityiselämä. Esimerkiksi keväällä 2020 työssäkäyvistä äideistä 20 prosenttia ja työssäkäyvistä isistä 13 prosenttia ilmoitti, että heidän on vaikea keskittyä työhönsä perhevelvoitteiden takia koko ajan tai suurimman osan ajasta. Vuonna 2015 tämä luku oli vain 4 prosenttia työssäkäyvien äitien ja 3 prosenttia työssäkäyvien isien osalta.¹⁵⁴ Joissakin jäsenvaltioissa (Belgiassa, Saksassa, Alankomaissa, Luxemburgissa, Ranskassa ja Virossa) yli viidesosa työssäkäyvistä vanhemmista ilmoitti ongelmista tämän asian suhteen. Tilanne koheni pandemian aikana, mutta naisilla on edelleen suurempia vaikeuksia.

Naisten työllisyyteen vaikuttaa voimakkaasti laadukkaiden ja kohtuuhintaisten varhaiskasvatuspalvelujen saatavuus. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun lastenhoitoa koskevassa pääindikaattorissa arvioidaan, että alle 3-vuotiaista lapsista 35,3 prosenttia oli virallisten varhaiskasvatuspalvelujen piirissä EU27-maissa vuonna 2019¹⁵⁵. Osuus ylittää näin ollen tälle ikäryhmälle asetetun, lastenhoitoon osallistumista koskevan Barcelonan tavoitteen (33 %). Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen eroja, eikä tavoitetta ole vielä saavutettu 16 jäsenvaltiossa. Viidessä jäsenvaltiossa (Tšekissä, Unkarissa, Slovakiassa, Puolassa ja Romaniassa) sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun analyysin mukaan tilanne on kriittinen¹⁵⁶ (kaavio 2.2.15). Asteikon toisessa ääripäässä Tanskassa, Alankomaissa ja Luxemburgissa yli 60 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista kuuluu virallisen varhaiskasvatuksen piiriin.

¹⁵⁴ Vuoden 2020 tiedot ovat peräisin Eurofoundin verkkokyselystä ”Living, working and COVID-19” (EU-27), kierrokset 1, 2 ja 3, ja vuotta 2015 koskevat tiedot Eurofoundin kyselystä ”European Working Conditions” (EU-27).

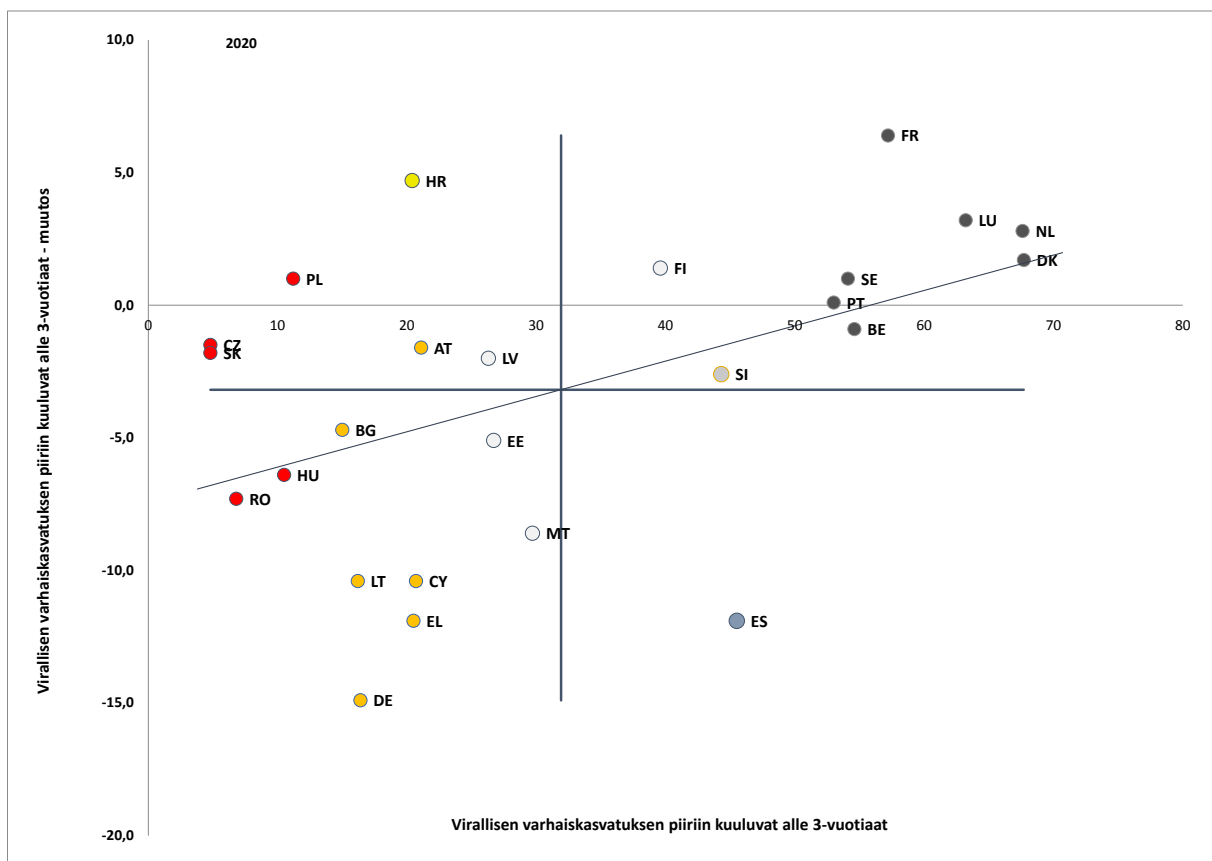
¹⁵⁵ Nämä ovat tuoreimmat saatavilla olevat tiedot EU27-maiden keskiarvosta.

¹⁵⁶ Myös Slovakiassa osallistumisaste on erittäin alhainen (1,4 %) vuoden 2018 tietojen perusteella (vuoden 2019 tietoja ei ollut saatavilla raporttia laadittaessa).

Alankomaissa kuitenkin suurin osa käyttää palveluja alle 30 tuntia viikossa. Sukupuolten työllisyseron kaventamiseksi on ratkaisevan tärkeää, että virallisen lastenhoidon tarjoaminen sovitetaan yhteen kokoaikaisen työn kanssa. Tällä estetään se, että toisen vanhemmista, yleensä äidin, on pakko työskennellä osa-aikaisesti, mikä vaikuttaa kielteisesti niin työmarkkinatuloksiin kuin ansiotulojen ja eläkkeiden riittävyyteen. Asianmukaisella työ- ja perhe-elämää tasapainottavalla politiikalla, kuten joustavilla työjärjestelyillä ja perhevapailla, voidaan myös vähentää merkittävästi esteitä niiden henkilöiden työmarkkinoiden osallistumiselta, joilla on hoivavelvoitteita. Jos naiset ja miehet hyödyntävät niitä tasapuolisesti, ne voivat myös vähentää sukupuolten työllisyyseroja.

Kaavio 2.2.15: Jäsenvaltioiden välillä on sitkeitä eroja lastenhoitopalvelujen käytössä

Alle 3-vuotiaat virallisessa varhaiskasvatuksessa ja muutos edellisestä vuodesta (%), 2020 ja muutos vuoteen 2019 nähden, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat [[tepsr_sp210](#)].

EU:n väestön ikääntyessä hoivavelvoitteisiin liittyvillä suurilla sukupuolten välisillä eroilla on todennäköisesti suurempia vaikutuksia työllisyyteen ja yhteiskuntaan. Vuonna 2020 EU:ssa oli noin 5,7 miljoonaa 15–64-vuotiasta naista, jotka olivat hoivavelvoitteiden vuoksi työelämän ulkopuolella (noin 16 prosenttia kaikista työelämän ulkopuolella olevista naisista). Tällaisia miehiä oli vain 0,3 miljoonaa (noin 1 prosentti työelämän ulkopuolella olevista miehistä). Naisten osuus on myös suuri (59 %) yli 18-vuotiaista omaishoitajista, jotka

hoitavat perheeseensä tai sosiaaliseen ympäristöönsä kuuluvia aikuisia (joilla on esimerkiksi toimintarajoitteita tai jokin sairaus).¹⁵⁷ Ero naisten ja miesten välillä on suurin 45–64-vuotiaiden ikäryhmässä, keskimäärin 8 prosenttiyksikköä. Lisäksi naiset käyttävät epäviralliseen hoitoon enemmän aikaa (17 tuntia viikossa) kuin miehet (14 tuntia viikossa).¹⁵⁸ Tämän vuoksi riittävien ja kohtuuhintaisten hoitopalvelujen, sekä varhaiskasvatus- että pitkäaikaishoitopalvelujen, saatavuudella on merkittävä asema naisten työmarkkinoille osallistumisen vahvistamisessa (ks. pitkäaikaishoitoa käsittelevä laatikko 6).

Verotuksella vaikutetaan merkittävästi toisen tulonsaajan kannustinloukkuihin useimmissa jäsenvaltioissa, millä on vaikutuksia sukupuolten tasa-arvon kannalta. Toisen tulonsaajan¹⁵⁹ kannustinloukku¹⁶⁰ (kaksilapsisessa perheessä) on suurin Liettuassa, Tanskassa, Sloveniassa, Belgiassa, Saksassa ja Romaniassa (ks. kaavio 2.2.16). Jos esimerkiksi Liettuassa kaksilapsisessa perheessä työelämän ulkopuolella oleva puoliso ottaa työpaikan, jossa palkka on 67 prosenttia maan keskipalkasta, yli 70 prosenttia hänen tuloistaan menee lisäveroihin ja peruutettuihin etuuksiin. Sitä vastoin Virossa ja Alankomaissa tämä loukku on alle 20 prosenttia ja Kyproksella alle 10 prosenttia. Verotuksen osuus on suurin Belgiassa, Saksassa ja Romaniassa, joissa tulonmenetys voi olla yli 40 prosenttia, kun toinen tulonsaaja ottaa vastaan työpaikan, jossa palkka on 67 prosenttia keskipalkasta. Yli kolme neljäsosaa (78 prosenttia) toisista tulonsaajista EU:ssa on naisia. Heidän osallistumiseensa työmarkkinoille vaikuttavat siten parin yhdistettyjen tulojen yhteisverotus (mukaan lukien siirrettävät verohyvitykset) ja etuusjärjestelmän rakenne (esim. tarveharkintaisten etuuksien poistaminen). Progressiiviset yhteisverotusjärjestelmät voivat nostaa ilman ansiotuloja olevan tai vähemmän ansaitsevan puolison marginaaliveroastetta, koska heidän tulojaan verotetaan enemmän ansaitsevan puolison korkeamman marginaaliveroasteen mukaan. Tällainen järjestelmä voi näin ollen edistää sukupuolten työllisyyseroja ja tasoittamattomia palkkaeroja.

¹⁵⁷ Van der Ende, M., van Seben, R., van Exel, J., Bom, J. and Geijssen T., Prevalence and Cost of Informal Care, ECORYS and University of Rotterdam, 2021 (ei vielä julkaistu).

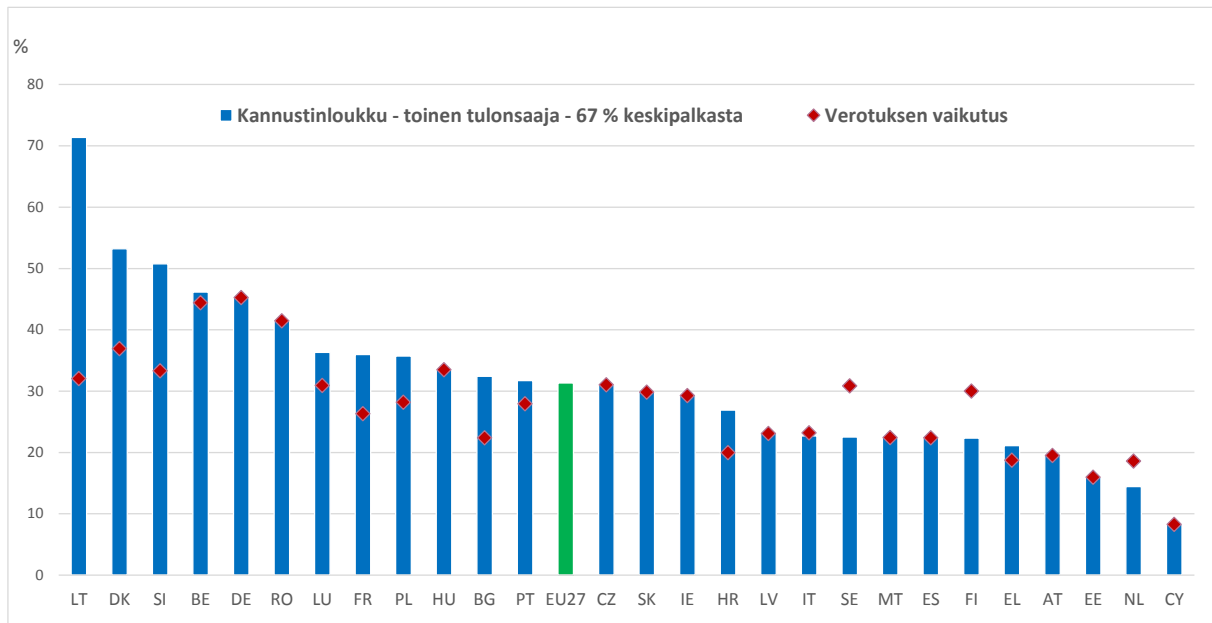
¹⁵⁸ Eurooppalaisen terveyshaastattelututkimuksen (EHIS) 7. aalto (2013–2015) ja Eurofoundin Euroopan elämänlaatututkimus (EQLS) (2016).

¹⁵⁹ Toinen tulonsaaja on henkilö, joka ei ole (tai ei olisi, jos hän ajattelee aloittavansa työnteon) kotitaloudessaan eniten ansaitseva. Useimmissa mutta ei kaikissa tapauksissa toinen tulonsaaja on nainen.

¹⁶⁰ Kannustinloukulla tarkoitetaan bruttotulon jokaisen lisäeuron verotuksen vaikutuksia.

Kaavio 2.2.16. Efektiivinen veroaste EU:ssa on yli 30 prosenttia ansiotuloista, kun toinen tulonsaaja aloittaa työnteon

Toisen tulonsaajan kannustinloukku (% , 2020)

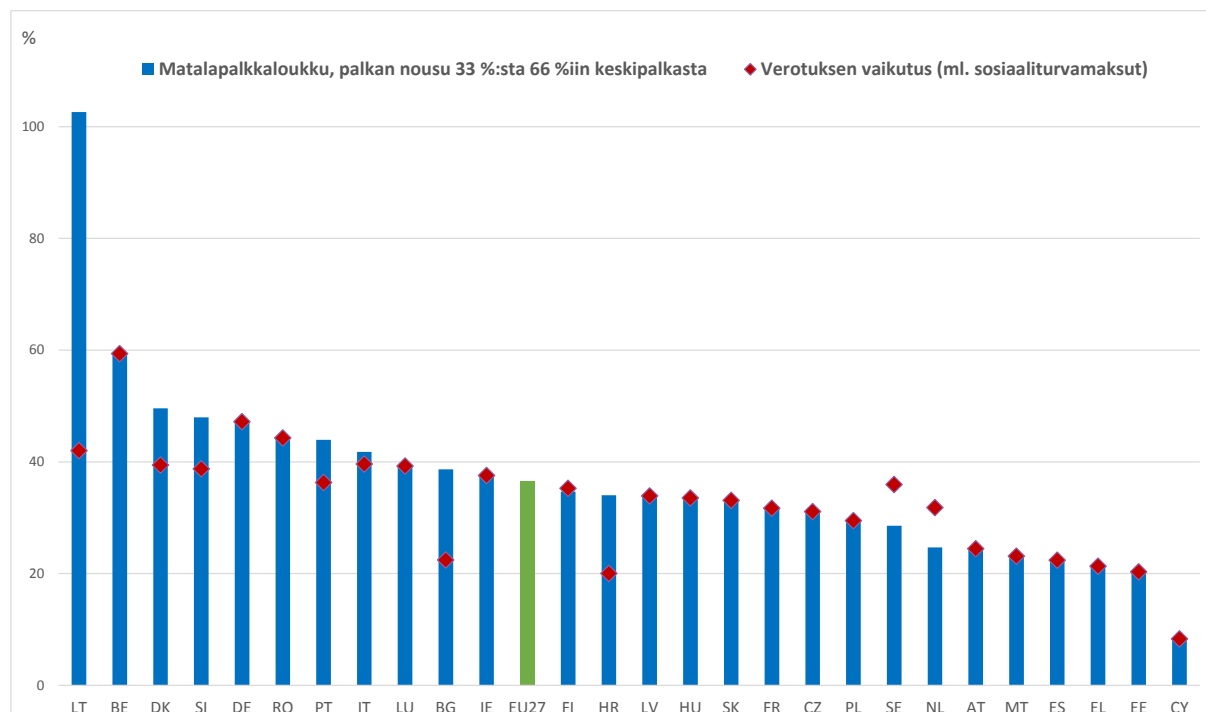
Huomautus: 1) Tiedot koskevat kaksilapsisen perheen, jossa on kaksi tulonsaajaa, toista tulonsaajaa, jonka palkka on 67 prosenttia keskipalkasta; pääasiallinen tulonsaaja ansaitsee keskipalkkaa. 2) ”Verotuksen osuus (mukaan lukien sosiaaliturvamaksut)” tarkoittaa sitä lisäbruttotulojen prosenttiosuutta, joka leikkautuu pois verojen ja sosiaaliturvamaksujen vuoksi (muuta matalapalkkaloukkuun vaikuttavia tekijöitä ovat peruutetut työttömyysetuudet, sosiaaliapu ja asumisetuudet).

Lähde: Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2021).

Naisten kokoaikaiseen osallistumiseen työmarkkinoille voi myös kohdistua kielteisiä vaikutuksia, jos veroja korotetaan ja etuudet poistetaan liian nopeasti työtuntien lisääntyessä. Tämä (ns. matalapalkkaloukku) voi vaikuttaa henkilöihin, jotka kuuluvat työvoimaan ja työskentelevät osa-aikaisesti. Toisen tulonsaajan verotuksella on useimmissa jäsenvaltioissa keskeinen asema, kun tarkastellaan matalapalkkaloukkuja. Kaaviossa 2.2.17 esitetään niiden lisätulojen prosenttiosuus, jotka leikataan veroina, kun toinen tulonsaaja pidentää työaikaansa ja kasvattaa siten ansioitaan keskipalkan yhdestä kolmasosasta kahteen kolmasosaan. Toinen tulonsaaja voi menettää keskimäärin kolmanneksen lisäansioistaan, mutta Liettuassa yli 100 prosenttia (menetettyjen asumisetuuksien suuren arvon vuoksi) ja Belgiassa jopa 60 prosenttia. Verotuksen vaikutus tähän on suurin Belgiassa ja sen jälkeen Saksassa.

Kaavio 2.2.17. Monissa jäsenvaltiossa toisen tulonsaajan ansioista merkittävä osuus leikkautuu veroina, kun heidän palkkansa nousee

”Hävittyjen” lisäansioiden prosenttiosuus, kun toisen tulonsaajan palkka nousee 33 %:sta 66 %:iin keskipalkasta ja pääasiallisen tulonsaajan palkka on 100 % keskipalkasta, kaksilapsinen perhe (% , 2020)

Lähde: Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2021).

Sukupuolten palkkaerot ovat edelleen suuret hienoisista parannuksista huolimatta. Vaikka naiset suorittavat korkea-asteen tutkinnon useammin kuin miehet¹⁶¹, tasoittamaton palkkaero¹⁶² EU:ssa muuttui vain vähän edellisvuoteen nähden (14,1 prosenttia vuonna 2019, mikä on 0,3 prosentin vähennys vuoteen 2018 nähden). Tämä jatkaa hienoisien parannusten suuntausta: ero supistui 1,9 prosenttiyksikköä vuosien 2013 ja 2019 välillä. Sukupuolten tasoittamaton palkkaero on yli 20 prosenttia Virossa ja Latviassa, ja pienimmät erot (1–5 %) ovat Italiassa, Luxemburgissa ja Romaniassa¹⁶³. Vuodesta 2013 lähtien tilanne on kohentunut merkittävästi Virossa (8,1 prosenttiyksikköä), Espanjassa (5,9 prosenttiyksikköä), Luxemburgissa (4,9 prosenttiyksikköä) ja Kyproksella (4,8 prosenttiyksikköä), mutta ero on kasvanut yli 2 prosenttiyksikköä Kroatiaassa ja Latviassa (kaavio 2.2.18). Palkkaeroihin vaikuttavat merkittävästi alojen ja ammattien eriytyminen sukupuolen mukaan sekä

¹⁶¹ Vuonna 2020 EU27-maissa 30–34-vuotiaista naisista 46,1 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto ja miehistä 36 prosentilla.

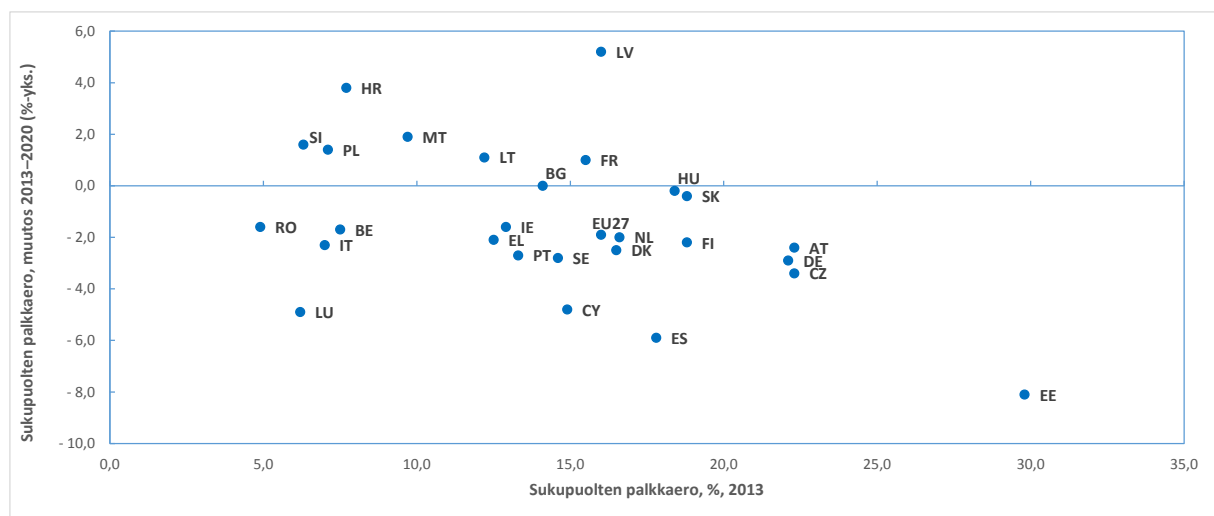
¹⁶² Sukupuolten välinen tasoittamaton palkkaero mitataan mies- ja naispuolisten palkansaajien keskimääräisen bruttotuntipalkan erona, ja se ilmaistaan prosentteina miespuolisten palkansaajien keskimääräisestä bruttotuntipalkasta. Eurostatin koodi [TESEM180].

¹⁶³ Sukupuolten väliset pienet palkkaerot voivat joskus liittyä sukupuolten välisiin suuriin työllisyyseroihin (esim. Italiassa ja Romaniassa). Tällöin pienet palkkaerot voivat johtua suureksi osaksi valintavaikutuksista eli työmarkkinoille osallistuvat enimmäkseen naiset, joiden ansiomahdollisuudet ovat suurimmat.

koulutustasojen erot.¹⁶⁴ Niihin vaikuttavat todennäköisesti myös muut tekijät, kuten sukupuolistereotyytiat, vaikeudet työn ja hoitovelvoitteiden yhteensovittamisessa (jotka johtavat myös urakatkoihin), syrjintä ja läpinäkymättömät palkkarakenteet.¹⁶⁵ Palkkaerot kertyvät eliniän aikana ja johtavat usein sukupuolten välisiin eläke-eroihin, jotka olivat 29,5 prosenttia 65–74-vuotiaiden ryhmässä EU27-maissa vuonna 2019. Jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja (Virossa ero oli alle 1 prosentin vuonna 2019 ja Luxemburgissa 46 prosenttia). Osana toimia, joilla haasteeseen pyritään vastaamaan, komissio esitti maaliskuussa 2021 direktiiviehdotuksen, jolla tiukennetaan samaa palkkaa samasta tai samanarvoisesta työstä koskevan periaatteen soveltamista palkkauksen avoimuutta koskevien toimenpiteiden ja täytäntöönpanomekanismien avulla.¹⁶⁶

Kaavio 2.2.18: Vuoden 2013 jälkeen tapahtuneesta hienoisesta edistyksestä huolimatta sukupuolten palkkaero on edelleen suuri useissa jäsenvaltioissa

Muutos sukupuolten palkkaerossa, tasoittamaton; teollisuus, rakentaminen ja palvelut (2013–2019)

Huomautus: Vuoden 2018 tiedot: IE; vuoden 2014 ja 2018 tiedot: EL.

Lähde: Eurostat [tesem180].

Toimintarajoitteisilla on merkittävästi potentiaalia osallistua enemmän työmarkkinoille.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteessa 17 kehoitetaan osallistamaan vammaiset, erityisesti lisäämällä osallistumista työmarkkinoille. Tarkistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu sisältää pääindikaattorin, jonka mukaan on seurattava toimintarajoitteisten työmarkkinoille integroitumista, jotta voidaan vähentää eriarvoisuutta ja edistää vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa¹⁶⁷ asetettujen työllisyystavoitteiden saavuttamista. Toimintarajoitteisten ja toimintakykyisten työllisyysasteen ero¹⁶⁸ oli EU:ssa 24,5 prosenttiyksikköä vuonna 2020. Sosiaali-

¹⁶⁴ Leythienne, D., Ronkowski, P., (2018) A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data, Statistical Working Papers, Eurostat.

¹⁶⁵ EU27-maista on saatavilla vain vähän tietoja, mutta aihetta analysoitiin EIGEn julkaisussa (2020) ”Beijing + 25: the fifth review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States”.

¹⁶⁶ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisen lujittamisesta palkkauksen läpinäkyvyyden ja täytäntöönpanomekanismien avulla.

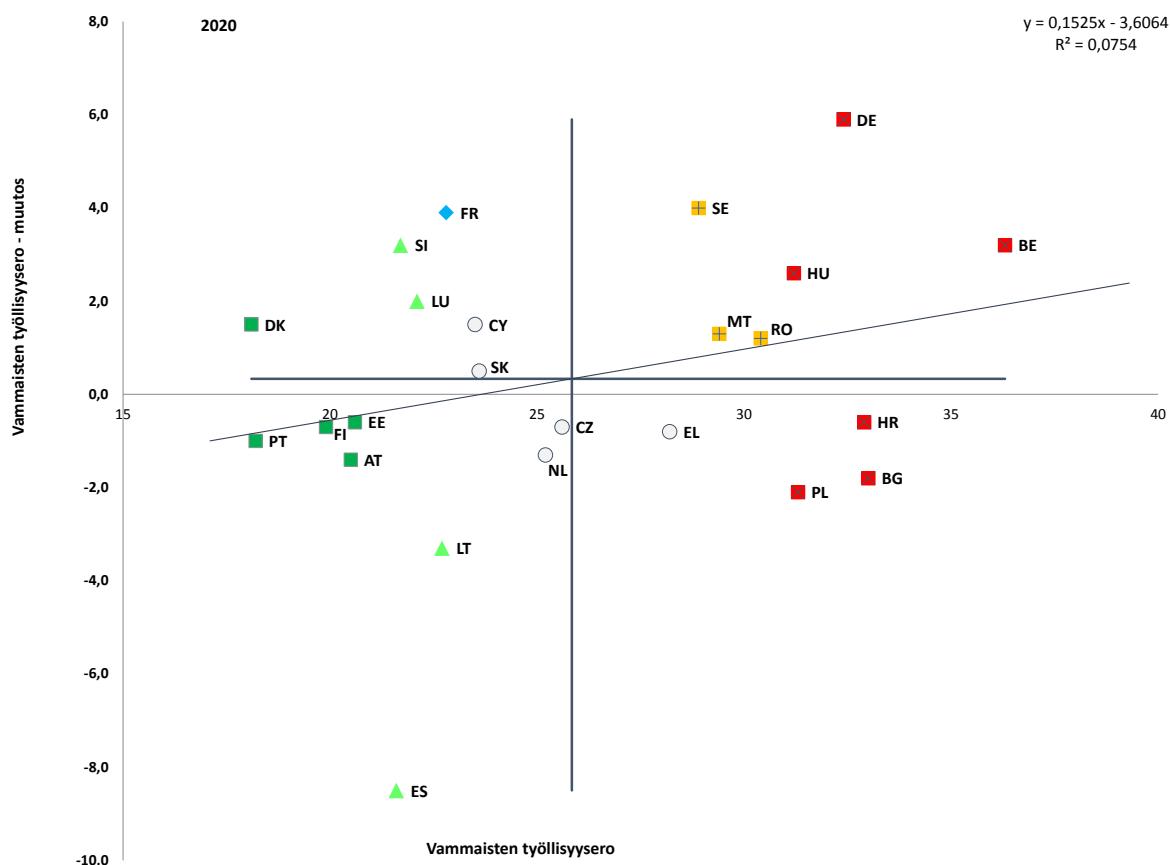
¹⁶⁷ Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, annettu 3.3.2021, ”Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030” (COM(2021) 101 final).

¹⁶⁸ Ks. indikaattorin määritelmä luvussa 1.3.

indikaattoreiden tulostaulun indikaattori osoittaa suurta vaihtelua jäsenvaltioiden tuloksissa (ks. kaavio 2.2.19). Ero oli suurin Belgiassa (yli 35 prosenttiyksikköä), Bulgariassa, Kroatiassa, Saksassa, Puolassa, Unkarissa ja Romaniassa (yli 30 prosenttiyksikköä) ja pienin Tanskassa, Portugalissa ja Suomessa (alle 20 prosenttiyksikköä). Koronaviruspandemia pahensi jo olemassa olevia rajoitteita työnsaannissa.¹⁶⁹ Maiden välillä oli eroja siinä, miten toimintarajoitteisten työllisyysero kehittyi vuosien 2019 ja 2020 välillä. Saksassa tilanne oli kriittinen eron kasvaessa 5,9 prosenttiyksikköä, ja kolme maata kuuluu ”seurattavien” luokkaan (Ruotsi, Malta ja Romania). Toimintarajoitteisten työllisyysero on kasvanut EU:ssa (1,8 prosenttiyksikköä) sen jälkeen, kun sitä ryhdyttiin mittaamaan vuonna 2014. Vuonna 2019 myös toimintarajoitteisten työttömyysaste (17,3 %) oli EU27-maissa merkittävästi suurempi kuin toimintakykyisten (8,3 %)¹⁷⁰, ja nämä kaikki seikat viittaavat kiireelliseen toimien tarpeeseen alalla.

Kaavio 2.2.19: Toimintarajoitteisten työllisyysero on edelleen suuri ja jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja

Toimintarajoitteisten ja toimintakykyisten työllisyysasteen ero vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019 (20–64-vuotiaat) (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa vuonna 2020: BE, DE, LU; alustavat tiedot vuodelta 2020: FR, NL, PL, SK. EU27-maiden arvo on arvioitu.

Lähde: EU-SILC 2020, Eurostat, [\[htlh_dlm200\]](#)

¹⁶⁹ Euroopan komissio (2021), *Employment and social developments in Europe 2021*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

¹⁷⁰ Lähde: Eurostat, EU-SILC 2020, päivitetty 21.10.2021; Irlantia koskevat tiedot puuttuvat.

EU:n ulkopuolella syntyneiden työmarkkinatulokset ovat vähemmän tyydyttäviä verrattuna syntyperäisiin ja toisessa jäsenvaltiossa asuviin (ns. liikkuviin) EU:n kansalaisiin. EU:n ulkopuolella syntyneiden 20–64-vuotiaiden työllisyysaste (62 %) oli vuonna 2020 alempi kuin syntyperäisten (73,5 %) ja heikkeni kriisiä edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna. Vuosien 2019 ja 2020 välillä EU:n ulkopuolella syntyneiden 15–74-vuotiaiden työttömyysaste kohosi 2,1 prosenttiyksikköä 16,9 prosenttiin, kun syntyperäisten työttömyysaste kohosi 0,3 prosenttiyksikköä 6,5 prosenttiin. Tämä viittaa siihen, että koronaviruspandemialla¹⁷¹ oli kohtuuton vaikutus EU:n ulkopuolella syntyneiden ryhmään. Non-EU migrants tend to be over-represented in low-skilled jobs (they hold over one in four low-skilled jobs in the EU) while at the same time they are more likely to be overqualified than natives¹⁷². Luku on yli 40 prosenttia Itävallassa, Saksassa ja Ruotsissa ja yli 60 prosenttia Luxemburgissa. Maahanmuuttajataustaisten naisten tilanne on erityisen kriittinen, koska heidän työvoimaosuutensa ero syntyperäisiin naisiin nähden kasvoi 10,8 prosenttiyksikköön vuonna 2020, ja heidän työvoimaosuutensa oli erityisen alhainen (alle 60 prosenttia) Ranskassa, Belgiassa ja Italiassa. EU:n ulkopuolelta tulevat maahanmuuttajat yhdessä EU:n liikkuvien työntekijöiden kanssa muodostavat merkittävän osuuden ns. olennaisista työntekijöistä, ja he ovat vaikuttaneet merkittävästi talouden toimintaan pandemian alusta lähtien.¹⁷³ However, even within the ‘essential worker’ category, migrants faced higher risks of losing their jobs than the native-born¹⁷⁴.

2.2.2 Poliittiset toimet

Jäsenvaltiot toteuttavat toimia lisätäkseen varhaiskasvatuspalvelujen käyttöä ja parantaakseen niiden laatua. Liettuassa on taattu köyhyysriskissä oleville perheille syyskuusta 2021 lähtien alle 6-vuotiaiden lasten pääsy esiopetukseen. Oikeutta esiopetukseen laajennetaan asteittain: kuntien olisi tarjottava varhaiskasvatuspalveluja vuonna 2023 kaikille nelivuotiaille lapsille, joiden vanhemmat hakevat paikkaa, kaikille kolmivuotiaille vuonna 2024 ja kaikille kaksivuotiaille vuonna 2025. Esiopetukseen osallistumisen ikä alennetaan kuudesta vuodesta viiteen vuoteen syyskuussa 2023. **Virossa** suunnitellaan esiopetuslakiin muutoksia, joiden tarkoituksena on määrittää jäsennetyt oppimistulokset, joissa keskitytään enemmänkin lasten kehityksen kuin heidän osallistumisensa arvioimiseen. Näin pyritään parantamaan varhaiskasvatuksen laatua. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa **Kyproksella** suunnitellaan ilmaisen pakollisen esiopetuksen tarjoamista neljän vuoden iästä alkaen vuoden 2022 viimeisestä neljänneksestä lähtien. Suunnitelmaan sisältyy päiväkotien rakentaminen ja kunnostaminen kunnissa sekä avustusten myöntäminen ilmaisen varhaiskasvatuksen tukemiseksi yhteisöllisissä ja yksityisissä päiväkodeissa. Tätä täydennetään ESR plussasta tuettavilla toimilla. **Bulgariassa** käynnistettiin vuonna 2020 kolmivuotinen ohjelma 67 uuden päiväkodin rakentamiseksi. Ohjelmaa tuetaan valtion

¹⁷¹ Myös toisessa jäsenvaltiossa työskentelevien EU:n kansalaisten työllisyysaste putosi enemmän kuin isäntämaan kansalaisten, mutta vuonna 2020 heidän työllisyysasteensa (73,4 %) oli lähellä syntyperäisten astetta (73,5 %).

¹⁷² Eurostat, Ad Hoc Extraction by LFS, [Migrants more likely over-qualified than nationals - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\) 2020](#)

¹⁷³ Reid A. et al (2021), "Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19", American Journal of Industrial Medicine, vol. 64, n. 2, s. 73–77.

¹⁷⁴ Fasani and Mazza (2020), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#)

budjetista. **Espanjassa** rahoitetaan elpymis- ja palautumissuunnitelmasta 60 000 uutta varhaiskasvatuspaikkaa.

Tarvitaan koulupudokkuuden perussyihin keskittyviä kattavia strategioita, jotta osuutta voidaan vähentää ja työmarkkinoille siirtymistä helpottaa. EU:ssa on edelleen prioriteettina vähentää niiden nuorten osuutta, jotka keskeyttävät yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen ennen toisen asteen tutkinnon suorittamista, koulutusta ja elinikäistä oppimista koskevan pilarin periaatteen 1 mukaisesti. Onnistuneessa toimintatavassa yhdistetään ehkäisy-, interventio- ja korvaustoimia kaikilla tasoilla. **Bulgariassa** REACT-EU-välineestä tuetaan hanketta, jolla ehkäistään koulutuksen keskeytymistä ja tuetaan osallisuutta pienentämällä etäopetukseen liittyvää opintojen keskeyttämisen riskiä. **Romaniassa** koulupudokkuuteen puututaan kansallisessa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa asiaa koskevalla uudistuksella ja investoinneilla. Tarkoituksena on yksilöidä paremmin lapset, jotka ovat vaarassa keskeyttää koulunkäynnin, ja ottaa käyttöön kohdennettuja toimia, myös avustuksia kouluille. **Suomessa** hiljattain toteutetulla koulutusjärjestelmän uudistuksella laajennettiin oppivelvollisuusikä 16 vuodesta 18 vuoteen, jotta nuoret suorittaisivat toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon) **Kyproksella** valmistellaan teknisen tuen välineen tuella toimintasuunnitelmaa ratkaisujen löytämiseksi, jotta saataisiin pidettyä koulussa ja sitoutettua oppilaat, jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa. **Belgian** elpymis- ja palautumissuunnitelmalla pyritään vähentämään koulupudokkuutta Belgian ranskankielisessä yhteisössä muun muassa vahvistamalla haavoittuvassa asemassa olevien nuorten yksilöllistä ohjausta, torjumalla koronaviruskriisin kielteisiä vaikutuksia ja uudistamalla organisaatorakenteita. **Maltan** elpymis- ja palautumissuunnitelmalla pyritään torjumaan koulupudokkuutta ja tarjoamaan ajantasaisia ja tehokkaita interventiotoimia seuraamalla julkisissa kouluissa olevien oppilaiden tietoja varhaiskasvatuksesta koulutuspolun loppuun asti.

Koronaviruskriisin jälkeen prioriteettina ovat kunnianhimoiset ja tehokkaat korjaavat toimet, joilla kompensoidaan oppimisvajetta ja edistetään digitaalista opetusta sekä osallisuutta ja yhdenvertaisuutta koulutuksessa. **Romaniassa** tuetaan REACT-EU-välineestä korjaavia koulutustoimia, joilla kompensoidaan koulujen sulkemisesta aiheutunutta oppimisvajetta. Tukea myönnetään 30 miljoonaa koulujen iltapäivätoimintaan ja tukiopetukseen, jota annetaan 168 000:lle muita heikommassa asemassa olevalle oppilaalle, muun muassa romaneille ja maaseutualueille asuville oppilaille. **Bulgariassa** REACT -EU-välineestä varattiin 109,5 miljoonaa Bulgarian leviä (57 miljoonaa euroa) tukemaan opetusta pandemian jälkeen. Tuella tarjotaan tekniset keinot ja erikoistunutta koulutusta sähköisessä ympäristössä annettavaa etäopetusta varten. Toimet on kohdennettu oppilaisiin, opettajiin, koulujen yhdyshenkilöihin ja oppilaiden vanhempiin. **Alankomaissa** ilmoitettiin helmikuussa 2021 poikkeuksellisesta investoinnista koulutukseen, jotta voidaan kompensoida pandemiaan liittyvää oppimisvajetta. Kansallinen koulutusohjelma kattaa kaikki koulutustasot, ja sen budjetti on 8,5 miljardia euroa. Koulut, joissa on enemmän muita heikommassa asemassa olevia oppilaita, saavat suhteellisesti enemmän rahoitusta. **Portugalissa** edistetään koulujen digitalisaatio-ohjelmalla digitaalista siirtymää yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa. Koronaviruksen vaikutusten lieventämistä koskevien investointialoitteiden (CRII ja CRII+) tuella **Portugalissa** on tarjottu tietoteknisiä laitteita muita heikommassa asemassa oleville opiskelijoille ja annettu opettajille digitaalitaitoihin liittyvää koulutusta. **Irlannissa, Kreikassa, Slovakiassa ja Tšekissä** aiotaan käyttää elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta tietoteknisten ja digitaalisten laitteiden hankkimiseen

pienituloisten perheiden koululaisille ja opiskelijoille, ja **Belgian** ja **Slovenian** elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyy merkittäviä investointeja koulujen digitaaliseen infrastruktuuriin. **Maltan** elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää investointeja autismiyksikköihin ja moniaistitiloihin kouluissa. **Slovakiassa** on tarkoitus käyttää elpymis- ja palautumissuunnitelmaa tukemaan sellaisten lasten integroimista opetukseen, joilla on oppimiseen liittyviä erityistarpeita ja joiden sosioekonominen tausta on heikompi, mukaan lukien romanit.

Jäsenvaltiot tehostivat pandemian aiheuttaman digitalisaation kiihtymisen vuoksi työmarkkinoilla tarvittavia digitaaltaitoja koskevia toimia pilarin periaatteen 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen) mukaisesti. EU koordinoi ja tukee digitaaltaitoihin liittyviä toimia digitaaltaitoja ja työpaikkoja edistävän koalition, digitaaltaitojen ja työpaikkojen foorumin¹⁷⁵ sekä digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman kautta. Monet jäsenvaltiot ovat suunnitelleet digitaaltaitoihin liittyviä toimia osana elpymis- ja palautumistukivälinettä. **Irlannissa** määritellään ”Technology Skills 2022: Ireland’s Third ICT Skills Action Plan” -toimintasuunnitelmassa prioriteetit opetuksessa tarvittavia ja tietotekniikka-asiantuntijoiden tarvitsemia digitaaltaitoja varten. **Kyproksen** tulevaan digitaaltaitoja koskevaan toimintasuunnitelmaan, joka toteutetaan osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa, sisältyy toimia digitaaltaitojen sisällyttämiseksi koulutusjärjestelmään ja opetussuunnitelmien mukauttaminen työmarkkinoiden tarpeisiin. **Romaniassa** suunnitellaan elpymis- ja palautumistukivälineen mukaisia investointeja digitaaltaitoihin opiskelijoille korkeakoulutusta edeltävässä opetuksessa, korkea-asteen koulutuksessa, aikuiskoulutuksessa sekä julkishallinnossa. **Italiassa** määritettiin heinäkuussa 2020 kansallinen digitaaltaitostrategia, jossa on neljä toimintalinjaa: opiskelijat, työvoima, tietotekniikka-asiantuntijat ja kansalaiset. Monissa jäsenvaltioissa digitaaltaitojen kehittämistä koskevat tavoitteet on integroitu kansalliseen yleiseen koulutusstrategiaan, teollisuuden digitalisaatiostrategiaan tai työllisyysstrategiaan ja -politiikkaan, kuten **Unkarin** digitaalista työvoimaa koskeva ohjelma, **Liettuan** digitalisaatiosuunnitelma 2019–2030 ja **Ruotsin** kansallinen digitalisaatiostrategia koulujärjestelmää varten. **Suomessa** pannaan täytäntöön valtakunnallisia tekoälystrategioita ja -hankkeita, ja **Latviassa** kyberturvallisuusstrategian 2019–2022 erityistavoitteena on valistaa julkis- ja paikallishallinnon työntekijöitä tietoturvallisuudesta ja tarjota kyberturvallisuuteen liittyviä taitoja pk-yrityksille ja kansalaisille. **Espanjassa** on esitelty kansallinen digitaaltaitosuunnitelma, jonka tarkoituksena on tarjota digitaaltaitojen koulutusta yleisesti kansalaisille ja työntekijöille. Suunnitelmaa tuetaan elpymis- ja palautumistukivälineestä. Noin kolmasosassa jäsenvaltioita on hyväksytty myös yleinen koko maata koskeva digitalisaatiostrategia. Jo toteutettavien strategioiden lisäksi **Latviassa** ja **Espanjassa** hyväksyttiin uusi digitaalistrategia vuonna 2021.

Jäsenvaltiot reagoivat nopeasti lieventääkseen koronaviruspandemian negatiivista vaikutusta ammatilliseen koulutukseen. Muun muassa **Saksassa**, **Itävallassa**, **Tanskassa**, **Luxemburgissa** ja **Ranskassa** tarjottiin yrityksille taloudellisia kannustimia oppisopimuskoulutettavien palkkaamiseksi. Esimerkiksi **Itävallassa** yritykset saivat 2 000 euron oppisopimuskoulutusbonuksen jokaisesta koulutussopimuksesta, joka tehtiin

¹⁷⁵ Foorumin puitteissa julkiset ja yksityiset sidosryhmät torjuvat yhdessä digitaaltaitojen puutetta ja parantavat työllistävyyttä Euroopassa.

maaliskuun 2020 ja maaliskuun 2021 välillä (pk-yritykset saivat 1 000 euron lisän). Yritys saa lisätukea, jos se ottaa vastaan oppisopimuskoulutuksessa olevia konkurssiin menneestä yrityksestä. **Ranskassa** lisättiin julkista tukea 1. heinäkuuta 2020 ja 31. joulukuuta 2021 välillä tehtyihin oppisopimuskoulutusopimuksiin. Alle 18-vuotiaista maksettava tuki kohosi 4 125 eurosta 5 000 euroon ja 18-vuotiaiden ja sitä vanhempien 5 125 eurosta 8 000 euroon. **Suomessa** ammatillista koulutusta koskevaa lakia muutettiin tilapäisesti 1. heinäkuuta 2020 ja 31. heinäkuuta 2021 väliseksi ajaksi. Muutos koski opiskelijoiden ammattiosaamisen arviointia aidoissa työtilanteissa. Jos opiskelijat eivät kyenneet osoittamaan ammattiosaamistaan aidoissa työtilanteissa, näytöt järjestettiin niin, että he voivat suorittaa muita käytännön tehtäviä, jotka vastasivat aitoja työtehtäviä ja -prosesseja. **Romaniassa** ammatillisen koulutuksen teknisen kehittämisen kansallinen keskus julkaisi metodologiset vertailuarvot ammattioppilaitosten opettajien tueksi opetuksen ja oppimisen tehostamiseksi ammatillisessa peruskoulutuksessa.¹⁷⁶

Joissakin jäsenvaltioissa jatkettiin ammatillisen koulutuksen järjestelmän rakenneuudistuksia. Ammatillisesta koulutuksesta jäsenvaltioissa, EU:n ehdokasmaissa ja ETA-maissa vastaavat ministerit, Euroopan tason työmarkkinaosapuolet ja Euroopan komissio hyväksyivät syyskuussa 2020 yhteisen Osnabrückin julistuksen ammatillisesta koulutuksesta elpymisen ja oikeudenmukaisten siirtymien mahdollistajana digitaalitalouteen ja vihreään talouteen siirryttäessä¹⁷⁷. **Kreikassa** otettiin joulukuussa 2020 käyttöön uusi ammatillista koulutusta ja elinikäistä oppimista koskeva lainsäädäntökehys. Uuteen lakiin sisältyi myös ammatillisen koulutuksen hallintotavan merkittävä uudistus, kun perustettiin kansallinen neuvoa-antava elin (ammatillisen koulutuksen keskusneuvosto), jossa on edustajia opetusministeriöstä ja muista asiaankuuluvista ministeriöistä sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöistä ja -killoista. Toimissa on kiinnitetty merkittävää huomiota päällekkäisyyksien välttämiseen, työmarkkinoiden tarpeiden parempaan huomioon ottamiseen ja ammatillisen koulutuksen tarjoajien riippumattomuuden tukemiseen. **Liettuassa** hyväksyttiin vuonna 2020 uusi menettely oppisopimuskoulutuksen, työharjoittelun, itseopiskelun tai muuntyyppisen oppimisen kautta saatujen taitojen arvioimiseksi. Uutta arviointimenettelyä ryhdyttiin soveltamaan syyskuussa 2021, ja se kattaa käytännön taidot sekä standardoidun testin, jolla arvioidaan (teoreettiset) perustiedot. Sitä valvovat pätevyydenarviointikomiteat, joissa on mukana yritysten delegoimia asiantuntijoita. **Espanjassa** hyväksyttiin heinäkuussa 2020 ammatillisen koulutuksen nykyaikaistamissuunnitelma. Lisäksi parlamentin lainsäädäntöprosessissa on parhaillaan laki, jolla luodaan integroitu kaksiosainen ammatillisen koulutuksen järjestelmä ammatillisen koulutuksen perus- ja jatkotutkintoa ja ammatillisia sertifikaatteja varten. Ehdotus kattaa 11 strategista alaa, ja tarkoituksena on nykyaikaistaa ammatillisen koulutuksen tarjontaa, tukea oppisopimuskoulutusta ja pk-yrityksiä. **Puolassa** hyväksyttiin vuonna 2021 laki, joka koskee ammatillisen tutkinnon suorittaneiden seurantajärjestelmää. Siinä esitetään ministeriöiden uudeksi vastuualueeksi seurata toisen asteen tutkinnon suorittaneiden urakehitystä. Seurannalla on tarkoitus saada palautetta erilaisista teknisistä ja yleisistä toisen asteen oppilaitoksista ja toisen asteen jälkeisistä oppilaitoksista valmistuneiden urapoluista. **Romanian** elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutusjärjestelmän uudistaminen, jotta voidaan vastata opiskelijoiden ja

¹⁷⁶ [Repere metodologice pentru consolidarea achizitiilor din anul scolar 2019-2020-EDP \(edu.ro\)](https://www.reperemethodologice.ro/)

¹⁷⁷ [Osnabrückin julistus](#)

työmarkkinoiden tarpeisiin. Uudistuksella lisätään tutkintojen ja tutkinnon suorittaneiden määrää ja varmistetaan harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutuksen suorittaneiden pääsy tekniseen jatkokoulutukseen.

Jäsenvaltioissa annetaan aiempaa enemmän painoarvoa taidoille, joita tarvitaan vihreään siirtymän tukemiseen. Joissakin jäsenvaltioissa on hyväksytty ja pantu täytäntöön kansallisia toimenpiteitä, joilla tuetaan vihreää siirtymää varten tarvittavia taitoja. Esimerkiksi **Saksan** viranomaiset päivittivät vuonna 2020 yhdessä tutkijoiden ja työmarkkinaosapuolten kanssa ympäristönsuojelua ja kestävyyttä koskevat vakiotyötehtävät ammatillisessa koulutuksessa. Niitä on sovellettava kaikissa uusissa oppisopimuskoulutusohjelmissa ja niitä suositellaan sovellettaviksi kaikissa nykyisissä opetussuunnitelmissa. Uusiin tehtäviin kuuluu vihreää siirtymää varten kuuden perustaidon joukko, joka kaikkien oppisopimuskoulutettavien kaikilla aloilla olisi hankittava koulutuksensa aikana. **Maltan** kansallinen tilastokeskus teki vuonna 2020 toisen vihreitä työpaikkoja koskevan kyselytutkimuksen. Kyselyn päätavoitteena oli päivittää ensimmäisestä vihreitä työpaikkoja koskevasta kyselytutkimuksesta vuonna 2016 saadut tiedot ja hankkia tietoja kansallisen osaamista käsittelevän toimikunnan (National Skills Council) tekemään perusteellisempaan analyysiin vihreää siirtymää varten tarvittavista taidoista. **Maltalla** myös julkaistiin lokakuussa 2021 kansallinen työllisyyspolitiikka 2021–2030, jonka tavoitteena on varustaa työntekijät tarvittavilla taidoilla (myös vihreillä), tukea yritysten kasvua ja työpaikkojen luomista sekä vahvistaa työmarkkinainstituutioita. **Ruotsissa** vihreitä työpaikkoja koskeva aloite vuonna 2020 kohdennettiin työttömiin, jotta he kouluttautuisivat ammatteihin, joissa on pulaa työvoimasta vihreällä sektorilla. Joissakin EU:n jäsenvaltioissa suunniteltiin elpymis- ja palautumistukivälineen puitteissa toimia, jotka liittyvät vihreää siirtymää varten tarvittaviin taitoihin. Esimerkiksi **Kroatian** elpymis- ja palautumissuunnitelmalla tuetaan akkreditoidun aikuiskoulutuksen arvosetelien rahoittamista. Koulutuksesta 70 prosentin odotetaan liittyvän vihreää siirtymää varten tarvittaviin taitoihin. **Romaniassa** suunnitellaan elpymis- ja palautumistukivälineen investointeja vahvistamaan asiantuntijoiden ja työntekijöiden valmiuksia kunnostusalalla kehittämällä energiatehokasta rakentamista koskevaa koulutusta. **Virossa** elpymis- ja palautumistukivälineestä tuetaan yritysten vihreää siirtymää, esimerkiksi investoimalla täydennys- ja uudelleen koulutusmoduulien kehittämiseen, myös yksityiskohtaiseen koulutussisältöön, rakenteeseen ja koulutusmateriaaleihin. Tarkoituksena on tarjota koulutusta, joka liittyy vihreää siirtymää varten tarvittaviin taitoihin.

Vuonna 2020 jäsenvaltiot toteuttivat toimia vastatakseen aikuiskoulutukseen kohdistuviin koronaviruspandemian vaikutuksiin. Sen lisäksi, että verkossa annettavaa aikuiskoulutusta kehitettiin nopeasti, useissa maissa toteutettiin erityisiä toimenpiteitä pandemian vaikutuksiin vastaamiseksi. **Sloveniassa** aikuiskoulutuksen tarjoajille annettu tuki oli osa lakia (5. koronaviruspaketti), jolla vastattiin pandemiaan. **Ruotsissa** valtio rahoitti vuonna 2020 kaiken aikuiskoulutuksen (yleensä kuntien vastuulla), laajensi osallistumiskelpoisuutta ja lisäsi rahoitusta, jotta voitiin tarjota yli 25 000 uutta koulutuspaikkaa. **Tanskassa** työttömien pääsyä aikuisten oppisopimuskoulutusjärjestelmään helpotettiin, ja ammatillisessa koulutuksessa oleville työttömille myönnettiin suurempia etuuksia. Toimissa keskityttiin vihreissä työpaikoissa ja hoitoalalla tarvittaviin taitoihin. **Saksan** liittovaltion viranomaiset lisäsivät tukea aikuiskoulutuskeskuksille ja hyödynsivät myös elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta. Etusijalle asetettiin digitaaltaidot. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa **Luxemburg** tarjosi arvoseteleitä digitaaltaitojen kehittämiseen kaikille työntekijöille, joihin sovellettiin lyhennettyä työaikaa koskevaa

järjestelyä. **Alankomaissa** tuetaan osana laajempaa 1,4 miljardin euron sosiaalipakettia niiden täydennys- ja uudelleen koulutusta, joihin pandemia vaikutti pahiten (nuoret, heikosti koulutetut, maahanmuuttajataustaiset ja/tai vammaiset sekä itsenäiset ammatinharjoittajat, joilla ei ole työntekijöitä).

Erittäin useissa jäsenvaltioissa käynnistettiin lainsäädäntöaloitteita ja strategisia suunnitelmia tukemaan aikuisten osallistumista koulutukseen, usein elpymis- ja palautumistukivälineen tuella, pilarin periaatteen 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. **Suomessa** perustettiin hiljattaisella lailla jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, joka koordinoi ja kehittää koulutuspalveluja työikäisille, analysoi työelämän osaamistarpeita, tukee alueellista yhteistyötä ja rahoittaa koulutustoimintaa. **Kreikassa** elinikäisen oppimisen keskusten päivittäminen sisältyi uuteen lakiin, joka koskee ammatillisen koulutuksen ja elinikäisen oppimisen kansallista järjestelmää. **Italiassa** perustettiin uusien taitojen rahasto ja ilmoitettiin kansallisesta strategisesta suunnitelmasta aikuisten taitoja varten. Tarkoituksena on puuttua heikosti koulutettujen suureen osuuteen maassa. **Irlannissa** käynnistettiin seuraaviksi viideksi vuodeksi strategia, joka koskee uusia väyliä työelämään. Useissa maissa suunniteltiin taloudellista tukea yksittäisille opiskelijoille elpymis- ja palautumissuunnitelmien puitteissa. **Kroatiassa** suunniteltiin arvosetelijärjestelmä aikuisille, jotka osallistuvat laatuvarmistettuihin aikuis koulutusohjelmiin, jotka ovat Kroatian tutkintojen viitekehyksen mukaisia. **Kreikassa** suunniteltiin elinikäisten taitojen tilit tukemaan aikuisten osallistumista koulutukseen. **Liettuassa** ilmoitettiin maan elpymis- ja palautumissuunnitelmassa keskitetyn elinikäisen oppimisen foorumin perustamisesta. Se perustuu yksilöllisiin oppimistileihin, jotka olivat osa myös **Latvian** elpymis- ja palautumissuunnitelmaa samoin kuin työssä tapahtuvan oppimisen ja taitojen validoinnin tehostaminen. **Malta** ilmoitti elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan päivitetyn perustaitostrategian keskeisten toimenpiteiden täytäntöönpanosta. Maassa myös tuetaan aikuisopiskelijoiden digitaalisen koulutusalan käynnistämistä. Lisäksi Maltalla hyväksyttiin taitojen kehittämisohjelman, josta tuetaan pk-yrityksiä, jotka tarjoavat koulutusta työntekijöilleen. **Ranskassa** täydennetään nykyistä yksilöllisten oppimistilien järjestelmää digitaalisten taitojen edistämiseksi. **Tšekissä** kiinnitetään erityishuomiota digitaalitaitoihin osana suunnitelmaa, jolla uudistetaan koulutus- ja uudelleenpätevytymisjärjestelmää. Suunnitelmaa tuetaan elpymis- ja palautumistukivälineestä ja ESR plussasta, ja sen nojalla on tarkoitus perustaa 14 alueellista koulutuskeskusta, joita julkiset työvoimapalvelut ylläpitävät. **Ruotsissa** on tarkoitus ottaa käyttöön joulukuussa 2021 ammatillisia kursseja kehitysvammaisille aikuisopiskelijoille. **Belgiassa** on hyväksytty useita toimenpiteitä – joista osa elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä – aikuisten taitojen tukemiseksi: koulutuksessa olevien työntekijöiden aikahyvityksen lisääminen ja yksilöllisten oppimistilien järjestelmän perustaminen Flanderin alueella ja hankkeet ”Start digital” ja ”Upskills Wallonia” Vallonian alueella. **Alankomaissa** on perustettu julkinen yksilöllisen oppimisen ja kehityksen rahasto¹⁷⁸. **Luxemburgissa** sisällytettiin elpymis- ja palautumissuunnitelmaan uusi osaamisstrategia, jotta voidaan analysoida nykyisiä osaamistarpeita ja suunnitella ja toteuttaa toimintasuunnitelma tulevaa koulutusta varten.

Korkeakoulutuksen laadun parantaminen on keskeistä, etenkin pyrittäessä lisäämään korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuutta. Useissa jäsenvaltioissa on ilmoitettu tähän liittyvistä uudistuksista tai otettu sellaisia käyttöön. **Latviassa** ollaan panemassa täytäntöön kattavaa korkeakoulutusuudistusta, jossa tehdään rakenteellisia muutoksia kolmella alalla:

¹⁷⁸ Raporttia laadittaessa toimenpidettä ei ollut liitetty maan elpymis- ja palautumissuunnitelmaan.

hallintotapa, rahoitus ja henkilöresurssit. Uudessa laissa jaetaan korkeakoulut tiede-, taide- ja kulttuuriyliopistoihin, soveltavien tieteiden yliopistoihin sekä ammattikorkeakouluihin, joista kuhunkin tyyppiin sovelletaan tiettyjä laatukriteereitä. **Luxemburgissa** käynnistettiin lokakuussa 2020 uusi lyhytkestoinen ohjelma nuorten suojaamiseksi työttömyydeltä. Uusi toisen asteen jälkeinen koulutus (Diplom+) on joustava kahden lukukauden ohjelma, joka on suunnattu nuorille, jotka ovat suorittaneet toisen asteen koulutuksen mutteivät ole vielä korkea-asteen koulutuksessa tai työssä. Ohjelma voidaan keskeyttää milloin tahansa, mutta suoritetuista moduuleista saa todistuksen, ja ohjelmaan osallistujilla on oikeus opintotukeen. **Belgiassa** (Flanderin alueella) hiljattain hyväksytyssä korkeakoulutuksen edistämisrahastossa on kyse uudistuksesta ja investointipaketista, jolla on kolme päätavoitetta: järjeistetään korkea-asteen koulutustarjontaa, myös tekemällä siitä työmarkkinoiden kannalta merkityksellisempää ja joustavampaa, tuetaan elinikäistä oppimista korkea-asteen koulutuksessa ja hyödynnetään parhaalla mahdollisella tavalla digitaalisia oppimisväyliä.

Pandemian aiheuttama talouden taantuma on iskenyt voimakkaasti nuoriin ja tehnyt heistä tuen ensisijaisen kohderyhmän jäsenvaltioissa, etenkin vahvistetun oppisopimuskoulutuksen kautta. Esimerkiksi **Belgiassa** (Flanderin alueella) hallitus korotti oppisopimuskoulutuksen tarjoajille myönnettävää palkkiota 1 000 eurolla REACT-EU-välineestä saatavilla olevilla varoilla. **Belgiassa** (Vallonian alueella) palkkio työnantajille, jotka tarjoavat oppisopimuskoulutuspaikan tietyillä sektoreilla, on 390 euroa kuukaudessa oppisopimuskoulutuksen ensimmäisten 4 kuukauden aikana. **Irlannissa** hyväksyttiin oppisopimuskoulutuksen kannustinjärjestelmä, josta tarjotaan 2 000 euroa työnantajille, jotka tarjoavat uusia oppisopimuspaikkoja. **Itävallassa** tarjotaan yrityksille oppisopimusbonus (*Lehrlingsbonus*) ja rahoitusta, jos ne ottavat oppisopimuskoulutettavia ensimmäisenä koulutusvuotena yritysten välisestä oppisopimusjärjestelmästä 31. maaliskuuta 2021 asti.

Jäsenvaltioissa lisättiin nuorille suunnattuja työhönottotukia pilarin periaatteiden 1 ja 3 mukaisesti (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen sekä yhtäläiset mahdollisuudet). **Irlannissa** tarjottiin täydentäviä työhönottotukia JobsPlus-järjestelmän nojalla. Tukea myönnetään enintään 7 500 euroa kahden vuoden aikana työttömän alle 30-vuotiaan palkkaamiseen. **Kyproksella** tarjotaan työhönottokannustimia 15–29-vuotiaiden palkkaamiseen. Järjestelmä koostuu palkkatuesta, joka on enintään 8 600 euroa kustakin uudesta työntekijästä 10 kuukauden ajalta. ESR-rahoituksen avustuksella tavoitteena on palkata 1 200 työttömää nuorta vuoden aikana. Vuoden 2020 lopun ja syyskuun 2021 välillä **Romaniassa** myönnettiin työhönottotuki 16–29-vuotiaille, jotka olivat rekisteröityneet julkisiin työvoimapalveluihin. **Belgiassa** Brysselin hallitus otti käyttöön alle 30-vuotiaiden työttömien työhönottotuen, joka on 500 euroa kuukaudessa kuuden kuukauden ajan. **Kreikassa** ilmoitettiin uudesta ohjelmasta 18–29-vuotiaille, jolla ei ole aiempaa työkokemusta. Ohjelma käynnistyy tammikuussa 2022. Tuki myönnetään kuudeksi kuukaudeksi, ja nuori saa 600 euroa ja palkkaava yritys 600 euroa. Kuten EASE-suosituksessa (ks. laatikko 1) todetaan, työhönotto- ja siirtymäkannustimien yhdistäminen täydennys- ja uudelleen koulutustoimiin ja työvoimapalvelujen tehostettuun tukeen voi olla merkityksellistä tuettaessa työpaikkojen luomista ja helpotettaessa siirtymistä työpaikasta toiseen.

Jäsenvaltioissa hyväksyttiin uusia nuorten työllisyyttä ja koulutusta tukevia toimenpiteitä, joihin liittyi julkisten työvoimapalvelujen tehostaminen, vahvistetun nuorisotakuun ja pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti.

Julkisilla työvoimapalveluilla on edelleen keskeinen rooli nuorisotakuun täytäntöönpanossa, ja monissa ollaan kehittämässä uusia tai parannettuja nuorille suunnattuja palveluja. Joissakin jäsenvaltioissa otettiin käyttöön uusia nuorten koulutustoimia. **Portugalissa** perustettiin julkishallinnon harjoitteluohjelma (*EstágiAP XXI*) korkeakoulututkinnon suorittaneille nuorille. Jäsenvaltioissa on myös toteutettu tai on tarkoituksena toteuttaa julkisissa työvoimapalveluissa ja koulutusjärjestelmissä useita rakenteellisia uudistuksia, joilla tuetaan nuorten työllistettävyyttä. Esimerkiksi **Kyproksen** elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy suunnitelmia nuorille tarjottavan tuen lisäämiseksi toimenpidepaketilla, jolla on tarkoitus tavoittaa paremmin NEET-nuoret ja nykyaikaistaa julkisia työvoimapalveluja. **Tšekissä** nuoret ovat pääasiallisia edunsaajia elpymis- ja palautumistukivälineestä ja ESR-plussasta tuettavista keskipitkän aikavälin (vuoteen 2025 ulottuvista) toimista, joilla uudistetaan koulutus- ja uudelleenpätevyöitymisjärjestelmää. Uudistuksessa perustetaan kolmikantakomitea koordinoimaan elinikäisen oppimisen kehittämistä ja luodaan 14 alueellista koulutuskeskusta, jotka toimivat julkisten työvoimapalvelujen alaisuudessa. **Virossa** hyväksyttiin elpymis- ja palautumissuunnitelman osana vahvistettu nuorisotakuujärjestelmä. Siihen sisältyy parannettu ”My First Job” -järjestelmä, jolla kannustetaan koulutuksen ja palkkatuen yhdistelmällä palkkaamaan nuoria, joilla on vain vähän työkokemusta. **Espanjassa** hyväksyttiin vuosiksi 2021–2027 nuorisotakuu plus -suunnitelma, jolla on tarkoitus syventää instituutioiden välistä koordinoitua, tiivistää yhteistyötä yksityissektorin ja paikallisviranomaisten välillä sekä parantaa koulutus- ja työmarkkinapalveluja. Maassa on suunnitteilla lisäinvestointeja elpymis- ja palautumistukivälineen tuella nuorten työllisyyden edistämiseksi. Nuorten maahanmuuttajien auttamiseksi **Saksassa** otettiin käyttöön yli 470 nuorten maahanmuuttajien palvelua (*Jugendmigrationsdienste*), joissa keskitytään nuorten integroimiseen koulutukseen ja työmarkkinoille. Monenlaisilla palveluilla tuetaan nuoria, joilla on maahanmuuttajavanhemmat, mukaan lukien pakolaiset, esimerkiksi antamalla maksutonta työnhakukoulutusta, koulutusta uusien medioiden käytössä ja verkkoneuvontapalvelua (*jmd4you*) eri kielillä.

Jäsenvaltioissa on myös käynnistetty aloitteita, joilla tuetaan ikääntyneiden työntekijöiden työmarkkinatilannetta. **Italian** *Garanzia Occupabilità Lavoratori* -ohjelmalla pannaan täytäntöön aktiivista politiikkaa, joka perustuu tarpeeseen kannustaa kansalaistuloa saavien henkilöiden sekä lyhennettyä työaikaa koskevan järjestelyn piiriin kuuluvien ja ikääntyneiden integroimista työelämään. **Slovakiassa** aiotaan käyttää elpymis- ja palautumistukivälineen tukea digitaalitaitoja koskevan koulutuksen ja digitaalisten perusvälineiden tarjoamiseen 172 800 ikääntyneelle ja muita heikommassa asemassa olevalle henkilölle. Ikääntyneet työntekijät ovat yksi kohderyhmistä myös **Slovenian** elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteessä, joka koskee työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien digitaalitaitojen täydennys- ja uudelleen koulutusta. Myös **Kyproksen** elpymis- ja palautumissuunnitelmaan on sisällytetty yli 55-vuotiaille annettava digitaalitaitojen koulutus. Ikääntyneet ovat yksi kohderyhmistä myös **Maltan** päivitetystä työllisyysstrategiassa, jota tuetaan elpymis- ja palautumistukivälineestä.

Jäsenvaltioissa otettiin käyttöön tilapäisiä toimenpiteitä lasten vanhempien tukemiseksi koronaviruspandemian aikana pöytäkirjan periaatteiden 9 (työ- ja yksityiselämän tasapaino) ja 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki) mukaisesti. **Italiassa** myönnettiin 1 000 euron bonus lokakuun 2020 ja vuoden 2021 lopun välillä lastenhoitopalvelujen ostamista tai kesäleirimaksua varten. Bonus on tarkoitettu kattamaan kaudet, joina opetustoiminta

kouluissa on keskeytetty. **Luxemburgissa** jatkettiin 17. heinäkuuta 2021 asti oikeutta perhevapaaseen sillä perusteella, että koulut tai lastenhoitopalvelut on suljettu osittain tai kokonaan. Maassa myös jatkettiin marraskuuhun 2021 asti perhetukivapaata henkilöille, joiden on lopetettava työskentely toimintarajoitteisen aikuisen tai sellaisen vanhuksen hoitamista varten, joka ei selviä itsenäisesti. **Romaniassa** työntekijöille, joilla on lapsia, myönnetään palkallisia vapaapäiviä lasten valvomista varten, jos lapset eivät voi osallistua oppitunneille sen vuoksi, että koulutustoimintaa rajoitetaan tai se keskeytetään koronavirusta koskevan epidemiologisen tutkimuksen tulosten perusteella. **Espanjassa** ”Takes Care of Me Plan” -suunnitelmalla (*Plan Mecuida*) annetaan työntekijöille lisää joustavuutta hoitaa pandemiasta johtuvia perhevelvoitteita, jotka liittyvät lapsiin tai vanhuksiin. Työnantajan ja työntekijän on sovittava sovellettavista toimenpiteistä, esimerkiksi tarvittaessa työntekijän työajan lyhentämisestä aina 100 prosenttiin (aiemmin 50 prosenttia) ja palkan suhteellisesta vähentämisestä. Jos **Tanskassa** lapset lähetetään koulusta kotiin koronaviruksen takia tai he ovat saaneet koronavirustartunnan, tällaisten lasten vanhemmat voivat jäädä kotiin lasten kanssa ja saada vanhempainvapaatuksia. Aloite oli voimassa 1. lokakuuta 2020 ja 30. kesäkuuta 2021 välisenä aikana. **Belgiassa** otettiin käyttöön koronavirukseen liittyvä vanhempainvapaa, joka täydentää voimassa olevaa vanhempainvapaajärjestelyä ja jossa etuudet ovat suuremmat kuin voimassa olevassa järjestelyssä.

Yhä useammissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön tai vahvistettu pysyviä perhevapaita koskevia toimenpiteitä. **Kreikassa** hyväksyttiin kesäkuussa 2021 laki, joka sisältää työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan direktiivin (EU) 2019/1158¹⁷⁹ säännökset. Laissa säädetään vanhempainvapaasta, laajennetaan isyys- ja äitiysvapaata ja otetaan käyttöön joustavia työjärjestelyjä. Direktiivin vähimmäisvaatimusten lisäksi laissa säädetään vapaista, joista on sovittu työmarkkinaosapuolten kanssa aiemmissa yleisissä kansallisissa työehtosopimuksissa (esim. lastenhoitovapaa, vapaa koulusuoritusten seuraamista varten, sairaan tai toimintarajoitteisen lapsen vanhemmille myönnettävä vapaa tai yksinhuoltajille myönnettävä vapaa). **Italiassa** on lisätty pakollisen isyysvapaan päivien lukumäärää seitsemästä kymmeneen. **Espanjassa** korvataan tammikuusta 2021 lähtien isyys- ja äitiysvapaat 16 viikon syntymävapaalla, jota ei voida siirtää toiselle ja jonka ajalta palkka maksetaan täysimääräisenä. **Ranskassa** pidennetään toukokuusta 2021 lähtien isyysvapaa 11 päivästä 25 päivään. Neljä näistä 25 vapaapäivästä on pakko pitää niiden kolmen päivän lisäksi, jotka myönnetään lapsen syntymän yhteydessä. **Alankomaissa** synnyttäneiden naisten kumppanit saavat viiden viikon lisävapaan 1. heinäkuuta 2020 alkaen. Tämä lisävapaa voidaan pitää lapsen kuuden ensimmäisen elinkuukauden aikana, ja palkasta korvataan 70 prosenttia (julkiset työvoimapalvelut maksavat). **Belgian** Flanderin alueella otettiin käyttöön täydentävä tulotuki (”kannustuspalkkio”) työntekijöille, jotka käyttävät aikahyvitystä hoitaakseen sukulaistaan. Palkkio myönnetään liittovaltion maksaman tuen lisäksi, ja määrä riippuu sektorista. **Bulgariassa** korotettiin merkittävästi 1. lokakuuta 2021 lähtien toisesta äitiysvapaavuodesta maksettavaa korvausta 380 Bulgarian levistä 650 Bulgarian leviin (195 eurosta 330 euroon).

Aktiivisen tuen edistämiseksi, taitojen parantamiseksi ja naisten työllisyyden tukemiseksi otetaan käyttöön kohdennettuja toimenpiteitä pilarin periaatteiden 2

¹⁷⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1158, annettu 20. kesäkuuta 2019, vanhempien ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta ja neuvoston direktiivin 2010/18/EU kumoamisesta.

(sukupuolten tasa-arvo) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Jotta voitaisiin tukea työssäkäyvien äitien työhönpaluuta ja edistää työajan ja perheen hoitamiseen käytetyn ajan yhteensovittamista, **Italiassa** lisätiin perhepolitiikkarahaston varoja 50 miljoonalla eurolla (732 miljoonaa euroon). Varoja myönnetään tukemaan ja vahvistamaan yritysten organisatorisia toimenpiteitä, joilla edistetään työssäkäyvien äitien työhönpaluuta synnytyksen jälkeen. Italian elpymis- ja palautumissuunnitelmassa kohdennetaan naisiin myös aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimenpiteitä ja yrittäjyyttä tukevia toimenpiteitä. **Unkarissa** tuetaan lokakuusta 2020 lähtien tukiohjelmalla nuorten vanhempien, erityisesti naisten, täydennys- ja uudelleenkoulutusta, jotta voidaan helpottaa heidän tuloaan tai paluutaan työmarkkinoille. Suuruudeltaan 110–550 euron apurahan (suuruus riippuu koulutuksen intensiteetistä) voivat saada vähintään 18-vuotiaat matalan osaamistason vanhemmat, jotka saavat perhetukietuutta ja haluavat osallistua koulutukseen, jonka tarkoituksena on suorittaa ensimmäisen asteen koulutuksen luokat 5–8, toisen asteen koulutus tai aikuiskoulutus. Tukiohjelmaan myönnettyillä 3 miljardilla Unkarin forintilla (noin 8,3 miljoonaa euroa) voidaan tukea 2 500 henkilön koulutusta. **Espanjan** elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää toimenpiteen, jolla tuetaan naisten työllisyyttä kolmella pääalalla: a) koulutus digitaaliseen ja vihreään siirtymään liittyvillä aloilla, pitkäaikaishoidon, yrittäjyyden sekä yhteistalouden alalla, b) integroitumisväylät naisille, jotka ovat väkivallan tai ihmiskaupan uhreja, c) tasa-arvonäkökohtien huomioon ottaminen julkisten työvoimapalvelujen vuotuisten työllisyysuunnitelmien kaikissa osissa. **Suomessa** varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain muutoksella lisätään kannustimia työntekoon, etenkin pieni- ja keskituloisten perheiden kotona olevien vanhempien osalta (jotka ovat enimmäkseen naisia). Lakimuutoksella (joka tulee voimaan 1. elokuuta 2021) alennetaan varhaiskasvatusmaksuja kaikissa tuloluokissa nostamalla tulorajaa 31 prosenttia. Tämän ansiosta varhaiskasvatus on maksutonta noin 20 000 perheelle. Monilapsiset perheet saavat etua sisaralennuksesta, koska maksu toisesta lapsesta on 40 prosenttia (tällä hetkellä 50 prosenttia). **Slovenian** elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tuetaan verkkoalustaa, joka tarjoaa työnantajille ja työntekijöille välineitä edistää joustavia työtapoja, sekä 135:tä hanketta, joilla luodaan tai parannetaan kotityöolosuhteita, mukaan lukien asiantuntija-apu yrityksen erityistarpeiden arvioimista ja yksilöintiä varten.

Jäsenvaltioissa otettiin käyttöön useita toimenpiteitä toimintarajoitteisten työllisyyden edistämiseksi, myös tilapäisiä toimenpiteitä koronaviruskriisin vaikutusten lieventämiseksi. **Romaniassa** muutettiin vuonna 2020 toimintarajoitteisten henkilöiden oikeuksia ja suojelemista syrjinnältä koskevaa lainsäädäntökehystä, jotta voitaisiin taata yhdenvertaiset mahdollisuudet, työpaikkojen esteettömyys ja tehtävien mukauttaminen toimintakyvyn mukaan. **Latvian** toimintarajoitteisia henkilöitä koskevaan suunnitelmaan 2021–2023 sisältyy toimenpide, jolla mukautetaan vammaisaseman saamista koskevia sääntöjä, otetaan käyttöön toimenpiteitä toimintarajoitteisten integroimiseksi työmarkkinoille ja parannetaan infrastruktuurin esteettömyyttä. **Belgiassa** (Vallonian alueella) kaikkein heikoimmassa asemassa olevat työnhakijat saavat yksilöllistä ja aiempaa kattavampaa opastusta. Lisäksi perustetaan osaamiskeskuksia, jotka tarjoavat erityisiin aiheisiin liittyvää tukea (esim. mielenterveys, toimintarajoitteiset henkilöt). **Ranskassa** suunnitellaan toimenpiteitä, joilla parannetaan toimintarajoitteisten ja vähemmän koulutettujen virkamiesten pääsyä koulutukseen ja heille annettava työllisyysneuvontaa, mukaan lukien maksut ja erityiset vapaapäivät. Toimenpiteellä mahdollistetaan pääsy koulutukseen ja tilaisuudet työpaikanvaihdoksiin muita heikommassa asemassa oleville virkamiehille.

Useissa jäsenvaltioissa on hyväksytty toimenpiteitä, joilla edistetään työpaikkojen luomista toimintarajoitteisille kohdennettujen työhönottokannustimien avulla pilarin periaatteiden 3 ja 17 (yhtäläiset mahdollisuudet ja vammaisten osallistaminen). Koronaviruspandemian yhteydessä **Itävallassa** korotettiin olemassa olevia toimintarajoitteisten palkkatukia 50 prosentilla kolmen kuukauden ajaksi. Siellä myös korotettiin tilapäisesti (syyskuuhun 2021 asti) 50 prosenttia heidän työsuhdeturva-avustustaan. Yritysten on palkattava yksi toimintarajoitteiseksi rekisteröity henkilö jokaista 25:tä palkattua työntekijää kohden. Jos ne eivät tee näin, niiden on maksettava kuukausittainen korvaava vero jokaista työntekijää kohti, jota ei palkattu. Korvaava vero osoitetaan toimintarajoitteisten työmarkkinoille integroimisen tukemiseen. **Belgiassa** (Brysselin alueella) tarjotaan elpymis- ja palautumissuunnitelman kautta bonusjärjestelmä, jolla tuetaan työnantajia toimintarajoitteisten integroimisessa. **Tšekissä** toimintarajoitteisten työllisyyden tukemiseen tarkoitetun maksun enimmäismäärää on korotettu 800 Tšekin korunalla (noin 30 euroa) niin, että se on 13 600 Tšekin korunaa (noin 525 euroa). **Alankomaissa** korotettiin nuorille toimintarajoitteisille tarkoitetun etuuden enimmäistasoa. Aiemmin se oli 25 prosenttia vähimmäispalkasta mutta korotuksen jälkeen 70 prosenttia vähimmäispalkasta työkykyisten ja 75 prosenttia vähimmäispalkasta työkyvyttömiä osalta. Nuoret, joilla on oikeus työkyvyttömyysetuuksiin mutta jotka aloittavat työnteon, saavat korkeammat tulot. He voivat pitää etuudet, jos he ilmoittautuvat koulutukseen, ja voivat pudota takaisin sosiaalietuuksien piiriin, jos heidän työnsä päättyy.

Joissakin jäsenvaltioissa on otettu käyttöön toimenpiteitä, joilla tuetaan toimintarajoitteisten henkilöiden hoitajia. Toimintarajoitteisilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus elää itsenäisesti ja olla mukana yhteisössä, mikä edellyttää yhteisö- ja perheperustaisten palvelujen eriytettyä valikoimaa.¹⁸⁰ Ottaen huomioon palvelujen vaihtelevan laadun, työvoimapulan ja haastavat työolot jotkin jäsenvaltiot tehostivat toimia tällä alalla. Laitoshoidosta luopumiseen liittyen **Latviassa** ollaan toteuttamassa useita hankkeita kehittämällä yhteisöperustaisia palveluja ja infrastruktuuria palvelujen tarjoamiseen, parantamalla sosiaalityöntekijöiden pätevyyttä ja osaamista sekä rahoittamalla yhteisöperustaisia palveluja. **Maltalla** hyväksyttiin toimintarajoitteisten henkilöiden oikeuksia koskeva kansallinen strategia 2021–2030, jossa sitoudutaan lujittamaan henkilökohtaisen avun järjestelmiä, jotka antavat toimintarajoitteisille henkilöille mahdollisuuden asua edelleen omassa kodissaan ja omissa yhteisöissään. **Belgiassa** (Vallonian alueella) laaditaan elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä laitoshoidosta luopumista koskeva strategia ja investoidaan ikääntyneiden ja toimintarajoitteisten henkilöiden mukautettuihin asuntoihin. **Slovakiassa** korotettiin toimintarajoitteisen henkilön hoitoavustusta nettovähimmäispalkan suuruiseksi (31,70 eurolla niin, että se on 508,44 euroa). Tästä hoitoavustuksen korotuksesta hyötyy noin 40 890 työkäistä hoitajaa ja noin 23 700 eläkkeensaajaa. Suuremmasta henkilökohtaisen avun avustuksesta saa etua 11 820 henkilöä (4,18 eurosta 4,82 euroon). **Bulgariassa** tarjotaan 43,5 miljoonan euron investoinnin avulla (REACT-EU:n tuella) kotihoitoa 53 000 ikääntyneelle ja toimintarajoitteiselle henkilölle, ja tuki koskee 16 000:ta hoitajaa. Lisäksi laadittiin koulutusohjelma lääketieteen ja sosiaalipalvelualan asiantuntijoille, jotka tarjoavat suojaavia palveluja. **Virossa** laajennettiin toimintarajoitteisten lasten

¹⁸⁰ Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa korostetaan laadukkaan, helposti saatavilla olevan, ihmiskeskeisen ja kohtuuhintaisen avun merkitystä. Siihen kuuluu henkilökohtaista apua, sairaanhoitoa ja sosiaalityöntekijöiden toimia sekä vammaisten että heidän perheidensä auttamiseksi.

vanhemmille tarkoitetun avustuksen soveltamisalaa niin, että se voidaan myöntää myös sijaisvanhemmalle tai holhoojalle, joka kasvattaa lasta yksin.

Useissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön toimia, joilla tuetaan kolmansien maiden kansalaisten integroitumista työmarkkinoille. Suomessa muutettiin ulkomaalaislakia 1. lokakuuta 2021 alkaen niin, että estetään ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä ja parannetaan hyväksikäytön uhrien oikeudellista asemaa. **Ruotsissa** hyväksyttiin intensiivivuotta koskeva aloite, joka on suunnattu sijoittautumisohjelmaan osallistuville uusille tulokkaille. Osallistujat voivat vuodesta 2021 lähtien valita, opiskelevatko he yhden vuoden ajan ruotsia intensiivisesti vai suorittavatko he kokoaikaisen harjoittelun työpaikalla yhdistettynä lisätoimintaan. Tarkoituksena on helpottaa integroitumista paikallisille työmarkkinoille. Maassa vahvistettiin myös elinikäisen oppimisen ohjelmia kuntatasolla ja oppilaitoksissa aikuisille, joiden on parannettava tilannettaan työmarkkinoilla. Lisätukea annetaan neuvontaan, taitojen validointiin, ammatilliseen koulutukseen sekä ruotsin kielen opiskeluun. Uusille tulokkaille ja turvapaikanhakijoille, joilla on aiempaa terveydenhuoltoon liittyvää työkokemusta tai koulutusta, annetaan kohdennettua ammatillista koulutusta samoin kuin vanhustenhuollon henkilöstölle, kuten hoitoavustajille ja avustaville sairaanhoitajille.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimenpiteitä, joilla helpotetaan kolmansista maista tulevien maahanmuuttajatyöntekijöiden, etenkin korkean osaamistason ja työvoimapulasta kärsiviin ammatteihin tulevien työntekijöiden, maahanpääsyä. **Kroatiassa** hyväksyttiin vuonna 2021 uusi ulkomaalaislaki, jossa poistettiin kolmansien maiden kansalaisten vuotuiset työlupakiintiöt ja säädettiin, että oleskelu- ja työlupahakemuksiin on liitettävä Kroatian työvoimapalvelun myönteinen lausunto (muutamin poikkeuksin, etenkin EU:n sinisen kortin haltijat). Muutoksessa edellytetään tiivistä yhteistyötä hallintoelinten ja työsuojeluviranomaisten välillä työntekijöiden oikeuksien vahvistamiseksi.

Jäsenvaltioissa otettiin vuonna 2020 käyttöön tai jatkettiin erilaisia toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan romanilasten osallistumista ja pääsyä koulutukseen. **Bulgariassa** otettiin käyttöön oppivelvollisuus nelivuotiaista lähtien, jotta voitaisiin lisätä muita heikommassa asemassa olevien lasten osallistumista esiopetukseen. **Unkarissa** lastentarha on pakollinen kolmivuotiaasta lähtien, mutta useat tekijät rajoittavat tosiasiallisesti tämän toimenpiteen mahdollista positiivista vaikutusta ja estävät tehokkaan erottelun torjunnan (kuten erilaiset säännöt, itsemääräämisoikeus, koulupiirin koko, syrjintään sovellettavien seuraamusten malli). **Italiassa** otettiin käyttöön ministeriön asetuksella uusia kohdennettuja toimenpiteitä, joilla edistetään romanilasten osallistavaa koulutusta. **Alankomaissa** jatkettiin tukijärjestelmäohjelmaa kouluille, joissa opetetaan muita heikoimmassa asemassa olevista ryhmistä tulevia oppilaita (esim. romanit ja sintit). **Portugalissa** otettiin käyttöön stipendiohjelmaa romaniopiskelijoille, jotka osallistuvat toisen asteen ja korkea-asteen koulutukseen. **Kreikassa** ryhdyttiin toteuttamaan vuonna 2020 *Inclusive schools for Roma* -hanketta ja otettiin käyttöön stipendiohjelma korkea-asteen opiskelijoille. **Ranskassa** uudessa ministeriön asetuksessa vahvistetaan luettelo asiakirjoista, jotka tarvitaan kouluun kirjautumiseen, jotta kunnat eivät aseta kohtuuttomia vaatimuksia (esim. sähkölasku), joita epävirallisissa asutusyhdyksunnissa asuvat eivät voi täyttää. Useissa jäsenvaltioissa, muun muassa **Espanjassa**, **Irlannissa** ja **Kroatiassa**, otettiin käyttöön toimenpiteitä romanien ja

kiertävän väestön historian, kulttuurin tai kielen sisällyttämiseksi koulutusjärjestelmiin.¹⁸¹ Kuten vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa todettiin, useimmissa maissa on hyväksytty kansallisia romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevia strategioita. **Tšekissä** hyväksyttiin hiljattain uusi romanien osallisuutta koskeva strategia 2021–2030, jonka tavoitteena on parantaa romanien koulutustasoa antamalla opettajille koulutusta työskentelytavoista monimuotoisissa luokkahuoneissa, tarjoamalla tukea esiopetukseen ja perustamalla kouluneuvontapalveluja. **Slovakian** opetusministeriö perusti osallistavan opetuksen osaston ja nimitti osallistavasta koulutuksesta vastaavan valtiosihteerin, osaksi siitä syystä, että voidaan puuttua romanilasten jatkuvaan yliedustukseen erityisopetuksessa.

¹⁸¹ Euroopan unionin perusoikeusvirasto FRA, Fundamental rights report 2021. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf.

2.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 7 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita parantamaan työmarkkinoiden toimintaa ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta. Se kattaa muun muassa joustavuuden ja työsuhdeturvan tasapainottamisen työmarkkinapolitiikassa, työmarkkinoiden segmentoitumisen estämisen, vakituisten työsuhteiden edistämisen ja aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimivuuden varmistamisen. Nämä tavoitteet ovat yhdenmukaisia Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), 5 (varma ja sopeutuva työllisyys), 7 (tiedot työhdoista ja irtisanotuille annettava suoj), 8 (työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen), 10 (terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö) ja 13 (työttömyysetuudet) kanssa. Jaksossa käsitellään myös työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämistä ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä olemassa olevien kansallisten käytäntöjen pohjalta. Lopuksi jaksossa 2.3.2 raportoidaan jäsenvaltioiden toimenpiteistä näillä aloilla.

2.3.1 Keskeiset indikaattorit

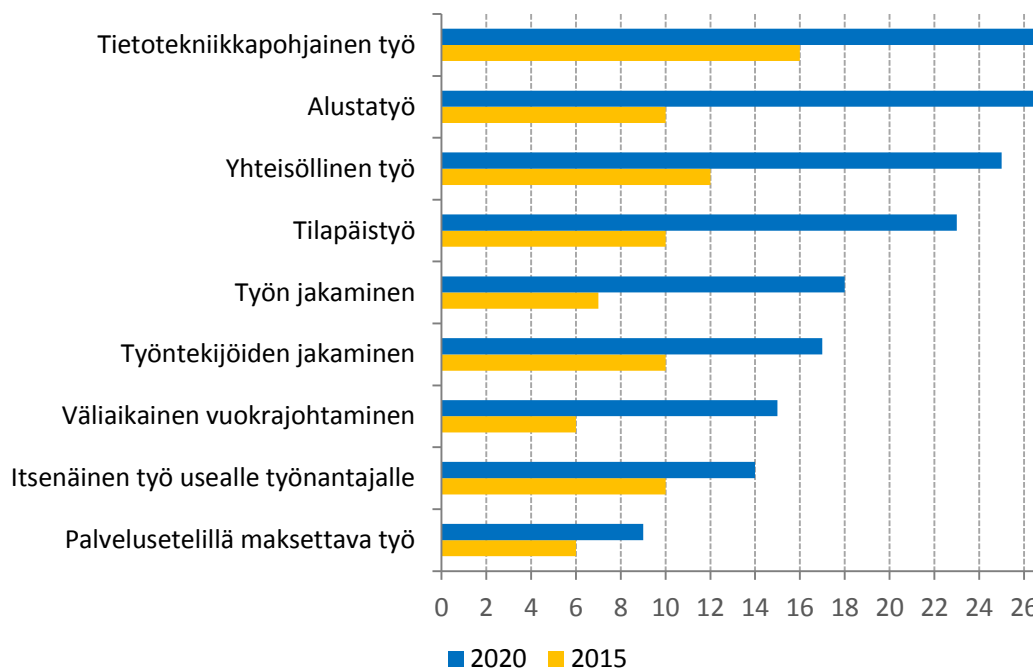
Erilaiset työmuodot ovat lisääntyneet nopeasti EU:n työmarkkinoilla viime vuosina. Tyypilliset työsuhteet ovat edelleen hallitsevassa asemassa, mutta erilaisten työmuotojen valikoima on laajentunut EU:n jäsenvaltioissa viime vuosina ja suuntaus todennäköisesti jatkuu. Jäsenvaltioissa esiintyviä uudenlaisia työsuhteita koskevan analyysin perustella Eurofound on ryhmitellyt uudet työsuhteen muodot yhdeksään luokkaan ja luonnostellut niiden keskeiset ominaisuudet.¹⁸² Kaaviossa 2.3.1 esitetään, miten tällaiset uudet työmuodot ovat kehittyneet jäsenvaltioissa vuodesta 2014, millä saattaa olla vaikutusta työpaikkojen laatuun ja työoloihin näissä maissa (ks. laatikko 3). Esimerkiksi vuonna 2015 tieto- ja viestintäteknologiaan perustuvaa liikkuvaa työtä esiintyi 16 jäsenvaltiossa, mutta nyt siitä raportoidaan kaikissa jäsenvaltioissa. Vuonna 2015 tilapäistyö oli uutta kymmenessä jäsenvaltiossa ja vuoteen 2021 mennessä siitä on tullut yleistä 23 EU-maassa. Eniten kasvoi alustatyö, josta raportoitin noin 10 jäsenvaltiossa vuosina 2013–2014 ja jota esiintyy nyt kaikissa jäsenvaltioissa (alustatyöstä tarkempia tietoja jäljempänä)¹⁸³.

¹⁸² Tarkempia tietoja: Eurofound (2020), *New forms of employment: 2020 update*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

¹⁸³ Huomautus: Tieto- ja viestintäteknologiaan perustuvalla liikkuvalla työllä tarkoitetaan järjestelyjä, joissa työ tehdään ainakin osittain muualla kuin henkilön pääasiallisessa toimistossa käyttämällä tieto- ja viestintäteknologiaa. Tilapäistyöllä voidaan tarkoittaa epäsäännöllistä tai pätkätyötä, jossa odotuksena ei ole jatkuva työnteko, ja siihen saattavat liittyä epäsäännölliset tai ennakoimattomat työtunnit tai -aikataulut. Tarkempia tietoja muista työmuodoista: Eurofound (2015), *New forms of employment*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Kaavio 2.3.1: Uudet työmuodot ovat yleistymässä EU:ssa

Uusiksi työmuodoksi yksilöidyt työmuodot vuosina 2013–2014 verrattuna vuoteen 2020 (jäsenvaltioiden lukumäärä)

Huomautus: Vuoden 2015 tietoihin eivät sisälly: EE ja MT. Vuoden 2021 tiedot päivitetty: LU.

Lähde: Eurofound (2020), New forms of employment: 2020 update, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

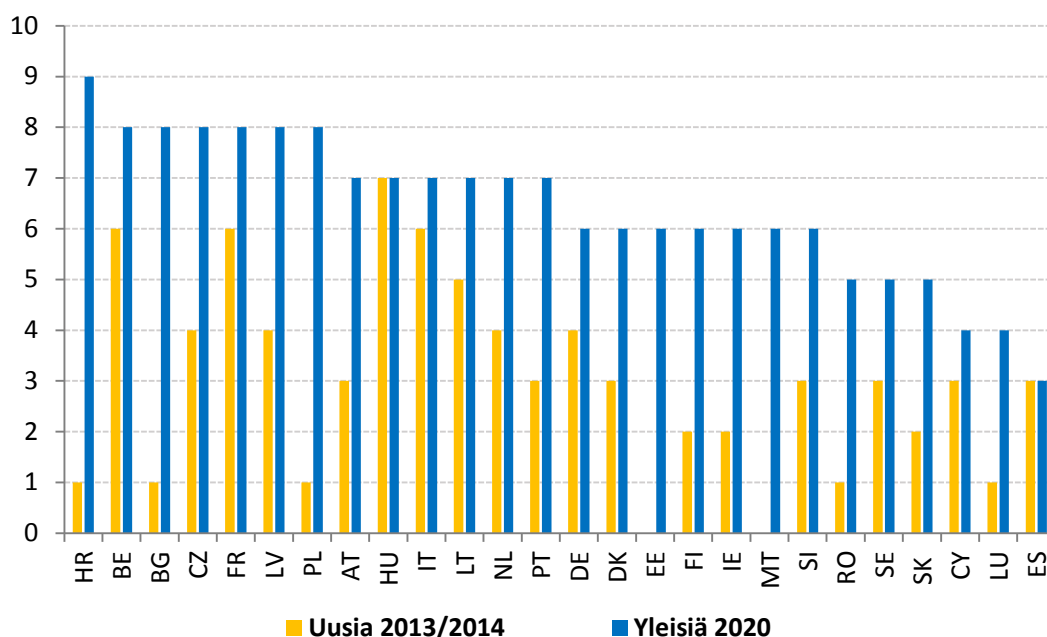
Työmuodot vaihtelevat jäsenvaltioittain, myös säännellyn ja sääntelemättömän työn osalta. Eurofoundin kartoitus kattaa kaikki työmuodot, jotka perustuvat kaikentyyppisiin työsopimuksiin, myös työehtosopimuksiin, riippumatta siitä, sovelletaanko niihin yleistä työlainsäädäntöä vai erityissäännöksiä. Uusia työmuotoja voidaan soveltaa sekä palkansaajiin että itsenäisiin ammatinharjoittajiin tai pelkästään jompaankumpaan näistä ryhmistä. Kuten 2.3.2 kaaviosta näkyy, Kroatiaissa oli vuosina 2013–2014 vain yksi edellä analysoiduista yhdeksästä uudesta työmuodosta ja vuonna 2020 siellä esiintyivät ne kaikki. Kolmessatoista jäsenvaltiossa on yksilöity vähintään seitsemän työmuotoa. Sitä vastoin Espanjassa, Kyproksella ja Luxemburgissa raportoitiin vuodesta 2020 alkaen enintään neljä näistä uusista työmuodoista. Työmuotojen lisääntyminen vaikuttaa työmarkkinoiden joustavuuteen ja työoloihin kyseisissä maissa¹⁸⁴ ¹⁸⁵. Hallituksilla ja työmarkkinaosapuolilla on työehtosopimusten kautta käytettävissään erilaisia välineitä, joilla voidaan varmistaa asianmukaiset työolot ja sosiaalinen suojelu ihmisille, jotka työskentelevät näiden uusien työmuotojen mukaisesti (ks. jakso 2.3.2). Uusien työmuotojen moninaisuus samoin kuin niiden erilaiset vaikutukset työoloihin ja sosiaalisiin oloihin edellyttävät jatkuvaa seurantaa.

¹⁸⁴ Eurofound (2021), *Policy brief: First initiatives to improve the employment and working conditions of platform workers: What works*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg (ei vielä julkaistu).

¹⁸⁵ Yhdistyneet kansakunnat (2021), *Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems*, Department of economic and Social Affairs, Policy brief no. 113.

Kaavio 2.3.2: Uusien työmuotojen esiintymisen laajuus ja soveltamisala jäsenvaltioissa

Uusien työmuotojen lukumäärä EU27-maissa Uusiksi työmuodoiksi todetut työmuodot: vertailu vuosien 2013–2014 ja vuoden 2020 välillä

Huomautus: Vuoden 2015 tietoihin eivät sisälly: EE ja MT. Vuoden 2021 tiedot päivitetty: LU.

Lähde: Eurofound (2015; 2020) *tarkempia tietoja uusien työmuotojen luonteesta ja niiden vaikutuksista*.

Alustatyö kasvaa voimakkaasti, ja siitä saatavat tulot ovat viisinkertaistuneet viiden viime vuoden aikana. Esiin on tullut ongelmia, jotka liittyvät oikeudelliseen asemaan, työoloihin ja sosiaalisen suojelun saatavuuteen. Toisesta COLLEEM-tutkimuksesta saadun näytön perusteella jo vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa tehtiin katsaus alustatyön esiintyvyyteen jäsenvaltioissa. Alustatyö on edelleen suhteellisen vähäistä¹⁸⁶, mutta sen käyttö on lisääntynyt nopeasti, ja siinä mukana olevien osapuolten tulot ovat kasvaneet vuosien 2016 ja 2020 välillä arvioidusta 3 miljardista eurosta noin 14 miljardiin euroon. Samalla kaudella EU:ssa toimivien alustojen kautta työskentelevien henkilöiden yhteenlasketut ansiot ovat kasvaneet kaksi ja puoli kertaa vuoden 2016 ja 2020 välillä eli noin 2,6 miljardista eurosta 6,3 miljardiin euroon. Alustojen kautta työskentelevät henkilöt ovat useimmiten nuoria miehiä, joilla on korkea koulutustaso, joskin profiliin vaikuttaa voimakkaasti alustatyön tyyppi¹⁸⁷. Naiset puolestaan ovat laajemmin edustettuina henkilökohtaisissa ja kotitalouspalveluissa sekä hoiva-alalla. Toinen merkittävä havainto liittyy alustatyön analyysiin ammatin perustella ja etenkin työntekijöihin, jotka työskentelevät keskeisissä ammateissa terveyshätilanteen

¹⁸⁶ Kyselyn kohteena olleissa 16 maassa 1,4 prosenttia työikäisistä henkilöistä ilmoitti työskennelleensä yli 20 tuntia viikossa ja tarjoavansa palveluja digitaalialustojen kautta tai ansaitsevana vähintään 50 prosenttia tuloistaan näin (0,9 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2017). Työntekijöistä 4,1:tä prosenttia pidetään toissijaisina alustatyöntekijöinä (eli työskentelevät yli 10 tuntia viikossa ja ansaitsevat 25–50 prosenttia tuloistaan alustatyöstä), mikä on 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2017. Lähde: Urzì Brancati, C., *et al.* (2020), *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey*, Euroopan unionin julkaisutoimisto.

¹⁸⁷ European Centre of Expertise (2021), *Thematic Review 2021 on Platform work*, Synthesis Report commissioned by the Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (KE-02-21-914-EN-N).

aikana.¹⁸⁸ Jotkin tunnustettiin olennaisiksi työntekijöiksi tietyissä jäsenvaltioissa ja he pääsivät sosiaalisen suojelun piiriin, kun taas joidenkin työllisyys- ja ansiotulomahdollisuudet heikkenivät. Keskeinen kysymys oli tukikelpoisuus, jonka ehtona olivat usein alustojen kautta työskentelevien henkilöiden työsuhteen tyyppi, suoritettujen tehtävien tyyppi sekä alustan soveltama hallintotapamekanismi. Itsenäinen ammatinharjoittaminen oli tärkein työsuhdetyyppi alustatyössä vuonna 2021. Yhdeksän kymmenestä EU:ssa toimivasta alustasta luokittelee alustojen kautta työskentelevät henkilöt itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi.¹⁸⁹

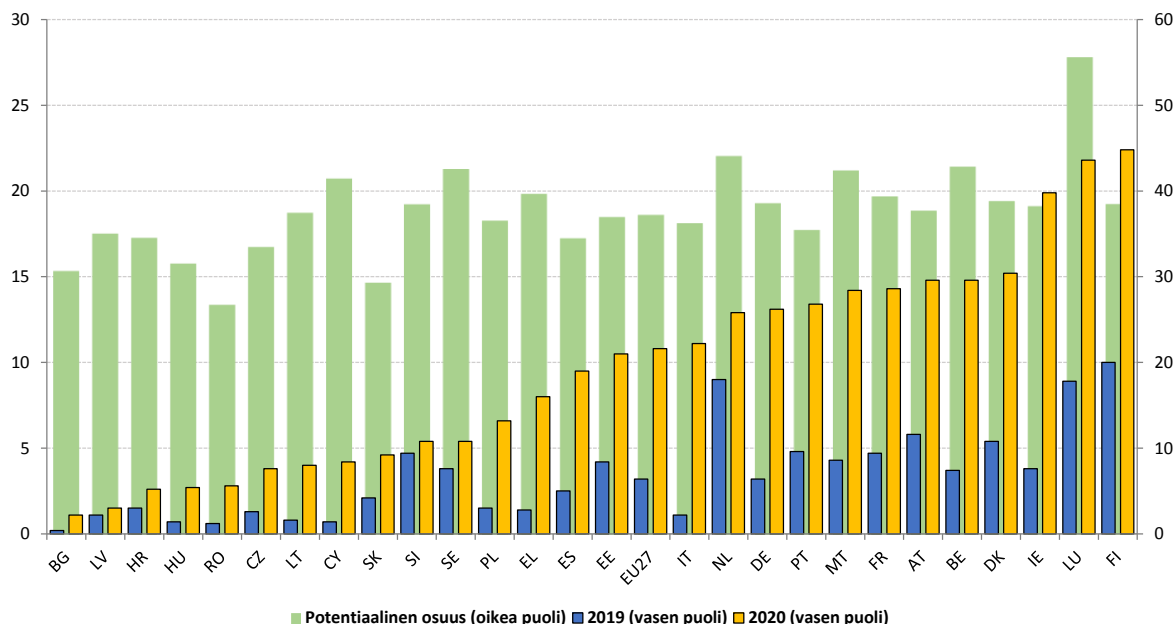
Etätyön yleistyminen koronaviruskriisin aikana on aiheuttanut merkittäviä muutoksia joidenkin työntekijöiden työjärjestelyihin. Muutokset ovat kuitenkin erilaisia iän ja sukupuolen mukaan. Niiden työntekijöiden (15–64-vuotiaiden) osuus, jotka ilmoittivat työskentelevänsä säännöllisesti kotoa käsin, lisääntyi vuosien 2019 ja 2020 välillä 3,2 prosentista 10,8 prosenttiin (kaavio 2.3.3). Niiden työntekijöiden osuus, jotka ilmoittivat työskentelevänsä vähemmän säännöllisesti kotoa käsin (eli vain toisinaan), pysyi samana edellisvuoteen verrattuna (7,9 prosenttia). Kotoa työskentely lisääntyi kaikissa ikäryhmissä vuonna 2020, mutta se oli yleisintä parhaassa työiässä olevien ryhmässä (25–49-vuotiaat: 11,6 %), jonka jälkeen tulivat ikääntyneet työntekijät (50–64-vuotiaat: 10,4 %) ja nuoret työntekijät (15–24-vuotiaat: 5,8 %). Kotoa työskentely oli yleisempää naisten (11,7 %) kuin miesten (9,9 %) keskuudessa.

¹⁸⁸ Termiä käytetään vuonna 2020 annetussa komission tiedonannossa ”Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana” esitettyjen kriittisten ammattien luettelon mukaisesti.

¹⁸⁹ W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica and F. Shamsfakhr (2021). *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models*. Centre for European Policy Studies (CEPS).

Kaavio 2.3.3: Pandemia lisäsi etätöitä kaikissa jäsenvaltioissa

Työntekijät, jotka työskentelevät yleensä kotoa käsin, ennen pandemiaa ja sen aikana (% , 2019 ja 2020, vasen akseli), verrattuna etätöiden mahdolliseen osuuteen (työtehtävänälyysin perusteella, oikea akseli)

Huomautus: Niiden työntekijöiden prosenttiosuus jäsenvaltioittain, jotka työskentelevät yleensä kotoa käsin, 2019 ja 2020, ja etätöihin soveltuvan työn osuus työtehtävänälyysin perusteella.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsa_ehomp] sekä Eurofound ja Euroopan komission Yhteinen tutkimuskeskus (2021), *What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Pilaria käsittelevä laatikko 3: Työn laatu ja elämänlaatu työssä

Edistyminen työn laatuun liittyvissä eri näkökohdissa on keskeistä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanon kannalta. Tässä laatikossa tarkastellaan ja arvioidaan kuutta laajaa näkökohtaa: työympäristö, ansiot, työn intensiteetti ja työajan laatu, sukupuoli, osaaminen ja uranäkymät. Pilarin 20 periaatteesta kuusi koskee oikeudenmukaisten työolojen saavuttamista, ja muillakin periaatteilla edistetään välillisesti työhön liittyvien tekijöiden laatua (ks. kaavio 2.3.4). Komissio esitti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa konkreettisia aloitteita, joilla asiaa voidaan edistää.

Kaavio 2.3.4: Yhteys pilarin 20 periaatteen ja työn laadun välillä

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari				
Periaate 1: Opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen	Periaate 2: Sukupuolten tasa-arvo	Periaate 3: Yhtäläiset mahdollisuudet	Periaate 4: Työllisyyden aktiivinen tukeminen	Periaate 5: Varma ja sopeutuva työllisyys
Periaate 6: Palkat	Periaate 7: Tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoj	Periaate 8: Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen	Periaate 9: Työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen	Periaate 10: Terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö ja tietosuoj
Periaate 11: Lastenhoito ja lapsille annettava tuki	Periaate 12: Sosiaalinen suojelu	Periaate 13: Työttömyysetuudet	Periaate 14: Vähimmäistoimeentulo	Periaate 15: Vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet
Periaate 16: Terveystuhoito	Periaate 17: Vammaisten osallistaminen	Periaate 18: Pitkäaikaishoito	Periaate 19: Sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu	Periaate 20: Peruspalvelujen saatavuus

Huomautus: Tummempi sininen osoittaa tiiviimpää yhteyttä työn laatuun liittyvien näkökohtien kanssa.
Lähde: Komission ehdotus perustuu Laekenin indikaattoreihin (2001)¹⁹⁰ ja muihin lähteisiin.

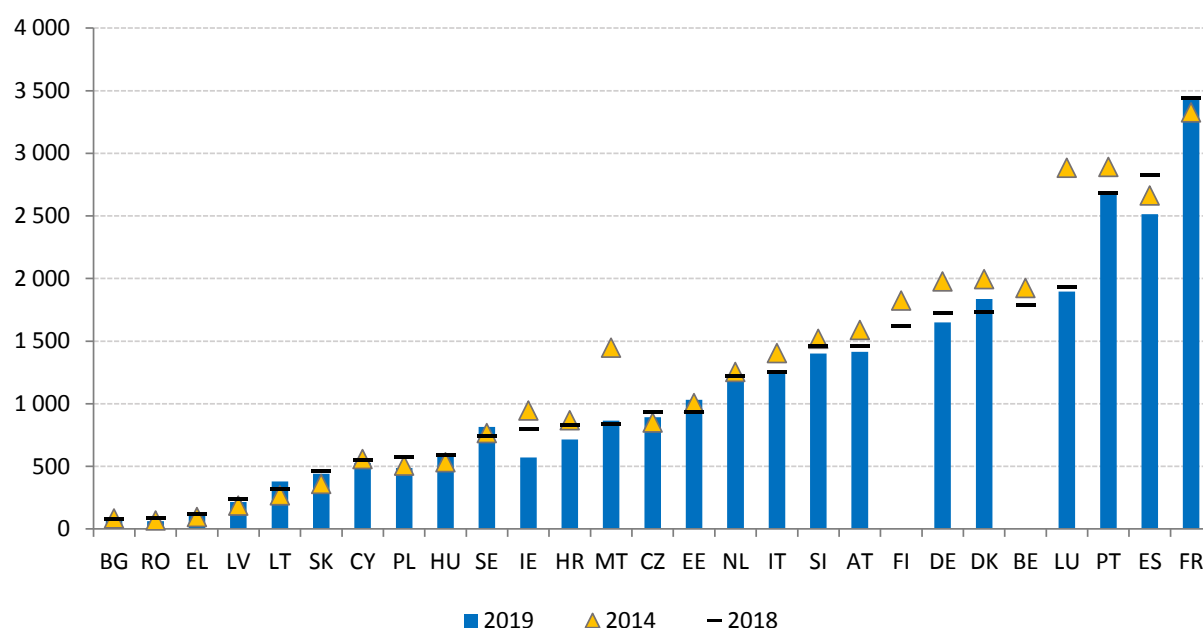
Koronaviruskriisi on vaikuttanut useisiin työn laatuun liittyviin näkökohtiin ja etenkin työoloihin, työterveyteen ja -turvallisuuteen sekä työsuhteturvaan.¹⁹¹ Työntekijöiden, jotka tarjoavat henkilökohtaisia palveluja, työskentelevät paljon ihmiskontakteja vaativissa tehtävissä tai ns. etulinjan työpaikoissa¹⁹², työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvät riskit ovat monissa tapauksissa lisääntyneet ja heidän kokonaistyöaikansa on pidentynyt. Irtisanomiset tai työsopimusten uusimatta jättäminen ja työolojen heikompi ennustettavuus ovat kohdistuneet eniten nuoriin, matalan osaamistason työntekijöihin taikka määräaikailla sopimuksilla tai matalapalkka-ammateissa työskenteleviin. Pandemia on myös vaikuttanut enemmän naisten kuin miesten työ- ja yksityiselämän tasapainoon (ks. jaksot 2.2.1 ja 2.3.1). Se on myös korostanut turvallisiin työkäytäntöihin ja -paikkoihin liittyvien näkökohtien merkitystä. Työtapaturmat ovat vähentyneet 17 jäsenvaltiossa vuodesta 2014, mutta parannustahti on ollut hidas ja tapaturmien osuus on edelleen suuri (kaavio 2.3.5). Työtapaturmilla on suuri vaikutus työntekijöiden ja heidän perheidensä hyvinvointiin, koska niistä aiheutuu usein merkittäviä fyysisiä tai henkisiä haittoja (ks. kaavio X).

¹⁹⁰ Työn laadusta tuli merkityksellinen tekijä vuonna 2001 kokoontuneen Laekenin Eurooppa-neuvoston jälkeen. KOM(2001) 313.

¹⁹¹ Euroopan komissio (2020), *Labour Market and Wage Developments in Europe*; Eurofound (2021), *Living, working and COVID-19*, verkkokysely.

¹⁹² Euroopan tautien ehkäisy- ja -valvontakeskus (ECDC) määrittää etulinjan työntekijäksi henkilön, jonka työpaikka on sellainen, että henkilöllä on suurempi riski saada koronavirustartunta sen vuoksi, että hän ei kykene työskentelemään kotoa käsin tai pitämään sosiaalista etäisyyttä. Tällaisia ovat terveydenhuollon, pitkäaikaishoidon, vähittäismyyntin ja sosiaalialan työpaikat.

Kaavio 2.3.5: Työtapaturmat, esiintyvyys (vakavuus: poissaolo vähintään 4 päivää)

Huomautus: Esiintyvyydellä tarkoitetaan vuoden aikana tapahtuneita työtapaturmia 100 000 työntekijää kohti. Tilasto osoittaa kaikissa maissa työtapaturmien suhteellisen merkityksen työväestössä. Vuoden 2019 arvoja ei saatavilla: BE ja FI.

Lähde: Työtapaturmat vakavuuden mukaan [hsw_mi08].

Pandemia on voimistanut megatrendien, etenkin digitalisaation, vaikutuksia, mikä voi saada aikaan merkittäviä muutoksia työn organisoinnissa ja työoloissa. Digitalisaatio, globalisaatio ja väestörakenteen muutos ovat olleet tärkeimpiä tekijöitä EU:n työmarkkinoiden muutoksessa, ja ne ovat vaikuttaneet työpaikkojen määrään ja laatuun samoin kuin siihen, miten työt tehdään ja kuka ne tekee. Kasuvat etätyömahdollisuudet ja joustavat työjärjestelyt saattavat helpottaa työmarkkinoille osallistumista¹⁹³, mutta nykyisiä sukupuolten tasa-arvoon liittyviä haasteita esiintyy edelleen ja esiin on tullut uusia haasteita, jotka liittyvät hoiva- ja perhevelvoitteiden epätasapainoon. Digitaaliset alustat tarjoavat uusia työllistymismahdollisuuksia, mutta ne saattavat johtaa myös johtaa epävarmoihin työoloihin. Digitaalinen automaatio voi tehostaa yritysten toimintaa ja lisätä työntekijöiden joustavuutta, mutta se johtaa myös muutoksiin työtehtävissä ja vaadituissa taidoissa, mikä aiheuttaa suurempaa työpaikkoihin ja ansiotuloihin liittyvää epävarmuutta työntekijöille tietyissä ammateissa.¹⁹⁴

Vihreään talouteen siirtyminen saattaa vaatia useiden työn laatuun liittyvien keskeisten tekijöiden kehittämistä. Vähähiiliseen talouteen siirtymisen odotetaan luovan uusia työmahdollisuuksia eri sektoreilla (esim. puhdas teollisuus, orgaaninen maatalous, kestävä rakennusteollisuus, metsäteollisuus ja kuljetusala, kierrätys ja uusiutuva energia). Se saattaa kuitenkin vaikuttaa myös moniin työpaikkoihin EU:ssa, erityisesti hiilivaltaisilla aloilla. Työpaikkojen säilyttämistä ja urakehitystä parantavat toimenpiteet ovat keskeisiä, jotta voidaan tukea tehokkaasti tarvittavaa siirtymistä työpaikasta toiseen ja rajoittaa työvoimapulaa tai osaamisvajetta. Samalla on keskeistä hallinnoida tehokkaasti vihreään talouteen siirtymisen tulonjakovaikutusta, jotta

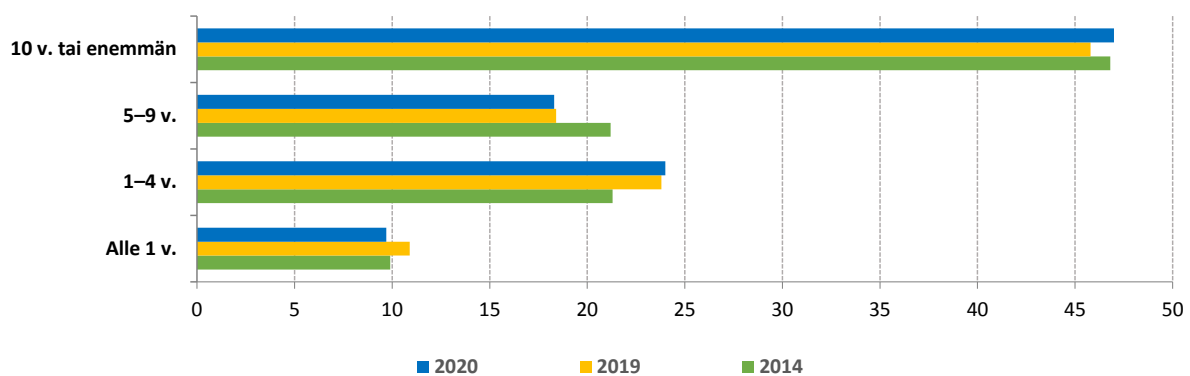
¹⁹³ Ks. Eurofound (2020), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

¹⁹⁴ OECD (2020), *What happened to jobs at high risk of automation? Policy brief on the future of work*.

varmistetaan työvoiman ja sosiaalinen mukautuminen. 55-valmiuspakettia koskevilla ehdotuksilla¹⁹⁵ tarjotaan mahdollisuuksia kehittää ja ottaa käyttöön vähähiilistä teknologiaa ja vihreitä työpaikkoja. Osana pakettia komissio pyrkii antamaan jäsenvaltioille ohjeita siitä, miten ne voivat parhaiten käsitellä ilmastosiirtymän sosiaali- ja työllisyysnäkökohtia.

Riittävä palkka on keskeinen motivaatiotekijä työntekijöille, ja sillä on ratkaiseva rooli työhön sitoutumisen, tuottavuuden ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuuden kannalta. Ansiotuloilla on merkittävä asema työvoiman osallistumisen, tuottavuuden ja taloudellisen suorituskyvyn tukemisessa (ks. jakso 2.1.1), ja ne ovat keskeinen osatekijä työn laadussa. Eurofoundin hiljattaisen tutkimuksen¹⁹⁶ mukaan niiden työntekijöiden osuus, jotka pitivät palkkaansa asianmukaisena, kohosi vuosien 2005 ja 2015 välillä 43 prosentista 51 prosenttiin, kun taas väittämästä eri mieltä olleiden osuus pysyi vakaana (noin 30 prosentissa). Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. Useissa Itä-Euroopan maissa työntekijöiden tyytyväisyys palkkaan lisääntyi vuosien 2005 ja 2015 välillä (kuten voitiin odottaakin eroja kiinni kurovien talouksien osalta), kun taas suuntaus oli vastakkainen (tyytymättömiä oli enemmän) Espanjassa (+14 prosenttiyksikköä), Irlannissa (+7 prosenttiyksikköä) sekä Ranskassa ja Luxemburgissa (molemmissa +6 prosenttiyksikköä). Tyytyväisyys oli suurinta Suomessa (62 prosenttia), jossa myös parannusta tapahtui eniten (26 prosenttiyksikköä) vuosina 2005–2015.

Kaavio 2.3.6: Työsuhteen kesto EU:ssa, työlliset, 25-vuotiaat ja vanhemmat (%)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [Ifsa_qoe_4a2].

Työpaikan vakaus on keskeinen osa työn laatua, kun taas työpaikkojen (suureen) epävakauteen liittyy yleensä heikommalla mahdollisuudet kehittää inhimillistä pääomaa ja suppeampi pääsy sosiaalisen suojelun piiriin. Keskimääräinen työsuhteen kesto on ollut laskusuunnassa EU:ssa vuosien 2014 ja 2019 välillä, jolloin työsuhteet, joiden kesto oli ”vähemmän kuin vuosi”, lisääntyivät 1 prosenttiyksikön, ”5–9 vuotta” vähenivät 2,8 prosenttiyksikköä ja ”vähintään 10 vuotta” vähenivät 1 prosenttiyksikön.¹⁹⁷ Tämä saattaa johtua muun muassa muutoksista työvoiman jakautumisessa talouden sektoreiden välillä (ks. jakso 1) ja uusien työmuotojen lisääntymisestä (ks. jakso 2.3.1). Tilanne vaihtelee kuitenkin merkittävästi jäsenvaltion ja työntekijän ammatillisen aseman mukaan.

¹⁹⁵ Ks. erityisesti komission tiedonanto ”Valmiina 55:een: Vuoden 2030 ilmastotavoitteesta totta matkalla kohti ilmastoneutraaliutta” (COM(2021) 550 final) ja komission asetusehdotus sosiaalisen ilmastonrahaston perustamisesta (COM(2021) 568 final).

¹⁹⁶ Eurofound (2021), *Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg. Huomautus: Palkalla tarkoitetaan työntekijän ansiota eli palkansaajien palkkaa ja itsenäisten ammatinharjoittajien tuloja.

¹⁹⁷ Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [Ifsa_qoe_4a2].

Työympäristön ja -olojen laatu liittyy suoritettuun työhön, työaikajärjestelyihin sekä suhteisiin työpaikalla. Useissa perinteisissä valmistusteollisuuden ammateissa (kuten työntekijät autotehtaissa ja kemianteollisuudessa) automaatio on vähentänyt merkittävästi fyysisten tehtävien määrää, ja samalla henkisen työn tehtävistä (esim. laadunvarmistuksesta ja -valvonnasta) on tullut yhä merkityksellisempiä. Tämä voi viitata työpaikkojen laadun paranemiseen ajan mittaan, kunhan työvoimalla on oikeanlaiset taidot muutoksen läpikäymiseen. Työpaikat, joille ovat ominaisia suuret työn asettamat vaatimukset, kuten aikapaine tai fyysiset terveysriskit (esim. tietyn tyyppinen keikka- tai alustatyö), yhdistettynä vähäiseen sosiaaliseen tukeen työssä vaadittujen tehtävien suorittamisessa, voivat vaikuttaa kielteisesti työntekijöiden hyvinvointiin pitkällä aikavälillä (ks. jakso 2.3).¹⁹⁸

Useissa jäsenvaltioissa on toteutettu hiljattain toimia joillakin edellä mainituilla aloilla. Esimerkiksi **Espanjassa** annettiin laki, jolla otetaan käyttöön oikeudellinen oletama, jonka mukaan toimitusalojen kuljettajat ja ruoka- ja pakettilähetit tarjoavat palveluja tavanomaisessa työsuhteessa. Sillä myös laajennettiin olemassa olevat työntekijöiden edustajien nykyiset tiedonsaantioikeudet koskemaan algoritmien käyttöä työympäristössä. Nämä toimet muodostavat hyvän perustan, ja niillä voidaan vähentää työpaikkoihin ja ansiomahdollisuuksiin liittyvää epävarmuutta, mitä pidetään tärkeänä tekijänä työn laadun kannalta. **Ranskassa** annettiin lainsäädäntöä, jolla on tarkoitus edistää työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua alustataloudessa (ks. tarkemmin jakso 2.3.2). **Belgiassa** otettiin käyttöön työehtosopimuksilla yksilöllinen oikeus koulutukseen ja suunnitelmia yksilöllisten oppimistilien perustamiseksi. Samalla maassa myös helpotettiin erityistä aikahyvitysjärjestelmää koskevia vaatimuksia siten, että mahdollistetaan ikääntyneiden työntekijöiden, joilla on pitkä työura ja jotka työskentelevät vaikeissa ammateissa tai yrityksissä, joilla on taloudellisia vaikeuksia tai joissa on käynnissä rakenneuudistus, puolipäiväinen työskentely, jotta varmistetaan heidän tarpeitaan vastaava työympäristö.

Merkittävä siirtyminen etätyöhön on osoittanut sekä sen potentiaalin että sudenkuopat, jotka aiheuttavat uusia työaikaan ja -oloihin liittyviä haasteita. Terveyshätilän aikana etätyö on osoittautunut tärkeäksi monille yrityksille: sen avulla on voitu varmistaa liiketoiminnan jatkuvuus ja turvata työntekijöiden terveys. Normaaliolosuhteissa sen ansiosta myös työntekijöiden työmatka-aika lyhenee, joustavuus lisääntyy ja työ- ja yksityiselämän tasapainottaminen helpottuu ja yritysten tehokkuus ja tuottavuus paranevat. Etätyö on kuitenkin myös hämärtänyt nykyisiä rajoja työn ja yksityiselämän välillä ja tuonut esiin pandemian aikana etätyötä tehneiden merkittäviä haasteita, jotka liittyvät työaikaan tai eristäytymiseen.¹⁹⁹ Verrattuna niihin, jotka työskentelivät osittain kotoa käsin tai vain työnantajan tiloissa, vain kotona työskentelevistä työntekijöistä suurempi osuus raportoi viikossa 41–60 työtuntia (ks. kaavio 2.3.7, vasemmanpuoleinen kaavio). Myös sukupuolten väliset erot ovat olleet ilmeisiä, koska suhteellisesti useammat naiset joutuivat organisoimaan uudelleen työaikataulunsa (myös työskentelemään vapaa-aikana) yhdistääkseen työn ja perhevelvoitteet. Niistä, jotka työskentelivät vain kotoa käsin, joko osa- tai kokopäiväisesti, naisista suurempi osuus (25 %) kuin miehistä (19 %) työskenteli säännöllisiä työaikoja enemmän. Sukupuolten välinen ero on suurempi, jos tarkastellaan työntekijöitä, joilla on lapsia (0–11-vuotiaita) ja jotka työskentelevät vain kotoa käsin (35 prosenttia naisista ja 23 prosenttia miehistä). Lisäksi näyttö osoittaa, että eristäytymisen kokeminen lisääntyi kotoa

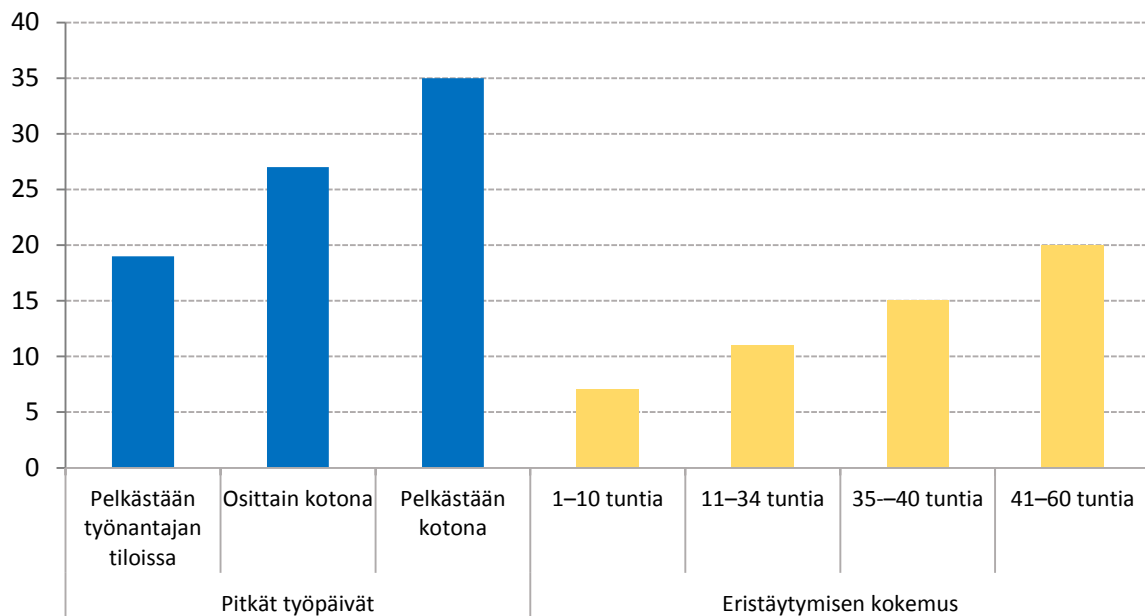
¹⁹⁸ Eurofound (2018), *New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

¹⁹⁹ Lähde: Eurofound (2021), *Living, working and COVID-19*, 2. kierros. Huomautus: Verkkokyselyssä oli kolme kierrosta: huhtikuussa 2020, heinäkuussa 2020 ja maaliskuussa 2021. Käsité ”mahdollinen etätyöhön soveltuvan työn osuus” maittain perustuu hiljattaiseen tutkimukseen: Sostero M., et al., (2020), *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?*, Euroopan komissio, JRC121193.

käsin tehtyjen työtuntien määrän lisääntyessä (ks. kaavio 2.3.7, oikeanpuoleinen kaavio). Noin 20 prosenttia työntekijöistä, jotka työskentelivät kotoa käsin 41–60 tuntia viikossa, tunsivat itsensä eristäytyneiksi, kun sama osuus oli 14 prosenttia niiden osalta, jotka työskentelivät saman tuntimäärän työnantajan tiloissa. Eri alojen ja ammattien välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. Komission toimilla, joilla täydennetään ja tuetaan jäsenvaltioiden politiikkaa mielenterveyden alalla, voidaan lieventää joitakin pandemian aiheuttamia haasteita.

Kaavio 2.3.7: Etätööhön siirtyminen on aiheuttanut haasteita joillekin työntekijöille

Niiden työntekijöiden osuus, jotka työskentelevät 41–60 h/vk, työpaikan mukaan (vasemmanpuoleinen kaavio). Niiden kokopäiväisten työntekijöiden osuus, jotka tuntevat itsensä eristäytyneiksi työssä, kotona tehtyjen työtuntien mukaan (EU27-maat, %, oikeanpuoleinen kaavio)

Lähde: Eurofound (2021), *Living, working and COVID-19*, verkkokysely, 2. kierros.

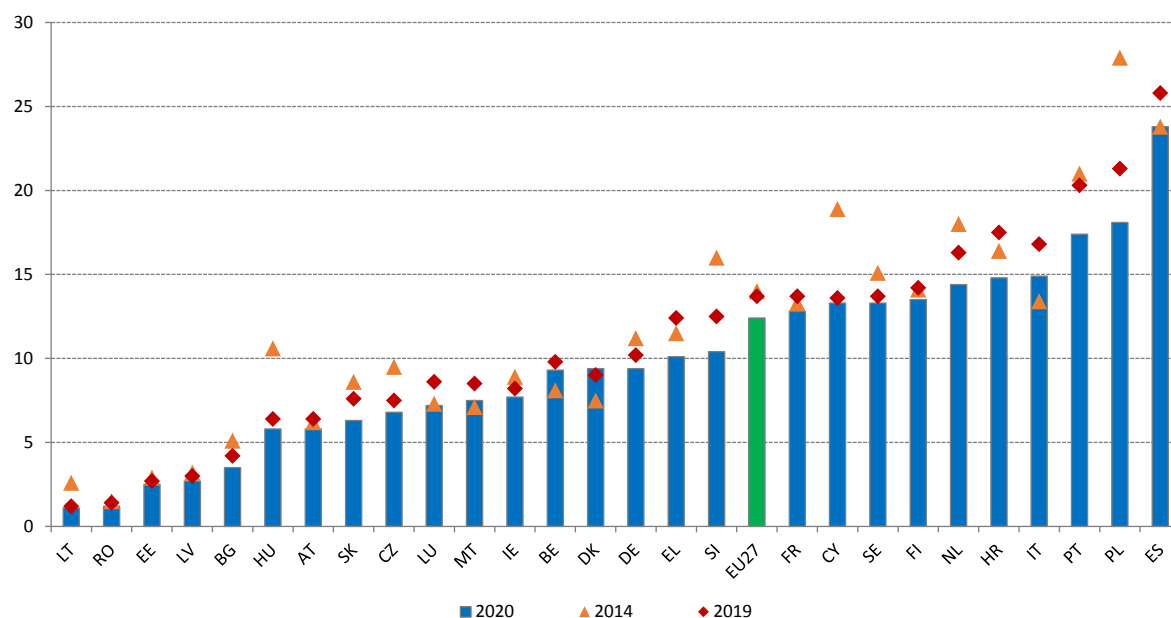
Työmarkkinoiden segmentoitumisen²⁰⁰ syihin puuttuminen edistää työn laadun parantamista. Vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin kattava analyysi työmarkkinoiden segmentoitumisesta, mukaan lukien sopimusjärjestelyt (eli vakituiset vs. määräaikaisten työsopimukset), työsuojelulainsäädännön luonne ja vaihtelu jäsenvaltioissa (esim. määräaikaisten työntekijöiden yksilöllistä ja kollektiivista työhönottoa ja irtisanomista koskeva säännöt) sekä työntekijätyypit (esim. vastentahtoinen määräaikainen ja osa-aikainen työ). Työmarkkinoiden segmentoitumistilanteen parantamisella edistetään Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 5 (varma ja sopeutuva työllisyys) ja 7 (tiedot työhdoista ja irtisanotuille annettava suojaa) täytäntöönpanoa. Tässä raportissa esitetyllä analyysillä päivitetään ja täydennetään edellistä analyysiä.

²⁰⁰ Kansainvälisen työjärjestön ILO:n mukaan sillä tarkoitetaan työmarkkinoiden jakautumista erillisiin alamarkkinoihin tai segmentteihin, joita erottavat erilaiset ominaisuudet ja käyttäytymiseen liittyvät säännöt, kuten sopimusjärjestelyt, valvonnan taso tai työntekijöiden tyyppi.

Määräaikainen työ²⁰¹ on vähentynyt pandemian alusta lähtien, mutta se on edelleen merkittävää useissa jäsenvaltioissa. Määräaikaisten työsopimusten osuus kaikista työsopimuksista 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä on pienentynyt EU:ssa vuosien 2019 ja 2020 välillä 13,7 prosentista 12,4 prosenttiin. Tämä osoittaa, että määräaikaista työpaikkoja on hävinnyt enemmän kuin vakituisia (jotka ovat suhteellisesti paremmin suojattuja työhönnottoa ja irtisanomista koskevilla säännöksillä samoin kuin lyhyttä työaikaa koskevilla järjestelyillä ja muilla työpaikkojen säilyttämistä koskevilla toimenpiteillä). Jäsenvaltioissa esiintyvien määräaikaisten työsuhteiden suurimpien ja pienimpien osuuksien välillä on edelleen merkittävä ero, 22,7 prosenttiyksikköä, joskin se on pienempi kuin vuonna 2019 (24,6 prosenttiyksikköä). Jos tarkastellaan neljännesvuosittaisia tietoja, määräaikaisten työntekijöiden (20–64-vuotiaat, kausitasoitettut tiedot) osuus oli 13,2 prosenttia vuoden 2021 toisella neljänneksellä eli kasvua oli 1,1 prosenttiyksikköä vuoden 2020 toisen neljänneksen alhaiselta tasolta. Tämä saattaa viitata siihen, että merkittävä osa määräaikaista työpaikoista, jotka menetettiin pandemian aikana, on jo saatu takaisin. Luvut kuitenkin vaihtelevat huomattavasti maiden välillä.²⁰² Esimerkiksi Espanjassa, Puolassa, Portugalissa, Italiassa, Kroatiassa ja Alankomaissa määräaikaisten työntekijöiden osuus väheni lähes 2 prosenttiyksikköä tai enemmän vuosien 2019 ja 2020 välillä. Määräaikaisten työntekijöiden osuus on kuitenkin kaikkiaan useimmissa niissä selvästi yli EU:n keskiarvon ja Espanjassa, Puolassa ja Portugalissa yli 15 prosenttia. Alimmat osuudet, alle 3 prosenttia, kirjattiin Liettuassa, Romaniassa, Virossa ja Latviassa (ks. kaavio 2.3.8).

Kaavio 2.3.8: Määräaikainen työ väheni vuonna 2020 mutta on edelleen merkittävää useissa jäsenvaltioissa

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat), vuotuiset tiedot

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsi_pt_a].

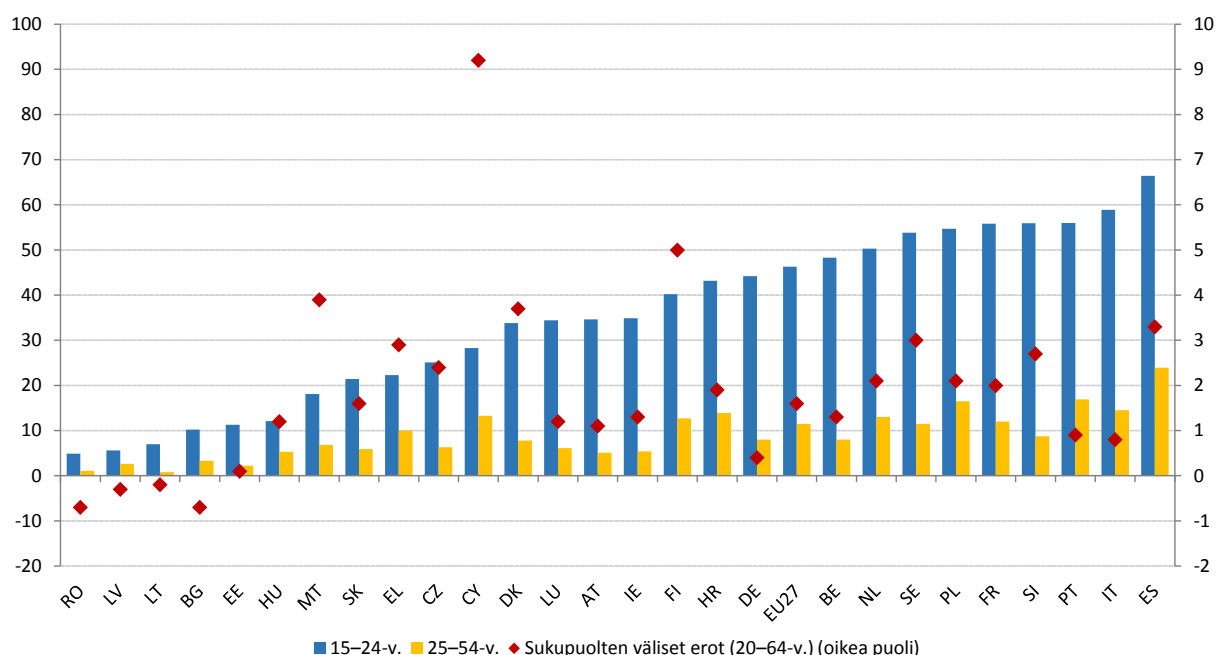
²⁰¹ Termillä tarkoitetaan sekä epätyypillisiä työjärjestelyjä (joustavat, määräaikaisten, keikkatyö- ja nollatuntisopimukset) että vuokratyösopimuksia muttei osa-aikatyötä eikä itsenäistä ammatinharjoittamista ilman työntekijöitä.

²⁰² Euroopan komissio (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto (ei vielä julkaistu).

Vaikka määräaikaisten työsopimusten keskimääräinen osuus pieneni vuonna 2020, ne ovat edelleen varsin yleisiä naisten, nuorten ja EU:n ulkopuolella syntyneiden työntekijöiden keskuudessa. Vuonna 2020 määräaikaisessa työsuhteessa olevien naispuolisten työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) osuus EU:ssa oli 13,4 prosenttia verrattuna miesten 11,8 prosenttiin. Osuus supistui vuosien 2019 ja 2020 välillä 1,3 prosenttiyksikköä (1,5 prosenttiyksikköä miehillä). Sukupuolten työllisyysero määräaikaisissa työsuhteissa kohosi hieman vuosien 2019 ja 2020 välillä keskimäärin 1,3 prosenttiyksiköstä 1,6 prosenttiyksikköön, joskin maiden välillä on tällä hetkellä merkittäviä eroja (ks. kaavio 2.3.9). Vuonna 2020 naisten määräaikaisten työsuhteiden osuudet kaikista työsuhteista olivat suurimmat Espanjassa (25,5 %), Puolassa (19,2 %), Kyproksella (18 %) ja Portugalissa (17,8 %). Samana vuonna määräaikaisten työsuhteiden osuus nuorten (15–24-vuotiaiden) työntekijöiden keskuudessa oli paljon suurempi (46,3 prosenttia) kuin 25–54 vuotiaiden keskuudessa (11,5 %) ja 55–64-vuotiaiden keskuudessa (6,1 prosenttia). Myös EU:n ulkopuolella syntyneiden työntekijöiden osuus määräaikaisista työsuhteista vuonna 2020 oli paljon suurempi (20,9 prosenttia) kuin syntyperäisten (15,5 prosenttia). Ero oli erityisen suuri (yli 10 prosenttiyksikköä) Kyproksella, Ruotsissa ja Portugalissa, joiden jälkeen tulivat Ranska ja Espanja (7–10 prosenttiyksikköä).

Kaavio 2.3.9: Määräaikaiset työsopimukset ovat paljon yleisempiä nuorten (15–24-vuotiaiden) keskuudessa kaikissa jäsenvaltioissa, ja sukupuolten väliset erot ovat yleensä merkittäviä

Määräaikaiset työntekijät osuutena kaikista työntekijöistä iän mukaan (% , vasen akseli) ja sukupuolten välinen ero (% , oikea akseli) määräaikaisissa työsuhteissa (2020).

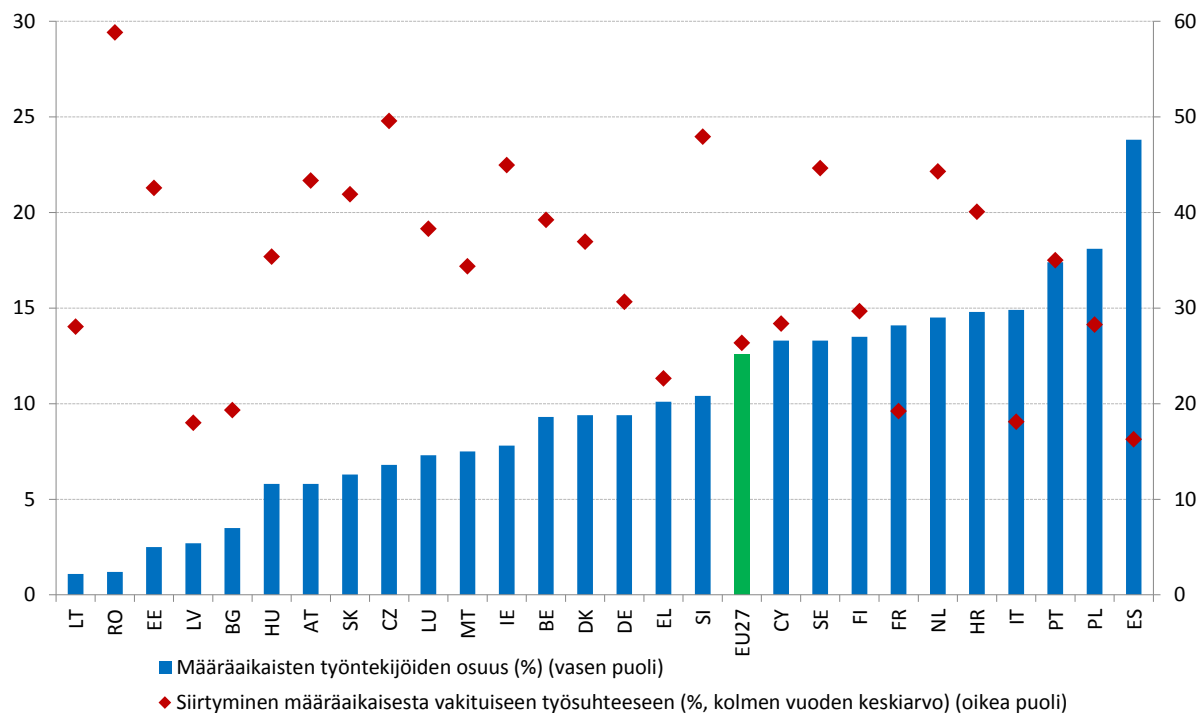
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [Ifsa_etpgan].

Määräaikaiset työsopimukset, jotka toimivat ponnahduslautana kohti vakinaisempia työsuhteita, ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä parantamaan yleistä työpaikkojen laatua. Työmarkkinoiden kahtiajakautumiselle on usein ominaista määräaikaisten

työsopimusten suuri osuus ja vähäinen siirtyminen määräaikaista työsuhteista vakituisiin työsuhteisiin.²⁰³ Joissakin jäsenvaltioissa on merkittäviä haasteita tässä suhteessa. Kaaviosta 2.3.10 näkyy siirtyminen määräaikaista työsuhteista vakituisiin (keskiarvo kolmelta vuodelta 2018–2020, jotta voidaan ottaa huomioon suhdanteisiin liittyvät mahdolliset vinoutumat) verrattuna määräaikaisten työntekijöiden lukumäärään prosentteina kokonaismäärästä (20–64-vuotiaiden ryhmässä). Kolmessa jäsenvaltiossa (Espanjassa, Italiassa ja Ranskassa) määräaikaisten työsuhteiden suuri osuus yhdistyy alhaiseen siirtymisasteeseen määräaikaista työsuhteista vakituisiin (alle 20 %). Toisissa taas, kuten Kroatiassa, Alankomaissa ja Portugalissa, määräaikaisen työn osuus on edelleen huomattava (noin tai yli 15 prosenttia), mutta siirtymisaste on suurempi (yli 35 prosenttia Portugalissa ja yli 40 prosenttia Alankomaissa ja Kroatiassa). Tšekissä, Virossa, Itävallassa ja Romaniassa sitä vastoin on vähän määräaikaista työsopimuksia (alle 7 prosenttia) ja siirtymisaste vakituisiin työsuhteisiin on suhteellisen suuri (yli 40 prosenttia).

Kaavio 2.3.10: Määräaikaisten työsuhteiden osuus ja niiden muuttaminen vakituisiksi työsuhteiksi vaihtelee suuresti jäsenvaltioiden välillä

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat) vuonna 2020 ja siirtyminen vakituiseseen työsuhteeseen (keskimääräinen arvo vuosilta 2018, 2019 ja 2020).

Huomautus: Työvoiman siirtymisaste ei vielä tiedossa vuodelta 2020: DE, IE, IT, LV ja SK. Vuoden 2017 tiedot: LV; vuoden 2016 tiedot: SK.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsa_etpga] ja EU-SILC [ilc_lvh132].

Joissakin jäsenvaltioissa on edelleen merkittävä osuus määräaikaaisessa työsuhteessa vastentahtoisesti olevia työntekijöitä. Vastentahtoisesti määräaikaaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden (15–64-vuotiaiden) osuus EU27-maissa on vähentynyt hitaasti mutta tasaisesti viime vuosina (se oli 8,8 prosenttia vuonna 2016, 7,9 prosenttia vuonna 2019 ja 6,8

²⁰³ Eurofound (2019), *Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

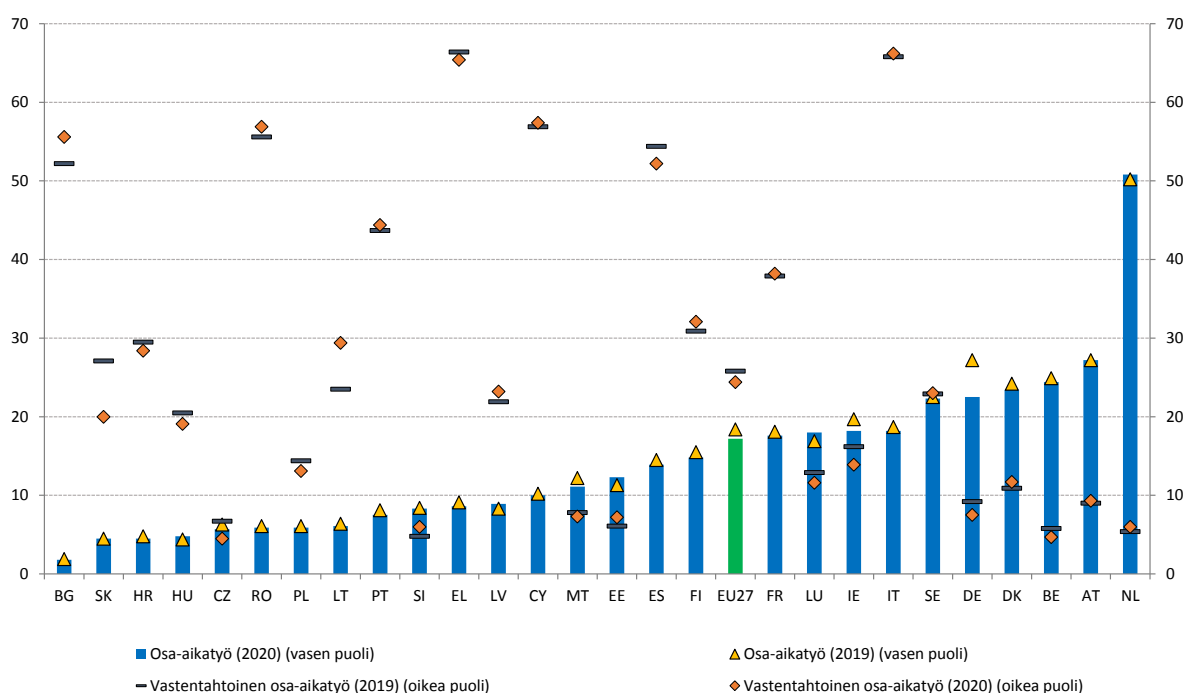
prosenttia vuonna 2020). Joissakin jäsenvaltioissa määräaikaaisessa työsuhteessa olemisen pääsyyinä on, että vakituista työpaikkaa on vaikea löytää. Vastentahtoisesti määräaikaaisessa työsuhteessa olevat työntekijät raportoivat usein heikosta työtyytyväisyydestä, mikä voi vaikuttaa heidän suorituskyyneensä, taitojen hankintaansa ja uralla etenemiseensä. Maiden välillä on edelleen merkittäviä eroja (jopa 19 prosenttiyksikköä). Esimerkiksi Espanjassa, Portugalissa, Kyproksella, Kroatiassa ja Italiassa yli 12 prosenttia määräaikaista työntekijöistä ilmoitti olevansa tässä tilanteessa, koska he eivät olleet löytäneet vakituista työpaikkaa. Italiassa ja Espanjassa osuus vastaa alhaista siirtymisastetta määräaikaaisista vakituisiin työsuhteisiin (ks. kaavio 2.3.10). Vähiten vastentahtoisesti määräaikaaisessa työsuhteessa olevia on Virossa, Itävallassa, Liettuassa ja Saksassa (alle 1 %)²⁰⁴.

Vaikka osa-aikatyön osuus EU:ssa pieneni vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna, merkittävä osuus työntekijöistä tekee edelleen osa-aikatyötä vastentahtoisesti. Osa-aikatyötä tekevien (15–64-vuotiaiden) osuus oli 17,2 prosenttia EU:ssa vuonna 2020 eli 1,2 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2019. Kuudessa maassa (Alankomaissa, Itävallassa, Belgiassa, Tanskassa, Saksassa ja Ruotsissa) osuus oli yli 20 prosenttia vuonna 2020 mutta neljässä maassa (Bulgariassa, Slovakiassa, Kroatiassa ja Unkarissa) alle 5 prosenttia (ks. kaavio 2.3.11). Osa-aikatyötä tekevien osuus väheni eniten Saksassa vuosien 2019 ja 2020 välillä (4,7 prosenttiyksikköä) ja kasvoi Virossa ja Luxemburgissa (noin 1 prosenttiyksikön). Vastentahtoisesta osa-aikatyöstä (15–64-vuotiaiden ryhmässä) EU:ssa on vähentynyt viime vuosina ja oli 24,4 prosenttia vuonna 2020 (1,4 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2019 ja noin 8 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2014). Kuudessa jäsenvaltiossa (Italiassa, Kreikassa, Kyproksella, Romaniassa, Bulgariassa ja Espanjassa) osuus on yli 50 prosenttia, joissakin taas (esim. Tšekissä, Belgiassa, Sloveniassa ja Alankomaissa) 6 prosenttia tai sen alle. Vastentahtoisien osa-aikatyöntekijöiden osuus väheni merkittävästi (7,1 prosenttiyksikköä) Slovakiassa vuosien 2019 ja 2020 välillä. Osuus sitä vastoin kohosi Liettuassa (5,9 prosenttiyksikköä) ja Bulgariassa (3,4 prosenttiyksikköä) samalla kaudella. Vaihtelut ovat olleet vähemmän merkittäviä (alle 2,5 prosenttiyksikköä) muissa jäsenvaltioissa.

²⁰⁴ Lähde: Eurostatin tietokanta [tesem190].

Kaavio 2.3.11: Osa-aikatyön osuudessa ja sen vastentahtoisuudessa on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä

Osa-aikatyön osuus kokonaistyöllisyydestä (15–64-vuotiaat) ja vastentahtoisesta osa-aikatyöstä (15–64-vuotiaat), vuotuiset tiedot, %.

Huomautus: Katkos aikasarjassa: DE.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsi_pt_a] ja [lfsa_eppgai].

Ilman työntekijöitä toimivien itsenäisten ammatinharjoittajien (ns. yksinyrittäjien) osuus on edelleen suuri. Yksinyrittäjyyteen voi joissakin tilanteissa kätkeytyä palkkatyön kaltainen työsuhde tai näennäisyrittäjäys. Vuonna 2020 ilman työntekijöitä toimivia itsenäisiä ammatinharjoittajia (15–64-vuotiaita) oli noin 15,8 miljoonaa. Luku on noussut 0,8 miljoonaa verrattuna vuoteen 2019, mutta se on noin 1,2 miljoonaa vähemmän kuin huippuvuonna 2014. Suhteellisesti tarkasteltuna ilman työntekijöitä toimivien itsenäisten ammatinharjoittajien (15–64-vuotiaiden) osuus kokonaistyöllisyydestä kasvoi hieman (0,5 prosenttiyksikköä) edellisvuoteen verrattuna ja oli 8,2 prosenttia. Jäsenvaltioiden ja alojen välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. Neljässä jäsenvaltiossa (Maltalla, Alankomaissa, Belgiassa ja Espanjassa) on yksinyrittäjien suurimmat osuudet (yli 13 prosenttia), kun taas Itävallassa, Ruotsissa, Saksassa ja Tanskassa osuus on alle tai noin 5 prosenttia.²⁰⁵ Sosiaalisen suojelun saatavuuden varmistaminen kaikille, myös itsenäisille ammatinharjoittajille, on keskeisen tärkeää, myös epävarmuuden vähentämiseksi pandemian ja sen sosioekonomisten seurausten tilanteessa.

Koronaviruskriisi on vaikuttanut moniin toimialoihin, joihin yleensä liittyy enemmän pimeää työtä, ja joitakin aloja ja työntekijäryhmiä on seurattava tiiviisti. Moniin toimialoihin, joilla pimeällä työllä on merkittävä asema, liittyy suoria ja intensiivisiä sosiaalisia kontakteja (kuten majoitus- ja ravitsemuspalvelut, taide-, viihde- ja virkistysala sekä kotitalouspalvelut). Samalla tieto- ja viestintäteknologian yleistynyt käyttö ja alustatalouden kasvanut rooli ovat tukeneet työvoiman tarjonnan ja kysynnän

²⁰⁵ Lähde: Eurostatin tietokanta [tqoe4a3] ja työvoimatutkimus [lfsa_egaps].

yhteensovittamista näillä aloilla. Vuonna 2020 tehtyjä työsuojelutarkastuksia koskevat alustavat luvut osoittavat tarkastusten vähentyneen merkittävästi monissa jäsenvaltioissa vuoteen 2019 verrattuna. Vuoden aikana tarkastettiin alle 10 prosenttia työntekijöistä 19 maassa.²⁰⁶ Työsuojelutarkastajien valmiuksien vahvistamista ja kannustimien tarjoamista pimeän työn muuttamiseksi viralliseksi työksi pidetään keskeisinä tekijöinä, jotta voidaan puuttua tähän ilmiöön ja taata asianmukainen työterveys ja -turvallisuus sekä sosiaalinen suojelu kaikille. Toukokuusta 2021 lähtien pimeän työn vastainen EU-foorumi on ollut osa Euroopan työviranomaista (ELA). Tämän ansiosta voidaan puuttua tarkastuksiin ja valvonnan täytäntöönpanoon liittyviin näkökohtiin aiempaa yhtenäisemmin.²⁰⁷

Pitkäaikaistyöttömyyden ilmoitettiin kasvaneen hieman vuonna 2021. Kasvu keskeytti aiempina vuosina saavutetun edistyksen. Pitkäaikaistyöttömyysasteen²⁰⁸ taso ja kehitys on yleensä hyvä osoitus siitä, miten tehokkaasti aktiivisella työmarkkinapolitiikalla saavutetaan tuen tarpeessa olevat ihmiset ja löydetään heille työpaikka.²⁰⁹ Ennen pandemiaa keskimääräinen pitkäaikaistyöttömyysaste EU:ssa laski vuosien 2014 ja 2020 välillä 5,3 prosentista 2,4 prosenttiin (0,2 prosenttiyksikköä alle vuoden 2019 tason). Osuus kuitenkin kohosi vuoden 2021 toisella neljänneksellä vuoden 2020 toiseen neljännekseen nähden useimmissa jäsenvaltioissa, ja tilanne heikkeni merkittävästi (yli 1 prosenttiyksikön) Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Kroatiassa ja Kyproksella. Jäsenvaltioiden väliset erot ovat edelleen merkittävät: asteet vaihtelivat vuonna 2020 Tšekin ja Puolan 0,6 prosentista EU:n keskiarvoon (2,4 prosenttia) Bulgariassa, Portugalissa ja Liettuassa sekä Italian 4,7 prosenttiin, Espanjan 5 prosenttiin ja Kreikan 10,9 prosenttiin. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pitkäaikaistyöttömyyttä koskevan pääindikaattorin mukaan kriittisessä tilanteessa on Espanja, jossa keskimääräistä korkeampi taso (5 prosenttia vuonna 2020) yhdistyy vain pieneen vähentymiseen (0,3 prosenttiyksikköä) viime vuonna (kaavio 2.3.12). Indikaattorin mukaan seurattavia maita ovat Viro, Liettua, Luxemburg ja Slovakia, koska niiden tilanne heikkeni tai koheni vain hieman edellisvuoteen verrattuna. Kreikassa ja Italiassa tilanne oli heikko mutta paranemassa, koska niiden tulos oli positiivinen (-1,3 prosenttiyksikköä ja -0,9 prosenttiyksikköä) vuonna 2020 vuoteen 2019 verrattuna. Tšekissä, Saksassa, Tanskassa, Unkarissa, Maltalla, Alankomaissa, Puolassa, Portugalissa ja Ruotsissa pitkäaikaistyöttömyysaste pysyi alhaisena ja jokseenkin vakaana vuonna 2020. Pitkäaikaistyöttömyysasteessa on myös suuria alueellisia eroja (liite 3). Korkea ja sitkeä pitkäaikaistyöttömyys vaikuttaa kielteisesti inhimilliseen pääomaan ja potentiaaliseen kasvuun ja edellyttää toimia, joilla parannetaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja julkisten työvoimapalvelujen vaikuttavuutta (kohdennetummalla tavoittamisella, yksilöllisellä tuella ja tiiviillä yhteistyöllä työnantajien ja sosiaalipalvelujen kanssa).²¹⁰

²⁰⁶ COM(2021) 592 final. Tiedonanto maassa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia ja toimenpiteitä koskevista vähimmäisvaatimuksista 18 päivänä kesäkuuta 2009 annetun direktiivin 2009/52/EY soveltamisesta.

²⁰⁷ Tarkempia tietoja löytyy Euroopan työviranomaisen verkkosivustolta.

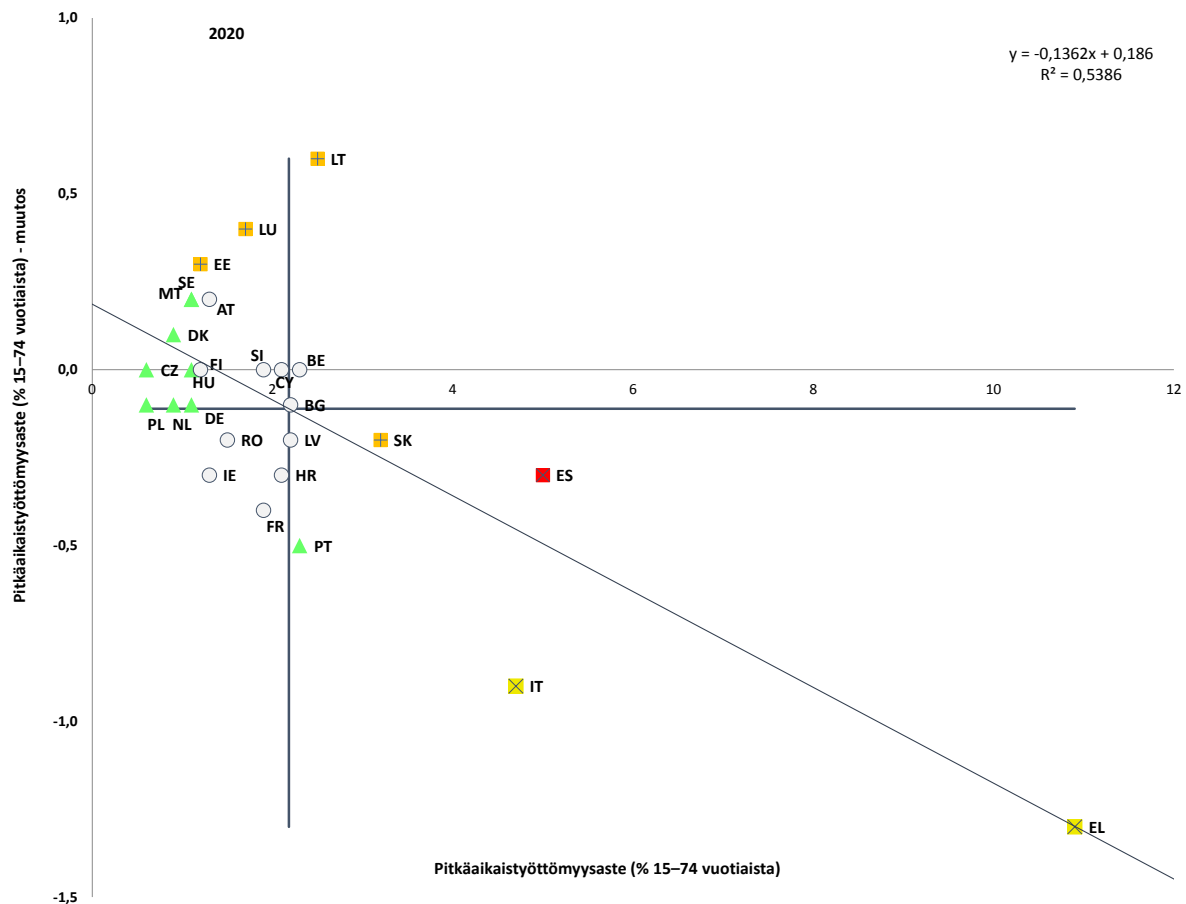
²⁰⁸ Määritelty työttöminä yli vuoden olleiden osuutena työvoimasta.

²⁰⁹ Työllisyyskomitea pitää pitkäaikaistyöttömyysastetta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorina, jolla seurataan työllisyyteen annettavaa aktiivista tukea.

²¹⁰ Vuonna 2016 pitkäaikaistyöttömien integroimisesta työmarkkinoille annettua neuvoston suositusta koskeva arviointi, joka julkaistiin vuonna 2019, tarjoaa tärkeitä ja edelleen merkityksellisiä havaintoja asiasta. Ks. COM(2019) 169 final ja SWD(2019) 154 final.

Kaavio 2.3.12: Vuonna 2020 pitkäaikaistyöttömyysaste putosi useissa jäsenvaltioissa, joskaan koronaviruskriisin täysi vaikutus ei ehkä näy vielä

Pitkäaikaistyöttömyysaste, vuoden 2020 tasot ja muutos vuoteen 2019 verrattuna (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [tesem130].

Osallistuminen aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioissa, eivätkä erot aina kuvasta maihin kohdistuvien haasteiden suuruutta.

Tarkasteltaessa osallistumista työmarkkinapolitiikan toimiin²¹¹ 100:aa työttömää työnhakijaa kohti saadaan relevanttia tietoja jäsenvaltioiden pyrkimyksistä integroida työmarkkinoiden ulkopuolella olevat takaisin työmarkkinoille (ks. kaavio 2.3.13)²¹². Luvut kasvoivat vuosina 2014–2018 eri tasoisesti 17 jäsenvaltiossa (Alankomaissa, Belgiassa, Bulgariassa, Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Kroatiassa, Maltalla, Portugalissa, Puolassa, Romaniassa, Slovakiassa, Sloveniassa, Suomessa, Tanskassa, Unkarissa ja Virossa). Erityisesti Virossa, Espanjassa ja Belgiassa ja vähemmässä määrin Puolassa ja Slovakiassa aktivointitoimiin osallistuminen lisääntyi merkittävästi vuosien 2014 ja 2019 välillä. Neljässä muussa maassa (Kreikassa, Saksassa, Ranskassa ja Luxemburgissa) määrä väheni samalla ajanjaksolla. Muissa

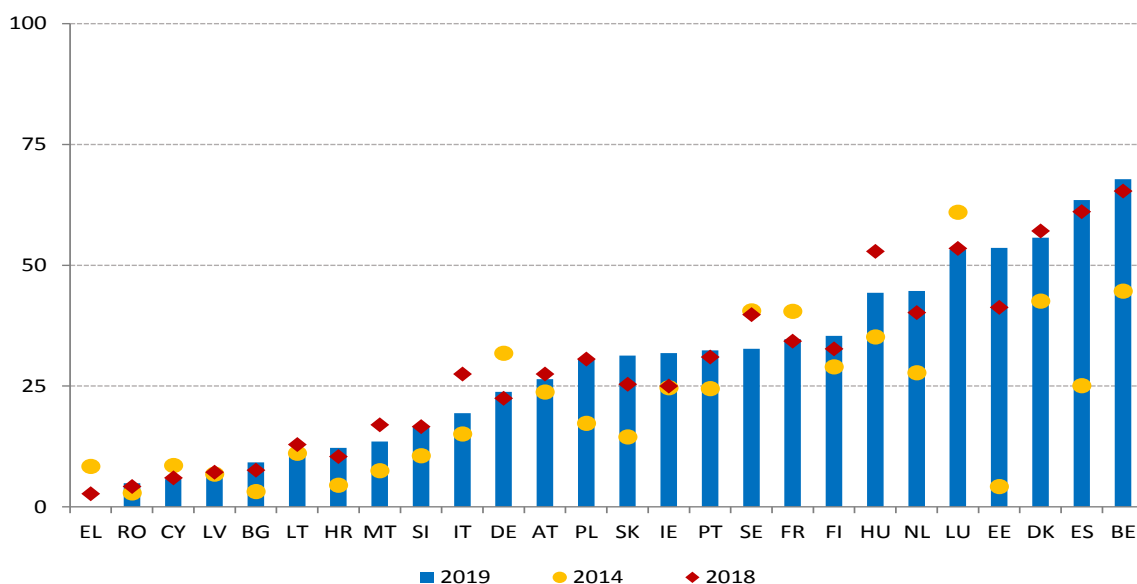
²¹¹ Työmarkkinatoimien luokituksen mukaan työmarkkinapolitiikan toimet sisältävät työttömien ja muiden kohderyhmien aktivointitoimia, mukaan lukien työvuorottelu ja työn jakaminen, työllisyyskannustimet, tuettu työllistyminen ja kuntoutus, suora työpaikkojen luominen ja yrityksen perustamiseen tarkoitetut kannustimet.

²¹² Tätä indikaattoria olisi kuitenkin tulkittava varovasti, koska se mittaa vain osallistumista työmarkkinapolitiikan toimiin (eikä niiden vaikuttavuutta), ja useissa maissa siihen liittyy tiedonkeruuprosessista johtuvia tilastojen luotettavuusongelmia.

jäsenvaltioissa (Bulgariassa, Kyproksella, Latviassa, Liettuaassa, Kroatiassa, Maltalla, Romaniassa ja Sloveniassa) ei sen sijaan ole tapahtunut juurikaan muutoksia ajan mittaan. Esimerkiksi Espanjassa ja Belgiassa suhteellisen suuret menot työmarkkinatukitoimiin yhdistyvät merkittäviin pitkäaikaistyöttömyyden haasteisiin, mutta esimerkiksi Kreikassa, Italiassa, Slovakiassa, Bulgariassa ja jossakin määrin Sloveniassa työnhakijoille annettava tuki on suhteellisen vähäistä (eli alle 0,2 prosenttia BKT:sta), kun otetaan huomioon maakohtaisen haasteen laajuus (ks. kaavio 2.3.14). Jäsenvaltioissa, joissa osallistuminen aktiivisiin työmarkkinatoimiin on vähäistä, toimien tarjoamisen vahvistaminen on keskeisen tärkeää, jotta vältetään pitkän aikavälin vahingolliset vaikutukset ja edistetään osallistavaa elpymistä. Euroopan sosiaalirahastosta ja muista koheesiopolitiikan rahastoista (mukaan lukien REACT-EU ja CRII ja CRII+) perinteisesti annetun rahoituksen lisäksi ja täydennykseksi elpymis- ja palautumistukivälineestä²¹³ tarjotaan merkittävää EU-rahoitusta tämän tyyppisten toimien tukemiseen EASE-ohjelmasta annetun komission suosituksen mukaisesti.

Kaavio 2.3.13: Aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin osallistumisessa on eroja jäsenvaltioiden välillä

Työmarkkinapolitiikan toimiin (luokat 2–7) osallistuvat 100:aa työtöntä työnhakijaa kohti

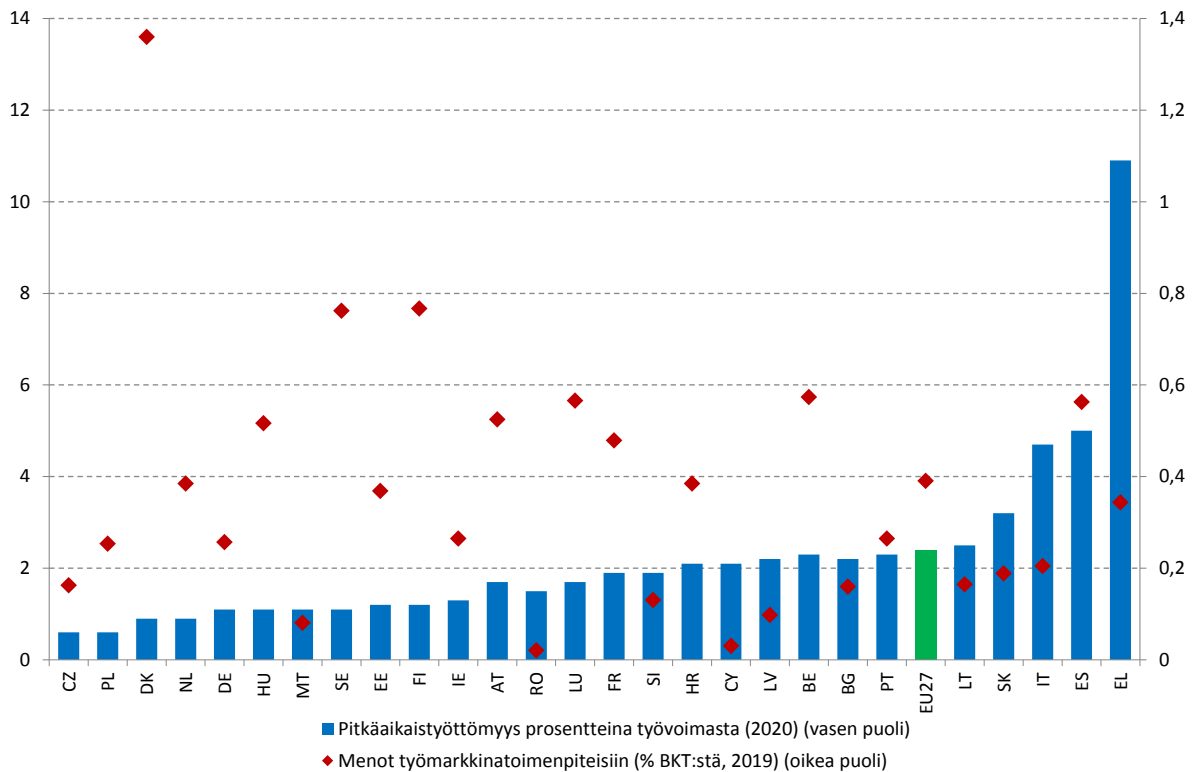
Huomautus: Tietoja ei saatavilla: CZ; tiedot saatavilla vain vuoteen 2018 asti: EL. Tietojen heikko luotettavuus vuonna 2019: LT.

Lähde: Eurostat, työmarkkinapolitiikan tietokanta [lmp_ind_actsup].

²¹³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241, annettu 12. helmikuuta 2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta.

Kaavio 2.3.14: Aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin käytetyt menot vaihtelevat huomattavasti jäsenvaltioiden välillä eivätkä aina ole yhteydessä niiden kohtaamiin haasteisiin

Menot aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin (luokat 2–7, % BKT:stä, 2019) ja pitkäaikaistyöttömyys prosentteina työvoimasta (2020)

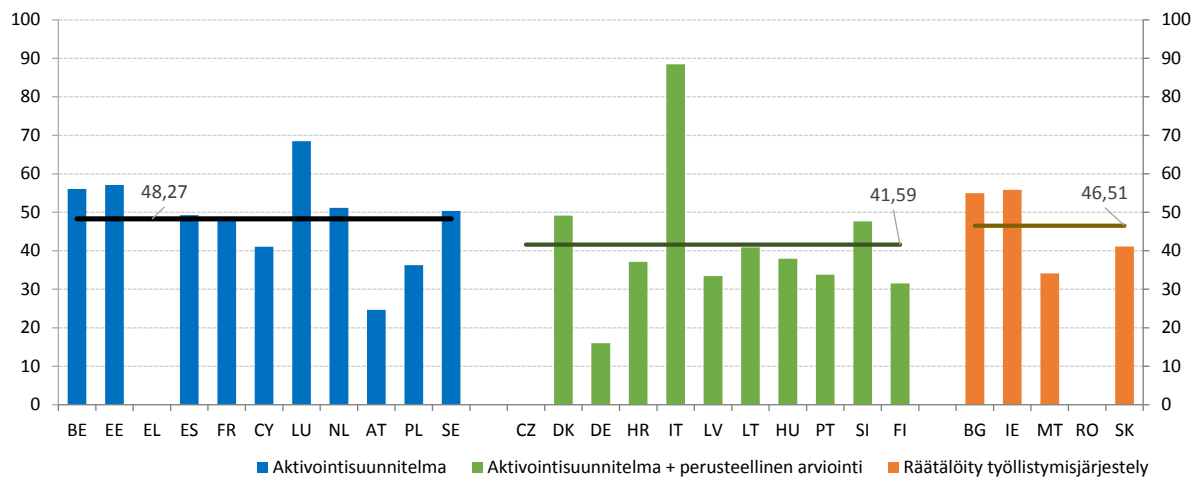
Lähde: Työmarkkinapolitiikan tietokanta [lmp_expsumm] ja työvoimatutkimus [une_ltu_a].

Räätälöityjen työllistymisjärjestelyjen suunnittelu ja toteutus on keskeisen tärkeää, jotta voidaan puuttua pitkäaikaistyöttömien merkittäviin työllistymishaasteisiin. Työllistymissopimuksilla tarjotaan räätälöityä apua, jotta pitkäaikaistyöttömät saataisiin takaisin työmarkkinoille. Työllistymissopimukset ovat erilaisia eri jäsenvaltioissa, mutta yleensä niihin sisältyy mentorointia, yksilöllistä työnhakutukea, täydennyskoulutusta ja tarvittaessa muunlaista sosiaalitukea (esim. asumis- tai matkustustukea taikka lastenhoito- ja muut hoitopalvelut), jos työnhakijoilla on työttömyyden lisäksi muitakin vaikeuksia. Työllistymissopimukset laativat yhdessä työvoimaneuvoja ja työnhakija, ja ne sisältävät toimintasuunnitelman ja toimia, joilla autetaan pitkäaikaistyöttömiä soveltuvan työpaikan löytämisessä. Niiden tueksi laaditaan usein yksilöllisiä perusteellisia arviointeja, joissa kartoitetaan kunkin rekisteröidyn pitkäaikaistyöttömän erityiset ja potentiaaliset tarpeet viimeistään 18 kuukauden kuluttua työttömyydestä. Perusteellista arviota käytetään yksilöllisten toimintasuunnitelmien laatimiseen. Niissä on aikataulu ja joukko toimia ehdotettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Vuonna 2019 EU:ssa työmarkkinoille palasi 46,5 prosenttia kaikista pitkäaikaistyöttömistä, joille tarjottiin yksilöllinen työllistymissopimus. Osuus on 48,3 prosenttia, jos tarkastellaan yksilöllisiin toimintasuunnitelmiin osallistuneita pitkäaikaistyöttömiä (ks. kaavio 2.3.15). Suuri osa pitkäaikaistyöttömistä, joilla oli sekä

yksilöllinen työllistymissopimus että yksilöllinen toimintasuunnitelma, osallistui erilaisiin täydennyskoulutustoimiin.²¹⁴

Kaavio 2.3.15: Räätelöityjen aktivointisuunnitelmien avulla voidaan parantaa pitkäaikaistyöttömien työllistettävyyttä

Niiden pitkäaikaistyöttömyysjaksojen osuus, jotka päättyivät työllistymiseen eri työllistymissopimusten mukaan, prosentteina (25–64-vuotiaat, 2019)

Huomautus: Tietoja ei saatavilla: CZ, EL ja RO.

Lähde: Työmarkkinapolitiikan tietokanta ja työvoimatutkimus.

Julkisilla työvoimapalveluilla on keskeinen rooli työnhakijoiden tukemisessa ja sellaisten toimien ohjaamisessa, joilla varmistetaan sujuva siirtyminen työpaikasta toisen, myös vihreään talouteen siirryttäessä. Monien henkilöiden työmarkkinatilanne ja -näkymät ovat muuttuneet merkittävästi koronaviruskriisin yhteydessä, ja vaikutus on kohdistunut voimakkaammin niihin, joiden tilanne oli muita heikompi jo aiemmin. Tehokkaat ja toimivat julkiset työvoimapalvelut ovat avainasemassa, jotta voidaan tarjota kaikille työnhakijoille urakehitysmahdollisuudet ja välttää työttömyyden tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen kielteiset vaikutukset. Tämän lisäksi julkiset työvoimapalvelut ovat ratkaisevassa asemassa työmarkkinoilla tapahtuvien rakenteellisten muutosten yksilöimisessä ja tukemisessa esimerkiksi paremmalla ennakoinnilla, asiantuntemuksella ja yhteistyökumppanuudella.²¹⁵ Työvoimapalvelujen todistettua kykyä mukauttaa palvelujen tarjoamistaan ja omaksua keskeinen rooli työmarkkinatilanteeseen vastaamisessa olisi tuettava edelleen digitalisaatioon, valmiuksien parantamiseen ja nykyaikaistamiseen liittyvillä toimilla sekä tiivistämällä yhteistyötä muiden työmarkkinatoimijoiden, kuten muiden työnvälityspalvelujen, sosiaalipalvelujen ja työmarkkinaosapuolten, kanssa.

Julkisten työvoimapalvelujen käytössä on merkittäviä eroja ja työnhakijoiden käyttäytyminen vaihtelee jäsenvaltioiden välillä. Analysoitaessa vuotta 2020 koskevia niiden työnhakijoiden prosenttiosuuksia, jotka ovat hyödyntäneet julkisia työvoimapalveluja työhaussa, luvut vaihtelevat Italian ja Romanian 20 prosentista Belgian, Ruotsin, Unkarin, Luxemburgin ja Saksan noin 60 prosenttiin ja Tšekin ja Liettuan yli 75 prosenttiin (ks. kaavio 2.3.16). Muutamassa jäsenvaltiossa on havaittavissa myös pieniä eroja sukupuolten välillä,

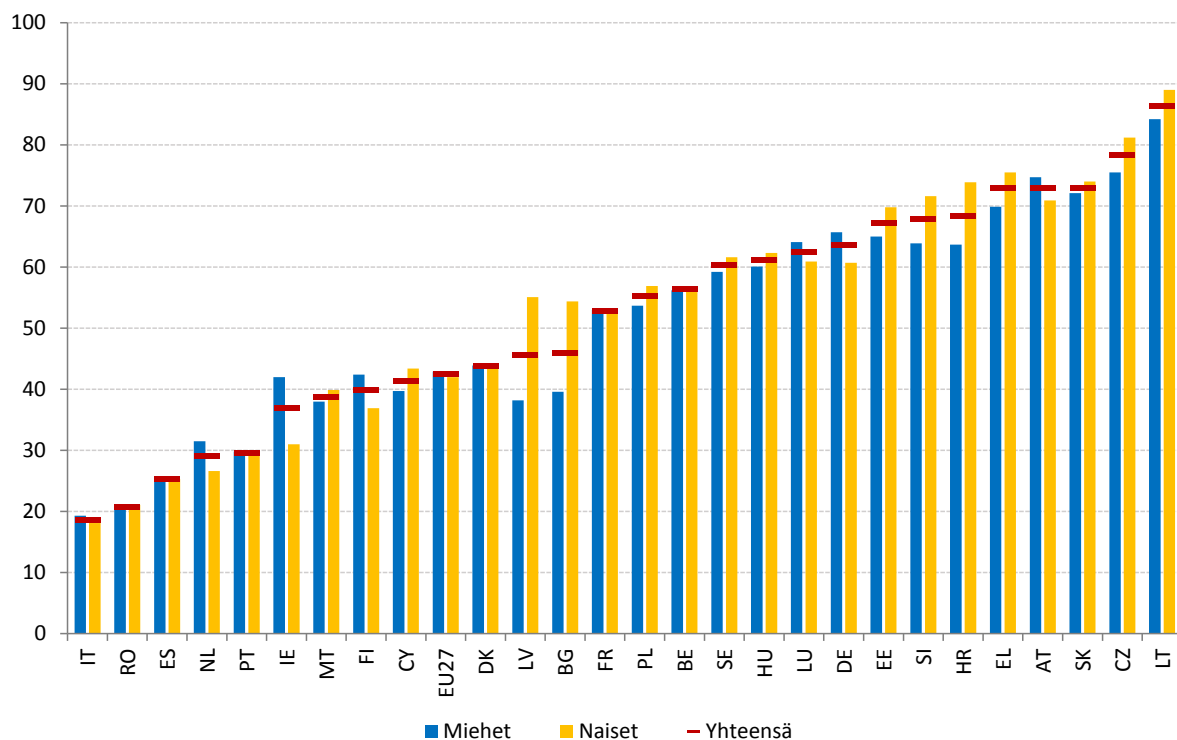
²¹⁴ Euroopan komissio (2019), *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2017*.

²¹⁵ Lähteet: Euroopan komissio (2021). *European Network of Public Employment Services, Work programme 2021*. Julkaistu kesäkuussa 2021. Euroopan komissio (2020). *Annual Report*, tammi-joulukuu 2020.

eniten Latviassa, Bulgariassa, Sloveniassa, Irlannissa ja Kroatiassa. Kaiken kaikkiaan työnhakijat ovat käyttäneet julkisia työvoimapalveluja vähenevässä määrin viime vuosina EU:ssa: osuus on pudonnut vuoden 2014 tasolta 49,1 prosentista 46,1 prosenttiin vuonna 2017 ja 42,5 prosenttiin vuonna 2020 (tämä saattaa myös jossakin määrin kuvastaa muiden menetelmien, etenkin digitaalisten, suhteellisesti suurempaa käyttöä työnhaussa). Osuus on suurempi kuin yksityisten työnvälityspalvelujen käytön osuus (21,3 prosenttia) tai ilmoitusten julkaisemisen tai niihin vastaamisen osuus (40,6 prosenttia), jotka molemmat ovat pysyneet suhteellisen vakaina vuodesta 2017. Eri vaihtoehtojen käyttö ei ole sulje pois muita vaihtoehtoja eikä työnhakumenetelmien täydentävyyttä tai korvaavuutta koskevia selkeitä malleja ole havaittavissa, mutta 12 jäsenvaltiossa niiden osuus, jotka ilmoittavat käyttävänsä julkisia työvoimapalveluja, on alle 50 prosenttia. Vuosien 2017 ja 2020 välillä esimerkiksi Virossa, Liettuassa ja Bulgariassa julkisten työvoimapalvelujen käyttö lisääntyi merkittävästi (yli 6 prosenttiyksikköä). Julkisten työnvälityspalvelujen käyttö sitä vastoin väheni merkittävästi (noin 10 prosenttiyksikköä) Saksassa, Kyproksella ja Romaniassa samalla ajanjaksolla. Samaan aikaan niiden vastaajien osuus, jotka ilmoittivat käyttävänsä sosiaalisia yhteyksiä (esim. ystäviä, sukulaisia tai ammattiliittoja) työnhaussa, on vähentynyt merkittävästi EU:ssa viime vuosina (vuosien 2017 ja 2020 välillä 71 prosentista 66 prosenttiin), ja sama koskee niitä, jotka hakevat työtä suoraan työnantajalta (noin 60 prosentista 53 prosenttiin samalla ajanjaksolla). Julkisten työvoimapalvelujen tekniset ja inhimilliset valmiudet, digitaalinen integrointi ja työnantajien kanssa kehitetyn yhteistyön taso ovat merkittäviä tekijöitä julkisten työvoimapalvelujen laadun ja houkuttelevuuden määrittämisessä.

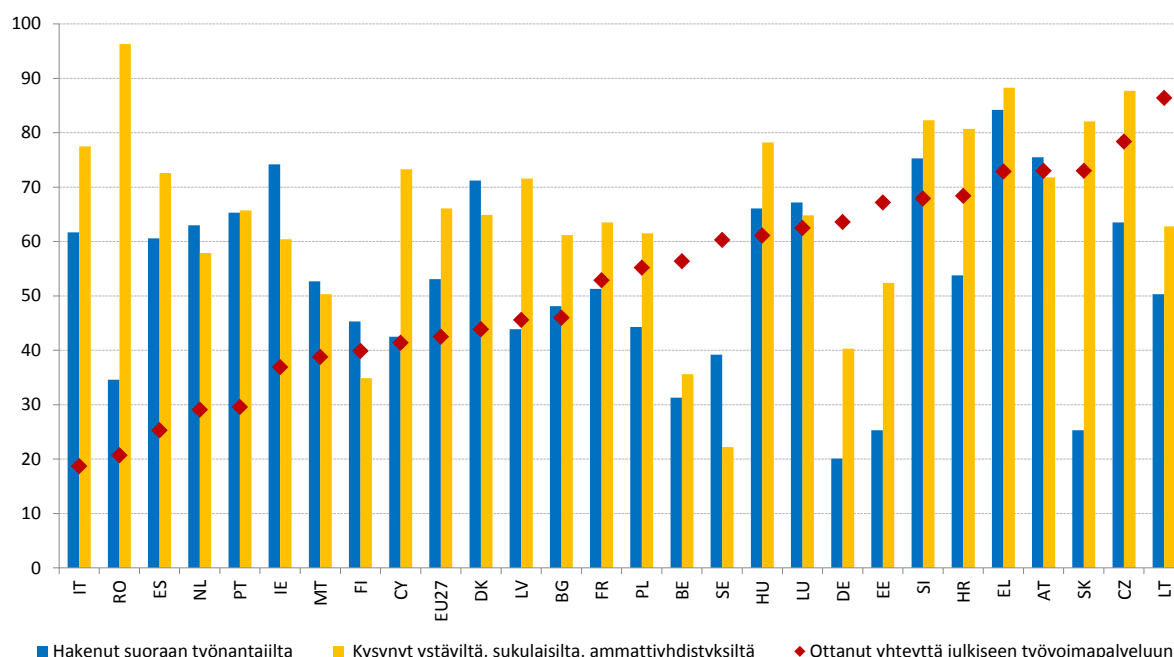
Kaavio 2.3.16: Julkisten työvoimapalvelujen käytössä on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä, myös joitakin eroja sukupuolen mukaan

Niiden työttömien prosenttiosuus, jotka käyttävät julkisia työvoimapalveluja työnhaussa, 2020, sukupuolen mukaan

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [Ifsa_ugmsw].

Kaavio 2.3.17: Työnhakijat käyttävät monenlaisia menetelmiä, usein myös päällekkäin
Niiden työttömien prosenttiosuus, jotka ilmoittivat käyttävänsä tiettyä työnhakumenetelmää (2020)

Huomautus: maat ovat nousevassa järjestyksessä sen mukaan, kuinka paljon työnhakijat ovat yhteydessä julkisiin työvoimapalveluihin.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsa_ugmsw].

Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien lyhytaikaisten työttömien osuus kasvoi vuonna 2020 useimmissa jäsenvaltioissa. Koronaviruskriisin työllisyysvaikutus on pysynyt aisoissa lyhennettyä työaikaa koskevien ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden laajamittaisen käytön ansiosta (ks. jakso 2.1). Ihmiset, jotka menettivät työpaikkansa tai olivat jo työttöminä kriisin puhjetessa, joutuivat erityisen vaikeaan tilanteeseen.²¹⁶ Vuoden 2021 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin perusteellinen analyysi työttömyysetuusjärjestelmien pääpiirteistä EU:ssa työllisyyskomitean hyväksymän työttömyysetuuksien ja aktiivisen työmarkkinapolitiikan vertailuanalyysin tulosten perusteella. Analyysi on edelleen yleisesti ottaen pätevä, mutta on syytä huomata, että työttömyysetuuksien kattavuus lisääntyi vuosien 2019 ja 2020 välillä useimmissa jäsenvaltioissa ja muita merkittävämminkin Bulgariassa, Virossa, Kreikassa, Espanjassa, Maltalla, Romaniassa ja Slovakiassa (ks. kaavio 2.3.18). Niistä jäsenvaltioista, joista on saatavilla ajantasaisempia tietoja²¹⁷, työttömyysetuuksien saajien lukumäärän suhteellinen kasvu on erityisen merkittävää (vähintään 40 prosenttia helmikuun 2020 ja vuoden 2021 kevään tai alkukesän välillä) Virossa, Portugalissa, Romaniassa, Slovakiassa ja Ruotsissa. Useimmissa jäsenvaltioissa työttömyysetuuksien saajien lukumäärä kuitenkin väheni viime kuukausina työmarkkinatilanteen kohentuessa. Vuonna 2020 niistä, jotka olivat rekisteröityneinä

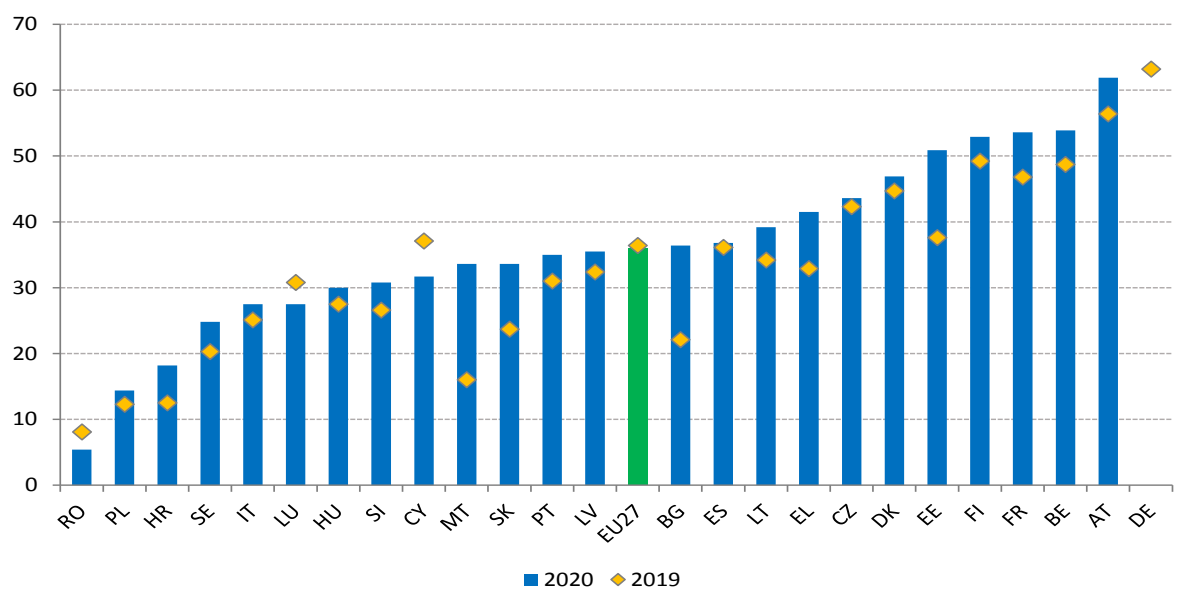
²¹⁶ Lisätietoja: Euroopan komissio (2020). Employment and Social Developments in Europe. Quarterly review, kesäkuu 2020. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

²¹⁷ Ks. Social Protection Committee (SPC) Annual Report 2021.

työttömiksi alle vuoden ajan, 32,8 prosenttia ei saanut etuuksia, ja tämä osuus oli yli 50 prosenttia Kroatiassa ja Slovakiassa.²¹⁸

Kaavio 2.3.18: Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien lyhytaikaisten työttömien osuus on kasvanut useimmissa jäsenvaltioissa

Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvat lyhytaikaiset työttömät (eli alle 12 kuukautta työttöminä olleet), 15–64-vuotiaat

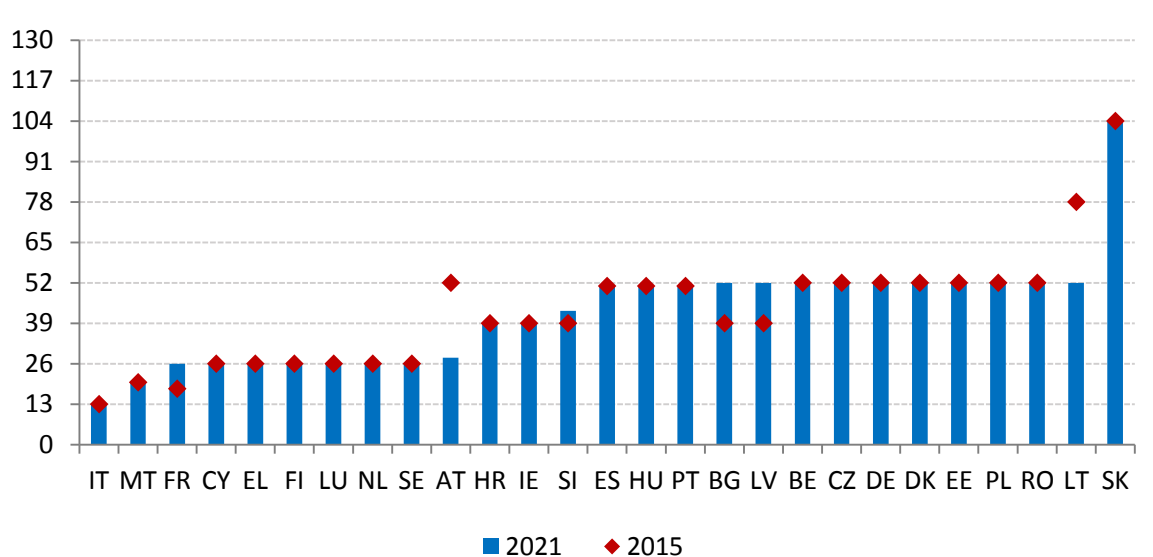
Huomautus: Tietoja ei saatavilla: IE ja NL. Tiedot vain vuodelta 2019: DE.
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsa_ugadra].

Vuonna 2021 työttömyyskauden pituus, joka oikeuttaa työttömyysetuuksiin, ja aika, jolta etuuksia voi saada, pysyivät suurimmaksi osaksi vakaina. Etuuksiin oikeuttava kausi muuttui vain Sloveniassa vuosien 2020 ja 2021 välillä 9 kuukaudesta 10 kuukauteen (ks. kaavio 2.3.19). Työttömyysetuuksien saamiseen oikeuttava kausi on lyhin Italiassa, 13 viikkoa vakuutusmaksuja. Pisin etuuksiin oikeuttava kausi puolestaan on Slovakiassa, 104 viikkoa. Kuten kaaviosta 2.3.20 käy ilmi, vuoden työsuhteen jälkeen irtisanotuilla työntekijöillä on oikeus kestoltaan hyvin erilaisiin etuuksiin jäsenvaltion mukaan. 16 jäsenvaltiossa etuuksia voi hakea enintään 6 kuukaudeksi (24 viikoksi). Tanskassa ja Belgiassa kuitenkin oikeus etuuksiin on jopa kahden vuoden tai pidemmän ajan. Luxemburgissa ja Kreikassa kesto on täsmälleen vuosi ja Liettuassa, Latviassa ja Irlannissa noin 8 kuukautta.

²¹⁸ Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [lfsa_ugadra].

Kaavio 2.3.19: Maksukausi työttömyysetuuksien saamiseksi vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä

Etuuksiin oikeuttavan kauden pituus, viikkoina, tiedot vuosilta 2015 ja 2020

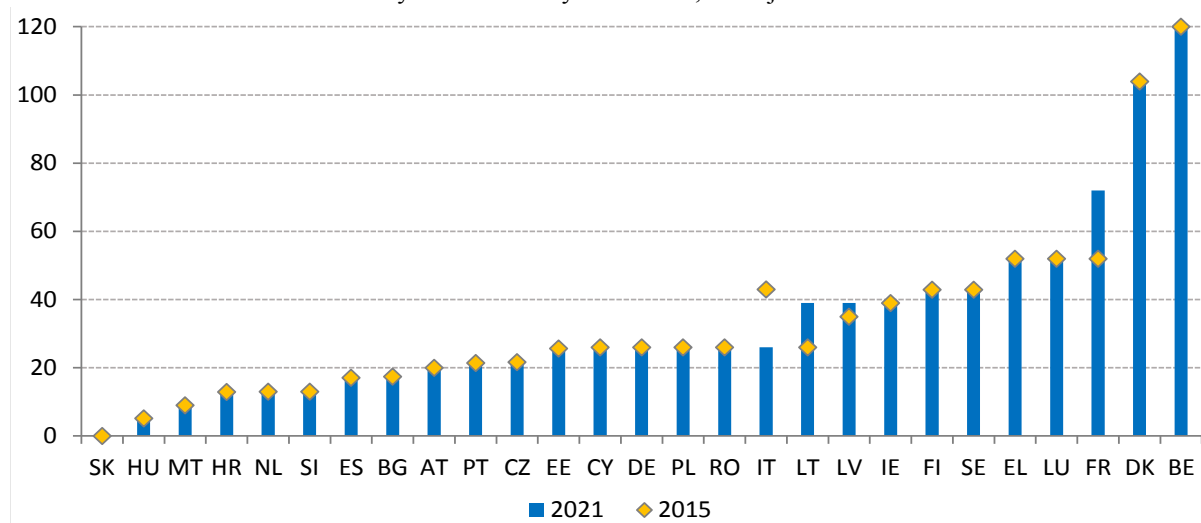

Huomautus: Maltalla (2016 ja 2021) on täytynyt suorittaa vähintään 50 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon; Irlannissa (2016 ja 2021) on täytynyt suorittaa vähintään 104 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon; Itävallassa (2021) on täytynyt suorittaa vähintään 52 viikoittaista maksua ensimmäistä hakemusta varten ja vähintään 28 viikoittaista maksua myöhempiä hakemuksia varten.

Lähde: MISSOC-tietokanta (tammikuu 2015 ja tammikuu 2021).

Kaavio 2.3.20: Useimmissa jäsenvaltioissa työttömyysetuuksia voidaan hakea enintään kuudeksi kuukaudeksi vuoden työhistorialla

Etuuksien enimmäiskesto viikkoina yhden vuoden työhistorialla, 2020 ja 2015

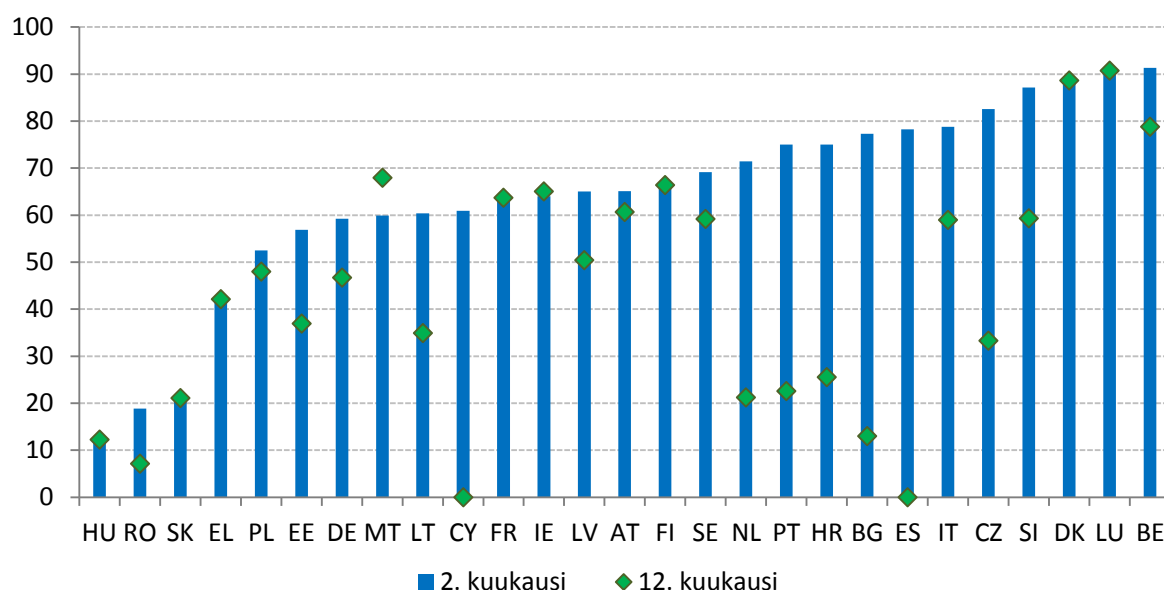
Huomautus: Belgiassa etuuskien kesto ei ole rajoitettu. Kyproksella viikot lasketaan käyttäen kuutta työpäivää viikkoa kohti. Irlannissa etuutta maksetaan 39 viikkoa (234 päivää) vain henkilöille, joilla on vähintään 260 viikoittaista PRSI-maksua suoritettuna. Slovakiassa henkilö, jolla on yhden vuoden työhistoria, ei ole oikeutettu työttömyysetuuksiin (vakuutusmaksuja vaaditaan vähintään kahdelta vuodelta viimeisten neljän vuoden ajalta). Puolassa kesto vaihtelee sen mukaan, mikä alueen työttömyysaste on suhteessa kansalliseen keskiarvoon.

Lähde: MISSOC-tietokanta (tammikuu 2015 ja tammikuu 2021) ja kansallinen lainsäädäntö.

Työttömien tulonkorvaukset vaihtelevat jäsenvaltioittain ja riippuvat työttömyysjakson pituudesta. Kaaviossa 2.3.21 verrataan sellaisten matalapalkkaisten (67 prosenttia kansallisesta keskitulosta) korvausasteita, joiden työhistoria on lyhyt (enintään 12 kuukautta sosiaaliturvamaksuja), eri puolilla EU:ta. Nettokorvausaste toisena työttömyyskuukautena vaihtelee suuresti: Unkarissa se on 12,3 prosenttia aiemmista (netto)ansioista, Romaniassa 19 prosenttia ja yli 90 prosenttia Luxemburgissa ja Belgiassa. Ranskassa ja Irlannissa korvausaste ei muutu työttömyysjakson aikana. Useimmissa jäsenvaltioissa korvausaste kuitenkin alenee ajan mittaan. Suuret erot 2. ja 12. työttömyyskuukauden välillä johtuvat yleensä siitä, että työnhakijat siirtyvät työttömyysvakuutuksen piiristä työttömyys- tai sosiaaliturvan piiriin, jossa etuustaso on yleensä alempi.

Kaavio 2.3.21: Työttömyysetuudet vaihtelevat suuresti eri puolilla EU:ta

Työttömyysetuuksien nettokorvausaste, kun etuudensaajan palkka on 67 % keskipalkasta, 2. ja 12. työttömyyskuukauden kohdalla (2020)

Huomautus: Indikaattorin laskemisessa on käytetty 20-vuotiaasta yhden hengen kotitaloudessa asuvaa lapsetonta henkilöä, jolla on lyhyt työhistoria (1 vuosi). Huomioon on otettu eri tulokomponentit, työttömyysetuudet ja muut etuudet (kuten sosiaaliavustukset ja asumistuet).

Lähde: Euroopan komissio, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella.

Korkealaatuinen ja tehokas työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on ennakoedellytys Euroopan sosiaalisen markkinatalouden toimivuuden kannalta, ja sillä varmistetaan kestävämmät ja osallistavammat poliittiset tulokset. Työllisyyden suuntaviivassa nro 7 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan työmarkkinaosapuolten merkityksellinen osallistuminen työllisyys- ja sosiaalialan ja tarvittaessa talousalan uudistusten ja politiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon hyvissä ajoin, muun muassa tukemalla niiden valmiuksien parantamista. Kansallisten käytäntöjen ja institutionaalisten puitteiden mukaisesti sitoutuminen toimintaan työmarkkinaosapuolten kanssa kaikilla tasoilla tähtää uudistusten suunnittelun parantamiseen ja sen varmistamiseen, että esitettyihin uudistuksiin sitoudutaan. Se myös vähentää konflikteja ja auttaa hallitsemaan rakennemuutosta ja vahvistamaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Tämä pätee erityisesti aikana, jona tarvitaan vankkaa yksimielisyyttä, jotta voidaan varmistaa vahva elpyminen kriisistä ja tukea vihreää ja digitaalista siirtymää. Työmarkkinaosapuolet ovat jo olleet keskeisessä asemassa koronaviruskriisissä, sillä yli puolet kaikista aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja toimeentuloturvan alalla toteutetuista toimenpiteistä pandemian puhkeamisen jälkeen on joko sovittu tai niistä on neuvoteltu työmarkkinaosapuolten kanssa. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen kansallisen työllisyys- ja sosiaalipolitiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon on pysynyt vakaana tai parantunut hieman viime vuosina. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen huomattavia eroja²¹⁹. Työllisyyskomitea käynnisti vuonna 2016 ja on sen jälkeen tehnyt vuosittain monenvälisen seurantatutkimuksen

²¹⁹ Eurofound (2021), *Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg. Tarkempia tietoja työehtosopimusneuvotteluista esitetään tämän raportin jaksossa 2.1 ja julkaisussa ”Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021”.

työmarkkinaosapuolten osallistumisesta EU:n jäsenvaltioissa. Sen avulla arvioidaan asiaan liittyviä haasteita ja hyviä käytäntöjä.

Elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta annetun asetuksen²²⁰ mukaisesti jäsenvaltioita on pyydetty sisällyttämään elpymis- ja palautumissuunnitelmiinsa tiivistelmä asiaankuuluvien sidosryhmien, myös työmarkkinaosapuolten, kuulemisprosessista ja selvitys siitä, kuinka sidosryhmiltä saadut tiedot on otettu huomioon. Elpymis- ja palautumissuunnitelmien valmistelua koskevien komission ohjeiden²²¹ mukaan tiivistelmän olisi katettava kuulemisten laajuus, tyyppi ja aikataulu. Eurofoundin kansallisten yhteyshenkilöiden verkoston tekemän tutkimuksen²²² alustavien tulosten mukaan osallistumistasot ovat erilaiset eri jäsenvaltioissa. Joissakin tapauksissa sekä työnantaja- että työntekijäjärjestöt raportoivat, että niillä on ollut riittävästi aikaa osallistua elpymis- ja palautumissuunnitelman laatimiseen tai arvioimiseen ennen sen virallista toimittamista vuonna 2021. Joissakin tapauksissa taas työmarkkinaosapuolet raportoivat, että kuulemista varten varattiin vain lyhyt aika. Mitä tulee mahdollisuuteen osallistua elpymis- ja palautumissuunnitelman laatimiseen, useimmat työmarkkinaosapuolet ilmoittivat olevansa tyytymättömiä hallituksen edustajilta saatuun palautteeseen ja vastauksiin. Ne katsoivat, että niiden osallistumisessa kyse oli enimmäkseen tietojen antamista ja vähemmässä määrin kuulemisesta. Työmarkkinaosapuolten riittävä osallistuminen jatkossa elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoon on tärkeää, jotta varmistetaan suunniteltujen toimenpiteiden onnistunut toteuttaminen.

Myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistuminen on keskeisen tärkeää, jotta voidaan lisätä kansallista sitoutumista uudistuksiin ja investointeihin ja varmistaa niiden kestävä vaikutus. Useissa jäsenvaltioissa kuultiin kansalaisyhteiskunnan organisaatioita ja muita asiaankuuluvia sidosryhmiä elpymis- ja palautumissuunnitelmien valmistelussa niiden kansallisten käytäntöjen mukaisesti ja elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta annetun asetuksen mukaisesti. Tämä vastaa vuoden 2021 työllisyyden suuntaviivoja²²³ ja Euroopan komission tammikuussa 2021 jäsenvaltioille antamia ohjeita. Euroopan talous- ja sosiaalikomitean päätöslauselman (joka perustui sen jäsenten ja sidosryhmien edustajien kuulemiseen jäsenvaltioissa) mukaisesti kuulemisille ja keskusteluille varattu lyhyt aika esti kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden tehokkaan ja merkityksellisen osallistumisen.²²⁴ Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kokemus työllisyys- ja sosiaalipolitiikasta, myös suhteessa käytännön hankkeisiin, on jatkossa tärkeä

²²⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241, annettu 12. helmikuuta 2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta.

²²¹ Euroopan komissio, SWD(2021) 12 final. *Guidance to Member States, Recovery and Resilience Plans*.

²²² Lähde: Eurofound (2022), *Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis* (ei vielä julkaistu). Huomautus: Alustavat tulokset käynnissä olevasta Eurofoundin tutkimuksesta, joka koskee kansallisten työmarkkinaosapuolten osallistumista jäsenvaltioiden vuonna 2021 toimittamien elpymis- ja palautumissuunnitelmien valmisteluun. Eurofoundin kansallisten yhteyshenkilöiden verkosto on laatinut 24 raporttia, joka perustuvat työmarkkinaosapuolten ja jossakin määrin hallituksen edustajien kantoihin. Alustavassa analyysissä ei ole mukana Tanskan ja Maltan elpymis- ja palautumissuunnitelmia. Bulgarian osalta saatu palaute viittaa vain luonnokseen, joka julkaistiin ennen suunnitelman virallista toimittamista.

²²³ Euroopan unionin neuvosto, lokakuu 2021 (EUVL L 379, 26.10.2021, s. 1).

²²⁴ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean päätöslauselma ”Järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan osallistuminen kansallisten elpymis- ja palautumissuunnitelmien valmisteluun – mikä toimii ja mikä ei?”, helmikuu 2021.

voimavara, jotta voidaan varmistaa uudistusten ja investointien toteuttamisen tehokas ja sujuva edistyminen.

2.3.2 Poliittiset toimet

Hiljattainen kehitys on saanut jotkin jäsenvaltiot muuttamaan kansallista lainsäädäntöään, joka koskee uusia työmuotoja ja joustavia työjärjestelyjä, myös etätyötä. Portugalissa käynnistettiin heinäkuussa 2020 ohjelma, jolla kannustetaan virkamiehiä pysymään harvaan asutuilla alueilla ja johon sisältyy myös etätyö ja työtilojen jakaminen. Samaan aikaan maan parlamentissa keskustellaan uudesta aiempaa laajemmasta asetuksesta etätyön edistämiseksi. **Romaniassa** muutettiin marraskuussa 2020 etätyön sääntelyä koskevaa lainsäädäntökehystä, myös työnantajia koskevaa edellytystä vahvistaa etätyö normiksi ja työntekijöiden tarvetta saada kaikki tiedot ja laitteet, jotka tarvitaan etätyön tekemistä varten. **Slovakiassa** muutettiin työlainsäädäntöä niin, että siinä säännellään kotitoimiston perustamista ja työnantajan tarjoamaa rahoitusosuutta kahdenvälisen tai kollektiivisen sopimuksen perusteella. Muutokset tulevat voimaan maaliskuussa 2021. Osana laajempaa uudistusta **Espanjassa** otettiin käyttöön uusi sääntelykehys yksityisellä ja julkisella sektorilla tehtävää etätyötä varten. Uudessa kehyksessä suositetaan työmuotojen valikoimaa niin, että varmistetaan samat työolot sekä etätyötä tekeville että paikan päällä työskenteleville. Myöhemmin tehdyillä muutoksilla muun muassa määrätään työsuojeluseuraamuksia yksityissektorilla, jos vaatimuksia ei noudateta. **Sloveniassa** muutettiin lokakuussa 2020 valtion syyttäjälaitosta koskevaa lakia. Siinä selvennettiin syyttäjän toimiston työntekijöiden varallaolo- ja päivystystehtäviin liittyviä työaikajärjestelyjä. **Kyproksen** elpymis- ja palautumissuunnitelmassa on tarkoitus säännellä joustavia työjärjestelyjä ja uudistaa sosiaaliturvajärjestelmää uuden digitaalisten toimintojen järjestelmän sisällyttämiseksi siihen sekä tarkistaa nykyistä lainsäädäntöä niin, että laajennetaan sosiaaliturvan kattavuus kaikkiin, myös itsenäisiin ammatinharjoittajia ja epätyypillisissä työsuhteissa oleviin (ks. lisätietoja jaksossa 2.1.2). **Kreikassa** sisällytettiin kesäkuussa 2021 joustava aikataulu ja etätyö oikeudelliseen kehykseen osana työlainsäädännön laajempaa uudistusta.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimia alustatalouden sääntelemiseksi sen kasvavan merkityksen vuoksi. Työn laatua koskevassa laatikossa esitettyjen toimenpiteiden lisäksi **Alankomaissa** päivitettiin 1. heinäkuuta 2020 alkaen oikeudellista kehystä siten, että rajoitettiin itsenäisesti ja kaupallisesti toteutettu ruokalahettitoiminta yli 16-vuotiaisiin henkilöihin. **Ranskassa** hyväksyttiin lokakuussa 2020 kohdennettu toimenpide, jolla säännellään alle 16-vuotiaiden toimintaa verkkoalustoilla. Huhtikuussa 2021 maassa hyväksyttiin uudistus, jolla pyritään sääntelemään alustataloutta kuljetusalalla. Osana tätä laajempaa uudistusta **Ranskassa** otettiin myös käyttöön toimenpide, jolla on tarkoitus varmistaa itsenäisten ammatinharjoittajien riittävä edustus kuljetusalustoilla ja edistää työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua, myös uuden ARPE-viranomaisen (Autorité des relations sociales des plateformes d'emploi) kautta.

Useissa jäsenvaltioissa tarkistettiin sääntelyä asianmukaisen työterveyden ja -turvallisuuden varmistamiseksi pilarin periaatteen 10 (terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö) mukaisesti. **Latviassa** tuli voimaan heinäkuussa 2020 työsuojelulainsäädännön muutos. Sen tarkoituksena oli määritellä etätyö ja laajentaa

työterveys- ja työturvallisuussäännöt koskemaan myös tämäntyyppistä työtä sekä yhdenmukaistaa tyypillisissä ja epätyypillisissä työsuhteissa oleviin työntekijöihin sovellettava lähestymistapa. **Ranskassa** tarkasteltiin joulukuussa 2020 terveydenhuoltoalan työoloja, jotta vahvistettaisiin riskien ehkäisyä työssä ja edistettäisiin henkilöstön osallistumista testaukseen ja rokotuksiin. **Ranskassa** suunnitellaan myös passia, joka sisältäisi kaiken työntekijöiden suorittaman koulutuksen, joka liittyy riskien ehkäisemiseen työssä. **Romaniassa** päivitettiin joulukuussa 2020 lainsäädäntökehystä, joka koskee työntekijöiden suojelemista riskeiltä, jotka liittyvät biologisille tekijöille, myös koronavirukselle, altistumiseen työssä.

Joissakin jäsenvaltioissa muutettiin irtisanomisia koskevaa lainsäädäntöä, jotta voitiin lieventää koronaviruskriisin vaikutuksia työmarkkinoihin. **Espanjassa** ulotettiin helmikuuhun 2022 asti alun perin pandemiaan reagoimiseksi käyttöön otettu tilapäinen kieltö, joka koskee sopimuksen päättämistä force majeure -syistä ja irtisanomista objektiivisilla perusteilla (taloudellisilla, teknisillä, organisatorisilla ja tuotantoperusteilla), jotka liittyvät koronaviruspandemiaan. **Italiassa** ulotettiin maaliskuussa 2020 hyväksytty tilapäinen irtisanomiskielto koskemaan kesäkuun 2021 loppuun asti yrityksiä, jotka hyödyntävät lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä.

Useissa jäsenvaltioissa ehdotetaan uutta tai muutettua lainsäädäntöä, joka koskee määräaikaista työtä, jotta voidaan vastata työmarkkinoiden nykyisiin ja kehityksessä oleviin haasteisiin. **Espanjassa** hyväksyttiin maaliskuussa 2020 lainsäädäntöä, jolla keskeytettiin työsopimusten (sekä määräaikaisten että vakinaisten) irtisanominen, ja sen voimassaolo pidennettiin syyskuun 2021 loppuun asti. Määräaikaisten sopimusten osalta kieltä jatkettiin edelleen helmikuuhun 2022. Lisäksi **Espanja** aikoo elpymis- ja palautumissuunnitelmansa mukaisesti järjestellä uudelleen työsopimusten valikoimaa, muun muassa tarkistamalla harjoittelua/oppisopimuskoulutusta koskevaa sopimusta ja kausityötä koskevaa sopimusta ja vahvistamalla tarvetta esittää perustelut tilapäiselle työhönotolle niin, että vakituksista työsopimuksista tulisi lopulta normi. **Italiassa** päivitettiin lakia, jolla mahdollistetaan määräaikaisten sopimusten pidentäminen tai uusiminen enintään kahdeksitoista kuukaudeksi, tämän kuitenkin rajoittamatta 24 kuukauden enimmäiskestoa. **Slovakiassa** hyväksyttiin kesäkuussa 2020 siirtymäsäännös, jolla annetaan työnantajille mahdollisuus pidentää ja neuvotella uudelleen määräaikaista sopimusta, jotka ovat päättymässä, enintään kaksi kuukautta hätätilanteen päättymisen jälkeen. Jos näin ei tehdä, työsuhde muuttuu toistaiseksi voimassa olevaksi. **Liettua**ssa otettiin elokuussa 2020 käyttöön kriteerit, jotka tilapäistä työvoimaa välittävien toimistojen on täytettävä. Kriteerit koskevat erityisesti niiden asemaa ja kykyä suorittaa tilapäistä työllistämistoimintaa. **Ranskassa** muutettiin joulukuussa 2020 palkallista lomaa koskevaa nykyistä kehystä ja ehdotettiin uusia sääntöjä tiettyjen määräaikaisten sopimusten uusimiseksi työehtosopimusten mukaisesti.

Joissakin jäsenvaltioissa otettiin käyttöön myös kohdennettuja toimenpiteitä, joilla edistetään siirtymistä vakituksiin työsuhteisiin, pilarin periaatteen 5 (varma ja sopeutuva työllisyys) mukaisesti. **Espanjassa** muutettiin heinäkuussa 2021 maan elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa julkishallinnon työntekijöihin sovellettavaa perussääntöä. Tavoitteena on vähentää määräaikaisten työsopimusten osuutta julkisella sektorilla ja estää tämäntyyppisen työn väärinkäyttöä. Määräaikaisten henkilöstön vakauttamiseen tähtäävä lisämenettely on suunnitteilla joulukuussa 2022, ja alakohtaisia perussääntöjä esimerkiksi terveydenhuollon ja koulutuksen alalla muutetaan vastaavasti. **Portugalissa** hyväksyttiin

elokuussa 2020 bonus, jolla on tarkoitus edistää määräaikaisten sopimusten muuttamista vakituisiksi sopimuksiksi. Bonuksen arvo on kaksi kertaa sopimuksessa määrätty peruskuukausipalkka (enintään noin 2 200 euron rajaan asti). **Italiassa** hyväksyttiin toukokuussa 2021 uusi uudelleentyöllistämissopimus, jolla tuetaan määräaikaisten sopimusten muuttamista vakituisiksi ja edistetään siirtymiä työmarkkinoilla. Toimenpiteillä edistetään vakituisia työsuhteita myöntämällä työnantajille tilapäinen vapautus sosiaaliturvamaksuista.

Useissa jäsenvaltioissa jatketaan pimeän työn torjumista lisätoimenpiteillä, joihin sisältyy myös työsuojeluviranomaisten valmiuksien parantaminen. **Kreikassa** suunnitellaan muutoksia vero- ja sosiaaliturvajärjestelmään kulttuuri- ja taidealalla virallisen työn kannustamiseksi. **Espanjassa** hyväksyttiin helmikuussa 2021 toimintasuunnitelma kotitaloussektorin työntekijöiden palkkojen ja sosiaaliturvamaksujen laillistamiseksi hyödyntämällä työsuojelutarkastuksia, tiedotuskampanjoita ja teknistä apua. Maaliskuuhun 2021 mennessä **Espanjan** työsuojeluviranomaiset olivat lähettäneet yli 45 000 kirjettä työnantajille. Tämän johdosta noin 30 000 kotitaloustyöntekijää laillistettiin. Osana laajempaa uudistusta **Kroatiassa** hyväksyttiin pimeän työn torjumista koskeva kansallinen suunnitelma 2021–2024. Siihen sisältyy useita lainsäädännöllisiä ja muita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on estää epätyypillisten työmuotojen väärinkäyttö, lisätä tietoa virallisen työn eduista ja edistää tasapuolista kilpailua. **Liettuassa** hyväksyttiin uusi kohdennettu toimenpide pimeän työn torjumiseksi rakennusosalalla. Toimenpiteen on tarkoitus tulla voimaan tammikuussa 2022, ja sen mukaisesti vaaditaan, että kaikilla rakennuksilla työskentelevillä on ”rakentajan tunniste” ja että työnantajat lähettävät tarvittavat tiedot keskitettyyn tunnistusjärjestelmään. **Liettuassa** muutettiin myös työläinsäädäntöä palkkojen ja muiden työhön liittyvien oikeuksien (esim. päivärahat ja työmatkakorvaukset) avoimuuden varmistamiseksi. Muutosten odotetaan tulevan voimaan tammikuussa 2022. Osana laajempaa uudistusta **Romaniassa** on tarkoitus virallista kotitaloustyö ottamalla käyttöön työsetelit. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2022 alussa.

Useissa jäsenvaltioissa on muutettu julkisia työvoimapalveluja, jotta voitaisiin vastata paremmin työmarkkinoiden viimeaikaiseen kehitykseen. **Virossa** hyväksyttiin marraskuussa 2020 uusi työllisyysohjelma 2021–2023, jonka tavoitteena on tukea paremmin niitä, joilla on työllistymisesteitä, etenkin pitkäaikaistyöttömiä. **Kreikassa** otettiin käyttöön joulukuussa 2020 myOAEDlive-alusta, jonka kautta verkossa tarjotaan neuvontapalveluja työttömille ja yrityksille. Palveluun sisältyy tarvittaessa tulkkaus vieraasta kielestä/vieraalle kielelle. **Suomessa** hyväksyttiin joulukuussa 2020 pilottihanke, jossa on tarkoitus vahvistaa kuntien roolia työllisyyspalvelujen järjestäjänä. Hankkeeseen osallistuu 25 pilottialuetta, joihin kuuluu 118 kuntaa. Kuntakokeilun tavoitteena on parantaa työnhakijoiden, erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien, pääsyä työmarkkinoille ja ohjata heitä koulutukseen, jotta varmistettaisiin osaavan työvoiman saatavuus. Työllisyyden kuntakokeilut käynnistyivät maaliskuussa 2021 ja päättyivät kesäkuussa 2023. **Unkarissa** otettiin joulukuussa 2020 käyttöön uusi KarrierM-työnhakuportaali, joka tarjoaa tietoa sekä työnhakijoille että työnantajille. Portaalin kokonaisbudjetti on 2,8 miljardia Unkarin forinttia (7,6 miljoonaa euroa), ja se tarjoaa myös yksilöllistä ohjausta ja tukea työnhakijoille. Osana laajempaa uudistusta **Unkarissa** otettiin kuitenkin helmikuussa 2021 käyttöön uusi oikeudellinen kehys, jolla poistetaan koulutusmaksuihin ja matkakuluihin liittyvä taloudellinen tuki julkisten työvoimapalvelujen välineistöstä. Muutos saattaa vähentää työnhakijoiden kannustimia osallistua koulutukseen.

Jäsenvaltioissa toteutettiin toimia julkisten työvoimapalvelujen tarjoaman tuen parantamiseksi, jotta voitaisiin saavuttaa myös muita heikoimmassa asemassa olevat ryhmät. Luxemburgissa käynnistettiin eADEM-hanke julkisten työvoimapalvelujen digitalisoimiseksi ja tehokkuuden parantamiseksi päivittämällä tietoteknisiä laitteita. Hankkeen oli Luxemburgin elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaan tarkoitus käynnistyä helmikuussa 2021 ja päättyä vuoden 2024 lopussa tai vuoden 2025 alussa. Julkisten työvoimapalvelujen tarjoamien digitaalipalvelujen määrän lisäämiseen tähtäävä toimenpide otettiin käyttöön huhtikuussa 2021, ja avoimia työpaikkoja voivat tarkastella nyt kaikki työnhakijat eivätkä pelkästään rekisteröityneet. Toimenpiteen pohjana on elinkeinoelämän järjestön ja julkisten työvoimapalvelujen uudistettu yhteistyökumppanuus (joulukuussa 2020) sekä ammatillisen luokitusjärjestelmän uudistus, joka tuli voimaan marraskuussa 2020.

Romaniassa käynnistettiin joulukuussa 2020 hanke, jota rahoitetaan Euroopan sosiaalirahastosta ja jolla nykyaikaistetaan julkisten työvoimapalvelujen rakennetta kehittämällä työnhakijoiden, myös muita heikommassa asemassa olevien, asianhallintapalveluja. **Romaniassa** on myös tarkoitus ottaa käyttöön uusi alusta, jolla parannetaan julkisten työvoimapalvelujen palveluja työnantajille. Sen puitteissa koulutetaan 900 työntekijää ja toteutetaan toimia yhteistyön tiivistämiseksi alueellisten työvoimatoimistojen kanssa. **Irlannissa** hyväksyttiin heinäkuussa 2020 tilapäinen toimenpide, jolla lisätään työvoimapalvelujen valmiuksia tukea työnhakijoita työnhakuneuvonnan avulla, myös muiden sopimusperusteisten palvelujen ja paikallisten työvoimatoimistojen kautta.

Bulgariassa otettiin vuonna 2019 käyttöön uusi liikkuva palvelu, jolla tarjotaan työvoimapalveluja syrjäisillä alueilla, joilla ei ole pysyvää työvoimatoimistoa. Liikkuva palvelu keskeytettiin koronaviruspandemian vuoksi, mutta sen toiminta käynnistyi uudelleen heinäkuussa 2021 ja sen puitteissa on tarjottu neuvontaa ja tukea yli 1 400 työnhakijalle.

Belgian elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy toimenpiteitä, joilla on tarkoitus edistää lyhytaikaisia työttömiä koskevien tietojen vaihtoa hallinnon eri tasojen välillä. Tarkoituksena on tukea paremmin julkisia työvoimapalveluja tämän erityisryhmän saavuttamisessa täydentävillä toimilla, joita alueelliset työvoimapalvelut (esim. Flanderin alueella) ovat kehittäneet. **Belgian** Vallonian alueella toteutetaan tammikuussa 2022 joukko toimenpiteitä, joilla työnhakijoille tarjotaan aiempaa yksilöllisempää neuvontaa. Niiden yhteydessä otetaan käyttöön digitaalisia välineitä ja toimia, jotka on kohdennettu muita heikommassa asemassa oleviin työnhakijoihin heidän työnhakunsa parantamiseksi.

Kreikassa hyväksyttiin syyskuussa 2021 uusi julkisia työvoimapalveluja koskeva hallintokehys ja suunnitellaan investointeja paikallistoimistojen nykyaikaistamiseen, muun muassa parantamalla brändin rakentamista, tiedotusta ja neuvontaa.

Monissa jäsenvaltioissa otettiin käyttöön tilapäisiä toimenpiteitä aktiivisen työmarkkinapolitiikan kehysten tehostamiseksi, etenkin pitkäaikaistyöttömyyden torjunnassa pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. **Irlannissa** hyväksyttiin heinäkuussa 2020 tilapäinen toimenpide, jonka puitteissa tarjotaan 10 000 uutta työharjoittelupaikkaa ja työkokemuksen hankkimiseen tarkoitettuja järjestelyjä henkilöille, jotka ovat olleet työttöminä vähintään kuusi kuukautta. **Kreikassa** hyväksyttiin lokakuussa 2020 uusi työllisyystukiohjelma 100 000 uutta työpaikkaa varten yksityissektorilla. Valtio kattaa uusien työntekijöiden sosiaaliturvamaksut kuuden kuukauden ajan ja tarjoaa lisäksi palkkatukea 200 euroa kuukaudessa henkilöille, jotka olivat aiemmin pitkäaikaistyöttömiä. Ohjelma käynnistyy tammikuussa 2022 ja sitä laajennetaan 50 000 uuteen paikkaan. **Belgian** Vallonian alueella otettiin joulukuussa 2020 käyttöön uusi tilapäinen työhönottotuki pitkäaikaistyöttömille aloilla, joihin koronaviruskriisi on vaikuttanut voimakkaasti. Uuden

järjestelmän nojalla myönnetään 1 000 euroa kuukaudessa enintään 24 kuukauden ajan muun työhönottoetuuden lisäksi siten, että määrä vähenee ajan mittaan. **Ranskassa** laajennettiin joulukuussa 2020 pilottihanketta *territoires zéro chômeurs* pitkäaikaistyöttömien integroimisen tehostamiseksi. Hankkeen osana ”CDI inclusion” -toimenpide kohdennetaan erityisesti yli 57-vuotiaisiin työntekijöihin mukautettujen määräaikaisten sopimusten avulla. Hanketta laajennettiin 50 uudelle alueelle viiden lisävuoden ajaksi. **Itävallassa** hyväksyttiin määräraha, jolla tuetaan pitkäaikaistyöttömien integroitumista työmarkkinoille ja parannetaan julkisten työvoimapalvelujen antamaa neuvontaa ja tukea, mukaan lukien elpymis- ja palautumissuunnitelmasta rahoitetut toimenpiteet taitojen parantamiseksi. **Suomessa** tuli voimaan tammikuussa 2021 useita muutoksia työlainsäädäntöön. Niiden tarkoituksena on tarjota räätälöidympiä ja integroidumpia palveluja muita heikommassa asemassa oleville henkilöille, etenkin pitkäaikaistyöttömille. **Tanskassa** päästiin toukokuussa 2021 sopimukseen 159 miljoonaa Tanskan kruunun (noin 21 miljoonan euron) myöntämisestä pitkäaikaistyöttömyyden torjuntaan ja työttömien työmarkkinoille integroitumisen tukemiseen, etenkin yli 50-vuotiaiden työnhakijoiden.

Jäsenvaltioissa otettiin käyttöön uusia tai laajennettiin voimassa olevia (enimmäkseen tilapäisiä) toimenpiteitä työttömyysetuusjärjestelmien vahvistamiseksi pilarin periaatteen 13 (työttömyysetuudet) mukaisesti. **Tanskassa** pantiin täytäntöön elokuusta 2020 lähtien tilapäinen toimenpide, jolla tarjotaan suurempia työttömyysetuuksia (110 prosenttiin asti) matalan osaamistason työnhakijoille, jotka aloittavat ammatillisen koulutuksen. Osana tilapäisiä toimenpiteitä pandemian kielteisten vaikutusten lieventämiseksi **Portugalissa** mukautettiin marraskuussa 2020 työttömyysetuuksien laskukaavaa tilanteissa, joissa etuuksien saamisen takuu-aika on lyhennetty, ja keskeytettiin tilapäisesti yksinoikeusvelvoite (eli itsenäinen ammatinharjoittaminen on mahdollista työttömyysetuuksien saamisen aikana). Joulukuussa 2020 **Portugalissa** laajennettiin oikeutta työttömyysetuuksiin kuudella lisäkuukaudella vuoteen 2021 asti. **Belgiassa** keskeytettiin työttömyysetuuksien asteittainen aleneminen syyskuun 2021 loppuun asti ja jäädytettiin ne tasolle, johon edunsaajalla oli oikeus huhtikuussa 2020. **Espanjassa** hyväksyttiin toukokuussa 2021 tilapäinen (776 euron suuruinen) työttömyysetuusjärjestely syyskuun 2021 loppuun asti taiteilijoille, jotka olivat maksaneet työttömyysvakuutusmaksuja (etuutta sai neljästä kuuteen kuukautta, jos maksuja oli maksettu 20–55 päivää vuonna 2019). **Virossa** hyväksyttiin uudistus, jolla korotettiin huomattavasti työttömyysetuuden tasoa vuodesta 2021 alkaen. Työttömyysvakuutusetuuden nettokorvausaste nousi 1. elokuuta 2020 lähtien 50 prosentista 60 prosenttiin aiemmista ansioista työttömyyden ensimmäisten 100 päivän aikana. Lisäksi elpymis- ja palautumissuunnitelmassa kaavaillaan mekanismeja, jolla pidennetään työttömyysetuuksien enimmäiskestoa, jos työttömyys on suurta. **Liettuassa** työntekijät, jotka eivät enää saa etuuksia työelämään palattuaan, voivat hakea työttömyysetuuksia uudelleen helpommin, jos he joutuvat jälleen työttömiksi.

Joillakin työttömyysetuusjärjestelmiä koskevilla toimenpiteillä on tarkoitus parantaa tiettyjen ryhmien tilannetta. **Luxemburgissa** hyväksyttiin tilapäinen toimenpide, jolla pidennetään kesäkuuhun 2021 asti koronaviruskriisiin liittyvää lyhennettyä työaika koskevaa järjestelyä. Osittaisesta työttömyydestä maksettavan korvauksen taso ei voi työlain mukaan olla alempi kuin ammattitaidottomien työntekijöiden vähimmäispalkka. **Italiassa** hyväksyttiin vuosina 2020 ja 2021 tilapäisiä säännöksiä, joilla keskeytetään työttömyysetuuksien asteittainen aleneminen ja laajennetaan mahdollisten edunsaajien ryhmiä. Siellä myös hyväksyttiin joulukuussa 2020 kuukausittainen 500 euron (netto) tilapäinen tulotuki

työttömille tai kotitalouden ainoita tulonhankkijoita oleville naisille, joilla on huollettavia lapsia. Toimenpide on voimassa vuoteen 2023, ja sen enimmäismäärärahat ovat 5 miljoonaa euroa vuodessa. **Latviassa** pidennettiin huhtikuussa 2021 neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen tilapäinen 180 euron tuki, joka otettiin käyttöön maaliskuussa 2020 ja joka on tarkoitettu edunsaajille, jotka ovat käyttäneet työttömyysetuutensa loppuun. Lisäksi **Latviassa** hyväksyttiin joulukuussa 2020 tilapäinen työttömyysetuus (500 euroa ensimmäiseltä kahdelta kuukaudelta ja 375 euroa kahdelta viimeiseltä kuukaudelta), joka on tarkoitettu työttömiksi rekisteröityneille vastavalmistuneille. Molemmat toimenpiteet päättyivät 30. kesäkuuta 2021. Tilapäistä etuutta täydennetään lisäksi pysyvällä toimenpiteellä, jolla voidaan uusien enintään kaksi kertaa työttömyysetuuksien maksu ja muiden etuuksien (esim. työkyvyttömyysetuuksien) täysi kattavuus. Molempien mahdollisten edunsaajaryhmien on rekisteröidyttävä julkisiin työvoimapalveluihin ja osallistuttava aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin. **Itävallassa** muutettiin työttömyysvakuutuslakia siten, että työssäkäyville vanhemmille, joilla on enintään 14-vuotiaita tai toimintarajoitteisia (ilman ikärajaa) lapsia, myönnetään tilapäistä tukea. Toimenpiteen piiriin kuuluvat myös ikääntyneiden omaishoitajat, ja toimenpiteen voimassaoloa jatkettiin heinäkuuhun 2021. **Itävallassa** hyväksyttiin myös tilapäisiä toimenpiteitä, joilla tuetaan kulttuurialan ja luovien toimialojen työntekijöitä, jotka ovat kärsineet tulonmenetyksiä, kertaluonteisilla tuilla, joiden määrät ovat 1 000–3 500 euroa tapauskohtaisesti. **Irlannissa** muutettiin elokuussa 2020 sääntelykehystä ja tarjottiin tilapäisiä työttömyysetuuksia niille, jotka menettivät työpaikkansa pandemian vuoksi. Etuuksien tasoa säädettiin vaihteittain.

Jäsenvaltiot mukauttivat sääntelykeh്യksiään varmistaakseen työttömyysetuuksien riittävyuden ja kattavuuden, myös ehdollisuutta koskevien vaatimusten osalta. Suomessa otettiin joulukuussa 2020 käyttöön toimenpide työttömyysetuuksien myöntämisedellytysten helpottamiseksi, etenkin lyhytaikaiseen koulutukseen osallistuvien työnhakijoiden osalta. Toimenpiteen odotetaan myös vähentävän julkisten työvoimapalvelujen työ määrää ja varmistavan, että resurssit kohdennetaan eniten tarvitseville. **Italiassa** rahoitettiin kausityöntekijöiden, pätkätyöntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien tilapäistä tuloavustusta. **Virossa** muutettiin voimassa olevaa säädöstä työttömyysetuuksien tason korottamiseksi tammikuusta 2021 35 prosentista 50 prosenttiin kuukausittaisesta vähimmäispalkasta. **Kreikassa** päätettiin normaalien työttömyysetuuksien tilapäinen laajennus toukokuussa 2021, ja nyt maassa suunnitellaan työttömyysetuusjärjestelmien laajempaa uudistusta. Tavoitteena on parantaa riittävyttä ja kattavuutta, kannustaa nopeampaan paluuseen työmarkkinoille ja poistaa taitojen kehittämiseen liittyviä esteitä. **Suomessa** jatkettiin kesäkuussa 2021 lainsäädäntökeh്യksen voimassaoloa syyskuuhun 2021 siten, että työnhakijat saavat työttömyysetuudet ennakkomaksuna kuudelta kuukaudelta tavanomaisen kahden kuukauden sijaan. **Maltalla** käynnistettiin kesäkuussa 2021 työttömyysetuusjärjestelmiä koskeva arviointi. Siitä laadittavasta raportista saadaan konkreettista näyttöä, jotta voidaan parantaa etuuksien kattavuutta ja riittävyttä ja lisätä samalla työnteon kannustimia. Raportti on osa elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanoa, ja se on tarkoitus julkaista vuoden 2022 puoliväliin mennessä.

Joissakin jäsenvaltioissa hyväksyttiin uusia tai muutettiin nykyisiä säännöksiä, joilla kannustetaan työntekijöiden vapaata liikkuvuutta ja varmistetaan työntekijöiden oikeuksien suojelu. **Romaniassa** hyväksyttiin huhtikuussa 2021 uusia säännöksiä, joilla varmistetaan ulkomailla työskentelevien Romanian kansalaisten oikeudellinen suoja työnvälitystoimistojen koordinoimilla sopimuksilla toimiston alkuperämaasta (Romania tai

muu jäsenvaltio) riippumatta. **Suomessa** muutettiin huhtikuussa 2021 olemassa olevaa lainsäädäntöä, joka koskee kolmansien maiden kansalaisten maahantulo- ja oleskeluedellytyksiä kausityötä varten. Toimenpiteen tarkoituksena on keventää työnantajien ja ulkomaisten kausityöntekijöiden hallinnollista raskautta, ja sitä täydennetään lisämuutoksilla, jotka tulevat voimaan lokakuussa 2021 ja joilla on tarkoitus estää ja tunnistaa epäoikeudenmukaisia työelämän käytänteitä. **Luxemburg** jatkoi kesäkuussa 2021 verojärjestelyjä **Belgian** ja **Ranskan** kanssa sellaisten maassa työskentelevien rajatyöntekijöiden osalta, jotka tekevät tällä hetkellä etätyötä. Järjestelyjä jatkettiin edelleen 31. joulukuuta asti Belgian osalta ja 15. marraskuuta asti Ranskan osalta. **Luxemburgin** ja **Saksan** välinen sopimus uusitaan kuukausittain.

Useissa jäsenvaltioissa on mukautettu työmarkkinaosapuolten osallistumista ja työehtosopimusneuvotteluja koskevia puitteita pilarin periaatteen 8 (työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen) mukaisesti. **Ranskassa** hyväksyttiin helmikuussa 2021 uusi oikeudellinen kehys julkisen sektorin työehtosopimusneuvotteluista. Siinä määritellään muun muassa lausekkeet, joista voidaan neuvotella (esim. harjoittelupaikat), ja korvauspolitiikan täytäntöönpano. Huhtikuussa 2021 **Ranskassa** hyväksyttiin uudistus, jolla on tarkoitus vahvistaa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua alustataloudessa järjestämällä edustajien vaali ja nimittämällä edustajat sekä vaalien järjestämisestä vastaava kansallinen elin. **Kyproksella** järjestettiin heinäkuussa 2021 työvoimaa käsittelevän neuvoa-antavan lautakunnan kokous, jossa keskusteltiin työmarkkinaosapuolten kanssa useista suurista uudistuksista, jotta varmistettaisiin toimivat mekanismit työehtosopimusneuvotteluja ja vastavuoroisia sopimuksia sekä työmarkkinariitojen ehkäisyä ja sopimista varten. **Kreikassa** päivitettiin työehtosopimuksia koskevaa lakia perustamalla ammattiliittojen digitaalinen rekisteri, sääntelemällä lakko-oikeutta ja korottamalla 33 prosenttiin vähimmäispalvelujen toiminta lakkojen aikana julkisen palvelun yritysten osalta. **Espanjassa** aiotaan osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa parantaa työehtosopimusneuvottelujen toimivuutta muuttamalla asiaa koskevia säännöksiä ja tekemällä muutoksia neuvottelurakenteeseen. Tavoitteena on vahvistaa neuvotteluosapuolten edustavuutta, rikastaa vuoropuhelun sisältöä ja vahvistaa täytäntöönpanon ja vaikutusten oikeusvarmuutta. Myös **Romaniassa** on tarkoitus elpymis- ja palautumissuunnitelmassa ehdotettujen uudistusten osana muuttaa lainsäädäntökehystä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toiminnan parantamiseksi.

2.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan nro 8 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita edistämään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta sekä torjumaan köyhyyttä pilarin periaatteiden 2 (sukupuolten tasa-arvo), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet), 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki), 12 (sosiaalinen suojelu), 14 (vähimmäistulo), 15 (vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet), 16 (terveydenhuolto), 17 (vammaisten osallistaminen), 18 (pitkäaikaishoito), 19 (sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu) ja 20 (peruspalvelujen saatavuus). Jaksossa 2.4.1 esitetään keskeisten indikaattoreiden analyysi ja jaksossa 2.4.2 raportoidaan jäsenvaltioiden toimista sosiaalisen suojelun järjestelmien ja sosiaalisen osallisuuden alalla.

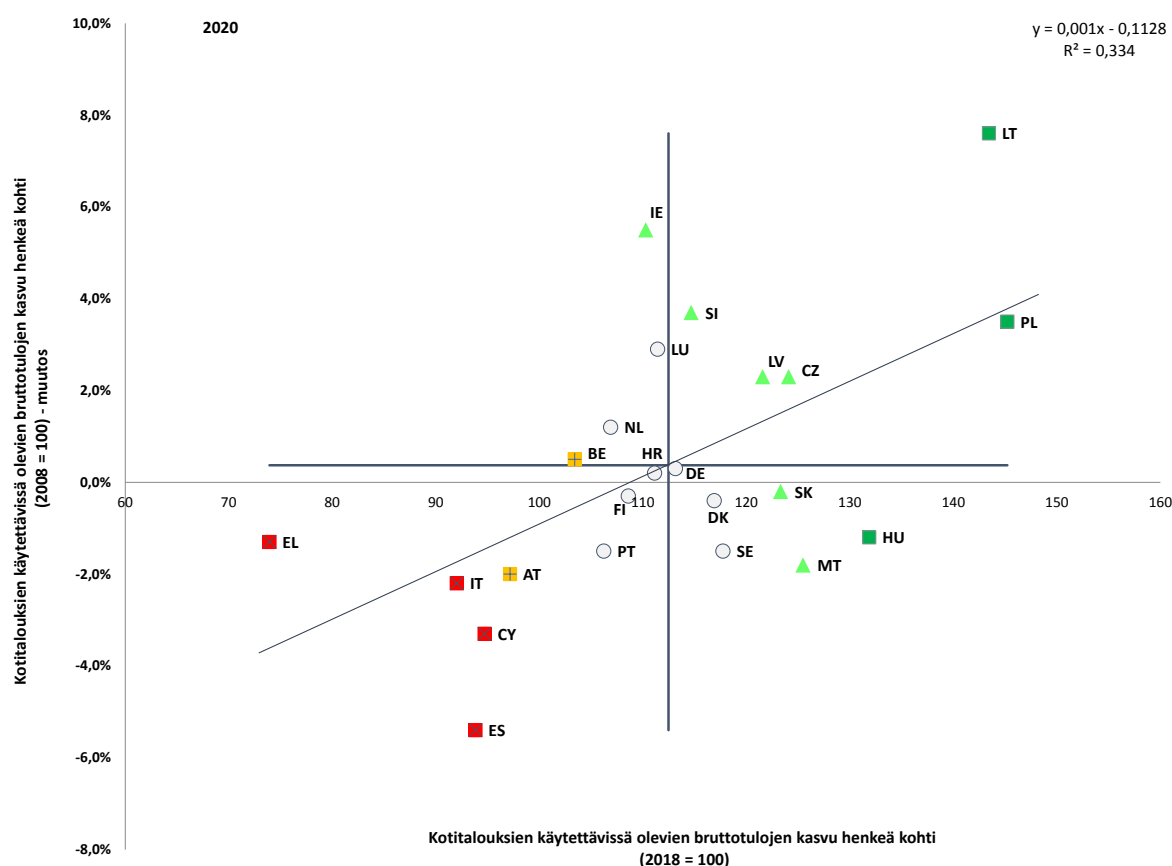
2.4.1 Keskeiset indikaattorit

Koronaviruskriisistä huolimatta kotitalouksien käytettävissä olevat reaali bruttotulot henkeä kohti pysyivät keskimäärin melko vakaina jäsenvaltioissa vuonna 2020. Selvästi suurin kasvu todettiin Liettuassa (10,2 prosenttiyksikköä), jonka jälkeen tulivat Irlanti (5,7 prosenttiyksikköä) ja Puola (4,9 prosenttiyksikköä) (ks. kaavio 2.4.1). Eniten laskua tapahtui Espanjassa (-5,4 prosenttiyksikköä), ja sen jälkeen tulivat Kypros (-3,2 prosenttiyksikköä), Malta (-2,3 prosenttiyksikköä) ja Italia (-2,1 prosenttiyksikköä). Valtaosassa EU-maista muutokset olivat kuitenkin paljon pienempiä. Kuten jaksossa 2.1.1 todettiin, tätä muuttujaa koskevat jäsenvaltioiden väliset erot kuvastavat muun muassa koronaviruskriisin vaikutuksen alakohtaisia eroja sekä tulotukijärjestelmien erilaista laajuutta ja automaattisten vakauttajien erilaista toimintaa. Joissakin jäsenvaltiossa käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti alitti edelleen vuoden 2008 arvot, mistä syystä nämä maat olivat joko seurattavia (Itävalta²²⁵) tai kriittisessä tilanteessa (Kreikka, Italia, Espanja ja Kypros).

²²⁵ Myös Belgia kuuluu seurattaviin maihin, mutta sen käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti ylittää vuoden 2008 tason.

Kaavio 2.4.1: Koronaviruskriisistä huolimatta kotitalouksien käytettävissä olevat reaali bruttotulot henkeä kohti pysyivät melko vakaina jäsenvaltioissa vuonna 2020

Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu (2008=100) vuonna 2020 ja muutos edelliseen vuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei ole saatavilla: BG, EE, FR ja RO.

Lähde: Eurostat, [tepsr_wc310].

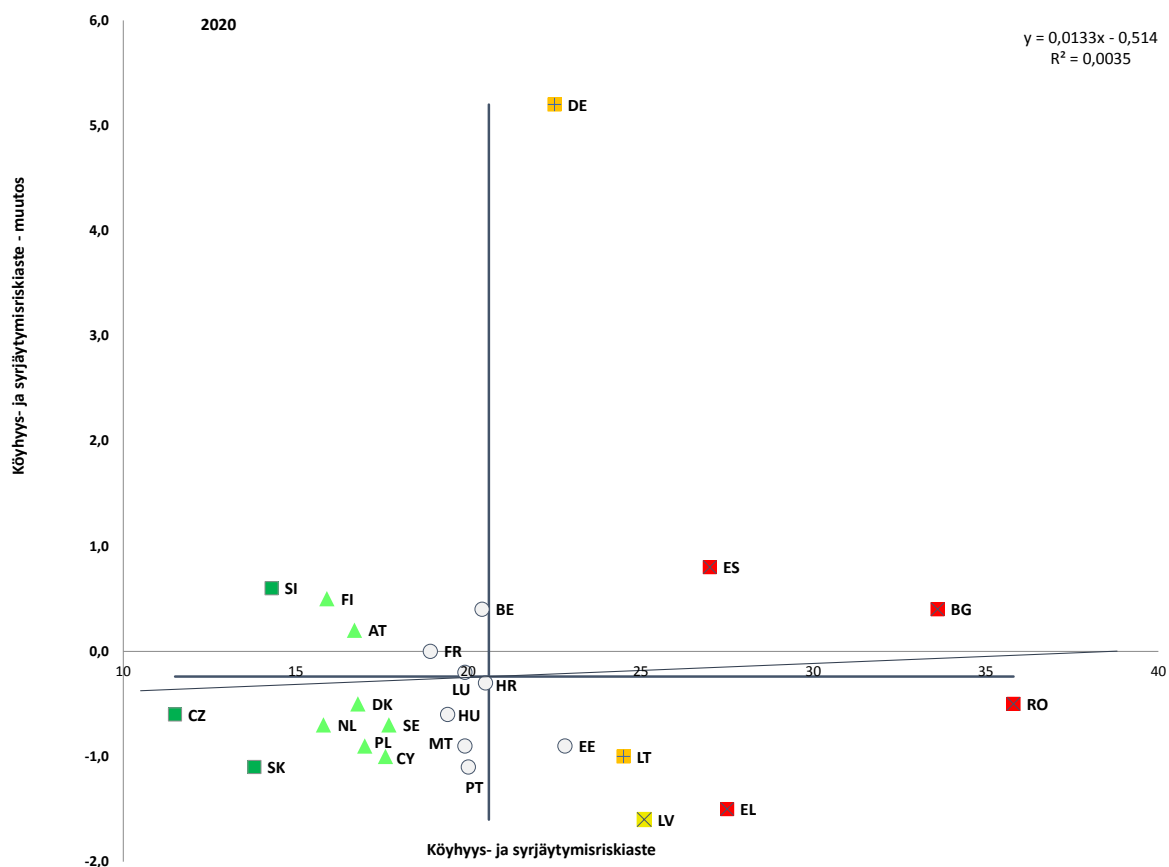
Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien ihmisten osuus pysyi vuonna 2020 jokseenkin vakaana tai pieneni useimmissa jäsenvaltioissa, mutta erot ovat edelleen merkittävät. Komissio asetti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa yleistavoitteen, jonka mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien ihmisten lukumäärää vähennetään 15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Korkeimmat köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteet vuonna 2020 olivat Romaniassa (35,8 %), Bulgariassa (33,6 %), Kreikassa (27,5 %) ja Espanjassa (27 %) ja alimmat taas Tšekissä (11,5 %), Slovakiassa (13,8 %), Sloveniassa (14,3 %) ja Alankomaissa (15,8 %). Korkeiden tasojen maista taso aleni hieman Romaniassa (0,5 prosenttiyksikköä) 35,8 prosenttiin ja taso kohosi hieman Bulgariassa (0,4 prosenttiyksikköä) ja Espanjassa (0,8 prosenttiyksikköä), mutta niiden kaikkien tilanne on edelleen kriittinen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän mukaan. Liettua ja Saksa ovat seurattavia maita (ks. kaavio 2.4.2), mutta Saksan osalta on otettava huomioon huomattava katkos aikasarjassa tiedonkeruun merkittävän muutoksen takia.²²⁶ Eniten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski Latviassa (1,6

²²⁶ Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää köyhyys- ja syrjäytymisriski-indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta, parantaakseen tietojen laatua indikaattoriin vuonna 2021 tehdyn muutoksen takia. Muutos toi myös esiin, että köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste aliarvioitiin, kun sitä

prosenttiyksikköä eli 25,1 prosenttiin). Se jatkoi aiempaa laskusuuntausta edelleen korkealta tasolta. Alimpien köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteiden maista Slovakian tilanne koheni eniten eli 1,1 prosenttiyksikköä 13,8 prosenttiin ja Tšekin 0,6 prosenttiyksikköä 11,5 prosenttiin. Köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteiden erot ovat suurempia Euroopan alueiden kuin jäsenvaltioiden välillä. Tällaisia eroja voi esiintyä yhdessä jäsenvaltiossa, kuten Espanjassa ja Italiassa (ks. kaavio 8 liitteessä 3).

Kaavio 2.4.2: Köyhyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien ihmisten osuus on pysynyt vakaana tai pienentynyt useimmissa jäsenvaltioissa, mutta erot ovat edelleen suuria

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevan väestön osuus (%), vuoden 2020 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT; alustavat tiedot: FR, LV, NL, PL ja SK. Katkos aikasarjassa: BE, DE ja LU. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää köyhyys- ja syrjäytymisriski-indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia. Tämän pääindikaattorin määritelmä eroaa hieman edeltävästä määritelmästä

mitattiin aiemmalla menetelmällä, ja tämä muodostaa katkoksen tietojen aikasarjoissa. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia. Saksan köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste kasvoi vuosien 2019 ja 2020 välillä 17,3 prosentista 22,5 prosenttiin eli 5,2 prosenttiyksikköä. Tätä olisi pidettävä tilastollisena muutoksena, joka johtuu tietolähteen paranemisesta.

[[ilc_peps01](#)], jota tarkistettiin vuonna 2021.²²⁷
Lähde: Eurostat, [[tepsr_lm410](#)].

Valtioiden nopeilla toimilla autettiin lieventämään pandemian vaikutusta tuloköyhyysriskiin, vakavaan aineelliseen ja sosiaaliseen puutteeseen sekä vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten osuuteen. Köyhyysriskiasteen indikaattori vuonna 2020 (joka perustui EU-SILC-tilastoihin ja viittaa tulotasoihin vuonna 2019) pysyi suhteellisen vakaana kaikissa jäsenvaltioissa (ks. kaavion 2.4.3 yläosa). Eurostatin alustavien arvioiden (jotka koskevat vuoden 2020 tuloja)²²⁸ mukaan indikaattorin kasvu oli maltillista ainakin puolessa jäsenvaltioista verrattuna vuoteen 2019 (ja se laski hieman Virossa, Liettuaissa, Suomessa, Romaniassa ja Tšekissä). Arvioiden mukaan se kuitenkin kasvaa hieman Kreikassa, Espanjassa, Kroatiaissa, Sloveniassa ja vähemmässä määrin Italiassa. Vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste²²⁹ pysyi kaikkiaan vakaana vuonna 2020, joskaan lähentymistä ei juurikaan tapahtunut. Muutamassa maassa (Liettuaissa, Slovakiassa, Puolassa ja Kreikassa) aste aleni hieman, mutta muissa tilanne pysyi vakaana tai aste kasvoi hieman (Espanjassa, Bulgariassa ja Romaniassa). Niiden ihmisten osuus, jotka asuvat vajaatyöllisessä kotitaloudessa,²³⁰ pysyi myös vakaana, mikä kuvastaa työpaikkojen menetysten hillitsemiseksi toteutettuja toimia. Positiivisia poikkeuksia ovat Slovakia (vähennystä 2 prosenttiyksikköä) ja Portugali (1,2 prosenttiyksikköä), kun taas Ranskassa osuus kasvoi (1,7 prosenttiyksikköä).

²²⁷ Tämä johtuu siitä, että komponentilla ”vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste” korvattiin aiempi komponentti ”vakavan aineellisen puutteen aste”. Tarkempia tietoja löytyy asiaa käsittelevältä [Eurostatin verkkosivustolta](#). Myös indikaattorin ”niiden ihmisten osuus, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa” ikäryhmä muuttui 0–59-vuotiaista 0–64-vuotiaisiin vuodesta 2019 vuoteen 2020.

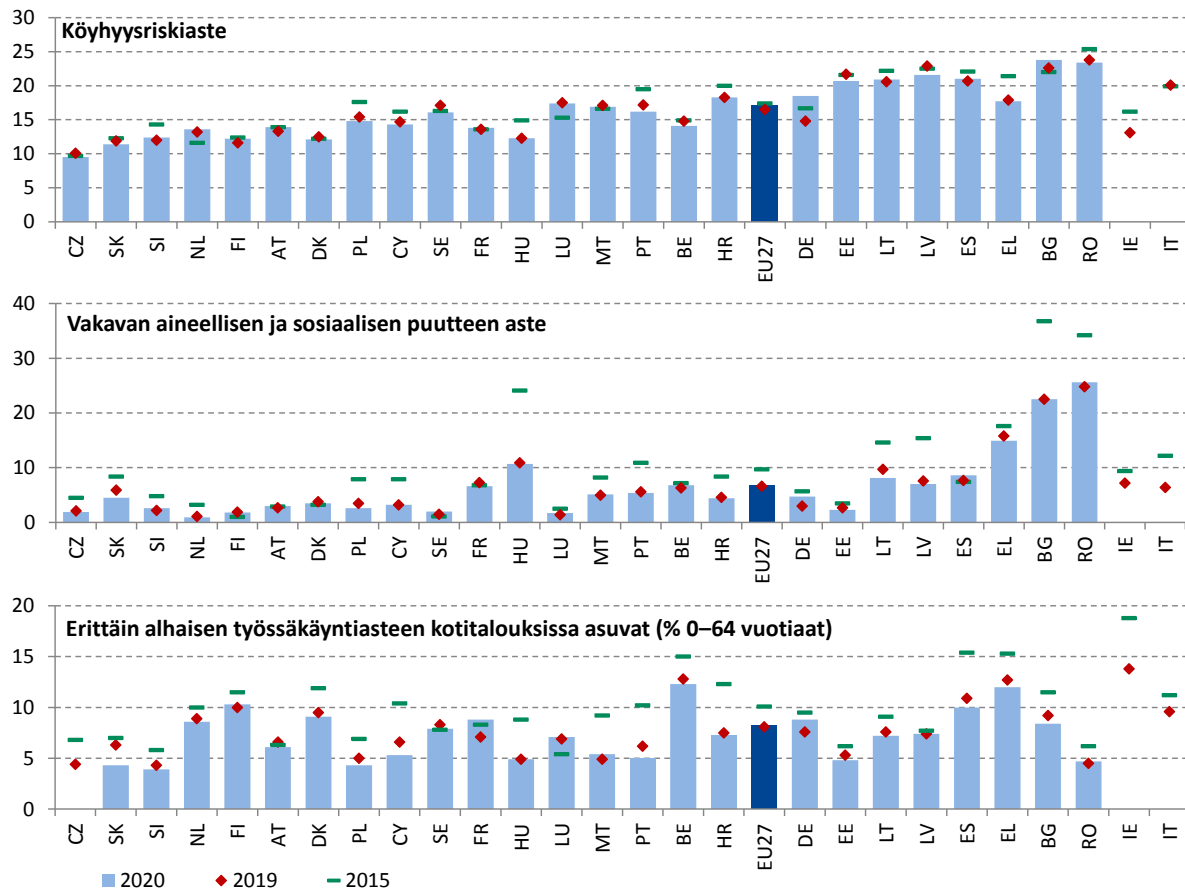
²²⁸ Julkaistu heinäkuussa 2021, saatavilla [Eurostatin verkkosivustolla](#). Haettu 16. syyskuuta 2021.) Vain tilastollisesti merkittäviä muutoksia käsitellään. Arvioita ei ole saatavilla Maltan osalta ja erittelyt puuttuvat Ranskan ja Romanian osalta.

²²⁹ Vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen astetta koskeva indikaattori korvaa vakavan aineellisen puutteen astetta koskevan indikaattorin köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen komponenttina. Siinä otetaan käyttöön laajennettu joukko puutetta koskevia tekijöitä – ks. uudet tekijät asiaa käsittelevällä [Eurostatin Glossary-sivustolla](#) ja tarkempia tietoja [note to the Indicator Subgroup of the Social Protection Committee](#).

²³⁰ Kotitaloudet, joissa aikuiset (18–64-vuotiaat mutta pois lukien 18–24-vuotiaat opiskelijat ja henkilöt, jotka ovat eläkkeellä itse määritellyn taloudellisen asemansa mukaan tai jotka saavat eläkettä (lukuun ottamatta perhe-eläkkeitä), ja 60–64-vuotiaiden ryhmään kuuluvat henkilöt, jotka ovat työelämän ulkopuolella ja asuvat kotitaloudessa, jossa päätulona ovat eläkkeet) työskentelivät alle 20 prosenttia yhteenlasketusta potentiaalisesta kokonaistyöajastaan edeltävien 12 kuukauden aikana.

Kaavio 2.4.3: Vuodesta 2015 lähtien köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen komponenteissa tapahtuneet parannukset jatkuivat myös kriisin aikana lähes kaikissa jäsenvaltioissa toteutettujen poliittisten toimien ansiosta

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskiastetta koskevan pääindikaattorin komponentit (% , 2015, 2019, 2020)

Huomautus: Indikaattorit ovat järjestyksessä vuoden 2020 köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen mukaan. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT. Komponentilla ”vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste” korvattiin aiempi komponentti ”vakavan aineellisen puutteen aste”. Indikaattorin ”niiden ihmisten osuus, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa” ikäryhmä muuttui 0–59-vuotiaista 0–64-vuotiaisiin vuodesta 2019 vuoteen 2020. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää köyhyys- ja syrjäytymisriski-indikaattoria ja sen komponentteja koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia.

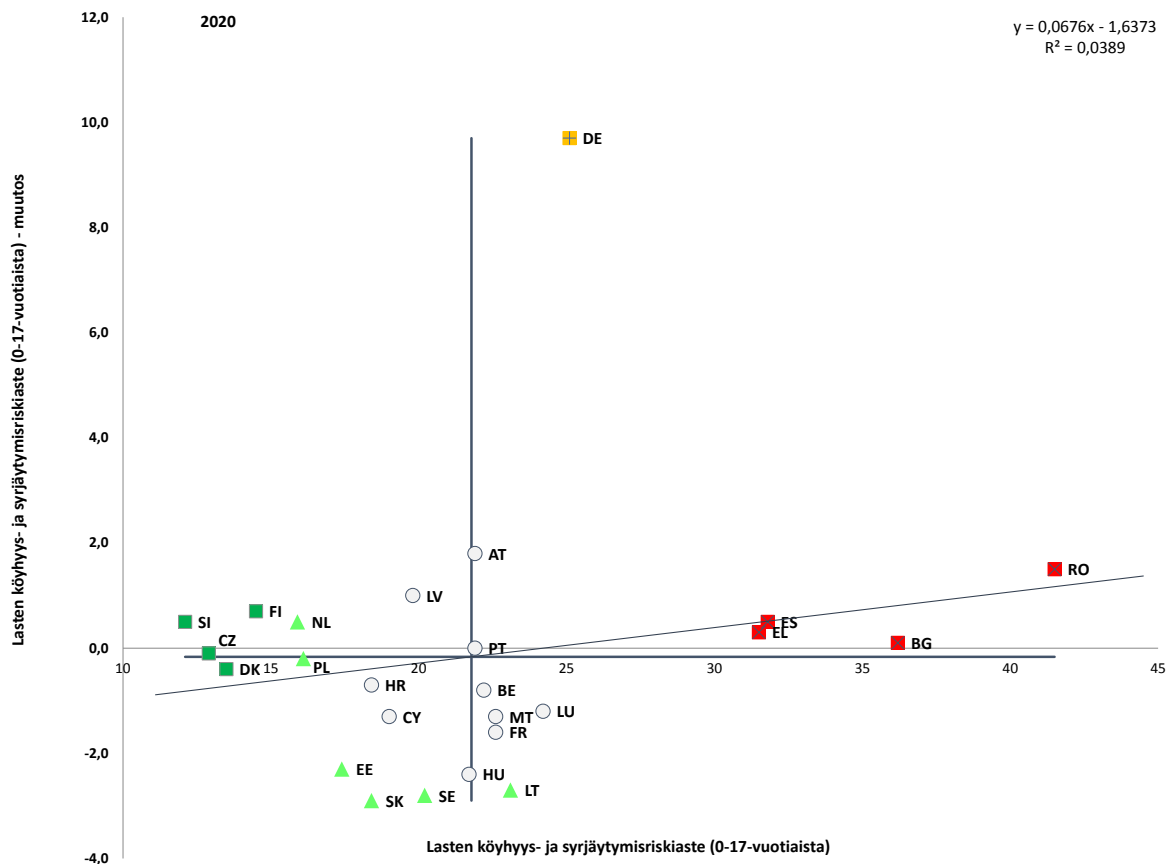
Lähde: Eurostat, [tessi010, tepsr_lm420, tepsr_lm430].

Lasten (0–17-vuotiaiden) köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste pysyi keskimäärin jokseenkin vakaana vuonna 2020, mutta maiden välillä on edelleen suuria eroja. Sekä kyselytiedot että Eurostatin alustavat arviot viittaavat siihen, että lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste ja sen komponentit pysyivät suhteellisen vakaina vuonna 2020. Vuosien 2019 ja 2020 välillä lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste aleni yli 0,5 prosenttiyksikköä 11 jäsenvaltiossa, ja suurinta aleneminen oli Slovakiassa, Ruotsissa ja Liettuaassa (noin 3 prosenttiyksikköä). Aste sitä vastoin kohosi 10 jäsenvaltiossa ja eniten Saksassa (9,7 prosenttiyksikköä), Itävallassa (1,8 prosenttiyksikköä) ja Romanissa (1,5 prosenttiyksikköä; Saksan asteen kohoaminen liittyy jo mainittuun aikasarjan katkokseen). Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulussa ”kriittisessä tilanteessa” ovat Romania, Kreikka, Espanja ja Bulgaria. Lisäksi lasten

köyhyysasteet ovat yleistä köyhyysastetta merkittävästi korkeammat Romaniassa (5,7 prosenttiyksikköä), Itävallassa (5,2 prosenttiyksikköä) ja Espanjassa (4,8 prosenttiyksikköä). Köyhinä tai sosiaalisesti syrjäytyneinä kasvaneilla lapsilla on muita heikompi todennäköisyys menestyä hyvin koulussa, olla terveitä ja toteuttaa täysimääräisesti potentiaaliaan myöhemmin elämässä. Kuten lastenhoitopalveluja ja lapsille annettavaa tukea koskevissa vertailuanalyseissä tuli esiin, jatkuvan köyhyyden aste oli lasten parissa korkeampi kuin muun väestön parissa ja sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus lasten köyhyyteen on merkittävästi EU:n keskiarvoa alempi joissakin jäsenvaltioissa (Espanjassa, Romaniassa, Maltalla, Italiassa, Bulgariassa ja Portugalissa). Joissakin jäsenvaltioissa lasten, jotka kasvavat yksinhuoltajaperheessä tai yli kolmilapsisessa perheessä tai maahanmuuttaja- tai romanitautaisissa perheissä, köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste on jopa kolminkertainen muihin lapsiin nähden.

Kaavio 2.4.4: Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten osuus pysyi suurin piirtein vakaana, mutta EU-maiden välillä on suuria eroja

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien lasten (17-vuotiaiden tai sitä nuorempien) osuus (%), vuoden 2020 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT; alustavat tiedot: FR, NL, PL ja SK. Katkos aikasarjassa: BE, DE ja LU. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää köyhyys- ja syrjäytymisriski-indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia.

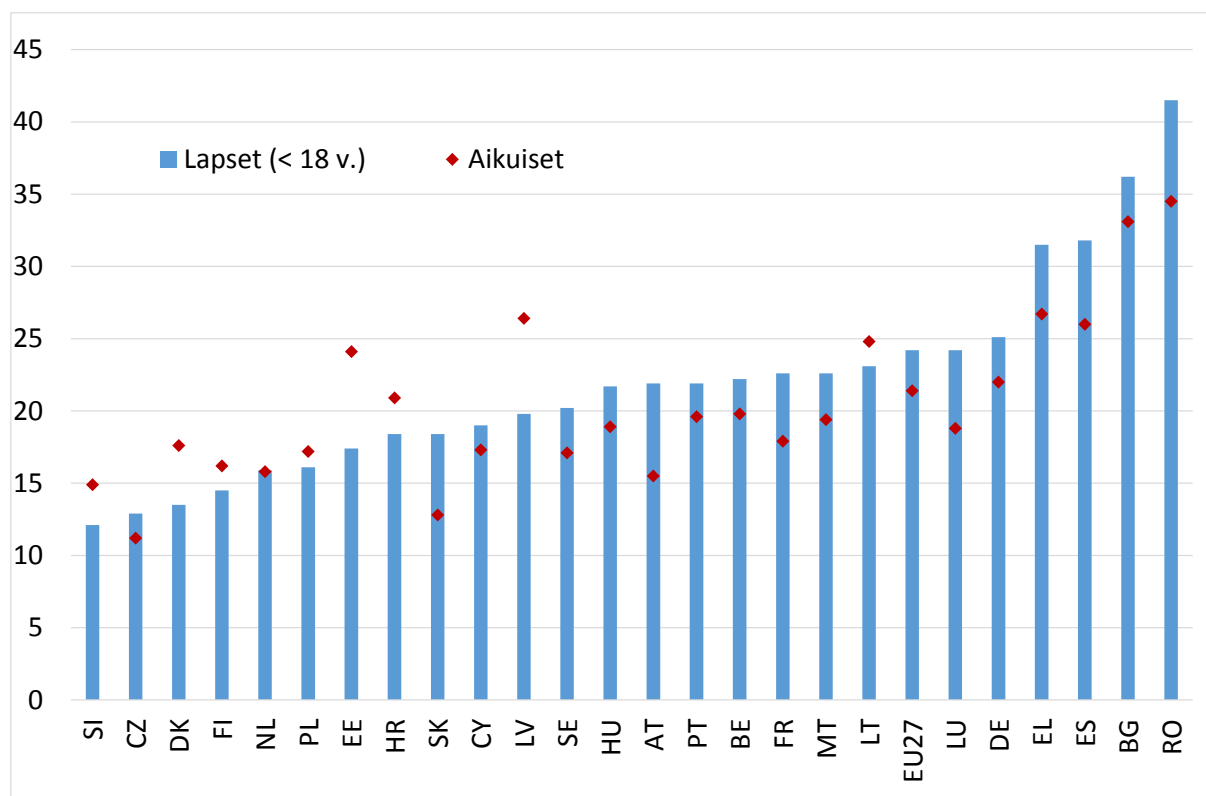
Lähde: Eurostat, [tepsr_lm412].

Pilaria käsittelevä laatikko 4: Sosiaalisen syrjäytymisen torjuminen ja lasten tukeminen

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa vahvistetaan useita periaatteita, jotka ovat merkityksellisiä lasten hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta. Periaatteessa 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki) todetaan, että lapsilla on oikeus kohtuuhintaiseen varhaiskasvatukseen ja laadukkaaseen hoitoon sekä suojeluun köyhyyttä vastaan. Heikoista lähtökohdista tulevilla lapsilla on oikeus yhtäläisiä mahdollisuuksia edistäviin erityistoimenpiteisiin. Periaatteessa 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen) vahvistetaan oikeus laadukkaaseen ja osallistavaan koulutukseen ja periaatteessa 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja mahdollisuuksiin siltä osin kuin on kyse sosiaalisesta suojelusta, koulutuksesta ja yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen saatavuudesta.

Köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten määrä EU:ssa on kuitenkin edelleen suuri. Vuonna 2019 EU:ssa tässä tilanteessa oli 19,6 miljoonaa lasta (24,2 %). Useimmissa jäsenvaltioissa lapset ovat alttiimpia köyhyydelle kuin aikuiset (ks. kaavio). Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa esitetään, että köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien lasten määrää olisi vähennettävä vähintään viidellä miljoonalla vuoteen 2030 mennessä.

Köyhyiden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten (0–17-vuotiaiden) osuus verrattuna aikuisiin (18+) (% , 2020)

Huomautus: Tietoja ei saatavilla: IE ja IT.

Lähde: Eurostat, indikaattori [\[ilc_peps01n\]](#)

Laadukas varhaiskasvatus on erityisen tärkeä tekijä, jolla voidaan kaventaa heikommista lähtökohdista tulevien lasten elinikäisten koulutussaavutusten vajetta ja mahdollistaa heidän vanhempiensa osallistuminen työmarkkinoille, mikä lisää kotitalouden tuloja. Virallisen lastenhoidon piirissä oli EU:ssa vuonna 2019 keskimäärin 35,3 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista ja 89,6 prosenttia ikäryhmässä kolmivuotiaat–oppivelvollisuuden alkamisikä, Joissakin jäsenvaltioissa kuitenkin vastaavat luvut olivat alle 10 prosenttia ja 60 prosenttia (ks. luku 2.2.1).

Kesäkuun 14. päivänä 2021 annetulla neuvoston suosituksella perustettiin eurooppalainen lapsitakuu estämään ja torjumaan lasten sosiaalista syrjäytymistä takaamalla tiettyjen

keskeisten palvelujen saatavuus. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita takaamaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä oleville lapsille tosiasiallinen ja maksuton mahdollisuus varhaiskasvatukseen (ks. jakso 2.2.1), koulutukseen ja kouluissa tapahtuvaan toimintaan sekä vähintään yhteen jokaisena koulupäivänä tarjottavaan terveelliseen ateriaan sekä terveydenhuoltoon samoin kuin terveellisen ravinnon ja riittävän asunnon tosiasiallinen saanti. Euroopan lapsitakuu on keskeinen tekijä lapsen oikeuksia koskevassa kattavassa EU-strategiassa²³¹. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle 15. maaliskuuta 2022 mennessä kansalliset toimintasuunnitelmat, joissa esitetään, miten ne aikovat panna suosituksen täytäntöön. Suunnitelmat ulottuvat vuoteen 2030 asti. Suosituksessa esitetään vahvaa hallintotapaa ja seurantaprosessia, johon sisältyvät jäsenvaltioiden kahden vuoden välein toimittamat raportit ja komission raportti neuvostolle viiden vuoden kuluttua suosituksen hyväksymisestä. Sosiaalisen suojelun komitea sopi lokakuussa 2021 lastenhoitoa ja lapsille annettavaa tukea koskevasta vertailuanalyysistä, jossa yksilöidään tulos- ja suorituskykyindikaattoreita sekä erilaisia taustatietoja (ks. tarkemmin jakso 1.4).

Lapsitakuuta koskevan valmistelutoimen kolmannessa vaiheessa UNICEF toteutti pilottitoimia neljässä jäsenvaltiossa. Bulgariassa yli 2 600 lapsiperhettä sai tukea lokakuun 2020 ja heinäkuun 2021 välillä osana kotikäyntiohjelmaa. Tavoitteena oli varmistaa alle 3-vuotiaista lapsista ja raskaana olevista naisista huolehtiminen. Kotikäyntihenkilöstö oli saanut varhaislapsuuden kehitykseen ja isien osallistumiseen liittyvää koulutusta. **Kreikassa** lastenhoidon uudistusta koskevan kansallisen toimintasuunnitelman laatimisessa kuultiin eri sidosryhmiä, myös lapsia. Attikan alueella toteutetaan pilottihanke, jolla tuetaan viidessä laitoksessa olevien lasten uudelleensijoittamista biologisiin perheisiin tai vaihtoehtoisiin perhe- ja yhteisöperustaisiin hoitopalveluihin. **Italiassa** järjestettiin verkossa 13 digitaalista innovointi- ja luovuusleiriä toisen asteen opiskelijoille, joita osallistui yli 1 400. **Kroatiassa** sosiaalipalvelukeskus sai tukea laajentaakseen vanhemmille tarkoitettua tukiohjelmaa, jolla oli yli 100 tuensaja.

Köyhyyden syvyys kasvoi hieman vuonna 2019 vuoteen 2018 verrattuna. Köyhyysvaje²³² ei parantunut ja joissakin tapauksissa jopa kasvoi hieman (SILC 2020). Vaje oli laajin (yli 25 prosenttia) Unkarissa, Romaniassa, Saksassa, Espanjassa, Latviassa, Bulgariassa, Kroatiassa ja Kreikassa. Unkarissa se kasvoi jo toisena vuonna peräkkäin ja merkittävässä määrin (7,4 prosenttiyksikköä). Kasvua tapahtui myös maissa, joissa taso oli keskimääräistä alhaisempi (Ranskassa 5 prosenttiyksikköä ja Portugalissa 2 prosenttiyksikköä). Muissa jäsenvaltioissa köyhyysvaje pysyi suhteellisen vakaana siitä huolimatta, että sosioekonominen tilanne parani yleisesti ennen pandemiaa (paitsi Luxemburgissa ja Liettuaassa, joissa se kasvoi 6,9 prosenttiyksikköä ja 2,8 prosenttiyksikköä). Köyhyys on syvempää niiden henkilöiden keskuudessa, jotka asuvat vajaatyöllisissä kotitalouksissa²³³, EU:ssa vuonna 2019 noin 40 prosenttia 18–64-vuotiaiden ryhmässä. Tässä ryhmässä köyhyysvaje oli suurinta Romaniassa, Italiassa, Bulgariassa, Latviassa ja Slovakiassa (kaikissa yli 50 prosenttia) ja useimmissa niissä tilanne heikkeni jossakin määrin. Indikaattori on alle 20 prosenttia Alankomaissa, Suomessa ja

²³¹ [Hyväksytty 24. maaliskuuta 2021](#). Eurooppalaisen lapsitakuun kattamien sosioekonomiseen osallisuuteen, terveyteen ja koulutukseen liittyvien näkökohtien lisäksi strategiassa on viisi muuta aihealuetta: lasten osallistuminen politiikkaan ja demokratiaan, lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen sekä lasten suojelun varmistaminen, lasten huomioon ottaminen oikeudenkäytössä, digitaalinen ja tietoyhteiskunta sekä globaali ulottuvuus.

²³² Köyhyysvaje osoittaa köyhyysriskissä olevien ihmisten mediaanitulojen etäisyyden köyhyysrajasta. Eurostat, indikaattori [[ilc_li11](#)]. Ikäryhmä: Yhteensä. Indikaattorissa käytetään edellisen vuoden tulotietoja, joten vuoden 2020 arvot kuvaavat tilannetta vuonna 2019.

²³³ Eurostat laskee indikaattorin (ei vielä julkaistu) sellaisten henkilöiden, joiden ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat köyhyysriskirajan alapuolella ja jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa, ekvivalenttien kokonaisnettotulojen (mediaani) ja köyhyysriskirajan välisenä etäisyytenä; se ilmoitetaan prosentteina köyhyysriskirajasta. Raja on asetettu 60 prosenttiin maan kaikkien asukkaiden kansallisista ekvivalenteista käytettävissä olevista tuloista (mediaani) eikä koko EU:n osalta.

Irlannissa. Eniten vaje on kasvanut Unkarissa (+14,9 prosenttiyksikköä). Suuret vajeet viittaavat siihen, että etuuksien riittävyyteen ja kattavuuteen liittyy haasteita.

Toimintarajoitteiset henkilöt, etenkin naiset ja työikäiset, olivat paljon todennäköisemmin köyhyys- ja syrjäytymisriskissä vuonna 2020. Vuonna 2020 EU:ssa toimintarajoitteisista 28,9 prosenttia on köyhyys- ja syrjäytymisriskissä verrattuna toimintakykyisten 19 prosenttiin. Osuus on kasvanut vuodesta 2019, jolloin se oli 28,4 prosenttia.²³⁴ Osuudet olivat suurimmat Bulgariassa (52,3 %), Virossa (40,4 %), Latviassa (39,3 %), Liettuassa (38,7 %), Kroatiassa (38,2 %) ja pienimmät Slovakiassa, Tanskassa, Suomessa ja Itävallassa (20,3–22,3 %). Toimintarajoitteisten keskuudessa riski on suurempi naisilla (29,9 prosenttia verrattuna miesten 27,7 prosenttiin) sekä 16–64-vuotiailla (34,3 prosenttia verrattuna 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien 23,2 prosenttiin). Koronaviruskriisillä oli kohtuuton vaikutus toimintarajoitteisiin henkilöihin ja se pahensi jo olemassa olevaa syrjäytymisriskiä²³⁵, kun tarkastellaan esimerkiksi pääsyä terveydenhuoltoon, koulutukseen, työhön ja verkkotukipalveluihin, varsinkin laitoksissa asuvien osalta.²³⁶

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien maahanmuuttaja- ja romanitustaisten henkilöiden osuus on merkittävästi keskiarvoa suurempi. EU:n ulkopuolella syntyneiden henkilöiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli vuonna 2020 paljon suurempi (noin kaksinkertainen) kuin syntyperäisten²³⁷ jäsenvaltioissa, joissa osuudet olivat suurimmat (Kreikassa 53 % v. 26,9 %, Espanjassa 52,6% v. 21,3 %, Saksassa 45,2 % v. 20,4 % ja Belgiassa 44,6 % v. 15 %). EU:ssa 72–80 prosentilla romaneista tulot alittavat kansalliset köyhyysriskirajat, ja tilanne heikkeni edelleen pandemian aikaisten työpaikkojen menetysten vuoksi. Romanilasten tilanne on tätäkin huonompi.²³⁸

Energiaköyhyys väheni edelleen koko EU:ssa, mutta tilanne on edelleen kriittinen köyhyysrajan alapuolella olevien kannalta. Niiden ihmisten osuus, jotka eivät pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, oli 8,2 prosenttia vuonna 2020.²³⁹ Vuonna 2020 osuus oli 20,1 prosenttia köyhyysrajan alapuolella olevien osalta ja 5,8 prosenttia köyhyysrajan yläpuolella olevien osalta eli ero on varsin suuri. Kohtuuhintaisuus on ongelma erityisesti joissakin eteläisen ja itäisen Euroopan jäsenvaltiossa, etenkin Bulgariassa, Liettuassa, Kyproksella, Portugalissa ja Kreikassa. Korkeisiin energian hintoihin liittyy riski energiaköyhyyden lisääntymisestä. Komissio antoi 13. lokakuuta 2021 energian hintojen nousuun vastaamista käsittelevän tiedonannon²⁴⁰, jossa esitettiin välineistö (tämänhetkisten) äkillisten hinnannousujen välittömiin vaikutuksiin puuttumiseksi ja sietokyvyn vahvistamiseksi tulevia iskuja varten. Jotta voitaisiin varmistaa oikeudenmukainen siirtymä ilmastoneutraaliuteen, kuten 55-valmiuspaketissa ilmoitettiin, komissio aikoo esittää vuoden 2021 loppuun mennessä ehdotuksen neuvoston suositukseksi, jossa annetaan jäsenvaltioille

²³⁴ Eurostat, indikaattori [hlth_dpe010], perustuu EU-SILC-tilastoihin, kattaa 16-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Globaalin toimintarajoiteindikaattorin (GALI) perusteella henkilöä pidetään toimintarajoitteisena, jos hänellä on joitakin tai vakavia toimintarajoitteita.

²³⁵ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2021*, kesäkuu 2021.

²³⁶ Maailman terveysjärjestö WHO, *Policy Brief: A Disability-Inclusive Response to COVID-19*, toukokuu 2020.

²³⁷ Ks. Eurostatin indikaattorit [ilc_peps06], [ilc_li33] ja [ilc_iw16], AROPE, AROP ja In-work AROP.

²³⁸ Tarkemmat tiedot ja viitteet asiakirjassa SWD(2020) 530 final.

²³⁹ Eurostatin indikaattorin [ilc_mdes01] mukaan. Huomautus: katkos aikasarjassa EU:n keskiarvossa sekä Belgian, Saksan ja Luxemburgin tiedoissa vuonna 2020.

²⁴⁰ Komission tiedonanto ”Miten vastata energian hintojen nousuun: toiminta- ja tukivälineistö” (KOM(2021) 660 final).

lisäohjeita tavoista, joilla voidaan käsitellä vihreän siirtymän sosiaalisia ja työllisyysnäkökohtia.²⁴¹ Muuttuvia energian hintoja ja niiden tulonjakovaikutuksia on seurattava tarkasti, myös tarvetta mahdollisesti käyttöön otettaviin korvausmekanismeihin.

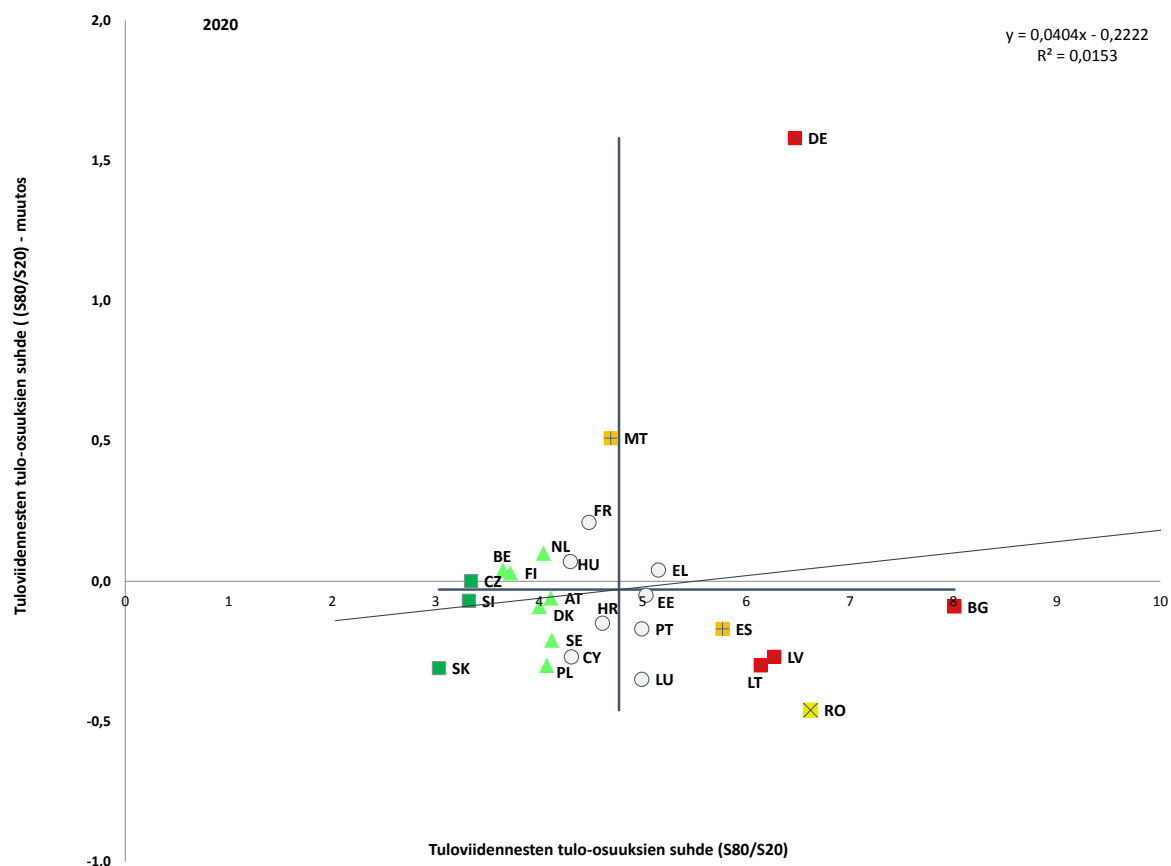
Tuloerot pysyivät vakaina tai jopa supistuivat useimmissa jäsenvaltioissa ennen koronaviruskriisiä. Kyselytiedot osoittavat, että EU:ssa tulojakauman ylimmän 20 prosentin tulot olivat keskimäärin lähes viisinkertaiset tulojakauman alimman 20 prosentin tuloihin nähden vuonna 2019 (indikaattorin viitevuosi) (ks. kaavio 2.4.5). Tuloerot pienenivät eniten ennen pandemiaa Romaniassa, Luxemburgissa, Slovakiassa, Puolassa, Liettuassa, Kyproksella ja Latviassa. Tuloerot kasvoivat erityisen paljon Maltalla, Ranskassa ja Saksassa (jossa kasvu liittyy kuitenkin katkokseen aikasarjassa). Saksa, Bulgaria, Latvia ja Liettua ovat kriittisessä tilanteessa, sillä niissä tuloerot ovat sekä suuret ja kasvussa tai ne ovat supistuneet suhteellisen vähän. Euroopan alueiden väliset erot ovat suuria, ja kuten köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteiden tapauksessa, erot voivat olla suuria myös yhden jäsenvaltion sisällä (ks. kaavio 4 liitteessä 3). Kuten luvussa 1 todettiin, Eurostatin alustavat arviot osoittavat, että vuonna 2020 tuloviidenneksen tulo-osuus (S80/S20) koko EU:ssa pysyi vakaana²⁴², vaikka työllisyystulot (markkinatulot) ovat arvioiden mukaan pudonneet 10 prosenttia ensimmäisen tuloviidenneksen osalta ja 2 prosenttia viidennen tuloviidenneksen osalta. Käyttöön otetulla julkisella tuella – muun muassa lyhennettyä työaikaa koskevien ja muiden työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien järjestelyjen muodossa (ks. luku 2.1.1) sekä automaattisten vakauttajien toiminta vero- ja etuusjärjestelmien kautta – on ollut merkittävä rooli tämän tuloksen saavuttamisessa. Monissa tapauksissa näitä mekanismeja vahvistettiin koronaviruskriisin seurausten lieventämiseksi, etenkin muita heikommassa asemassa olevien ryhmien osalta. Jos tarkastellaan käytettävissä olevia tuloja, vaikutuksen arvioidaan olevan lähes sama koko tulojakaumassa: käytettävissä olevat tulot lisääntyivät arvioiden mukaan 2 prosenttia ensimmäisessä viidenneksessä eikä viidennessä viidenneksessä tapahtunut muutosta.

²⁴¹ Aloitteesta ilmoitettiin 55-valmiuspakettia käsittelevässä kehystiedonannossa (COM(2021) 550 final) ja sosiaalisen ilmastonrahaston perustamista koskevan asetusehdotuksen johdanto-osan 18 kappaleessa (COM(2021) 568 final).

²⁴² Useimmissa jäsenvaltioissa arvioitu muutos ei vaikuttanut olevan tilastollisesti merkittävä.

Kaavio 2.4.5: Tuloerot supistuivat tai pysyivät vakaina useimmissa jäsenvaltioissa massiivisen julkisen tuen ja automaattisten vakauttajien toiminnan ansiosta

Tuloviidennesten tulo-osuus (S80/S20), vuoden 2020 tasot ja muutokset edelliseen vuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

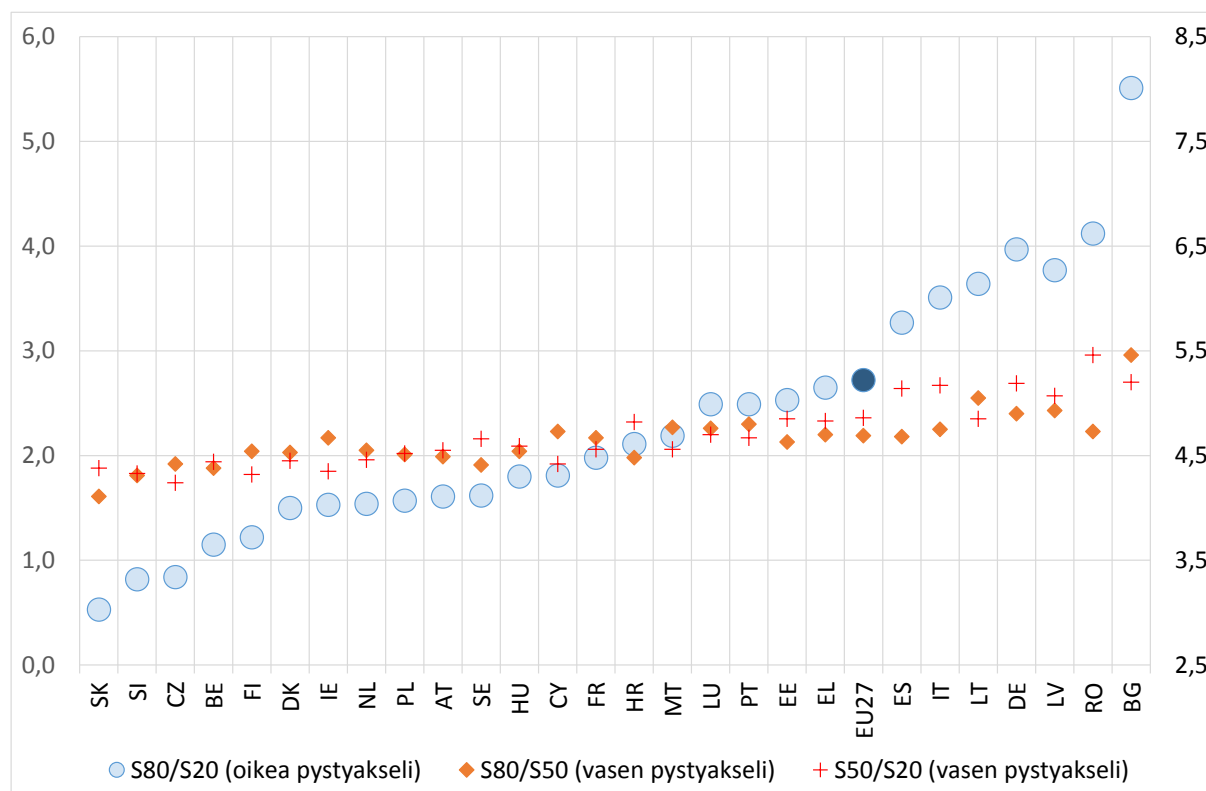
Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT; alustavat tiedot: FR, LV, NL, PL ja SK. Katkos aikasarjassa: BE, DK, DE ja LU. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia.

Lähde: Eurostat, [tessi180].

Tuloerojen muoto tulojakaumassa vaihtelee suuresti EU:n jäsenvaltioiden välillä. Viime vuosikymmenen aikana tuloeroja on kasvattanut keskimäärin kasvu tulojakauman alapäässä (ks. vuoden 2021 yhteinen työllisyysraportti). Jäsenvaltioissa, joissa tuloerot (S80/S20) ovat EU:n keskiarvoa suuremmat, erot ovat myös suuremmat tulojakauman ala- ja yläpäässä, kuten näkyy tuloviidennesten tulo-osuuksista (S50/S20 ja S80/S50) (ks. kaavio 2.4.6). Erot ovat kuitenkin selvempää alapäässä (S50/S20), kuten Romanian, Latvian, Saksan, Italian ja Espanjan tapauksessa. Suuremmat tuloerot tulojakauman alapäässä johtavat tuloeroihin myös maissa, jotka ovat alle EU:n keskiarvon, kuten Kroatia, Viro, Slovakia ja Ruotsi. Muissa jäsenvaltioissa (Bulgariassa, Kyproksella, Irlannissa, Liettuassa, Maltalla ja Portugalissa) yleiset tuloerot johtuvat suhteellisesti enemmän suuremmista S80/S50-eroista.

Kaavio 2.4.6: Tuloerojen muoto tulojakaumassa vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä

Tuloviidennesten tulo-osuudet S80/S20, S80/S50 ja S50/S20 (2020)

Huomautus: Vuoden 2020 tietoja ei saatavilla: IE ja IT – niiden osalta käytetään vuoden 2019 tietoja.

Lähde: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)]

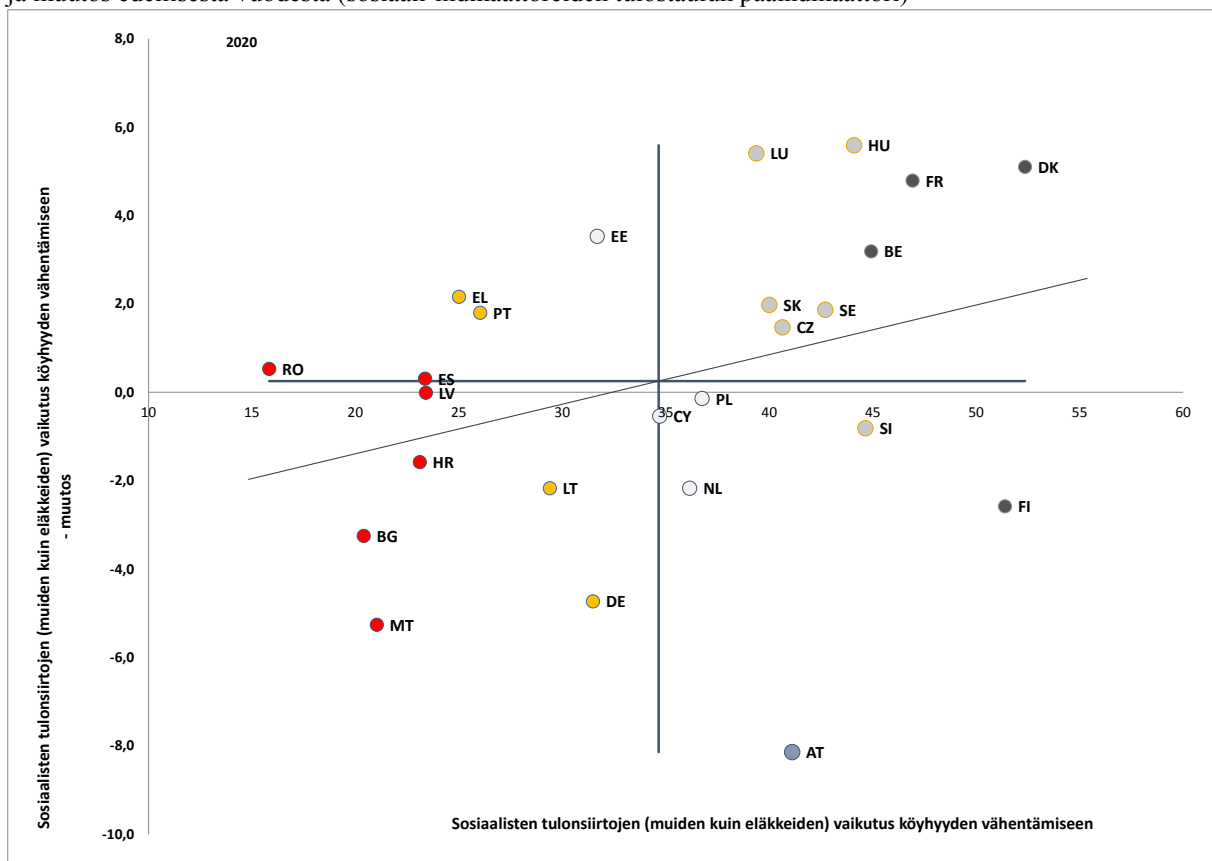
Vuoden 2020 sosiaalisen suojelun menojen varhaiset arviot 19 jäsenvaltiosta²⁴³ viittaavat ennennäkemättömiin tasoihin ja huomattavaan kasvuun vuoteen 2019 verrattuna. Sosiaalisen suojelun menot kasvoivat kaikkiaan 234 miljardia euroa (yli 8 prosenttia) vuoteen 2019 verrattuna. Jäsenvaltioiden tasolla menojen kasvu vaihteli Puolan ja Kroatian 3 prosentista Irlannin ja Maltan yli 20 prosenttiin. Vuosien 2019 ja 2020 välinen kasvu johtui pääasiassa työttömyysetuuksiin liittyvien menojen kasvusta, myös lyhennettyä työaikaa koskevien järjestelyjen puitteissa maksetuista etuuksista (+101 miljardia euroa eli +75 prosenttia). Kasvua tapahtui myös menoissa, jotka liittyivät sosiaaliseen syrjäytymiseen (+14 %), asumiseen (+7 %), perhe-/lapsietuuksiin (+6 %), sairaanhoitoon/terveydenhuoltoon (+5 %) ja vanhuusetuuksiin (+3 %). Suhteellisesti tarkasteltuna 19 raportoivassa jäsenvaltiossa työttömyysetuuksiin käytetyt menot kasvoivat yli 100 prosenttia Itävallassa, Tšekissä, Portugalissa, Irlannissa, Virossa ja Maltalla. Sairaanhoitoon/terveydenhuoltoon käytetyt menot kasvoivat yli 10 prosenttia Belgiassa, Bulgariassa, Tšekissä, Tanskassa, Irlannissa, Latviassa, Unkarissa, Maltalla Portugalissa. Sosiaalisen suojelun menot osuutena BKT:stä kasvoivat voimakkaasti vuosien 2019 ja 2020 välillä 27,6 prosentista 31,2 prosenttiin (+3,6 prosenttiyksikköä), osittain myös BKT:n tason putoamisen vuoksi vuonna 2020.

²⁴³ Lähde: Eurostat, [alustavat arviot – sosiaalinen suojelu – Eurostat \(europa.eu\)](#); kattaa seuraavat maat: BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI ja SE. Näiden 19 jäsenvaltion osuus EU27-maiden BKT:stä oli noin 79 prosenttia vuonna 2019 (ja 81 prosenttia sosiaalisen suojelun menoista).

Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on ollut vakaa EU27-maissa vuodesta 2015, mutta jäsenvaltioiden välillä on eroja. EU:n sosiaaliset tulonsiirrot (eläkkeitä lukuun ottamatta) vähensivät köyhyysriskiä keskimäärin noin kolmanneksella (32,7 prosenttia) vuonna 2020. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja (Romanian 16 prosentista Tanskan ja Suomen yli 50 prosenttiin). Vuonna 2020 (vuoden 2019 tulot) viidessä jäsenvaltiossa arvot olivat korkeammat ja kasvoivat: Ranskassa ja Tanskassa (parhaiten suoriutuvat) sekä Belgiassa, Unkarissa ja Luxemburgissa (jossa kuitenkin on katkoksia aikasarjassa). Samalla kaudella vaikutus köyhyyden vähentämiseen oli keskimääräistä pienempi ja pysyi suhteellisen vakaana Romaniassa, Espanjassa ja Kreikassa mutta heikkeni merkittävästi Bulgariassa, Maltalla ja Kroatiassa. Kaikki kuusi maata luokitellaan kriittisen tilanteen maiksi. Indikaattorissa on eroja jäsenvaltioiden välillä. Erot ovat suuria myös EU:n alueiden välillä: arvot ovat erityisen alhaiset Italian eteläisillä alueilla, Romanin useimmilla alueilla sekä Kreikan ja Kroatian tietyillä alueilla (ks. kaavio 9 liitteessä 3).

Kaavio 2.4.7: Sosiaalisten tulonsiirtojen köyhyyttä vähentävät vaikutukset vaihtelevat jäsenvaltioiden välillä

Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutukset köyhyyden vähentämiseen, vuoden 2020 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT; alustavat tiedot: FR, LV, NL, PL ja SK. Katkos aikasarjassa: BE, DK, DE ja LU. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia.

Lähde: Eurostat, [tespm050].

Sosiaalisen suojelun kattavuudessa on merkittävää vaihtelua, etenkin epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden osalta. Köyhyysriskissä olevien ja työttömyysetuuksia saavien (yksilöllisellä tasolla²⁴⁴) työikäisten henkilöiden (16–64-vuotiaiden) osuus on keskimäärin suurempi määräaikaisten työntekijöiden (41 %) kuin vakituisten työntekijöiden (26 %) parissa. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja: kattavuus on alle 25 prosenttia Kroatiaassa, Puolassa, Portugalissa, Maltalla, Unkarissa, Slovakiassa ja Kreikassa. Joissakin näistä maista (kuten Puolassa, Portugalissa ja Kreikassa) myös määräaikaisten työsopimusten osuus on suuri. Kattavuus on pieni myös pieni itsenäisten ammatinharjoittajien keskuudessa (12,9 %) verrattuna palkansaajiin (31 %), mikä viittaa itsenäisten ammatinharjoittajien heikompaan sosiaalisen suojelun saatavuuteen. Noin puolet (52 prosenttia) työttömistä sai sosiaalietuuksia EU:ssa, mutta osuus oli alle 15 prosenttia Kroatiaassa, Kreikassa, Romaniassa, Puolassa, Slovakiassa ja Bulgariassa. Työttömyysetuuksien saajien määrä lisääntyi hiljattain merkittävästi²⁴⁵, mutta useimmissa jäsenvaltioissa ei todettu sosiaalivastustusten saajien määrän kasvua. Monissa jäsenvaltioissa (Belgiassa, Tšekissä, Kreikassa, Espanjassa, Ranskassa, Latviassa, Liettuassa, Luxemburgissa, Portugalissa ja Sloveniassa) näiden etuuksien saajien määrä lisääntyi kuitenkin huomattavasti jossakin vaiheessa vuoden 2020 aikana.²⁴⁶

Pilaria käsittelevä laatikko 5: Riittävän sosiaalisen suojelun saatavuus

Neuvosto hyväksyi vuonna 2019 suosituksen sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta²⁴⁷. Sen tarkoituksena on panna täytäntöön Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaate 12 (sosiaalinen suojele) ja mukauttaa sosiaalisen suojelun järjestelmiä nopeasti kehittyviin työmarkkinoihin. Jäsenvaltiot sitoutuivat varmistamaan seuraavat: 1) sosiaalisen suojelun saatavuus, 2) tosiasiallinen kattavuus kaikille työntekijöille työsuhteen tyypistä riippumatta²⁴⁸ sekä itsenäisille ammatinharjoittajille, 3) riittävä suojan taso (kohtuullinen elintaso, asianmukainen tulonkorvaus) ja 4) ehtojen ja sääntöjen avoimuus sekä hallinnon yksinkertaistaminen. Jäsenvaltioita pyydettiin toimittamaan 15. toukokuuta 2021 mennessä suunnitelma, jossa esitetään vastaavat kansalliset tasolla toteutettava toimet. Lokakuuhun 2021 mennessä 25 jäsenvaltiota oli toimittanut kansalliset suunnitelmansa.²⁴⁹

Useimpiin kansallisiin suunnitelmiin sisältyy toimia, joissa puututaan ainakin yhteen suosituksen neljästä aihealueesta, joskin toimien valikoimassa, soveltamisalassa²⁵⁰ ja aikataulussa²⁵¹ on merkittäviä eroja. Suunnitelmista 21:een (25:stä) sisältyy toimia, joilla parannetaan sosiaalisen suojelun saatavuutta, mutta yleensä niillä ei pyritä kattamaan kaikkia aukkoja,

²⁴⁴ Tosiasiallista saatavuutta koskevan indikaattorin mukaan. Indikaattori vahvistettiin sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan seurantaohjelman yhteydessä (etuudensaajien osuus köyhyysriskissä olevasta väestöstä ennen sosiaalisia tulonsiirtoja).

²⁴⁵ Ks. luku 2.3.1 – työttömyysetuuksien saajat.

²⁴⁶ Ks. sosiaalisen suojelun komitean tiedonkeruusta koottu taulukko 7, *2021 SPC Annual Review of the Social Protection Performance Monitor (SPPM) and developments in social protection policies*.

²⁴⁷ Neuvoston suositus 2019/C 387/01, annettu 8. marraskuuta 2019.

²⁴⁸ Tämän tarkoituksena on välttää, että säännöt estävät yksilöitä kerryttämästä tai saamasta etuuksia, ja varmistaa, että oikeudet säilyvät, kertyvät ja/tai ovat siirrettävissä.

²⁴⁹ Suunnitelmiaan eivät ole vielä toimittaneet Luxemburg ja Slovenia. Suunnitelmat ovat saatavilla [verkossa](#).

²⁵⁰ Yhdeksään suunnitelmaan sisältyy yksi pääasiallinen politiikkatoimi (tai lainsäädäntötoimi) (DK, ES, DE, EL, HR, IE, LT, FI, LV) ja samoin yhdeksään 3–6 toimea (CY, CZ, EE, FR, IT, MT, NL, PT ja RO). Belgia ehdotti yli 30:tä toimea kattavassa paketissa, jolla puututaan suosituksen eri näkökohtiin.

²⁵¹ 14 jäsenvaltion suunnitelmissa viitataan toimiin, jotka on toteutettu suosituksen hyväksymisen jälkeen (marraskuu 2019), ja 17 kansalliseen suunnitelmaan sisältyy tulevia toimia.

jotka yksilöitiin seurantakehyksessä²⁵² tai vuoden 2020 eurooppalaisen ohjausjakson aikana annetuissa maakohtaisissa suosituksissa²⁵³. Useimmat toimet (toteutetut tai suunnitellut) liittyvät epätyypillisten työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien viralliseen kattamiseen (15 jäsenvaltiossa) ja riittävyyden parantamiseen (13 jäsenvaltiossa). Keskiössä ovat eläkkeet sekä työttömyys- ja sairausetuudet. Vähemmän on suunnitteilla toimia, jotka koskevat tosiasiallista saatavuutta, oikeuksien säilyttämistä ja siirrettävyyttä sekä avoimuutta ja yksinkertaistamista.

Lähes kaikissa suunnitelmissa raportoitiin koronaviruskriisin johdosta toteutetuista toimista. Tällaisia toimia olivat sääntöjen höllentäminen ja etuuksien (esim. työttömyys- ja sairausetuuksien) keston pidentäminen ja/tai määrien korottaminen. Lisäksi joillekin ryhmille (epävarmoissa työsuhteissa oleville työntekijöille, itsenäisille ammatinharjoittajille) tai aloille/ammateille (esim. kulttuuriala, terveydenhuollon työntekijät, kotitaloustyöntekijät) myönnettiin erityistukea.²⁵⁴ Poikkeustoimilla autettiin yleisesti laajentamaan sosiaalista suojelua ryhmiin, jotka eivät aiemmin kuuluneet sen piiriin tai kuuluivat vain osittain. Suurin osa vuonna 2020 ja vuoden 2021 alussa toteutetuista toimista vaikuttaa kuitenkin olevan tilapäisiä, eli niistä ei todennäköisesti tule sosiaalisen suojelun järjestelmien pysyvää osaa.²⁵⁵ Sen vuoksi Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa koskevassa toimintasuunnitelmassa kannustetaan jäsenvaltioita laajentamaan edelleen sosiaalisen suojelun saatavuutta käyttämällä korona-ajan poikkeustoimia inspiraation lähteenä rakenneuudistuksille työttömien, epätyypillisissä työsuhteissa olevien sekä itsenäisten ammatinharjoittajien suojelun parantamiseksi.

Hiljattaiset kansalliset toimet, joilla puututaan virallisessa kattavuudessa oleviin aukkoihin, koskevat pääasiassa itsenäisiä ammatinharjoittajia ja epätyypillisessä työsuhteessa olevia. **Ranskassa** sairausetuudet ulotettiin pysyvästi koskemaan kaikkia itsenäisiä ammatinharjoittajia, myös ns. vapaiden ammattien harjoittajat (*professions libérales*) (vuoden 2020 lopussa hyväksytyn sosiaaliturvalain puitteissa). **Irlannin** hallitus ehdotti uutta lakisääteistä sairauspäivärahaa sellaisten työntekijöiden suojelemiseksi, joilla ei ole työehtosopimuksensa mukaan oikeutta sairauslomaa. **Belgiassa** aiotaan parantaa virallista kattavuutta tiettyjen ryhmien (taiteilijat, alustatyöntekijät, omaishoitajat, seksityöntekijät) osalta ja arvioida ja mukauttaa oikeuksia, joiden mukaisesti itsenäiset ammatinharjoittajat saavat tulotukea. **Romaniassa** aiotaan laajentaa isyyslomaoikeus koskemaan itsenäisiä ammatinharjoittajia ja varmistaa, että kausi- ja päivätyöntekijöillä sekä alustatyöntekijöillä on virallinen pääsy kaikille sosiaaliturvan aloille. **Tšekissä** aiotaan parantaa sairausetuuksien (myös äitiysetuuksien) saatavuutta epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden kannalta. **Kyproksella** aiotaan varmistaa, että itsenäiset ammatinharjoittajat kuuluvat täysimääräisesti sosiaalisen suojelun piiriin. Tarkoituksena on laajentaa työttömyysetuuksien ja -järjestelmien kattavuutta työtapaturmiin ja ammattitauteihin. **Puolassa** käynnistettiin uudistus, jolla laajennetaan eläkejärjestelmien pakollinen vakuutus koskemaan myös siviilioikeudellisia sopimuksia. **Kreikassa** aiotaan laajentaa sairausetuudet kattamaan myös itsenäiset ammatinharjoittajat.

Useissa suunnitelmiin sisältyvissä toimissa käsitellään eläkkeiden riittävyyttä, etenkin itsenäisten ammatinharjoittajien osalta. Esimerkiksi **Espanjassa** ja **Latviassa** päätettiin mukauttaa itsenäisten ammatinharjoittajien eläkemaksuja koskevia laskelmia tulevien eläkkeiden riittävyyden tukemiseksi,

²⁵² [Monitoring framework on Access to social protection for workers and the self-employed](#).

²⁵³ Vuonna 2020 16 jäsenvaltiolle (BG, CY, EE, ES, HU, HR, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI ja SK) annettiin sosiaalista suojelua koskeva maakohtainen suositus, jossa usein keskityttiin hyvin selvästi sosiaalisen suojelun saatavuuden parantamiseen epätyypillisten työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta (CY, EE, ES, IT, LT, NL, PL, PT ja SI). 17 jäsenvaltion hyväksyttyihin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyy sosiaaliseen suojeluun liittyviä toimia; maista 14:lle annettiin samaa aihetta koskevia maakohtaisia suosituksia vuonna 2019 tai 2020. Useimmissa elpymis- ja palautumissuunnitelmissa käsiteltiin samaa aihetta koskevia maakohtaisia suosituksia, mutta vain harvoissa käsiteltiin niitä kattavasti.

²⁵⁴ Ks. jakso 2.4.2 ja vuoden 2021 yhteinen työllisyysraportti.

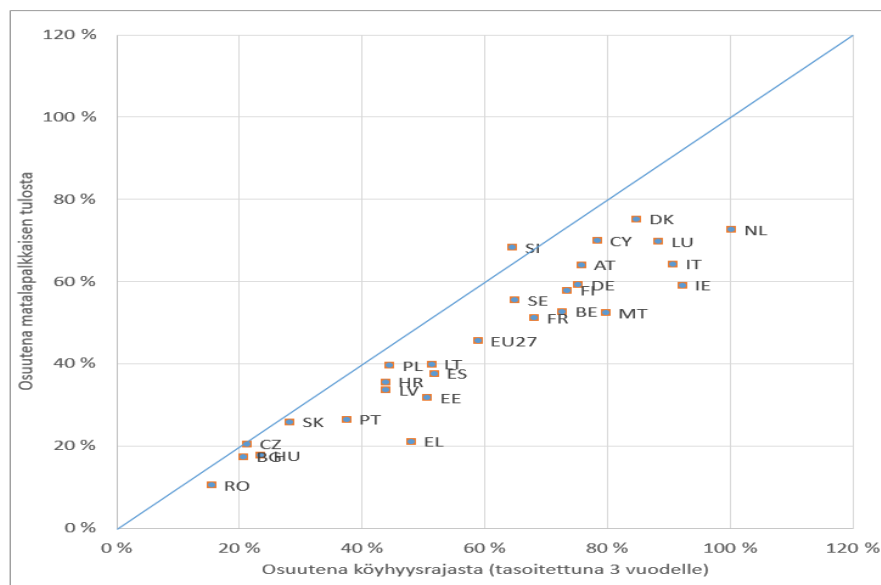
²⁵⁵ Ks. myös [ESPN \(2021\)](#).

ja **Belgiassa** on tarkoitus yhdenmukaistaa itsenäisten ammatinharjoittajien ja palkansaajien eläkejärjestelmät ja lähentää itsenäisten ammatinharjoittajien eläkemaksuja heidän maksukykyynsä. **Itävallassa, Saksassa ja Virossa** toteutettiin toimia eläkkeiden riittävyyden parantamiseksi, etenkin niiden, joilla on pienet eläkeoikeudet, ja **Tšekissä** käsiteltiin eläkeuudistusta, jolla parannetaan eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuutta (myös sukupuolierojen osalta).

Vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys heikkeni lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2019. Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyyttä voidaan seurata²⁵⁶ vertaamalla edunsaajien tuloa kansalliseen köyhyysrajaan ja matalapalkkaisten tuloon. Näistä saadaan käsitys järjestelmien tuloköyhyyttä lieventävistä vaikutuksista sekä niiden aktivointivaikutuksista ja mahdollisista lannistavista vaikutuksista. Viimeisimmän käytettävissä olevan tulovuoden (2019) aikana vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys heikkeni yleisesti EU:ssa, mikä kuvastaa sitä, että vähimmäistulon saajien tulot ovat jääneet jälkeen yleisestä tulokehityksestä ennen koronaviruskriisiä. Heikkeneminen oli merkittävämpää joissakin maissa verrattuna matalapalkkaisten tuloihin (Maltalla -5,8 prosenttiyksikköä, Kroatiassa -3,2 prosenttiyksikköä, Romaniassa -2,9 prosenttiyksikköä) tai köyhyysrajaan (Ranskassa -6,3 prosenttiyksikköä, Kreikassa -6 prosenttiyksikköä). Riittävyys sitä vastoin parani merkittävästi Italiassa vuoden 2019 uudistuksen tuloksena ja vähemmässä määrin Liettuassa (13,6 prosenttiyksikköä) ja Sloveniassa (15,2 prosenttiyksikköä). Vain muutamassa maassa vähimmäistulon riittävyys on lähellä köyhyysrajaa (Alankomaissa, Irlannissa ja Italiassa), mutta Romaniassa, Bulgariassa, Unkarissa, Tšekissä ja Slovakiassa se alittaa köyhyysrajan kolmanneksella (ks. kaavio 2.4.8).

Kaavio 2.4.8: Vähimmäistoimeentulotuen riittävyys vaihtelee jäsenvaltioiden välillä voimakkaasti

Vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot prosentteina köyhyysriskirajasta (tasoitettuna kolmelle vuodelle) ja matalapalkkaisten tuloista (tulovuosi 2019)

²⁵⁶ Vähimmäistoimeentuloa koskevassa vertailuanalyysissä sovitun menetelmän mukaisesti, ks. vuosien 2019, 2020 ja 2021 yhteinen työllisyysraportti.

Huomautus: Kaaviossa esitetään yhden hengen kotitaloudessa asuvia lapsettomia henkilöitä koskevat tiedot. Vähimmäistoimeentulon saajan nettotuloihin voi sisältyä muitakin etuuksia (esim. asumisetuuksia) kuin vähimmäistoimeentulo. Matalapalkkainen ansaitsee 50 prosenttia keskipalkasta ja työskentelee kokoaikaisesti. Lähde: Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat EU-SILC-mikrotiedoista

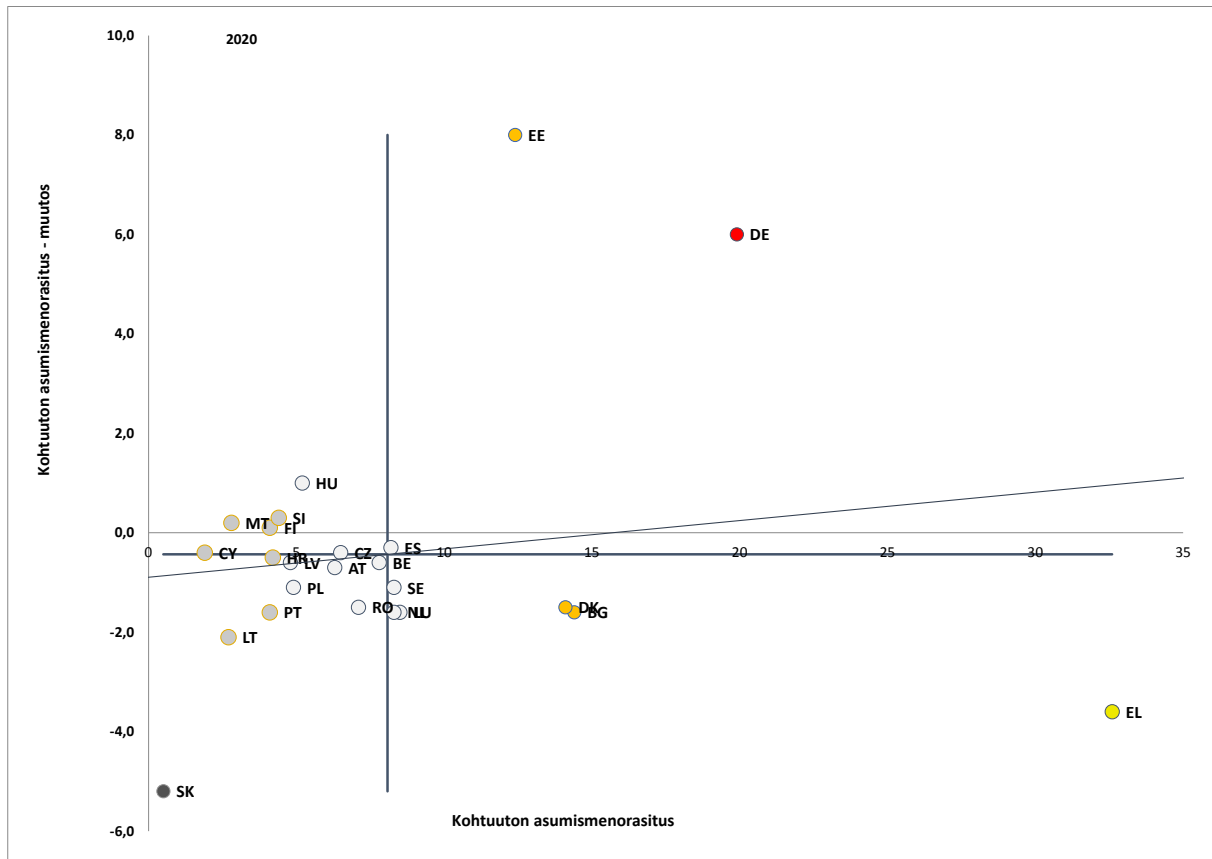
Kohtuuttoman asumismenorasitteen osuus²⁵⁷ jatkoi hienoista laskuaan ennen kriisiä. Vuonna 2019 (tulovuosi, johon vuoden 2020 indikaattori viittaa) noin joka kymmenes EU:n väestöstä asui kotitaloudessa, joka käytti vähintään 40 prosenttia (ekvivalenteista) käytettävissä olevista tuloistaan asumiseen. Osuus oli suurin Kreikassa (32,6 %), jonka jälkeen tulivat Saksa, Bulgaria ja Tanska (noin 15 % tai enemmän), ja alin Slovakiassa, Kyproksella, Liettuassa ja Maltalla (alle 3 %) (ks. kaavio 2.4.9). Sekä absoluuttisina lukuina että maiden järjestyksen perusteella tarkasteltuna tilanne on suhteellisen samanlainen alle 30-vuotiaiden osalta kuin muun väestön osalta. Köyhyysriskissä olevan väestön osalta kohtuuttomien asumismenojen osuus oli merkittävästi suurempi (37,8 % vuonna 2020), ja jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja. Kreikassa köyhyysriskissä olevasta väestöstä 82,5 prosentilla asumismenot olivat kohtuuttomat ja Tanskassa ja Saksassa noin kahdella kolmasosalla. Liettuassa, Maltalla, Kyproksella ja Slovakiassa osuus on noin 10 prosenttia tai vähemmän. Asuntojen kohtuuhintaisuuteen liittyvät seikat vaikuttavat yleensä enemmän vuokralaisiin (25,2 %), joko yksityisillä vuokramarkkinoilla tai alennettujen vuokrien markkinoilla, kuin asuntojen omistajiin, joilla on laina (6,2 %).²⁵⁸

Kaavio 2.4.9: Kohtuuttoman asumismenorasitteen osuus pieneni keskimäärin ennen kriisiä, mutta jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja

Sellaisten henkilöiden osuus, jotka asuvat kotitalouksissa, joiden asumismenot ovat kohtuuttomat (%), vuoden 2020 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

²⁵⁷ Indikaattori mittaa sen väestön osuutta, joka asuu kotitalouksissa, joissa asumiskustannukset ovat yhteensä yli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista (molemmat ilman asumistukia). EU-SILC-muuttujia koskevan asiakirjan ([Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(huhtikuu 2020\)](#)) mukaan avustuksiin (vain tarveharkintaiset on otettu huomioon) kuuluvat vuokraetuedet ja omistusasunnossa asuville tarkoitetut etuedet mutta eivät veroetuedet eivätkä pääomansiirrot. Asiakirjassa määritellään asumiskustannukset kuukausittaisiksi ja tosiasiallisesti maksetuiksi kustannuksiksi, jotka liittyvät kotitalouden oikeuteen asua asunnossa. Niihin sisältyvät rakenteita koskeva vakuutus (vuokralaiset: jos maksettu), palvelut ja maksut (esim. jätevesi, roskat; pakollinen omistajille, vuokralaiset: jos maksettu), säännöllinen huolto ja korjaukset, verot (vuokralaiset: asunnosta, jos sovelletaan) ja yleishyödyllisten palvelujen kustannukset (vesi, sähkö, kaasu ja lämmitys). Asuntolainaa maksavien omistajien korkomaksut otetaan huomioon (verohelpotukset vähennetään mutta asumistukia ei vähennetä). Niiden vuokralaisten osalta, joiden vuokra on markkinahintainen tai hinta on vuokrasäännöstelty, myös vuokranmaksut otetaan huomioon. Maksuttomasti asuvien vuokralaisten osalta asumistukia ei vähennetä asumisen kokonaiskustannuksista.

²⁵⁸ Eurostat indikaattori [[ilc_lvho07c](#)].

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: IE, FR ja IT; alustavat tiedot : LV, NL, PL ja SK. Katkos aikasarjassa: BE, DK, DE ja LU. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä (Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia.

Lähde: Eurostat, [tespm140].

Lapsiperheillä ja yksinhuoltajaperheillä oli jo ennen kriisiä suurempia asumiseen liittyviä vaikeuksia. Vuonna 2019 yhden vanhemman kotitalouksista, joissa on huollettavana olevia lapsia, 6,5 prosenttia eli erittäin puutteellisissa asuinoloissa, kun koko väestössä tämä osuus oli 4 prosenttia.²⁵⁹ Osuus oli tätä korkeampi Kreikassa, Espanjassa, Romaniassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Eurofoundin vuonna 2019 keräämien kyselytietojen²⁶⁰ mukaan asumiseen liittyvä epävarmuus oli suurempaa kotitalouksissa, joissa on lapsia (6,6 %), kuin lapsettomissa kotitalouksissa (4,1 %). Asunnottomat henkilöt olivat myös alttiimpia terveysongelmille ja palvelujen tarjoamisen keskeytyminen sulkutoimien aikana vaikutti heihin enemmän. Koronaviruskriisi on pahentanut asumiseen liittyviä pitkäaikaisia haasteita ja jo aiemmin esiintynyttä eriarvoisuutta hallintaoikeuteen ja asuinoloihin liittyvissä asioissa, myös niiden osalta, joilla ei ollut asuntoa ennen kriisiä.²⁶¹

²⁵⁹ Eurostat indikaattori [ilc_mdho06].

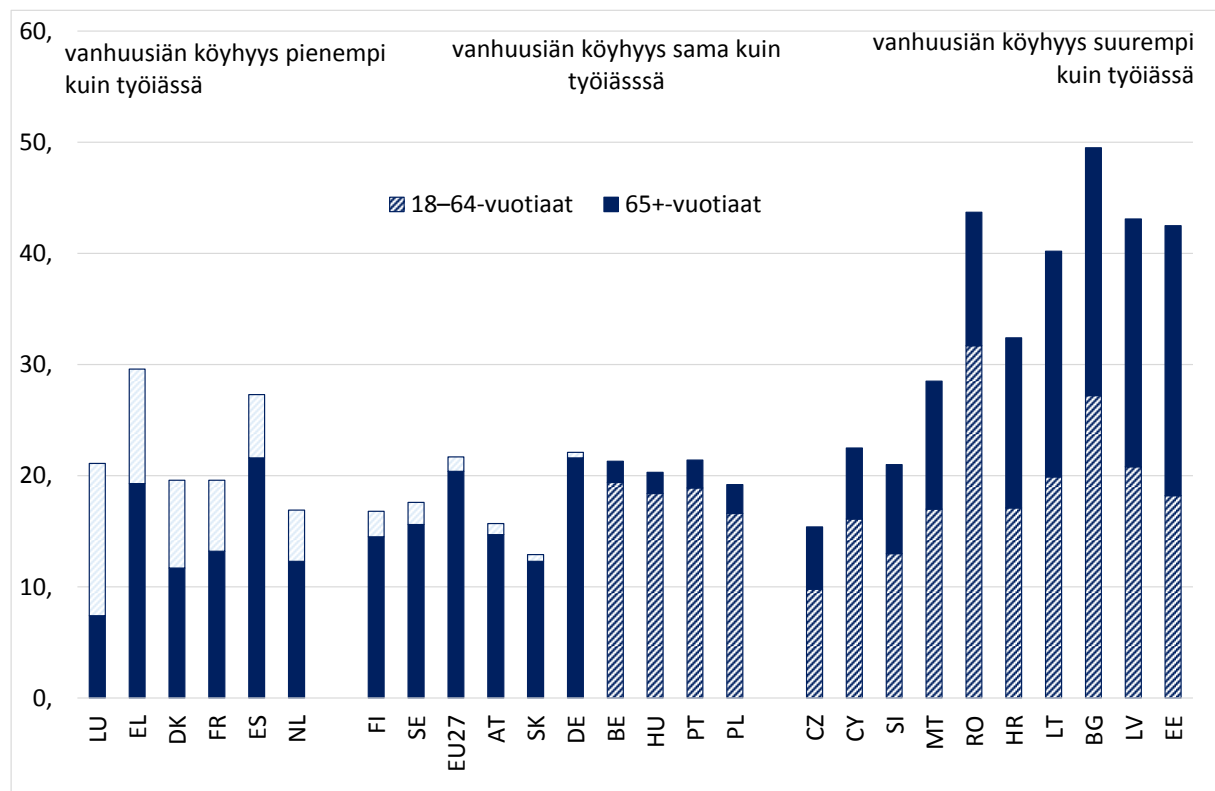
²⁶⁰ Ks. Eurofound (2021), [Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020, COVID-19 series](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

²⁶¹ Ks. esimerkiksi OECD:n alustava analyysi koronaviruspandemian mahdollisista vaikutuksista asuntojen kohtuuhintaisuuteen tulevaisuudessa: ["Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable"](#), Employment, Labour and Social Affairs Policy Briefs, OECD, Pariisi.

Yli 65-vuotiaat ovat keskimäärin paremmin suojassa köyhyydeltä kuin muu väestö, osaksi eläkejärjestelmien toimivuuden ansiosta. Vuonna 2020 EU:ssa vähintään 65-vuotiaiden köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste oli hieman yli 20 prosenttia (20,4 %) eli alempi kuin 18–64-vuotiaiden riskiaste (21,7 %). Tämä oli tilanne myös kahdeksassa 27 jäsenvaltiosta (ks. kaavio 2.4.10). Joissakin jäsenvaltioissa ikääntyneiden köyhyys- tai syrjäytymisriski oli kuitenkin paljon suurempi, enimmillään 24,3 prosenttiyksikköä Virossa ja 22,3 prosenttiyksikköä Latviassa ja Bulgariassa. Viimeksi mainitussa jopa 49,5 prosenttia vähintään 65-vuotiaista on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Ikääntyneiden riski on ollut kasvussa vuodesta 2015 lähtien²⁶², suureksi osaksi köyhyysriskin kasvamisen vuoksi elpymisen aikana. EU27-maissa on myös suuri eri sukupuolten välillä. Vuonna 2020 ikääntyneiden miesten köyhyysriski oli 16,9 prosenttia ja ikääntyneiden naisten 23,3 prosenttia. Ero johtuu siitä, että naisille kertyy vähemmän eläkkeitä, ja siitä, että naiset elävät keskimäärin pidempään ja elävät useammin yksin.

Kaavio 2.4.10: Yli 65-vuotiaat ovat yleensä paremmin suojassa köyhyydeltä kuin muu väestö

Köyhyys- tai syrjäytymisriski ikäryhmittäin (% , 2020)

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)]. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT.

Eläkkeen määrä on keskimäärin yli puolet loppuvaiheen uran ansiotuloista. EU27-maissa 65–74-vuotiaiden keskimääräinen eläke oli 57 prosenttia 50–59-vuotiaiden ansiotulosta vuonna 2019²⁶³. Tämä suhde on kasvanut tasaisesti vuodesta 2010, jolloin se oli 53 prosenttia. Joissakin maissa tämä poikkileikkauskorvaussuhde on selvästi yli 70 prosenttia, etenkin Luxemburgissa, Kreikassa, Italiassa, Portugalissa ja Espanjassa. Nämä ovat myös maita,

²⁶² Tämä on ensimmäinen vuoksi, kun se on laskettu uuden määritelmän mukaan.

²⁶³ Ks. [Pension Adequacy Report 2021](#), s. 40.

joissa vanhuusiän köyhyys on vähäisempää kuin työikäisten köyhyys.²⁶⁴ Toisaalta 14 maassa suhde on alle 50 prosenttia ja näistä kolmessa alle 40 prosenttia (Irlannissa, Kroatiassa ja Bulgariassa). Useimmissa maissa suhde on pienempi naisten keskuudessa, mutta 11 jäsenvaltiossa korvaussuhde on suurempi naisten keskuudessa, esimerkiksi Tšekissä, Virossa, Tanskassa ja Slovakiassa.

Koronaviruspandemia käänsi elinajanodotteen kasvavan suuntauksen EU:ssa. Pandemian puhkeamisen jälkeen indikaattorin ”syntymähetken elinajanodote”, joka osoittaa hyvin terveysvaikutuksia, arvioidaan pudonneen suurimmassa osassa EU:n jäsenvaltioita (ks. kaavio 2.4.11)²⁶⁵. Tämä on poikkeama vuosikymmenen kestäneestä elinajanodotteen kasvusta. Suurin pudotus vuoteen 2019 verrattuna todettiin Espanjassa (-1,6 vuotta) ja Bulgariassa (-1,5 vuotta), joiden jälkeen tulevat Liettua, Puola ja Romania (kaikissa noin -1,4 vuotta). Elinajanodotteen putoaminen on saattanut vaikuttaa voimakkaammin muita heikommassa asemaan ihmisiin. Esimerkiksi jo ennen kriisiä romanien elinajanodote oli keskimäärin 10 vuotta alempi kuin muun väestön.²⁶⁶

²⁶⁴ Eurostat indikaattori [[ilc_pnp3](#)]. Indikaattori on määritelty 65–74-vuotiaiden ikäryhmän yksittäisten mediaanibruttoeläkkeiden ja 50–59-vuotiaiden ikäryhmän yksittäisten mediaanibruttotulojen suhteeksi (muut sosiaalietuudet pois lukien).

²⁶⁵ Elinajanodote on kuolleisuuden kausi-indikaattori, joka kuvastaa keskimääräistä elinaikaa väestössä, johon kuolleisuusasteet kohdistuvat tietyssä ajanjaksona. Se on altis negatiivisille ja positiivisille muutoksille vuoden aikana. Vaihtoehtoinen arvio voi perustua ylikuolleisuusindikaattoriin, kuten julkaisun *Employment and social developments in Europe 2021* sivulla 4.

²⁶⁶ Ks. Vincze et. al. (2019) *Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), s. 3620.

Kaavio 2.4.11: Koronaviruspandemia käänsi elinajanodotteen hiljattaisen kasvun

Elinajanodote syntymähetkellä (vuosi), jäsenvaltiot ovat järjestyksessä elinajanodotteen lyhenemisen mukaan vuoteen 2019 verrattuna

Huomautus: Vuotta 2020 koskevat tiedot ovat alustavia kaikkien jäsenvaltioiden osalta eikä Irlantia koskevia tietoja ole saatavilla. EU27-maiden keskiarvo on laskettu ilman Irlantia.

Lähde: Eurostat, indikaattori [[demo_mlexpec](#)]

Pandemiasta huolimatta itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet pysyivät suurin piirtein vakaina useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2020, mutta niiden välillä on huomattavaa vaihtelua (ks. kaavio 2.4.12²⁶⁷). Kasvua oli eniten Puolassa (8,5 prosenttiyksikköä), Ranskassa (1,4 prosenttiyksikköä), Latviassa (1 prosenttiyksikkö) ja Suomessa (0,7 prosenttiyksikköä). Puolan täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuus oli melko korkea, 12,7 prosenttia, ja se on luokiteltu kriittisessä tilanteessa olevaksi.²⁶⁸ Osuus sitä vastoin laski merkittävästi Virossa (2,5 prosenttiyksikköä) ja Kreikassa (1,7 prosenttiyksikköä), joskin tasot olivat melko korkeat vuonna 2020 (13 prosenttia ja 6,4 prosenttia). Kohtalaisessa määrässä maita (Malta, Itävalta, Saksa, Luxemburg, Alankomaat, Kypros, Espanja ja Unkari) täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista raportoivien ihmisten osuus oli pandemiasta huolimatta erittäin alhainen (alle 1 prosentti). Osuus pieneni merkittävästi Kyproksella ja Unkarissa, jotka siirtyivät tähän ryhmään vuonna 2020. Muun muassa²⁶⁹ pienituloisissa kotitalouksissa asuvat ovat muita todennäköisemmin haavoittuvassa

²⁶⁷ Kymmentä maata koskevat tiedot ovat joko alustavia tai ne puuttuvat tai aikasarjassa on katkos. Ks. kaaviota koskeva huomautus.

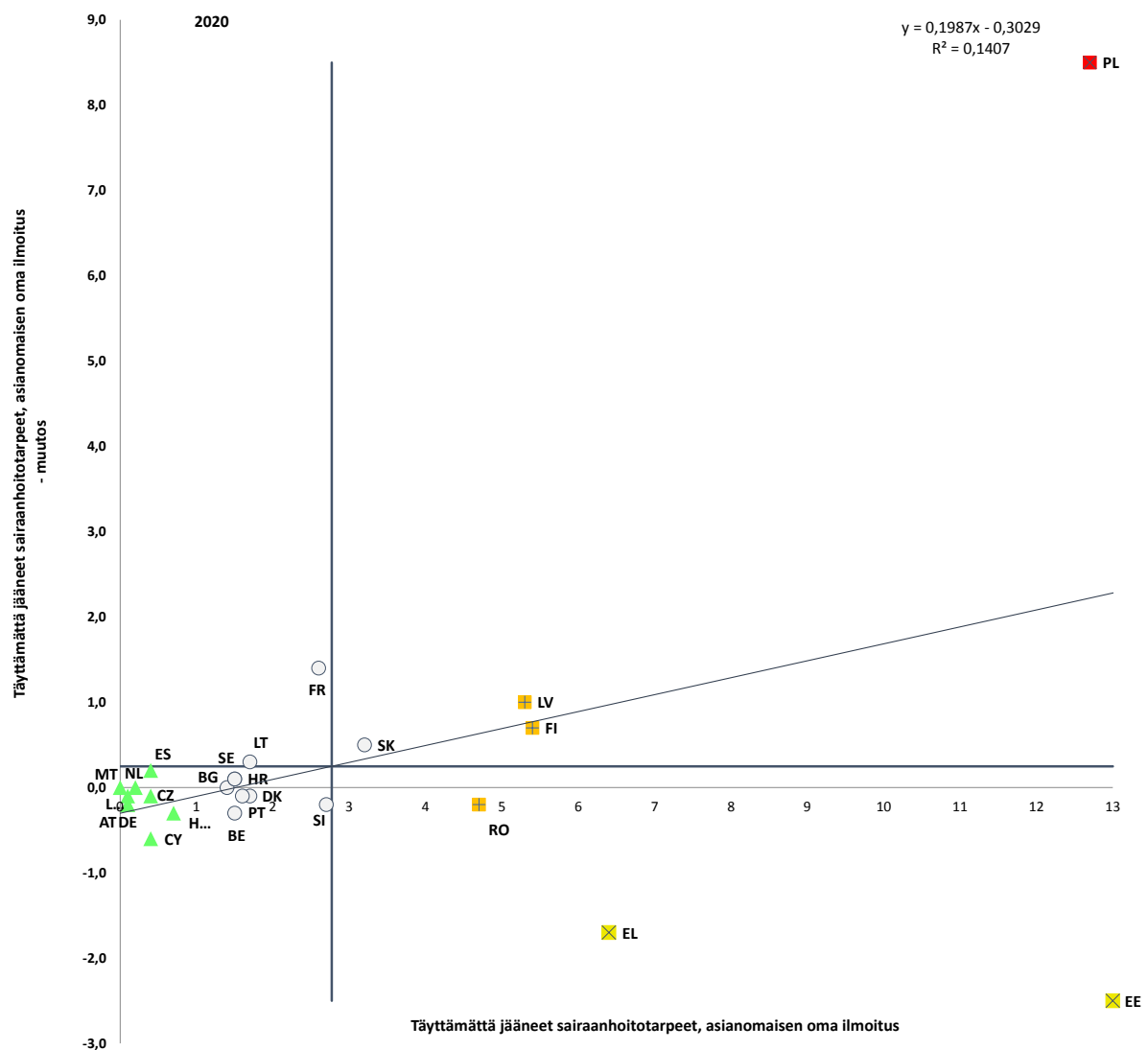
²⁶⁸ Eurofoundin [Living, working and COVID-19](#) -kyselyssä, joka kattaa suunnilleen saman ajanjakson, tuli esiin, että 18 prosenttia vastaajista EU:ssa ilmoitti täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista pandemian aikana.

²⁶⁹ Erityisesti laitoksissa asuvat, toimintarajoitteiset, romanit ja kiertävä väestö, pakolaiset ja maahanmuuttajat tai asunnottomat (FRA, [Fundamental rights report 2021](#)).

asemassa täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden vuoksi, joskin ero muuhun väestöön verrattuna vaihtelee jäsenvaltioiden välillä.²⁷⁰ Itse ilmoitetuissa täyttymättömissä sairaanhoitotarpeissa on alueellisia eroja lähinnä jäsenvaltioiden välillä, mutta Kreikan, Romanian, Ruotsin ja Unkarin sisällä esiintyy huomioon otettavaa vaihtelua (ks. kaavio 10 liitteessä 3).

Kaavio 2.4.12: Koronaviruskriisin aikana itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet vaihtelivat suuresti jäsenvaltioiden välillä

Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet, vuoden 2020 tasot ja muutokset edelliseen vuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: IE ja IT; alustavat tiedot: FR, LV, NL, PL ja SK. Katkos aikasarjassa: BE, DE ja LU. Vuodesta 2020 alkaen Saksa siirtää indikaattoria koskevat tiedot EU-SILC-tilastoihin kyselystä

²⁷⁰ Ks. Eurostatin indikaattorit [\[hlth_silc_29\]](#) ja [\[hlth_silc_31\]](#), itse ilmoitettujen ”täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden” erittely.

(Mikrozensus), joka eroaa aiemmasta. Tämän seurauksena eri vuosilta kerätyt tiedot eivät ole enää vertailukelpoisia.

Lähde: Eurostat, [[tespm 110](#)].

2.4.2 Poliittiset toimet

Vuosina 2020 ja 2021 jäsenvaltioissa otettiin koronaviruskriisin yhteydessä käyttöön tilapäisiä ja pysyviä tulotukitoimia. Nämä kaksi vuotta ovat tuoneet esiin sosiaalisen suojelun järjestelmissä olevat aukot, jotka vaikuttavat etenkin muita heikommassa asemassa oleviin ihmisiin (pienituloiset kotitaloudet, joilla ei ole työtuloja, tai epävarmoissa työsuhteissa olevat). Hallitukset hyväksyivät sekä hätätoimenpiteitä että pysyviä toimenpiteitä, joilla otettiin käyttöön uusia järjestelyjä tai mukautettiin vanhoja ja varmistettiin etuuksien parempi riittävyys ja kattavuus, myös viimesijaisten etuuksien.

Tulotukea koskevia hätätoimenpiteitä otettiin käyttöön tai mukautettiin koronaviruskriisin aiheuttamien tarpeiden perusteella. Esimerkiksi **Kreikassa** pidennettiin pandemian aikana kolmella kuukaudella oikeutta taattuun vähimmäistuloon ja asumistukiin, jotta vältettäisiin tarve toimittaa fyysisesti uudet hakemukset. **Italiassa** hallitus uusi syyskuuhun 2021 asti hätätoimeentulotuen (*Reddito di Emergenza*), joka otettiin käyttöön toukokuussa 2020 tilapäisenä toimenpiteenä hätätilanteen toimeentulon tarjoamiseksi kotitalouksille, jotka eivät kuulu jotka eivät kuulu vähimmäistoimeentulojärjestelmän piiriin. **Slovakiassa** ihmisille, jotka jäivät ilman tuloja tai avustuksia menetettyään pandemian vuoksi työpaikkansa, joka heillä oli ennen 12. maaliskuuta 2020, voitiin myöntää kuukausittainen SOS-tuki, joka oli voimassa 1. heinäkuuta 2021 asti. **Alankomaissa** hallitus myönsi tilapäisiä lisävaroja kunnille, jotta ne oivat myöntää lisäsosiaaliapua tammikuusta 2021 alkaen ihmisille, jotka menettivät tulonsa kriisin vuoksi. Avulla voidaan maksaa asumiskustannuksia, kuten vuokra tai asuntolaina, sähkö-, vesi- ja kaasumaksuja, palvelumaksuja ja kuntaveroja (TONK). **Belgiassa** hallitus korotti tilapäistä vähimmäistoimeentulotukea 50 eurolla kuukaudella (joulukuun 2021 loppuun asti).

Hätätoimenpiteiden lisäksi hyväksyttiin pysyviä muutoksia olemassa oleviin järjestelmiin sosiaalisen palautumiskyvyn vahvistamiseksi pysyvämmiin pilarin periaatteen 12 (sosiaalinen suojelu) ja 14 (vähimmäistoimeentulo) mukaisesti. Elpymis- ja palautumistukivälineestä on myönnetty merkittävää EU:n lisärahoitusta tätä varten. **Espanjassa** välineestä tuetaan pilottihankkeita, jotka koskevat tehokkaita integroitumisväyliä hiljattain käyttöön otetun kansallisen vähimmäistoimeentulojärjestelmän edunsaajille. Yksi **Latvian** elpymis- ja palautumissuunnitelman kulmakivistä on vähimmäistoimeentulouudistuksen päivitys vuosiksi 2022–2024. Siinä määritetään yhdenmukainen ja näyttöön perustuva menetelmä yleisen vähimmäistoimeentulon laskemista varten ja vuotuinen indeksointi, joka seuraa yleistä tulokehitystä. **Romaniassa** aiotaan saattaa päätökseen vuoden 2022 loppuun mennessä vähimmäistoimeentulouudistus, muun muassa lisäämällä etuuksien ja työllisyyskannustimien riittävyyttä, kohdentamista ja kattavuutta. Useissa jäsenvaltioissa päivitettiin vähimmäistoimeentulojärjestelmiä korottamalla etuuksien tasoa, etenkin kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osalta. **Liettuassa** myönnetään heinäkuusta 2021 alkaen lisäetuuksia yli 65-vuotiaille yhden hengen kotitalouksille ja toimintarajoitteisille, joilla ei ole oikeutta perhe-eläkkeeseen. **Maltalla** korotettiin täydentävän avun enimmäismäärää pienituloisille pariskunnille ja yhden hengen

kotitalouksille. Täydentävä apu otettiin käyttöön jo vuonna 2020 vähintään 65-vuotiaidenköyhyysriskissä olevien osalta, ja se laajennettiin vuonna 2021 koskemaan kaikkia tähän ikäryhmään kuuluvia köyhyysriskistä riippumatta.

Jäsenvaltiot ottivat käyttöön tilapäisiä toimenpiteitä myös perheiden tukemiseksi koronavirukseen liittyvän hätätilan aikana. A fund of EUR 500 million was established in Italy to finance food solidarity interventions and support vulnerable families in their payments of rent and utility bills. Tšekissä koulusta pandemian vuoksi kotiin lähetettyjen lasten vanhemmat voivat hakea palkallista hoitovapaata lokakuun 2020 ja kesäkuun 2021 välillä. Latviassa maksettiin kertaluonteinen 500 euron korvaus jokaisesta lapsesta. Belgiassa Brysselin alueella muita heikommassa asemassa olevat kotitaloudet saivat kertaluonteisen 100 euron etuuden lasta kohti lukuvuonna 2020–2021 ja Flanderin alueella muita heikommassa asemassa olevien kotitalouksien lapsilisää korotettiin tilapäisesti. Bulgariassa myönnettiin kohdennettu kuukausiavustus alle 14-vuotiaiden lasten pienituloisille vanhemmille, joiden oli oppilaitoksen sulkutoimien vuoksi jätävä kotiin huolehtimaan lapsista ja jotka eivät kyenneet tekemään etätyötä tai ottamaan palkallista lomaa. Avustuksen määrä oli 100 prosenttia vähimmäispalkasta, jos lapsia oli yksi, ja 150 prosenttia, jos lapsia oli vähintään kaksi, ja se myönnettiin, jos koulu suljettiin yli 10 päivän ajaksi.

Useissa jäsenvaltioissa muutettiin anteliaammiksi lapsilisien ja vanhempain- ja perhe-etuuksien määriä, laskentamenetelmiä ja kelpoisuuskausia. Virossa ja Liettuaassa perhe-, äitiys-, isyys-, ja vanhempainetuuksien laskentaperusteita tarkistettiin niin, että vanhemmat voivat saada määrän, jossa otettiin huomioon pandemiaa edeltäneet (eli yleensä suuremmat) tulot. Latviassa ne, joiden vanhempainvapaa päättyi koronaviruskriisin aikana ja jotka eivät kyenneet palaamaan työhön, saivat enintään 700 euron kuukausietuuden kesäkuuhun 2021 asti. Belgiassa Brysselin alueella alle 21-vuotiaat nuoret, jotka olivat työllistymisvaiheessa, voivat saada lapsilisää, vaikka he eivät olisi suorittaneet toiseen asteen tutkintoa. Latviassa on suunnitteilla vuodeksi 2022 perhe-etuuksien merkittävä ja pysyvä korotus, joka hyödyttää pääasiassa suurperheitä. Liettuaassa yleistä lapsilisää korotettiin 70 euroon kuukaudessa ja lisäetus (toimintarajoitteisille lapsille tai muita heikommassa asemassa olevien perheiden tai suurperheiden lapsille) 111,20 euroon. Unkarissa imeväisten hoitoavustusta korotettiin heinäkuussa 2021 70 prosentista 100 prosenttiin aiemmista bruttoansioista ilman ylärajaa. Koska etuuteen ei sovelleta sosiaaliturva- ja eläkemaksujen vähennyksiä, se on suurempi kuin aiemmat nettoansiot, mutta koska ylärajaa ei ole asetettu, se hyödyttää eniten suurempituloisia kotitalouksia. Romaniassa lapsilisiin odotetaan 20 prosentin korotusta 1. tammikuuta 2022.

Käyttöön otettiin myös erityisiä toimenpiteitä, joilla puututaan lasten köyhyyteen ja tuetaan muita heikommassa asemassa olevien lasten sosiaalista osallisuutta pilarin periaatteen 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki) mukaisesti. Tšekissä vanhemmat, joiden lapsista toinen vanhempi ei maksa elatusapua, voivat heinäkuusta 2021 alkaen hakea julkisen työvoimapalvelun maksamaa korvaavaa elatusapua tuomioistuimen vahvistaman määräisenä (kuitenkin enintään 3 000 Tšekin korunaa eli noin 118 euroa kuukaudessa). Liettuaassa myös toisen asteen opiskelijat saavat ilmaisen kouluaterian syyskuusta 2021 lähtien. Ranskassa lakiluonnoksella, joka koskee valtion suojelukseen otettujen lasten hyvinvoinnin turvaamista, uudistetaan sijaisperheitä koskevia sääntöjä ja lastensuojelun kansallista hallintoa.

Jäsenvaltioissa toteutettiin edelleen vuosina 2020–2021 toimenpiteitä, joilla tuetaan ihmisiä, joihin kriisi on vaikuttanut ja jotka eivät kuulu riittävästi sosiaalisen suojelun piiriin, kuten epätyypillisessä työsuhteessa olevat ja itsenäiset ammatinharjoittajat,

pilarin periaatteen 12 (sosiaalinen suojele) ja 13 (työttömyysetuudet) mukaisesti. Useimmat toimenpiteistä olivat tilapäisiä²⁷¹, joskin joissakin maissa tehtiin myös rakenteellisempia uudistuksia, joilla laajennettiin sosiaalisen suojelun järjestelmien kattavuutta tai riittävyttä. Esimerkiksi **Suomessa** myönnettiin tilapäinen oikeus työttömyysetuuksiin itsenäisille yrittäjille ja freelancereille, ja **Saksassa**, **Itävallassa** ja **Espanjassa** helpotettiin taiteilijoiden työttömyysetuuksien saantia. **Alankomaissa** hyväksyttiin useita tilapäistä toimeentulotukea koskevia paketteja (TOZO), enimmäkseen yksinyrittäjille. **Belgiassa** laajennettiin oikeus konkurssin johdosta myönnettävään avustukseen itsenäisille ammatinharjoittajille, joiden liikevaihto laski huomattavasti tai joiden oli keskeytettävä toimintansa. **Espanjassa** tuettiin itsenäisiä ammatinharjoittajia, joihin kriisi vaikutukset kohdistuivat, myöntämällä lisäetuuksia ja vapautuksia sosiaaliturvamaksuista. **Liettuassa** tuettiin sellaisten itsenäisten ammatinharjoittajien tuloja, joiden toimintaan vaikutti karanteeni ja joiden tulot olivat vähentyneet ainakin 30 prosenttia, ja **Kreikassa** myönnettiin erityistä toimeentulotukea itsenäisille ammatinharjoittajille maatalouden, matkailun ja rannikkokalastuksen alalla.

Jäsenvaltiot helpottivat sairausetuuksien saamista ja toteuttivat myös joitakin toimenpiteitä parantaakseen pääsyä terveydenhuoltoon, etenkin koronaviruspandemiaan liittyen. **Liettuassa** laajennettiin niiden henkilöiden luetteloa, joilla on oikeus saada koronavirukseen liittyviä sairausetuuksia. **Romaniassa** hyväksyttiin uusi lomatyyppe, jotta karanteeniin määrätuille voitiin myöntää täysi sairausloma, ja **Slovakiassa** luotiin tapaturma-avustus työntekijöille, jotka on tunnustettu tilapäisesti työkyvyttömistä. Lisäksi **Virossa** rahoitettiin tilapäisesti etuuksien maksamista toisesta sairauspäivästä lähtien, ja **Belgiassa** korotettiin tilapäisesti sekä palkansaajien että itsenäisten ammatinharjoittajien etuuksien tasoa. **Virossa** toteutettiin toimenpiteitä, jotta vakuuttamattomat henkilöt pääsisivät helpommin terveydenhuollon piiriin koronavirukseen liittyen. **Unkarissa** sitä vastoin poistettiin oikeus ilmaiseen terveydenhuoltoon vakuuttamattomilta. Tarkoituksena oli vähentää pimeää työtä. **Ranskassa** julkisen sektorin työnantajat rahoittavat 50 prosenttia täydentävästä sairausvakuutuksesta julkisen sektorin työntekijöille.

Jäsenvaltioissa toteutettiin sekä tilapäisiä että pysyviä toimenpiteitä toimintarajoitteeseen liittyvien etuuksien ja palvelujen tukikelpoisuuden ja riittävyyden parantamiseksi pilarin periaatteen 17 (vammainen osallistaminen) mukaisesti. **Italiassa** työttömät tai yksinhuoltajaäidit, joilla on toimintarajoitteeksi tunnustettu huollettava lapsi, saavat enintään 500 euron nettomääräisen kuukausikorvauksen vuosina 2021, 2022 ja 2023. **Latviassa** myönnetään kertaluonteinen 200 euron avustus toimintarajoitteisten hoitoavustuksen saajille tai hoitoa tarvitsevien toimintarajoitteisten avustuksen saajille (niiden lisäksi, jotka saavat vanhuus-, työkyvyttömyys- tai perhe-eläkettä). **Maltalla** otettiin käyttöön pysyvä 300 euron vuotuinen etuus vanhemmille, joiden on jätettävä työpaikkansa hoitaakseen yli 16-vuotiasta lasta, jolla on oikeus vakavan toimintarajoitteen vuoksi myönnettyyn korotettuun avustukseen. **Maltalla** myös laajennettiin henkilöryhmää, jolla on oikeus vakavan toimintarajoitteen vuoksi myönnettävään avustukseen, niin että siihen sisältyvät kehitysvammaiset. **Liettuassa** myönnettiin heinäkuusta 2021 lähtien kaikille toimintarajoitteisille henkilöille oikeus saada apua henkilökohtaiselta avustajalta. Jos toimintarajoitteisen henkilön tulot ovat alle 256 euroa, apu on ilmaista, ja jos tulot ovat korkeammat, henkilökohtaisesta avustajasta maksettava määrä saa olla enintään 20 prosenttia toimintarajoitteisen henkilön tuloista. **Portugalissa** laajennettiin sosiaalietuus koskemaan

²⁷¹ Ks. [ESPN \(2021, forthcoming\)](#) ”Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis. An analysis of policies in 35 countries”.

henkilöitä, joiden toimintarajoite johtuu tietyistä tapaturmista, ja se voidaan yhdistää omaishoitajan avustukseen tai hoidon tarjoavalle laitokselle suoritettuun maksuun. **Luxemburgissa** korotettiin 2,8 prosentilla sosiaalisen osallisuuden edistämiseen tarkoitettua REVIS-tukea (*revenu d'inclusion sociale*) ja vakavasti toimintarajoitteisille tarkoitettua etuutta (RPGH) 1. tammikuuta 2021. **Romanian** elpymis- ja palautumissuunnitelmassa esitetään tukea vähintään 8 455:lle laitoshoidossa olevalle toimintarajoitteiselle henkilölle laitoshoidosta luopumiseksi ja itsenäisen elämän toteuttamiseksi.

Sosiaalipalvelujen, erityisesti etäpalvelujen, saatavuus on parantunut joissakin jäsenvaltioissa, kun pandemian aikana jouduttiin rajoittamaan henkilökohtaisia kontakteja, pilarin periaatteen 20 (peruspalvelujen saatavuus) mukaisesti. Monet palveluista tai erityistehtävistä, jotka vaativat henkilökohtaisia kontakteja, kuten neuvonta tai kotikäynnit, keskeytettiin pandemian alkamisen jälkeen. Muutos toi esiin tarpeen nykyaikaistaa sosiaalipalveluja, myös hyödyntämällä paremmin digitaaliteknologiaa. **Bulgariassa** käynnissä olevassa uudistuksessa on tarkoitus kartoittaa kansalliset sosiaalipalvelut yhteistyössä kuntien kanssa. Asiaa koskevalla ESR-hankkeella tuetaan menetelmäkehityksen luomista, laatustandardien päivittämistä ja valvontatehtävää hoitavan uuden viraston työntekijöiden pätevöitymistä. **Espanjassa** elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä suunnitellulla uudistuksella on tarkoitus määrittää yhteisten sosiaalipalvelujen vähimmäisvalikoima ja siihen liittyvät standardit koko maata varten. Joissakin jäsenvaltioissa on keskitytty sosiaalipalvelujen saatavuuden parantamiseen. **Liettuassa** mahdollistettiin sosiaalipalvelujen hakeminen sähköisesti. Palvelujen jatkuvuuden varmistamiseksi **Portugalissa** otettiin käyttöön tilapäinen taattu rahoitusosuus sosiaali- ja solidaarisuusosalalle.

Monissa jäsenvaltioissa toteutettiin edelleen vuonna 2021 toimenpiteitä, joilla tuettiin kotitalouksien asuntojen hallinto-oikeutta, etenkin muita heikommassa asemassa olevien ryhmien osalta, ja joissakin hyväksyttiin pysyvämpiä toimenpiteitä asuntojen kohtuuhintaisuuden parantamiseksi pidemmällä aikavälillä pilarin periaatteen 19 (sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu) mukaisesti. Yleisimmät tilapäiset toimenpiteet, joita hallitukset EU:ssa toteuttivat, koskivat vapauttamista asuntolainan korkomaksuista tai vuokranmaksusta (**Belgia, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Liettua, Portugali, Saksa, Slovakia, Tšekki ja Unkari**) ja häätöjen keskeyttämistä (**Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Itävalta, Luxemburg, Portugali, Ranska, Saksa, Suomi ja Unkari**)²⁷². Tämän lisäksi **Irlannissa** hyväksyttiin kohtuuhintaisia asuntoja koskeva laki, jossa asetetaan etusijalle kohtuuhintaisten asuntojen tarjonnan lisääminen. **Liettuassa** otettiin käyttöön järjestelmä, jolla valvotaan vuokratasojen korotuksia. **Malta** adopted measures to support first-time buyers and reduce the tax payable on property granted by donation by parents to their children, where the property is to be used as their residence. **Espanja** ehdottaa elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan kuninkaallista asetusta, jossa määritellään energiatehokkuuskriteerit täyttäviä sosiaalisia vuokra-asuntoja koskevan ohjelman täytäntöönpanon sääntelykehys. **Luxembourg** amended the existing Housing Pact to strengthen the public sector's capacity to increase the stock of public affordable and sustainable housing, especially for rental. Uudistuksesta käydään parhaillaan keskusteluja, ja sen puitteissa tarjottaisiin kunnille tukea ja kannustimia kehittää maankäyttösuunnitelmia yhdessä keskushallinnon kanssa. **Sloveniassa** tehtiin kansalliseen asuntolakiin muutoksia, joilla on tarkoitus edistää tehokasta ja tasapainoista lähestymistapaa asuntojen tarjoamiseen, mukaan lukien mahdollisuus ottaa käyttöön tyhjiillään oleva asuntokanta käytettäväksi julkisina vuokra-asuntoina. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa

²⁷² Ks. [OECD \(2020\). Housing Amid COVID-19: Policy Responses and Challenges](#)

toimintasuunnitelmassa ilmoitettiin kohtuuhintaista asumista koskevan aloitteen käynnistämisestä. Sen puitteissa toteutetaan sadan kaupunkipiirin perusparantamista koskeva pilottihanke ja perustetaan eurooppalainen foorumi asunnottomuuden torjumista koskevan yhteistyön tehostamiseksi.

Joissakin jäsenvaltioissa otettiin hiljattain käyttöön tai laajennettiin kohdennettuja toimenpiteitä, joilla tuetaan energian saatavuutta peruspalveluna kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, pilarin periaatteen 20 (peruspalvelujen saatavuus) mukaisesti. Esimerkiksi **Espanjassa** toteutettiin toimenpiteitä, joilla tuetaan pienituloisten energiansaantia, myös energiaköyhyyden vastaisen strategian 2019–2024 mukaisesti. Muun muassa **Kyproksella** toteutetaan energiatehokkuutta koskevia toimenpiteitä osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa, ja nimenomaisena tavoitteena on energiaköyhyyden vähentäminen. Komissio on esittänyt osana vihreän kehityksen ohjelmaa kattavan toimenpidepaketin, jolla edistetään energiaköyhyyden lieventämistä ja parannetaan asuntojen laatua, etenkin keski- ja pienituloisten kotitalouksien osalta.²⁷³ Hiljattaisissa aloitteissa, kuten 55-valmiuspaketissa ja energiaköyhyyttä koskevassa suosituksessa²⁷⁴, tuotiin voimakkaasti esiin tarve tällaisiin rakenteellisiin mukautuksiin.

Monissa jäsenvaltioissa on toteutettu uudistuksia terveydenhuoltojärjestelmien sietokyvyn ja saatavuuden parantamiseksi pilarin periaatteen 16 (terveydenhuolto) mukaisesti. Tähän mennessä hyväksyttyihin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyy monipuolinen valikoima asiaa koskevia toimenpiteitä. Terveystieteiden alan työntekijäpulan käsitteleminen on noussut kriittiseen asemaan koronaviruspandemian vuoksi, ja jäsenvaltiot ovat ryhtyneet kattaviin uudistuksiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiaan pulan torjumiseksi. Esimerkiksi **Espanjassa, Irlannissa, Liettuassa, Maltalla ja Luxemburgissa** on ehdotettu kattavia toimenpiteitä terveydenhuollon ammattilaisten pulaan vastaamiseksi, alan ammattien houkuttelevuuden lisäämiseksi ja työolojen kohentamiseksi. **Portugalissa** on tavoitteena parantaa terveydenhuollon työntekijöiden taitoja, vahvistaa monialaista ryhmätöitä ja lisätä perusterveydenhuollossa toimivien työntekijöiden määrää. **Italian** elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy toimia kansallisen terveydenhuoltojärjestelmän työntekijöiden kouluttamiseksi. Kriisi on myös vauhdittanut pyrkimyksiä suunnitella uudella tavalla terveydenhuollon rahoitusta, jotta voidaan käsitellä rakenteellista rahoitusvajetta ja tulopohjan kestävyyttä pitkällä aikavälillä. **Luxemburg ja Liettua** ilmoittivat uudistuksista tähän haasteeseen puuttumiseksi.

Jäsenvaltioissa jatkettiin pyrkimyksiä terveydenhuoltojärjestelmien sietokyvyn parantamiseksi tarjoamalla väestön tarpeisiin mukautettuja palveluja pilarin periaatteen 16 (terveydenhuolto) mukaisesti. Yhtenä prioriteettialoista on ollut lisätä perusterveydenhuollon roolia potilaiden ensimmäisenä yhteyspisteenä ja pyrkiä näin lieventämään sairaaloihin koronaviruspandemian kaltaisista iskuista aiheutuvaa rasitetta tai väestön ikääntymiseen liittyviä pidemmän aikavälin paineita. Tähän liittyen **Liettuassa** ehdotettiin perhelääkärijärjestelmän vahvistamista ja **Luxemburgissa** perusterveydenhuollon ja sairaaloiden integroinnin parantamista. **Portugalissa** ehdotettiin kattavaa uudistusta, jolla on tarkoitus muuttaa perusterveydenhuollon keskuskeskukset ennakkoivammiksi toimijoiksi ja laajentaa niiden yhteisöperustaisten palvelujen valikoimaa. Maan elpymis- ja

²⁷³ Esimerkiksi: Euroopan rakennusten perusparannusalo (COM(2020) 662 final, 17.9.2020), komission suositus energiaköyhyydestä (komission suositus (EU) 2020/1563, 14.10.2020), energiatehokkuutta koskevan direktiivin tuleva tarkistus (direktiivi 2012/27/EU, 25.10.2012) ja EU:n energiaköyhyyden seurantakeskuksen paikallisille toimille antama ohjaus ja ohjeet.

²⁷⁴ Verkossa voi tutustua [suositukseen](#) ja [poliittista taustaa koskeviin tietoihin](#).

palautumissuunnitelmaan sisältyy asiaan liittyviä uudistuksia. Myös sairaalahoidon saatavuuteen liittyviä pullonkauloja on käsitelty, ja uudistuksissa on keskitytty pääasiassa sairaalasektorin muutoksiin, jotka olivat välttämättömiä pandemian aiheuttamaan iskuun vastaamiseksi. **Liettuassa** ehdotettiin uudistusta, jonka tavoitteena on perustaa tartuntatauteihin erikoistuneiden sairaaloiden klusteri ja pääasiallisia ensihoitokeskuksia. Joissakin jäsenvaltioissa on myös otettu käyttöön toimenpiteitä terveydenhuollon kattavuuden laajentamiseksi parantamalla tiettyjen palvelujen saatavuutta. Esimerkiksi **Espanjassa** keskityttiin hammashoittoon, pikkulapsille annettavaan hoitoon ja genomilääketieteeseen ja **Portugalissa** mielenterveyspalveluihin. **Portugalissa** toimiin, joilla pyritään lisäämään mielenterveyspalvelujen saatavuutta yhteisöperustaisissa ympäristössä, liittyy kattava uudistuspaketti. Koronaviruspandemia kiihdytti myös terveydenhuoltojärjestelmien digitalisaatiota. **Luxemburgissa** on tarkoitus laajentaa etälääketieteen palveluja kroonisista sairauksista kärsiville potilaille vuonna 2022 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa. **Espanjassa** ehdotettiin uutta sähköisen terveydenhuollon kehystä, johon sisältyy yhteenliitettävyyden parantaminen ja sellaisen tietojärjestelmän perustaminen, jossa yhdistetään terveysalan tietoja kaikilta alueilta ja eri tietojärjestelmistä. **Liettuassa** ehdotettiin sähköisen terveydenhuollon infrastruktuurin ja sen käyttöönoton merkittävää laajentamista. Sekä yleislääkärien vastaanottojen että sairaaloiden ensiapuosastojen paineiden lieventämiseksi **Italiassa** otettiin käyttöön uusia erikoisyksikköjä hoidon jatkuvuuden varmistamiseksi ja ”perhe- ja yhteisösairaanhoitajan” nimike, uudentyyppinen edistysellinen sairaanhoitaja, jonka tarkoituksena on vahvistaa kotihoitoa. **Italiassa** myös kunnostetaan sairaaloita.

Useissa jäsenvaltioissa jatkettiin eläkejärjestelmien uudistamista niiden riittävyden ja julkisen talouden kestävyysparantamiseksi etenkin puuttumalla työelämän pituuteen ja eläkeikään pilarin periaatteen 15 (vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet) mukaisesti. **Belgiassa** aiotaan käyttää elpymis- ja palautumistukivälineen varoja uusiin eläkeuudistuksiin, joiden tarkoituksena on tukea pidempää työelämää ja parantaa kestävyttä. **Espanjassa** hallitus on laatinut uudistusohjelman, jonka tavoitteena on palauttaa eläkkeiden indeksointi ja lisätä lisäeläkkeiden käyttöä. Siihen sisältyy myös toimenpiteitä julkisen talouden kestävyysparantamiseksi, esimerkiksi ottamalla käyttöön kannustimia varhaiseläkkeelle jäämisen vähentämiseksi. **Romaniassa** jatketaan keskustelua jäljellä olevista erityiseläkkeistä (useat yhdistettiin yleiseen järjestelmään viime vuosikymmenen aikana) niiden liiallisten kustannusten vuoksi. Tällaiset eläkkeet koskevat pääasiassa armeijaa ja poliisivoimia.²⁷⁵ **Romaniassa** myös elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy julkisen eläkejärjestelmän uudistaminen uudella lainsäädäntökehyskellä, jonka tavoitteena on varmistaa julkisen talouden kestävyys väestön ikääntyessä ja korjata eriarvoisuuksia.²⁷⁶ **Tanskassa** elokuussa 2020 käyttöön otettu uusi säännös mahdollistaa varhaiseläkkeen (1–3 vuotta ennen lakisääteistä ikää, joka on tällä hetkellä 66,5 vuotta) niille, joilla on pitkä työura (41–43 vuotta) 61 ikävuoteen mennessä.²⁷⁷ **Saksassa** eläkekomissio²⁷⁸ julkaisi maaliskuussa 2020 raportin, jossa esitetään suosituksia nykyisen järjestelmän mukauttamiseksi sekä riittävyyteen että julkisen talouden kestävyysparantamiseen liittyvien haasteiden vuoksi. **Bulgariassa** toteutettiin toimia eläkkeiden korottamiseksi ottamalla käyttöön uusia laskentamenetelmiä. Tavoitteena on, että yksikään eläkkeensaaja ei olisi köyhyysrajan alapuolella.

²⁷⁵ ESPN Flash report on Romania, maaliskuu 2020.

²⁷⁶ ESPN Flash report on Romania, heinäkuu 2020.

²⁷⁷ ESPN Flash report on Denmark, tammikuu 2021.

²⁷⁸ Rentenkommission ”Verlässlicher Generationenvertrag”.

Joissakin maissa toteutettiin lisätoimia eläkejärjestelmien lakisääteisesti rahoitettujen pilarin uudistamiseksi. Virossa lokakuussa 2020 hyväksytyn uudistuksen ansiosta lakisääteisesti rahoitetun eläkejärjestelmän jäsenet voivat nostaa säästönsä järjestelmästä, mikä saattaa heikentää tulevaa riittävyttä. **Puolassa** hallitus ehdotti vuoden 2021 puolivälissä ”pakollisten avointen eläkerahastojen” purkamista, ja jäsenten on valittava joko varojen siirto yksityistileille tai nimelliselle valtion eläketilille. Tämä koskee yli 15:tä miljoonaa ihmistä. **Puolassa** myös toteutettiin vaiheittain (maaliskuu 2021) ammatillisia pääomasuunnitelmia, jotka kattoivat noin 3 miljoonaa työntekijää.²⁷⁹ **Alankomaissa** ammatilliseen eläkejärjestelmään tehtiin vuoden 2020 puolivälissä lisä uudistuksia korvaamalla ”eläkeoikeuden” käsite ”eläkeodotuksen” käsitteellä, ja siirryttiin näin entistä kauemmas määritellyn etuuden periaatteesta.²⁸⁰

Pilaria käsittelevä laatikko 6: Pitkäaikaishoito EU:n jäsenvaltioissa

Väestön ikääntymisen odotetaan johtavan pitkäaikaishoitopalvelujen kysynnän voimakkaaseen lisääntymiseen, koska vanhuuden myötä hauraus ja tarve pitkäaikaishoitoon lisääntyvät. Pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuuden ja kohtuuhintaisuuden varmistaminen on keskeisen tärkeää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 18 (pitkäaikaishoito) mukaisesti. Pitkäaikaishoitoa mahdollisesti tarvitsevien määrän ennustetaan lisääntyvän EU27-maissa vuosien 2019 ja 2030 välillä 30,8 miljoonasta 33,7 miljoonaan ja vielä 38,1 miljoonaan vuonna 2050. Virallisen pitkäaikaishoidon saatavuuden parantaminen on tärkeää, jotta varmistetaan sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja sukupuolten tasa-arvo²⁸¹. Se myös tarjoaa myös mahdollisuuden työpaikkojen luomiseen. Investoiminen korkealaatuisiin kotihoitopalveluihin ja yhteisöpohjaisiin pitkäaikaishoitopalveluihin on tärkeää, jotta voidaan tarjota vaihtoehto laitoshoidolle.

Hoitoa tarvitsevien ikääntyneiden osuus vaihtelee suuresti jäsenvaltioiden välillä ja siinä on suuria eroja sukupuolten välillä. Vuonna 2019 keskimäärin 26,6 prosenttia vähintään 65-vuotiaista yksityisissä kotitalouksissa asuvista henkilöistä tarvitsi pitkäaikaishoitoa EU27-maissa. Yksityisissä kotitalouksissa asuvien vanhusten itse ilmoittama pitkäaikaishoidon tarve²⁸² vaihteli Luxemburgin 11,6 prosentista Romanian 56,5 prosenttiin (ks. kaavio 1). Yli 65-vuotiaista naiset tarvitsevat pitkäaikaishoitoa useammin kuin miehet: samaan ikäryhmään kuuluvien naisten osuus oli 32,1 prosenttia ja miesten 19,2 prosenttia EU27-maissa vuonna 2019. Tämä johtuu siitä, että naisten keski-ikä on korkeampi samassa ikäryhmässä mutta myös siitä, että ikääntyneillä naisilla on vähemmän terveitä vuosia.²⁸³ Romanissa pitkäaikaishoidon tarpeessa olevien ikääntyneiden naisten osuus oli 62,7 prosenttia ja miesten 47,4 prosenttia ja Luxemburgissa naisten 13,2 prosenttia ja miesten 9,6 prosenttia.

²⁷⁹ ESPN Flash report on Poland, heinäkuu 2021

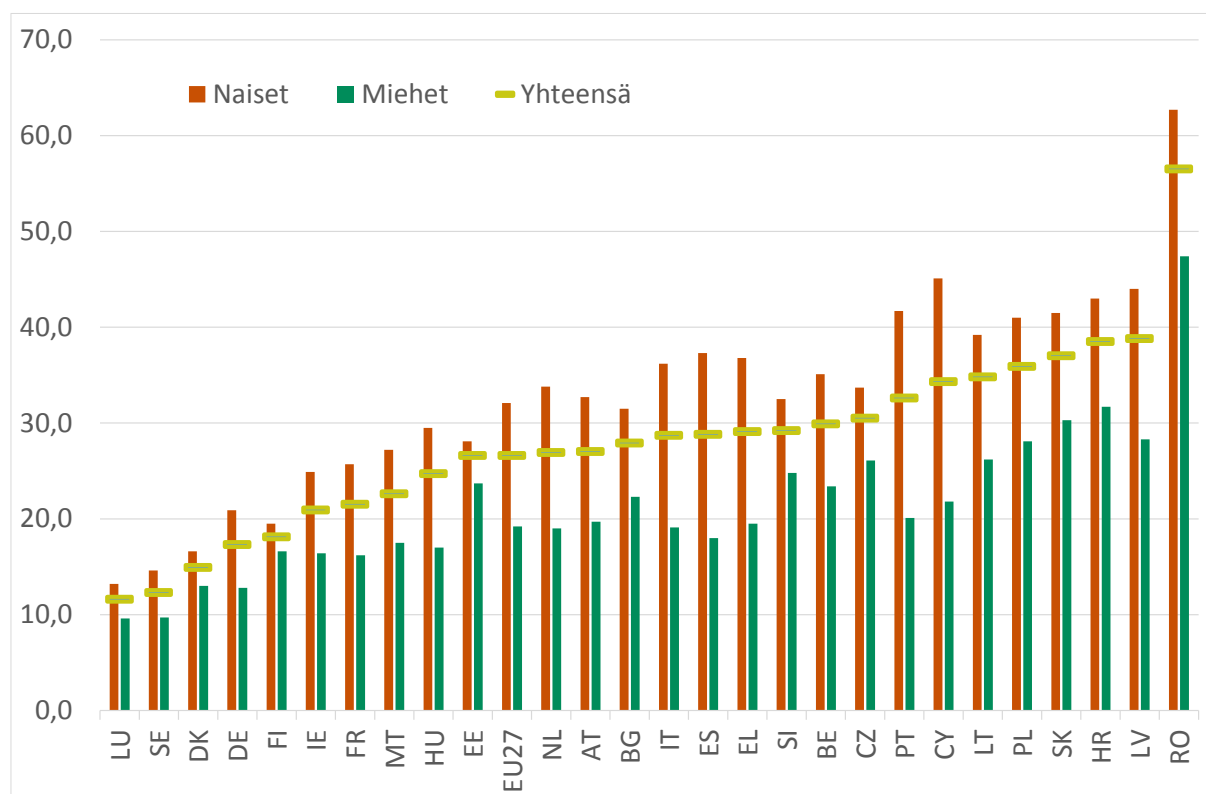
²⁸⁰ Ks. Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021), [Completing Dutch pension reform](#), CPB Background Document.

²⁸¹ Hoitovaroilla on voimakas kielteinen työmarkkinavaikutus naisiin (ks. jakso 2.2.1).

²⁸² Pitkäaikaishoidon tarpeen perusteeksi on otettu itse ilmoitetut vakavat vaikeudet päivittäisissä toiminnoissa ja/tai päivittäisiä toimintoja mutkikkaammissa toiminnoissa (ns. IADL-toiminnoissa) sosiaalisen suojelun komitean käyttämän määritelmän mukaisesti.

²⁸³ Vuonna 2019 EU27-maissa elinajanodote syntymähetkellä oli naisten osalta 84 vuotta, yli viisi vuotta enemmän kuin miehillä (ks. Eurostatin indikaattori [[demo_mlexpec](#)]), kun taas terveiden elinvuosien määrä oli naisilla 65,1 vuotta ja miehillä 64,2 vuotta, eli ero on paljon pienempi (ks. Eurostatin indikaattori [[hlth_hlye](#)]).

Yksityisissä kotitalouksissa asuvien sellaisten vähintään 65-vuotiaiden osuus, joilla on henkilökohtaiseen hoitoon tai kotitaloustöihin tai molempiin liittyviä vakavia vaikeuksia (2019)

Huomautus: Laskettu 100 prosenttina, josta on vähennetty niiden osuus, joilla ei ole vakavia vaikeuksia.

Lähde: [European Health Interview Survey](#) 3. aalto, 2019, Eurostatin indikaattori [\[hlth_ehis_tadle\]](#).

Pitkäaikaishoitoa tarvitsevilla kotitalouksilla on usein vain vähäiset mahdollisuudet saada virallisia kotihoitopalveluja, koska ne eivät ole kohtuuhintaisia tai niitä ei yksinkertaisesti ole saatavilla. Vuonna 2019 vähintään 65-vuotiaista, joilla oli henkilökohtaiseen hoitoon tai kotitaloustöihin liittyviä vakavia vaikeuksia, 46,5 prosenttia raportoi, että heillä oli täyttymättömiä tarpeita avun saamisessa tällaisiin toimiin. Avun puute oli merkittävästi suurempi alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla (51,2 %) verrattuna ylimpään tuloviidennekseen (39,9 %). Virallisen hoidon saatavuuden puute voi näkyä täyttymättöminä hoitotarpeina tai suurimman osan hoidosta tarjoaviin omaishoitajiin kohdistuvana rasitteena. Useimmat pitkäaikaishoitajista EU:ssa ovat naisia (59 %).²⁸⁴

Sosiaalisen suojelun kattavuus pitkäaikaishoidon osalta on rajoitettu, ja siinä hyödynnetään luontois- ja rahaetuksien yhdistelmää, joka vaihtelee jäsenvaltioittain. Pitkäaikaishoitoon annettava julkinen luontoistuki on 17 maassa saatavilla vain enintään 11 prosentille 65-vuotiaista tai sitä vanhemmista. Rahaetuksien kattavuus vaihtelee 0 prosentista 37,2 prosenttiin, ja niillä korvataan tai usein täydennetään luontoisetuksia.²⁸⁵ EU:ssa yli 65-väestöstä keskimäärin 26,6 prosenttia tarvitsee hoitoa, mutta vain 9,4 prosentille tarjottiin koti- tai laitoshoidon ja 8,8 prosentille rahaetuksia

²⁸⁴ Yhdistetyt tiedot seuraavista: European Quality of Life Survey (2016) ja European Health Interview Survey (2013–2015). Ks. Eurostatin indikaattorit [\[hlth_ehis_tadlh\]](#), [\[hlth_ehis_tadlhi\]](#) ja Ecorys (2021) [Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

²⁸⁵ Niiden yli 65-vuotiaiden osuus, jotka saivat luontois- ja rahaetuksia vuonna 2019 (%). Talouden ja rahoituksen pääosaston tekemät laskelmat perustuvat tietoihin, joita käytetään ikääntymistä käsittelevässä Euroopan komission raportissa ([Ageing Report](#), 2021), Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

vuonna 2019. Yleisesti ottaen sosiaalisen suojelun riittävyys pitkäaikaishoidon tarpeisiin nähden vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, ja hoitoa tarvitsevien maksettavaksi saattaa tulla hyvinkin korkeita maksuja virallisesta pitkäaikaishoidosta jopa sosiaalietuuksien jälkeen.²⁸⁶

Joissakin jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa mittavia pitkäaikaishoidon uudistuksia, kun taas toisissa on keskitytty omaishoitajien tilanteen parantamiseen. Ranskassa ja Sloveniassa ollaan vahvistamassa pitkäaikaishoito uudeksi sosiaalisen suojelun alaksi. Slovenia aikoo myös hyväksyä elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan pitkäaikaishoitoa koskevan lain ja laatuindikaattoreiden kansallisen seurantamallin, jota sovelletaan laitoksissa annettavan pitkäaikaishoidon tarjoajiin. **Tšekissä** tulee voimaan osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa pitkäaikaishoitoa koskeva laki. **Latvian** elpymis- ja palautumissuunnitelmassa esitetään pitkäaikaishoitopalvelujen tarjoamista varten uusia paikkoja lähellä perheympäristöä 852 eläkeikäiselle henkilölle. **Espanjassa** hyväksyttiin pitkäaikaishoitoa koskeva kattava suunnitelma, johon myönnettiin lisärahoitusta odotusaikojen lyhentämiseksi, työolojen kohentamiseksi ja palvelujen ja etuuksien parantamiseksi, jotta voidaan taata asianmukainen hoito. Pitkäaikaishoidon sosiaalipalvelujen toiminnan vahvistamiseksi **Portugalissa** hyväksyttiin ohjelma, johon sisältyy kannustimia koronaviruspandemian aiheuttamien lisäkustannusten lieventämiseksi. Se kattaa kustannukset, jotka aiheutuvat henkilökohtaisten suojavälineiden hankinnasta työntekijöille ja käyttäjille, saniteettilaitteista, desinfiointisopimuksista, työntekijöiden koulutuksesta ja työpaikkojen uudelleenjärjestelystä. Useissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi **Espanjassa** ja **Slovakiassa** korotettiin omaishoitajille maksettavaa hoitoavustusta, ja **Maltalla** laajennettiin kelpoisuus koskemaan eläkkeensaajia, kunhan hoidon kohteena ei ole oma puoliso.

²⁸⁶ Perustuu OECD:n analyysiin 19 lainkäyttöalueella; huomioon on otettu vähäinen, kohtuullinen ja vakava tarve. Ks. pitkäaikaishoitoa koskevan raportin [2021 Long-term care report](#) jakso 2.3.2 ja laatikko 2.